

क्रमांक ।	प्रमाण ।	प्रकाशक ।	दिनांक ।	Printed or MS.	स्थान ।
I. O. 71 I. C. 70 }	संस्कृतिकम्	संस्कृतप्रतिः	वाराणसी	Published under authority of the Committee of Public Instruction, Calcutta, 1829	वाराणसी

THE
MRICHCHHAKATI:

A
COMEDY;

BY
SUDRAKA RAJA'S

WITH A COMMENTARY EXPLANATORY
OF THE
PRAKRIT PASSAGES.

~~SIUCMO~~

PUBLISHED UNDER THE AUTHORITY OF THE COMMITTEE
OF
Public Instruction.

PRINTED AT THE EDUCATION PRESS.

1829.

मृच्छकटिकनाटकस्य भूमिका ।

अनेकदेशप्रचलितासु राजावलीषु कोऽपि राजा शूद्रको नाम विक्रमादित्यात् प्राचीनतरः प्रसिद्धः; सोऽपि आन्ध्रदेशोत्पन्नानां मगधदेशराजानां प्रथमोऽभवत् । मगधदेशस्य राजधानी पाटलिपुत्रनाम नगरं, किन्तु कामन्दकीयन्यकारेण शूद्रकस्य राजधान्यवन्ती निर्णीता, केषुचित् पुस्तकेषु च यत्र शूद्रकस्य नाम लिखितं तत्र शिप्रकः शूरकः सिन्धुक एव पाठो दृश्यते; तद्वेतुना शूद्रकस्य नामनगरयोर्निश्चयानास्ति, केवलञ्चैतदनुष्ठितं यन्मृच्छकटिकस्य पूर्व्वरङ्गे निर्दिष्टं ।

स राजा गुणवान् गुणवतां पालकस्य; तेन श्रीविक्रमादित्यसमथपूर्व्वं सार्द्धं शतवत्सरं मृच्छकटिकनामधेयमपूर्व्वं नाटकं विरचितं । अनन्तरं वज्रकालवशात्तन्नाटकं प्रायशो दुर्लभमेवासीत्केवलं दशरूपकादिग्रन्थेषु प्रमाणत्वेनोपन्यस्तस्य क्वचिदेकश्लोकस्य क्वचिदर्द्धश्लोकस्य वा पठनात्तन्नाम नहि विस्मृतं; किन्त्वल्पकाले गते श्रीमता उलिसेनसाहेवेन काशीपुरीमधितिष्ठता श्रीलक्ष्मीचित्तपण्डितसकाशादेकं पुस्तकमासादितं, पुनः कलिकातामगरमानीतं । इदानीञ्च मुद्राचरेण तस्य वज्रकालवज्रकालस्थायित्वञ्च संस्थापितं । अस्मिन् पुस्तके अतिप्राचीनसमयस्य रीतयोद्भूत्याः यथा पूर्व्वं भरतदेशस्यैरनुष्ठिताः; एवञ्च रूपकाणां ये गद्याः प्रसंगनीयाः ते सर्व्वेऽत्र संगृहीताः सन्ति ॥

विश्रामचिह्नानि ।

पाठकवर्गाणां सुबोधनाय मुद्राकरणसमये नवीना रीति रनुसृता । यदा सन्धिः शिथिला भवति तदा पदानां किञ्चि दन्तरं द्यतं; एवञ्च यदा वाक्यानामर्थः सम्पूर्णः, किम्वा किञ्चि द्यवच्छिन्नो भवति, गद्यपद्यपठने च स्वरस्य विश्रामोद्युज्यते, तदा तत्स्थाने विश्रामपरिमाणस्य चिह्नं मुद्रितमस्ति - यथा.

, एकमात्रं

; द्विमात्रं

। त्रिमात्रं किम्वा वाक्यसम्पूर्णं

? प्रश्ने

! आवेगे

॥ मृच्छकटिकं ॥

॥ प्रथमाङ्कः ॥

॥ नान्दी ॥

पर्यङ्कयन्निबन्धदिगुणितभुजगाश्लेषसम्बीतजानो
रन्तःप्राणावरोधव्युपरतसकलज्ञानरुद्धेन्द्रियस्य;
आत्मन्यात्मानमेव व्यपगतकरणं पश्यतस्तत्त्वदृष्ट्या
शम्भोर्व्यः पातु शून्येक्षणघटितलयत्रह्यलग्नः समाधिः । १ ।
अपिच ।

पातुवोनीलकण्ठस्य कण्ठः श्यामान्बुदोपमः
गौरीभुजलता यत्र विद्युश्लेखेव राजते । २ ।

॥ नान्द्यन्तो सूत्रधारः ॥

अलमनेन परिषत्कुत्सहलविमर्दकारिणा परिश्रमेण ।
एवमहमार्यमिश्रान् प्रणिपत्य विज्ञापयामि; यदिदं वचं
मृच्छकटिकं नाम प्रकरणं प्रयोक्तुं व्यवसिताः । एतत्कविः
किल ।

दिरदेन्द्रगतिस्कोरनेत्रः परिपूर्णेन्दुमुखः सुविग्रहस्य,
त्रिजमुखतमः कविसंभूव, प्रथितः शूद्रकद्वयगाधसत्तः । ७

अपिच ।

अग्नेदं सामवेदं गणितमथ कलां वैशिकीं हस्तिशिखां,
 ज्ञात्वा, शर्व्वप्रसादाद्भ्रूपगततिमिरे चक्षुषी चोपलभ्य ;
 राजानं वीक्ष्य पुत्रं परमसमुदयेनाश्वमेधेन चेद्वा,
 खन्धा चायुःशताब्दं दशदिनसहितं पूद्रकोऽग्निं प्रविष्टः । ।

अपिच ।

समरव्यसनी प्रमादपून्व्यः ककुदं वेदविदां तपोधनश्च,
 परवारणवाज्युद्भुम्भः क्षितिपालः किल पूद्रकोबभूव ।

अस्याञ्च तत्कृतौ ।

अवेनिर्पुर्थ्या द्विजसार्थवाहोयुवा दरिद्रः किल चारुदत्तः,
 गुणानुरक्ता गणिका च यस्य वसन्तमेभेव वसन्तमेना,
 तयोरिदं सत्सुरतोत्सवाश्रयं, नयप्रचारं, व्यवहारदुष्टतां,
 खलखभावं, भवितव्यतां, तथा चकार सर्व्वं किल पूद्रकोनृपः ।

॥ परिक्रम्यावलोक्य च ॥ अथे पून्व्येयमस्यत्सङ्गीतज्ञाला ।

क नु गताः कुशीलवाभविव्यन्ति ॥ विचिन्त्य ॥ आः ज्ञातं ।

पून्व्यमपुत्रस्य गृहं, चिरपून्व्यं नास्ति यस्य सन्नित्रं,

मूर्खस्य दिशः पून्व्याः, सर्व्वं पून्व्यं दरिद्रस्य ।

इतञ्च सङ्गीतकं मया । अनेन चिरसङ्गीतोपासनेन धीमत्
 समये प्रचण्डदिनकरकिरणोच्छुष्कपुष्करबीजनिव प्रचलित
 तारके क्षुधा ममाक्षिणी दृष्टखटायेते; तद्यावद्दृष्टिणीमाह्वय
 पृच्छामि अस्ति किञ्चित्प्रातराशोनवेति; एषोऽस्ति, भोः ॥ कार्य्य
 वशात्प्रयोगवशाच्च प्राकृतभाषी संवृत्तः ॥ अविद ! भोः भोः

चिरसंगीदोवासणेण सुकृषपोकवरणालादं विभ्र मे बुभुक्खाए
मिलाणादं अङ्गादं । ता जाव गेहं गदुअ जानामि अत्थि किंवि
कुटुम्बिणीए उववादिदं ण वेत्ति (१) ॥ परिक्रम्यावलोक्य च ॥
एदं त्तं अङ्घ्राणं गेहं, ता पविसामि (२) ॥ प्रविश्यावलोक्य च ॥
हीमाणहे ! किं णु खु अङ्घ्राणं गेहे अवरं विभ्र सम्बिहाणं
वट्टदि । आआमि तण्डुलोदअण्णवाहा रक्खा लोहकटाह
परिअंतण कसणसाराकिदविसेसआ विभ्र जुअदी अहिअदरं
सोहदि भूमी, सिण्डिण गन्धेण उट्टीवन्ती विभ्र, अधिअं बाधेदि
मं बुभुक्खा । ता किं पुव्वविठत्तं णिहाणं उप्पणं भवे । आदु,
अहं जेव्व बुभुक्खादो आदणमअं जीअलोअं पेक्खामि । ण
त्थि किल पादरासो अङ्घ्राणं गेहे । पाणसअं बाधेदि मं बुभु
क्खा; इधसव्वं णवं विभ्र संविहाणं वट्टदि । एक्का वणअं पीयेदि;
अवरा सुमणाउं गुम्फेदि (३) ॥ विचिन्त्य ॥ किं एवे दं; भोदु;

(१) कष्टं कष्टं भोः भोः चिरसङ्गोतोपासनेन शुष्कपुष्कर
नालानीव मम बुभुक्षया स्नानानि अङ्गानि; तत् यावत् गेहं
गत्वा जानामि अस्ति किमपि कुटुम्बिन्या उपपादितं नवा;
इति ।

(२) एतत् तत् अस्माकं गेहं, तत् प्रविशामि ।

(३) आश्चर्य्यं किं नु खलु अस्माकं गेहे अपरमिव सम्बिधा
नकं वर्त्तते । आयामि तण्डुलोदकप्रवाहा रथ्या लोहकटाह

कुटुम्बिणिं सहाविभ्र, परमत्यं जाणिसं(१) ॥ नेपथ्याभिमुख
मवसोक्त्य ॥ अज्जो, इदो दाव (२) ।

नटी । प्रविश्य । अज्ज, इअस्सि (३) ।

सूत्र । अज्जो, साअदं दे(४) ।

नटी । आणवेदु अज्जो; को णिओओ अणुचिट्ठीअ
दुत्ति (५) ।

परिवर्त्तनकृष्णसारा कृतविशेषकाइव युवती अधिकतरं शोभ
ते भूमौ स्निग्धगन्धेन उद्दीप्यमानेव अधिकं बाधते मां बुभुक्षा ।
तत्किं पूर्वार्जितं निधानं उत्पन्नं भवेत् । अथवा अहमेव
बुभुक्षातः श्रोदनमयं जीवलोकं पश्यामि । नास्ति किल प्रात
राशोऽस्माकं गेहे प्राणाधिकं मां बुभुक्षा बाधते इह सर्व्व
नवमिव समिधानकं वर्त्तते । एका वर्णकं कसूर्यादिकं समा
लम्भनं पिनष्टि अपरा सुमनसः गुम्फति ।

(१) किं न्वेदं भवतु कुटुम्बिणीं शब्दाय्य परमार्थं
ज्ञास्यामि ।

(२) आर्ये इतः तावत् ।

(३) आर्य्य इयं अस्सि ।

(४) आर्ये स्वागतं ते ।

(५) आज्ञापयतु आर्य्यः कः नियोगः अनुष्ठीयतामिति ।

सूत्र । अञ्जे ; चिरसङ्गीदोवासणेण ॥ इत्यादि पठित्वा ॥
अत्यि किं वि अज्ञाणं गेहे अमिदव्वं ण वेत्ति (१) ।

नटी । अञ्ज सव्वं अत्यि (२) ।

सूत्र । किं किं अत्यि (३) ।

नटी । तं जधा । गुडोदनं पिअं, दहीं, तण्डुलाद्, अञ्जेण
अत्तव्वं रसाअणं, सव्वं अक्खिन्ति । एअं ते देवा आसासेदु (४) ।

सूत्र । अञ्जे ; किं अज्ञाणं गेहे सव्वं अत्यि ; आदु, परिह
ससि (५) ।

नटी । ॥ खगतं ॥ परिहसिस्सं दाव ॥ प्रकाशम् ॥ अञ्ज ;
अत्यि—आवणे (६) ।

(१) आर्ये ; चिरसङ्गीतोपासनेन, पुष्करनालानीव मे बुभ
क्षया स्नानानि अज्ञानीति, पठित्वा ; अस्ति किमपि अस्माकं
गेहे अत्तव्यं नवा इति ।

(२) आर्य्य ; सव्वं अस्ति ।

(३) किं किं अस्ति ।

(४) तत् यथा । गुडोदनं प्रियं, दधि, तण्डुलाः, आयण
अत्तव्यं रसायनं, सव्वं अस्ति इति । एवं ते देवा आशंसन्तु ।

(५) आर्ये ; किं अस्माकं गेहे सव्वं अस्ति ; अथवा, परि
हससि ।

(६) परिहसिष्यामि तावत् । आर्य्य ; अस्ति वणिग्वीथ्यां ।

सूत्र । ॥ सक्रोधम् ॥ आः अणञ्जो! एत्रं दे आसा छिञ्जि
स्तदि । अभावं अ गमिस्तसि । जं दाणिं अहं वरण्डलम्बुओ
विअ दूरमुक्खिविअ पाडिदो (१) ।

नटी । मरिसेदु अञ्जो ; परिहासो क्लु मए कदो (२) ।

सूत्र । ता किं उण इदं णवं विअ संविहाणअं वट्टदि ;
एक्का वणअं पीसेदि, अवरा सुमणाओ गुम्फेदि । इअच्च पच्च
वर्षकुसुमोपहारसोहिदा भूमो (३) ।

नटी । अञ्ज उववासो गहिदो (४) ।

सूत्र । किंणामधेओ अत्रं उववासो (५) ।

(१) आः अनार्ये! एवं तव आशा हेत्यति । अभावं च
गमिष्यसि । यत् इदानीं अहं वरण्डलम्बुक इव दूरं उत्क्षिप्य
पातितः । वरण्डोदीर्घकाष्ठं तस्य लम्बुकः तत्रान्तनिबद्धो मृत्ति
कास्थूणः ।

(२) मृष्यत्वार्यः परिहासः खलु मया कृतः ।

(३) तत् किं पुनरिदं नवमिव सम्बिधानकं वर्त्तते; एका
वर्णकं पिनष्टि, अपरा सुमनसो गुम्फति । इयच्च पच्चवर्णकुसु
मोपहारशोभिता भूमौ ।

(४) अद्य उपवासो गृहीतः ।

(५) किं नामधेयोऽयमुपवासः ।

नटी । अहिरूत्रवदी णाम (१) ।

सूत्र । अज्ज, इहलोइओ, आदु पारलोइओ (२) ।

नटी । अज्ज, पारलोइओ (३) ।

सूत्र । ॥ सरोषं ॥ पेक्खन्तु पेक्खन्तु अज्जमिस्सा; मम केर
केण भच्चपरिव्वण पारलोइओ भत्ता अण्णमीअदि (४) ।

नटी । अज्ज, प्रसीद प्रसीद; तुमं जेव्व मम जन्मान्तरेवि
भत्ता भविस्ससिन्ति उववसिदद्धि (५) ।

सूत्र । अध अत्रं उववासो केण उपदिट्ठो (६) ।

नटी । अज्जस्स जेव्व पिअवअस्सीण चुण्वुट्ठेण (७) ।

(१) अभिरूपपतिर्नाम ।

(२) आर्य्ये इहलौकिकः अथवा पारलौकिकः ।

(३) आर्य्य पारलौकिकः ।

(४) प्रेक्षन्तां प्रेक्षन्तां आर्य्यमिश्राः; मदोयेन भक्तपरि
व्ययेन पारलौकिकोभर्ता अन्विष्यते ।

(५) आर्य्य प्रसीद प्रसीद त्वमेव मम जन्मान्तरेऽपि भर्ता
भविष्यसीति उपोषितास्मि ।

(६) अथ अयमुपवासः केन उपदिष्टः ।

(७) आर्य्यस्यैव प्रियवयस्येन चूर्णवृद्धेन ।

सूत्र । ॥सकोपं॥ आः दासीए पुत्रा चुषवुढा; कदा णु
उ तुमं कुविदेण रणा पालएण णववह्णकेसकलापं विअ
ससुअन्धं कण्पिज्जं तं पेक्खिस्सं (१) ।

नटी । प्रसीददु अज्जो; णं अज्जस्स जेव्व पारलौकिको
अअं उववासो अणुचिट्ठोअदि त्ति ॥ पादयोः पतति ॥ (२) ।

सूत्र । अज्जे; उट्ठेहि, उट्ठेहि; कधेहि कधेहि इध उव
वासेकेण कज्जं (३) ।

नटी । अह्मारिसजणजोगेण बह्माणेण उवणिमन्तिदेण(४)।

सूत्र । तेण हि गह्दु अज्जा; अहंपि अह्मारिसजणजोगं
बह्माणं उवणिमन्तेमि (५) ।

(१) आः (आक्षेपे) दास्याः पुत्र चूर्णवृद्धः; कदा ननु
खलु त्वां कुपितेन राज्ञा पालकेन क्लेशमानं प्रेक्षित्ये नव
बधूकेशकलापमिव ससुगन्धं ।

(२) प्रसीदत्वार्थः; ननु आर्यस्यैव पारलौकिकोऽयमुप
वासः अनुष्ठोचते इति ।

(३) आर्यैः; उत्तिष्ठ, उत्तिष्ठ; कथय कथय अत्र उपवासे
केन कार्यं ।

(४) अस्मादृशजनयोग्येन ब्राह्मणेन उपनिमंत्रितेन ।

(५) तेन हि गच्छत्वार्थाः; अहमपि अस्मादृशजनयोग्यं
ब्राह्मणं उपनिमन्त्रयामि ।

नटी । ॐ अज्जो आणवेदि ॥ इति निष्क्रान्ता (१) ॥

सूत्र । ॥ परिक्रम्य ॥ हीमाणहे ! ता कधं मए एव्वं
सुसमिद्धाए उज्झरुदणोए अह्वारिसजणजोगो बह्वणो अखे
सिदव्वा ॥ विलोक्य ॥ एषो चारुदत्तस्स मित्तं मित्तेश्रो इदो
जेव्व आअहदि ; भोदु ; पुच्छिस्सं दाव । अज्ज, मित्तेश्र,
अह्वणं गेहे अखिदुं अगगणी भोदु अज्जो (२) ।

नेपथ्ये ॥ भो अखं बह्वणं उवणिमन्तेदु भवं । वावडा
दाणिं अहं (३) ।

सूत्र । अज्ज सम्यखं भोअणं णीसवत्तञ्च । अविअ
दक्खिणा का वि दे भविस्सदि (४) ।

(१) यत् आर्य्यं आह्नापयति ।

(२) तस्मात् कथं मया ईदृश्यामुज्जयिन्यां समृद्धायां
अस्मादृशजनयोग्यो ब्राह्मणोऽन्वेषितव्यः । एष चारुदत्तस्य
मित्तं मैत्रेयः इतएव आगच्छति ; भवतु प्रच्यामि तावत् ।
अद्य, मैत्रेय, अस्माकं गेहे अत्तुं अयणीर्भवतु आर्य्यः ।

(३) भोः अन्यं ब्राह्मणं उपनिमन्त्रयतु भवान् । व्यापृतेऽहं
इदानीं ।

(४) अद्य सम्यन्नं भोजनं निस्तपन्नञ्च (विपक्षस्याभावात्)
अपिच दक्षिणा कापि ते भविष्यति ।

॥ पुनर्नेपथ्ये ॥ भो; जं दाणिं पटमं जेव्व पचादिट्ठोसि, ता
को दाणिं दे णिव्वन्भोममोपदेशं अणुसन्धिदुं (१) ।

सूत्र । पचादिट्ठोस्मि एदिणा । भोदु; अखं बह्मणं उव
णिमन्नेमि (२) ।

॥ इति निष्क्रान्तः ॥ आमुखं ॥

॥ प्रविश्य प्रावारहस्तोमैत्रेयः ॥

॥ अखं बह्मणमिति पूर्वोक्तं पठित्वा ॥ अध वा; मए
मित्तेण पंरस्स आमन्तणआइं भक्खिदव्वाइं । हा अवत्ये
तुलीअसि, जो दाणिं अहं तत्थभवदो चारुदत्तस्स रिद्धीए अ
हारत्तं पेरत्तसिद्धेहिं उग्गारसुरहिगन्धेहिं मोदएहिं जेव्व
आसिदो अभन्तरचदुस्सालअदुआरण उवविट्ठो गल्लकसद
परिवुदो चित्तअरोविअ अङ्गुलीहिं छिविअ अवणेमि; एअ
रचत्तरवुसहो विअ रोमन्थाअमाणो चिट्ठामि । सो दाणिं
अहं तस्स दल्लिइदाए जहिं तहिं चरिअ गेहपारावदो विअ
आवासणमित्तं इध आअहामि । एसो अज्ज चारुदत्तस्स
पिअवअस्सेण चुल्लवुट्ठेण जादीकुसुमवासिदोपावारओ अणु

(१) भो यत् इदानीं प्रत्यादिष्टोऽसि तत्कः इदानीं ते
निर्व्वन्भोममोपदेशं अनुसर्तुं ।

(२) प्रत्यादिष्टोऽस्मि अनेन; भवतु; अन्यं ब्राह्मणं उप
निमन्त्रयामि ।

येषिदो सिद्धीकिददेवकज्जस्स अज्जचारुदत्तस्स उवणेद
व्वोत्ति । ता जाव अज्जचारुदत्तं पेक्खामि ॥ परिक्रम्याव
लोक्य च ॥ एसो चारुदत्तो सिद्धीकिददेवकज्जो गिहदेवदाणं
वल्लिं करेत्तो इदो जेव्व आअच्छदि (१) ।

॥ ततः प्रविशति यथानिर्दिष्टश्चारुदत्तः रदनिका च ॥

चारु । ॥ ऊर्द्धमवलोक्य सनिर्व्वेदं निःश्वस्य ॥

यासां बलिः सपदि मज्जुहदेहलीनां,

हंसैश्च सारसगणैश्च विलुप्तपूर्व्वः ;

(१) मया मैत्रेयेण परस्य आमन्त्रणानि भक्षितव्यानि ;
हा अवस्थे तुलयसि । यः इदानीमहन्तत्रभवतः चारुदत्तस्य
च्छ्रद्धा अहोरात्रमयत्नसिद्धैः उद्गारसुरभिगन्धिभिर्मादकै
रेवाग्निः अभ्यन्तरचतुःशालकद्वारे उपविष्टः गल्लकशत
परिवृतः चित्रकरद्वय अङ्गुलीभिः स्पृष्ट्वा अपनयामि । नगर
चत्वरदृषभद्वय रोमन्यायमानः तिष्ठामि । सः इदानीं अहं
तस्य दरिद्रतया यत्र कुत्रापि चरित्वा गेहपारावतइवावास
निमित्तमत्रागच्छामि । एष चारुदत्तस्य प्रियवयस्येन चूर्ण
दृष्टेन जातीकुसुमवासितोऽनुप्रेषितः प्रावारकः सिद्धीकृतदेव
कार्यस्य आर्य्यचारुदत्तस्योपनेतव्यदति । तद्यावत् आर्य्य
चारुदत्तं पश्यामि । एष चारुदत्तः सिद्धीकृतदेवकार्य्यः गृह
देवतानां बलिं कुर्व्वन्नितएवागच्छति ।

ताखेव संप्रति विरूढवृणाङ्कुरासु,

बीजाञ्जलिः पतति कीटमुखावलीढः । ४ ॥

॥ मन्दं परिक्रम्योपविष्टः ॥

विदू । एषो अज्ज चारुदत्तो ता जाव सम्पदं उपस
प्पामि ॥ उपसृत्य । भोत्थि भो दे ; वट्टुदु भवं (१) ।

चारु । अथे सर्वकालमित्रं मैत्रेयः प्राप्तः । मखे खाग
तमास्यतां ।

विदू । जं मवं आणवेदि ॥ उपविश्य ॥ भो वअस्स ; एषो
दे पिअवअस्सेण चुखवुट्ठेण जादीकुसुमवासिदो पावारओ अणु
ण्पेसिदो सिद्धीकिददेवकज्जस्स अज्जचारुदत्तस्स तुए उपणे
द्वोत्ति (५) ॥ समर्पयति ॥

चारु । गृहीत्वा ॥ सचिन्तः स्थितः ॥

विदू । भो, इदं किं चिन्तीअदि (३) ।

(१) एष आर्य्यचारुदत्तः तत्थावत् साम्प्रतं उपसर्पामि ।
स्वस्ति भवते; वर्द्धतां भवान् ।

(२) यत् भवान् आज्ञापयति । भो वयस्य । एष ते प्रिय
वयस्येन चूर्णवट्टेन जातीकुसुमवासितः पावारकः अनुप्रेषितः
सिद्धीकृतदेवकार्य्यस्व आर्य्यचारुदत्तस्व तथा उपनेतव्यइति ।

(३) भो किं इदं चिन्थते ।

चारु । वयस्य ।

सुखं हि दुःखान्यनुभूय शोभते

घनान्धकारेष्विव दीपदर्शनं ;

सुखान्तु योयाति नरो दरिद्रतां,

धृतः शरीरेण मृतः स जीवति ॥२॥

विदू । भो वयस्य ! मरणादो दालिहादो वा कदर
रीश्रदि (१) ।

चारु । वयस्य ।

दारिद्र्यामरणाद्वा मरणं मम रोचते न दारिद्र्यम् ;

अल्पक्लेशं मरणं, दारिद्र्यमनन्तकं दुःखम् ।

विदू । भो वयस्य ; अलं सन्तप्यिदेण ; पणदजणसंक्रामिद
विहवस्य सुरअणपीदसेसस्य विअपडिवचंदस्य परिक्वओ
वि दे अहिअदरं रमणीओ (२) ।

चारु । वयस्य ; न ममार्थान्प्रति दैन्यम् । पश्य ।

एतन्तु मां दहति यद्गृहमस्यदीयं,

क्षीणार्थमित्यतिथयः परिवर्जयन्ति ;

(१) भो वयस्य । मरणात् दारिद्र्याद्वा कतरत् रोचते ।

(२) भो वयस्य ; अलं सन्तापितेन अणयिजनसंक्रामित
विभवस्य सुरजनपीतशेषस्य प्रतिपञ्चन्द्रस्येव परिचयोऽपि ते
अधिकतरं रमणीयः ।

संशुष्कसान्द्रमदलेखमिव भ्रमन्तः

कालात्यये मधुकराः करिणः कपोलम् । १० ॥

विदू। भो वन्नस्स; एदे खु दासीए पुत्ता अत्यकल्ल
वत्ता, वरडाभीदा विअ गोपालदारआ अरण्णे, जहिंजहिं ण
खज्जन्ति तहिं तहिं गच्छन्ति (१)।

चारु। वयस्य;

सत्यं न मे विभवनाशकृतास्ति चिन्ता;

भाग्यक्रमेण हि धनानि भवन्ति यान्ति;

एतत्तु मां दहति नष्टधनाश्रयस्य,

यत्सौहृदादपि जनाः शिथिलीभवन्ति । ११ ॥

अपिच।

दारिद्र्याद्धियमेति, ह्रीपरिगतः प्रभ्रश्यते तेजसो,

निस्तेजाः परिभूयते, परिभवान्निर्वेदमापद्यते;

निर्विण्णः शुचमेति, शोकपिहितो बुद्ध्या परित्यज्यते;

निर्वुद्धिः क्षयमेत्यहो निधनता सर्वापदामास्यदम् । १२ ॥

(१) एते खलु दासीपुत्राः अर्थरूपप्रातरासाः वरटा
भीताः इव गोपालदारका अरण्णे यत्र यत्र न खादन्ति
तत्र तत्र गच्छन्ति ।

विदू। भा वन्नस्स; तं जेव्व अत्यकल्लवत्तं सुमरिअ अलं
सन्तपिदेण (१)।

चारु। वयस्य; दारिद्र्यं हि परुषस्य,

निवासश्चिन्तायाः परपरिभवोवैरमपरं,

जुगुप्सा मित्राणां, स्वजनजनविद्वेषकरणं,

वनं गन्तुं बुद्धिर्भवति च कलत्रात्परिभवो,

हृदिस्यः शोकाग्निर्न च दहति सन्तापयति च। २७।

तद्वयस्य; कृतोमया गृहदेवताभ्यो बलिः; गच्छ त्वमपि

चतुष्पथे मातृभ्यो बलिमुपहर।

विदू। ए गमिसं (२)।

चारु। किमर्थम्।

विदू। जदो एव्वं पूइज्जन्ता, ए दे पसीदन्ति, ता को
गुणो देवेसुं अच्चिदेसुं (३)।

(१) भो वयस्य; तमेव अर्थकल्यवर्त्तां स्मृत्वा अलं सन्ता
पितेन।

(२) न गमिष्यामि।

(३) यतएवं पूज्यमाना अपि न त प्रसीदन्ति तत्
को गुणोऽर्चितेषु देवेषु।

चारु । वयस्य; मामैवम् गृहस्थस्य नित्योऽयं विधिः ।

तपसा मनसा वाग्भिः पूजिता वलिकर्मभिः,

तुष्यन्ति श्रमिनां नित्यं देवताः किं विचारितैः । ७४ ।

तद्गच्छ मातृभ्यावलिमुपहर ।

विदू । भो ए गमिस्सं; अलो कोवि पउञ्जीअदु। मम उण
बह्णस्स सर्व्वं जेव्व विपरीदं परिणमदि, आदंसगदा विअ
च्छाआ, वामादो दक्षिणा, दक्षिणादो वामा । अणञ्च;
एदाए पदोसवेलाए इध राअमग्गे गणिआ विडा चेडा
राअवल्लहा अ पुरिसा सञ्चरन्ति । ता मण्डूकलुद्धस्स विअ
कालसणपस्स मूषिआ विअ अहिमुहावलिदो वज्झो दाणिं
भविस्सं । तुमं इध उवविट्ठो किं करिस्ससि (१) ।

(१) भो न गमिष्यामि; अन्यः कोऽपि प्रयुज्यतां । मम
पुनर्ब्राह्मणस्य सर्व्वमेव विपरीतं परिणमति, आदर्शगता इव
च्छाया, वामतो दक्षिणा, दक्षिणतो वामा । अन्यच्च; एतस्यां
प्रदोषवेलायां इह राजमार्गे गणिकाविटाञ्छेडाश्च राज
वल्लभाः पुरुषाः सञ्चरन्ति, तस्मात् मण्डूकलुब्धस्यैव कालसर्पस्य
अहिमुखापतितो मूषक इव बध्यः इदानीं भविष्यामि । त्वं इह
उपविष्टः किं करिष्यसि ।

चाह । भवतु; तिष्ठ, तावदहं समाधिं निवर्त्तयामि ।

नेपथ्ये ॥ तिष्ठ वसन्तसेने तिष्ठ तिष्ठ ॥

ततः प्रविशति विटशकार चेटैरनुगम्यमाना वसन्तसेना ॥

विटः । वसन्तसेने तिष्ठ तिष्ठ ।

किं त्वं भयेन परिवर्त्तितसौकुमार्या,

नृत्यप्रयोगविशदौ चरणौ चिपन्ती,

उद्दिग्गचञ्चलकटाक्षविस्मृष्टदृष्टि

र्याधानुसारचकिता हरिणीव यासि ॥७८॥

शकारः । चिट्ट वसन्तश्रेणिए चिट्ट ।

किं यासि, धावसि, पलायसि, प्रखलन्ती

वा प्रूपशीद, ए मलीहिसि, चिट्ट दाव;

कामेण ढञ्जदि ऊ मे हलके तवशी

अङ्गाललाशिपडिदे विअ मंशखण्डे (१) । ७७ ॥

(१) तिष्ठ वसन्तसेनिके तिष्ठ ।

किं यासि, धावसि, पलायसे, प्रखलन्ती

वासु प्रशीद न मरिथ्यसि, तिष्ठ तावत् ।

कामेन दह्यते खलु मे हृदयं तपस्वि

अङ्गारराशिपतितं इव मांसखण्डं ।

चेटः । अञ्जए चिट्ट चिट्ट ।

उत्ताशिता गच्छसि अन्तिका मे,

शंपुष्पुच्छा विअ गिह्णमोरी;

ओवग्गदी शामिअ भट्टके मे,

वणे गडे कुक्कुडशावके व्व (१) ।

विटः । वसन्तसेने तिष्ठ तिष्ठ ।

किं यासि वालकदलीव विकम्पमाना,

रक्तांशुकं पवनलोलदध्नं वहन्ती;

रक्तोत्पलप्रकरकुड्मलमुत्सृजन्ती,

टङ्कैर्मनःशिलगुहेव विदार्यमाणा ।

शकारः । चिट्ट वसन्तश्रेणिए चिट्ट ।

मम मअणमणङ्गं वल्लणं वट्टअन्ती

णिसि अ शयणके मे णिइअं पक्खिवन्ती;

(१) आर्य्यके तिष्ठ तिष्ठ ।

उत्ताशिता गच्छसि अन्तिका मम

संपूर्णपुच्छेव यीशमयूरी ;

संभ्रममागच्छति स्वामी भट्टारको मम

वने गतः कुक्कुरशावक इव ।

पद्मलसि भयभीता प्रखलन्ती खलन्ती;

मम वशमणुजादा लावणसेव कुन्ती (१)। ११

विटः। वसन्तसेने।

किं त्वं पदैर्मम पदानि विशेषयन्ती

व्यालीव यासि पतगेन्द्रभयाभिभृता;

वेगादहं प्रविष्टतः पवनं निरुन्ध्यां

त्वन्निग्रहे तु वरगात्रि न मे प्रयत्नः। २०॥

शकारः। भावे भावे।

एशा षाणकमूशिकामकशिका, मच्छाशिका, लाशिका;

णीशाशा, कुलणाशिका, अवशिका, कामाहमञ्जूशिका,

एशा वेशवह, शुवेशखिलन्ना, वेशङ्गणा, वेशिन्ना;

एशे शे दशणामके मयि कले अज्जाविमं णेच्छदि (२)। २१

(१) तिष्ठ वसन्तसेने तिष्ठ।

मम मदनमनङ्गं मन्मथं वर्द्धयन्ती

निशि च शयनीये मे निर्दयं प्रक्षिपन्ती;

प्रसरसि भयभीता प्रखलन्ती खलन्ती।

मम वशमनुयाता लावणसेव कुन्ती।

(२) शिवाङ्कटंकानामोषिकामस्य ताडनी, मत्स्यभक्षिका, नर्त्तकी, निघनासिका, वंशणाशिणी, अनायत्ता, कामस्य पात्रविशेषः। एषा वेशवह वेशस्य वेश्याजनाश्रयस्य वधः

विटः । प्रसरसि भयविक्षवा किमर्थं
 प्रचलितकुण्डलघृष्टगण्डपाश्रां;
 विटजननखघट्टितेव वीणा;

जलधरगर्जितभीतसारसीव । ॥२२॥

शकारः । ज्ञाणज्झरणन्तवज्जभूषणशब्दमिश्रं,
 किं द्रौवदी विश्र पलाश्रि लामभीदा,
 एषे हलामि श्दशक्ति जधा हणूमे
 विश्वावशुश्र बहणिं विश्र तं शुभद् (१) । १८

चेटः । लामेहिं अ लाश्रवल्लहं?

तो, क्खादिशि मक्कमंशकं;

एदेहिं मक्कमंशकेहिं,

शुणश्रा मलश्रं ण शेवन्ति (२) । १९

सुवेशानां भूषणानां आश्रयः वेशोऽस्याश्रस्तीति वेशिका;
 एतान्यस्या दश नामकानि मया कृतानि अद्यापि मां नेच्छति।

(१) ज्ञाणज्झरणमिति वज्जभूषणशब्दमिश्रं

किं द्रौपदी इव पलायसे रामभीता;

एष हरामि झटिति यथा हनूमान्,

विश्वावसोर्भगिनीमिव तां सुभद्रा ।

(२) रमय राजवल्लभश्च;

ततः, खादिथसि मत्स्यमांसकं,

एताभ्यां मत्स्यमांसाभ्यां

कुक्करा मृतं न सेवन्ते।

विटः । भवति वसन्तसेने ।

किं लं कटीतटनिवेशितमुदहन्ती

ताराविचित्ररुचिरं रश्मनाकलापम् ;

वक्त्रेण निर्मथितचूर्णमनःशिलेन

त्रस्ताहुतं नगरदैवतवत्प्रयासि । (२५॥)

शकारः । अहोहि चण्डं अहिशालिअन्ती

वखे शिआली विअ कुक्कुडेहिं ;

पलाशि शिग्धं तुलिदं शवेगं

शवेठणं मे हलअं हलन्ती (१) । २७ ।

वसं । पल्लविए, पल्लविए ; परज्जदिए, परज्जदिए (१) ।

शकारः । ॥ सभयम् ॥ भावे, भावे ; मणुग्गेशे, मणुग्गेशे (३) ।

विटः । न भेतव्यम्, न भेतव्यम् ।

वसं । माहविए, माहविए (४) ।

(१) अस्माभिः शीघ्रं अभिसार्थ्यमाणा

वने शृगालीव कुक्कुरैः ।

पलायसे शीघ्रं त्वरितं सवेगं

समूलबन्धं मम हृदयं हरन्ती ।

(२) पल्लविके, पल्लविके, परभृतिके परभृतिके ।

(३) हे विद्वन्, हे विद्वन्, मनुय्या, मनुय्याः ।

(४) माधविके, माधविके ।

विटः । ॥ सहासम् ॥ मूर्खः, परिजनोऽन्विष्यते ।

शकारः । भावे, भावे; इत्थिआमषेऽदि (१) ।

विटः । अथकिम् ।

शकारः । इत्थिआणं शब्दं मोडेमि शूले हग्गे (२) ।

वसं । ॥ शून्यमवलोक्य ॥ हड्डी, हड्डी; कथं परिअणोवि
परिभट्टो; एत्थ मए अथा सअं जेव्व रक्खिदब्बो (३) ।

विटः । अन्विष्यताम् ।

शकारः । वशन्तशेषिए, विलव, विलव; परऊदिअं वा
पल्लविअं वा, शब्बं वा वशन्तमाशं; मए अहिशालिअंतीं तुमं
कोपलिजाइशदि ।

किं भीमशेषे जमदग्गपुत्ते,

कुन्तीशूदे वा, दशकन्धले वा ।

एशे हग्गे गेळ्ळिअकेशहत्थे

दुशशाशणशशाणुकिदिं कलेमि ॥२९॥

(१) विदन्, विदन्; स्त्रियमन्विच्छति ।

(२) स्त्रीणां शतं हन्मि शूलेनाहं ।

(३) हाधिक, हाधिक, कथं परिजनोऽपि परिभट्टः;

अत्र मयात्मा स्वयमेव रचितव्यः ।

एषं पेक्ख, एषं पेक्ख ;

अशी शुतिक्वे वलिदे अ मस्तकी

कप्येध शीशं उअ मालएध वा । 2८

अखं तवेदेण पलाइदेण; मुमुक्खु जे होदि, ए शे क्खु
जीअदि (१) ।

(१) वसन्तसेनिके विलप विलप, परभृतिकां वा पल्लविकां
वा, सर्व्वं वा वसन्तमासं, मया अभिसार्य्यमाणां त्वां कः पवित्रा
चिद्यते ।

किं भीमसेनोजमदग्निपुत्रः,

कुन्तीसुतोवा, दशकन्धरोवा ।

एषोहं केशपाशं गृहीत्वा,

दुःशासनस्यानुकृतिं करोमि ।

ननु प्रेक्षस्व, ननु प्रेक्षस्व ;

असिः सुतीक्ष्णः वलितञ्च मस्तकं

क्विनन्ति शीर्षं उत मारयामि वा ।

अखं तवैतेन पलायितेन मुमूर्षुर्याभवति न स खल
जीवति ।

वसं । अज्ज; अवला क्खु अहं (१) ।

विटः । अत एव धियसे ।

शकारः । अदो जेव्व ण मालीअशि (२) ।

वसं । ॥ स्वगतं ॥ कथं, अणुणओ विसे भअमुप्पादेदि, भोदु
एवं दाव ॥ प्रकाशं ॥ अज्ज, इमादो किंषि अलङ्करणं
तक्कीअदि (३) ।

विटः । शान्तं! भवति वसन्तसेने न पुष्पमोषमर्हत्युद्यान
खता; तत्कृतमलङ्करणैः ।

वसं । ता किं खु दाणिं (४) ।

शकारः । हगे देवपुलिभे मणुण्णे वाणुदेवके कामइ
दब्बो (५) ।

वसं । ॥ सक्रोधं ॥ सन्तं! सन्तं! अवेहि; अणज्जं मन्तेशि (६) ।

(१) आर्य्य; अवला खल्वहं ।

(२) अतएव न मार्य्यसे ।

(३) कथं अनूनयोऽप्यस्य भयमुत्पादयति; भवत्वेवंतावत् ।
आर्य्य, अस्मात् किमपि अलङ्करणं तर्क्यते ।

(४) तत्किं खलु इदानीं ।

(५) अहं देवपुरुषः मनुष्यो वासुदेवः कामयितव्यः

(६) शान्तं! शान्तं! अपेहि? अनार्य्य मन्त्रयसि ।

शकारः ॥ सहस्रतालं विहस्य ॥ भावे, भावे, पेक्षदाव,
मं अन्तलेण शुश्रिषिद्धा एषा गणिआ दालिआ णं, जेण मं
भणादि; एहि शन्तेशि किलिन्तेशित्ति । हगे ण गामन्तलं, ण
णगलन्तलं वा, गडे; अज्जके, शवामि भावश्श शीशं अत्तण
केहिं पादेहिं, तव जेव्व पञ्चाणुपञ्चिआए आहिंडन्ते, शन्ते
किलिन्तेच्चि शन्नुत्ते (१) ।

विटः ॥ खगतम् ॥ अये, कथं शान्तमित्यभिहिते श्रान्त
दत्त्यवगच्छति मूर्खः ॥ प्रकाशम् ॥ वसन्तसेने, वेशवासविरहद्वम
भिहितं भवत्या, पश्य ;

तरुणजनसहायश्चिन्वतां वेशवासो,
विगणय, गणिका त्वं, मार्गजाता सतेव ।
वहसि हि धनहार्थं पण्यभूतं शरीरं,
सममुपचर, भद्रे, सुप्रियं चाप्रियञ्च । १२० ॥

(१) विद्वन् विद्वन् प्रेक्षस्व तावत्; मां अन्तरेण सुखिग्धा
एषा गणिका दारिका ननु, येन मां भणति; एहि, शान्तोऽसि
कान्तोऽसीति । अहं न यामान्तरं, न नगरान्तरं वा, गतः ।
भट्टालिके, शपामि विटस्य शीर्षेण आत्मीयाभ्यां पादाभ्यां,
तवैव पृष्ठानुपृष्ठिकया उद्गाम्यन् श्रान्तः कान्तोऽसि संवृत्तः ।

अपि च ।

वाप्यां स्नाति विचक्षणो द्विजवरो मूर्खोऽपि वर्णाधमः,
फुल्लां नाम्यति वायसोऽपि हि लतां या नामिता बर्हिणा,
ब्रह्मचत्रविशस्तरन्ति च यथा नावा तथैवेतरे ;

त्वं वापीव, लतेव, नौरिव, जनं वेष्ट्यासि सर्व्वं भज । ७० ॥

वसं । गुणो क्वु अनुरागस्य कारणं, ए उण वलक्कारो (१) ।

शकारः । भावे, भावे; एषा गर्भदाशी कामदेवा अदणु
ज्जाणादो पज्जदि, ताह दलिह् चालुदत्ताह अणुलत्ता, ए मं
कामेदि; वामदो तश्श चलं; जधा तव मम हत्यादो एषा ए
पलिब्भंशदि तथा कलेदु भावे (२) ।

विटः ॥ स्वगतं ॥ यदेव परिहर्त्तव्यं तदेवोदाहरति
मूर्खः । कथं; वसन्तसेना आर्यचारुदत्तमनुरक्ता; सुष्टु,

(१) गुणः खलु अनुरागस्य कारणं, न पुनर्व्वलात्कारः ।

(२) एषा गर्भदाशी कामदेवायतनोद्यानात् प्रभृति,
तस्य दरिद्रचारुदत्तस्य अनुरक्ता, न मां कामयते; वामत
स्तस्य गृहं; यथा तव मम हस्तात् न एषा प्रभ्रश्यति, तथा
करोतु भावः ।

खल्विदमुच्यते, रत्नं रत्नेन सङ्गच्छतइति; तद्गच्छतु, किमनेन
मूर्खेण ॥ प्रकाशं ॥ काणेलीमातः! वामतस्तस्य सार्धवाहस्य गृहं?

शकारः । अधदं; वामदो तश्श घडं (१) ।

वसं ॥ खगतं ॥ अह्यहे! वामदो तश्श घलं ति; जं सच्चं,
अवरज्जन्तेण वि दुज्जणेण उवकिदं, जेण पिअसङ्गमं
पाविदा (२) ।

शकारः । भावे, भावे; बल्लिए क्खु अन्धआले, माषला
शिपविट्ठाविअ मशिगुडिआ दीशन्दी जेव्व, पणट्ठा वसन्त
शेणिआ (३) ।

विटः । अहोबलवानन्धकारः । तथाहि ।

आलोकविशाला मे सहसा तिमिरप्रवेशविकिन्ना;

उन्मीलितापि दृष्टिर्निमीलितेवान्धकारेण । ॥७७॥

अपिच ।

लिम्पतीव तमोऽङ्गानि वर्षतीवाञ्जनं नभः,

असत्पुरुषसेवेव, दृष्टिर्विफलतां गता ।

(१) वाडं; वामतस्तस्य गृहं ।

(२) आश्चर्य्यं; वामतस्तस्य गृहमिति यत्सत्यं, अपराध्य
तापि दुर्जनेन उपहृतं, येन प्रियसङ्गमं प्रापिता ।

(३) भाव, भाव; बलवति अन्धकारे, माषराशिप्रविष्टेव
मशीगुटिका दृश्यमानेव प्रणष्टा वसन्तसेना ।

शकारः। भावे, भावे; अखेशामि वसन्तसेनिम् (१)।
 विटः। काणेलोमातः। अस्ति किं चिद् यदुपलक्ष्यमि।
 शकारः। भावे, भावे, किं विम् (२)।
 विटः। भूषणशब्दं सौरभ्यानुविद्धं माख्यगन्धं वा।
 शकारः। शृणामि मल्लगन्धं, अन्धआलपूलिदाए उण
 णाशिआए शृब्बन्तं, उण ण पेक्खामि भूषणशब्दं (३)।

विटः ॥ जनान्तिकं ॥ वसन्तसेने।

कामं प्रदोषतिमिरेण न दृश्यसे त्वं,
 सौदामिनीव जलदोदरसन्धिलीना।
 त्वां सूचयिष्यति तु माख्यसमुद्भवोऽयं;
 गन्धश्च, भीरु, मुखराणि च नूपुराणि ॥७८॥

श्रुतं, वसन्तसेने।

वसं ॥ खगतं ॥ सुदं, गहिदश्च ॥ नाख्येन नूपुराणि
 उत्सार्थं, माख्यानि चापनीय, किञ्चित्परिक्रम्य, हस्तेन परा

(१) भाव, भाव, अन्वेषयामि वसन्तसेनिकां।

(२) भाव, भाव, किमिव।

(३) शृणोमि माख्यगन्धं, अन्धकारपूरितया पुनर्नाशि
 कथा सुव्यक्तं, पुनर्न पश्यामि भूषणशब्दं।

मृश्य ॥ अन्नो! भित्तिपरामरिष्यददं पक्खदुआरअं क्व
एदं; जाणामि अ सञ्जीएण गेहस्य संवु दंपक्खदुआरअं (१)।

चारु। वयस्य समाप्तजपोऽस्मि; तस्याप्रतं गच्छ, मादभ्यो
वलिमुपहर।

विदू। भो ण गमिस्सं (२)।

चारु। धिक्कष्टं।

दारिद्र्यात्पुरुषस्य बान्धवजनोवाक्ये न सन्तिष्ठते;

सुखिग्धा विमुखीभवन्ति सुहृदः स्फारोभवन्त्यापदः;

सत्त्वं ह्यासमुपैति, शीलशग्निः कान्तिः परिस्त्रायते,

पापं कर्म च यत्परैरपि कृतं, तत्तस्य सन्भाव्यते ॥७७॥

अपिच।

सङ्गं नैव हि कश्चिदस्य कुरुते, सन्भाव्यते मादरा

त्संप्राप्तो गृहमुत्सवेषु धनिनां सावज्ञमालोक्यते;

दूरादेव महाजनस्य विहरत्यल्पच्छदोलज्जया;

मन्ये, निर्धनता प्रकाममपरं षष्ठं महापातकं ॥७८॥

(१) आश्चर्य्यं; भित्तिपरामर्शसूचितं पचदारकं खल्वेतत्,
जानामि च संयोगेन गेहस्य सम्तुतं पचदारकं।

(२) भो न गमिष्यामि।

अपिच ।

दारिद्र्य! शोचामि भवन्तमेवमस्मच्छरीरे, सुहृदि, लुषित्वा;
विपन्नदेहे मयि मन्दभाग्ये, ममेति चिन्ता क्व गमिष्यसि त्वम् । ७८

विदू ॥ सवैलक्ष्यं ॥ भो, वञ्चय; जद मए गन्तव्यं, ता
एशा वि मे गृहादणी रदणिआ भोदु (१) ।

चारु । रदनिके; मैत्रेयमनुगच्छ ।

चेटी । जं अज्जो आणवेदि (२) ।

विदू । भोदि रदणिए; गेह वलिं, पदीवच्च; अहं अवा
वुदं पक्खदुआरअं करेमि (३) ॥ तथा करोति ॥

वसं । मम अभुववत्तिणिमित्तं अवावुदं पक्खदुआरअं
ता जाव पविशामि ॥ दृष्ट्वा ॥ हृष्टी! हृष्टी; कथं! पदीवो ॥
पटान्तेन निर्वाप्य प्रविष्टा (४) ॥

चारु । मैत्रेय, किमेतत् ।

(१) भो, वयस्य; यदि मया गन्तव्यं, तस्मादेषापि मम
सहायिनी रदनिका भवतु ।

(२) यत् आर्थ्यं आज्ञापयति ।

(३) भवति रदनिके, गृहाण वलिं, प्रदीपञ्च; अपा
वृतं पञ्चद्वारकं करोमि ।

(४) मम अभ्युपपत्तिनिमित्तं अपावृतं पञ्चद्वारकं; तत्
यावत् प्रविशामि । हा धिक्! हा धिक्! कथं, प्रदीपः ।

विदू । अवावुदपक्खदुआरेण पिण्डीकदेण वादेण, णिव्वा
विदो पदीवो । भोदि रदनिए, णिकम तुमं पक्खदुवारएण;
अहंपि अभन्तरचदुस्सालादो पदीवं पज्जालिअ आअहामि
(१) ॥ इति निष्क्रान्तः ॥

शकारः । भावे, भावे; अखेशामि वषन्तशेषिअं (१) ।

विटः । अन्विष्यतां, अन्विष्यतां ।

शकारः ॥ तथा कृत्वा ॥ भावे, भावे; गहिदा, गहिदा (३) ।

विटः । मूर्ख; नन्वहं ।

शकारः । इदो दाव भविअ एअन्ते भावे चिट्ठदु ॥ पुन
रन्विष्य चेटं गृहीत्वा ॥ भावे, भावे; गहिदा, गहिदा (४) ।

(१) अपावृतपक्षद्वारेण पिण्डीकतेन वातेन, निर्वापितः
प्रदीपः । भवति रदनिके, निष्क्रम त्वं पक्षद्वारकेण; अहमपि
अभन्तरचतुःशालके प्रदीपं प्रज्वाल्य आगच्छामि ।

(२) भाव, भाव; अन्वेषयामि वषन्तसेनां ।

(३) भाव, भाव; गृहीता, गृहीता ।

(४) इतस्मावत् भूत्वा एकान्ते भावस्तिष्ठतु । भाव, भाव;
गृहीता, गृहीता ।

चेटः । भट्टके, चेडे हने (१) ।

शकारः । इदोभावे, इदोचेडे; भावे चेडे, चेडे, भावे ;
तुष्ठी दाव एअन्ते चिट्ट ॥ पुनरन्विय्य रदनिकां केशेषु गृहीत्वा ॥

भावे, शम्पदं गच्छिदा वशन्तशेषिआ ;

अन्धआले पलाअन्ती, मल्लगन्धेण गृह्णदा,

केशविन्दे पलामिट्टा, चाणकोषेव्व दोवदो (२) ।

विटः । एषासि वयसोदर्पात्कुलपुत्रानुसारिणी,

केशेषु कुसुमाब्जेषु सेवितव्येषु कर्षिता ।

शकारः । एशाशि वाशूशिरशि रगहीदा ।

केशेषु, वालेषु, शिरोरुहेषु,

अक्रोश, विक्रोश, लवाऽहिचण्डं,

शम्भं, शिवं, शङ्करमीश्वरं वा (३) ।

(१) भट्टारक चेटोऽहं ।

(२) इतोभाव, इतश्चेटः; भावश्चेटः; चेटोभावः; युवां
तावत् एकान्ते तिष्ठतं । भाव साम्प्रतं गृहीता वसन्तसेनिका ।

अन्धकारे पलायमाना माल्यगन्धेन सूचिता,

केशवृन्दे परामृष्टा, चानकोषेव द्रौपदी ।

(३) एषासि वासा शिरसि गृहीता,

केशेषु, वालेषु, शिरोरुहेषु;

आक्रोश, विक्रोश, लपाधिचण्डं,

शम्भं, शिवं, शङ्करमीश्वरं वा ।

रद ॥ सभयं ॥ किं अज्जमिस्सेहिं ववसिदं (१) ।

विटः । काण्णेलीमातः । अन्यएवैष खरयोगः ।

शकारः । भावे, भावे; यथा दधि दक्षिणलिङ्गुद्धाए
मञ्जालीए शलपलिवत्ते होदि, तथा दाग्नीए शलपलिवत्ते
कडे (२) ।

विटः । कथं खरपरिवर्त्तः कृतः । अहो चित्रं । अथवा;
किमत्र चित्रं ।

इयं रङ्गप्रवेशेन, कलानां चोपशिक्षया,

वञ्चनापण्डितत्वेन, खरनैपुण्यमाश्रिता । 1801

॥ प्रविश्य विदूषकः ॥ हीही! भोः, प्रदोषमन्दमारुदेण,
पसुबन्धोवणीदस्स विअ, हागलस्स हिअअं, फुरफुराअदि
पदीवो ॥ उपसृत्य रदनिकां, तथा दृष्ट्वा (३) ॥ भो रदणिण ।

शकारः । भावे; मणुग्गो, मणुग्गो (४) ।

(१) किं आर्यमिअैर्यवसितं ।

(२) भाव, भाव; यथा दधिभक्तुद्धायामार्जारिकायाः
खरपरिवृत्तिर्भवति, तथा दास्याः खरपरिवृत्तिः कृता ।

(३) आश्चर्यं! भोः, प्रदोषमन्दमारुतेन पशुबन्धोप
नीतस्यैव हागलस्य इदयं, फुरफुरायते प्रदीपः। भो रदनिके ।

(४) भाव, भाव, मनुष्यो; मनुष्यः ।

विदू। युक्तं नेदं; सरिसं नेदं; जं अज्जचारुदत्तस्य
दरिद्रदाए सम्पदं परपुरिषा गेहं पवेसीअन्ति (१)।

रद। अज्ज भित्तिअ पेक्ख मे परिहवं (२)।

विदू। किं तव परिहवो। आदु अह्माणं (३)।

रद। णं तुह्माणं जेव्व (४)।

विदू। किं एसो बलक्कारो (५)।

रद। अघदं (६)।

विदू। सच्चं (७)।

रद। सच्चं (८)।

(१) युक्तं नेदं, सदृशं नेदं, यत् आर्य्यचारुदत्तस्य दरिद्र
तया साम्प्रतं परपुरुषा गेहं प्रवेश्यन्ते।

(२) आर्य्यमैत्रेय, प्रेक्षस्व मे परिभवं।

(३) किन्तव परिभवः, अथवा अस्माकं।

(४) ननु युष्माकमेव।

(५) किमेष बलात्कारः।

(६) वाढं।

(७) सत्यं।

(८) सत्यं।

विदू ॥ बक्रोधं, दण्डकाष्ठमुद्यम्य ॥ मा दाव । भो ; सके
गेहे कुक्कुरोवि दाव चण्डा भोदि ; किं उण अहं वल्लणो ; ता
एदिणा अन्नारिसजणभाअधेअकुडिलेण दण्डकट्टेण, दुट्टस्स
विअ सुक्खाणवेणुअस्स, मत्थअं दे पहारेहिं कुट्टदस्सं(१) ।

विटः । महाब्राह्मण! मर्षय, मर्षय ।

विदू ॥ विटं दृष्ट्वा ॥ ए एत्य एसो अवरज्जदि ॥ शकारं
दृष्ट्वा ॥ एसो क्खु एत्य अवरज्जदि । अरे, रे, राअसालअ
संठ्ठाणअ, दुज्जण, दुम्मणुस्स ; युत्तं सेदं ; जइ वि णाम तत्त
भवं अज्जचालुदत्तो दलिहो सम्बुत्तो, ता किं तस्स गुणेहिं णा
लक्किदा उज्जइणी, जेण तस्स गेहं पविमिअ परिअणस्स
ईदिमो उवमहो करोअदि ।

मा दुग्गदोत्ति परिहवो णत्थि कअतंस्स दुग्गदो णाम ;

चारित्तेण विहीणो अट्ठो विअ दुग्गदो होइ (२) । ॥६२॥

(१) मा तावत् ; भोः ; स्वके गेहे कुक्कुरोऽपि चण्डो
भवति ; किं पुनरहं ब्राह्मणः । ततएतेनास्मादृशजनभागधेय
कुटिलेन दन्तकाष्ठेन दुष्टस्यैव शुष्कवेणुकस्य मस्तकं ते प्रहारैः
कुट्टियार्थम् ।

(२) नात्र एष अपराध्यति । एष खलु अत्रापराध्यति ।
अरे रे राजशालक, संस्थानक, दुर्जन, दुर्मनुष्य ; युक्तं नेदं ;
यद्यपि नाम तत्रभवान् आर्यश्चारुदत्तोदरिद्रः संवृत्तः, तत्
किं, तस्मै गणैर्नालङ्कृता उज्जयिनी, येन तस्मै गृहं प्रविश्य परिज

विटः ॥ सर्वैलक्ष्यं ॥ महाप्राज्ञाण! मर्षय, मर्षय । अन्वजन
शङ्कया खल्विदमनुष्ठितं, न दर्पात् । पश्य । सकामान्वियते
ऽस्माभिः ।

विदू । किं इत्थं (१) ।

विटः । शान्तं, पापं! काचित्स्वाधीनयौवना । सा नष्टा;
शङ्कया तस्याः प्राप्तेयं शीलवञ्चना । सर्वथा इदमनुनय
सर्वस्वं गृह्यतामिति ॥ खङ्गमुत्सृज्य कृताञ्जलिः पादयोः
पतति ॥

विदू । सप्पुरिस, उठ्ठेहि, उठ्ठेहि; अत्राणन्तेण मए
तुमं उवालद्धे; सम्यदं उण जाणन्तो अणुणेमि (२) ।

विटः । ननु भवानेवात्रानुनेयः तदुत्तिष्ठामि समयतः ।

विदू । भणतु भवं (३) ।

विटः । यदि इमं वृत्तान्तं चाहदत्तस्य नाख्यास्यसि ।

नस्य ईदृशउपमर्हः क्रियते । मादुर्गतइति परिभवोनास्ति
कृतात्मस्य दुर्गतोनाम, चारित्र्येण विहीन आक्षोऽपिच दुर्गते
भवति ।

(१) किमिथं ।

(२) सत्पुरुष; उत्तिष्ठ, उत्तिष्ठ । अजानता मया त्वमुपा
सब्धः साम्प्रतं पुनर्जानन्ननुनयामि ।

(३) भणतु भवान् ।

विट् । ण कधदस्सं (१) ।

विट् । एष ते प्रणयोविप्र शिरसा धार्यते मया ;
गुणशस्त्रैर्वयं येन शस्त्रवन्तोऽपि निर्जिताः । ४८ ॥

शकारः ॥ सास्रयं ॥ किं णिमित्तं उण भावे, एदश्श
दुट्टवडुकश्श, विणचञ्चलिं कदुअ, पाएशु षिवडिदे (२) ।

विट् । भीतोऽस्मि ।

शकारः । कश्श तुमं भीदे (३) ।

विट् । तस्य चारुत्तस्य गुणेभ्यः ।

शकारः । के विअ तश्श गुणा, जश्श गेहं पविशिश्र अश्रि
द्वं पि णत्थि? (४)

विट् । मामैवं ।

सोऽस्मद्विधानां प्रणयैः कृशीकृतो,

न तेन कश्चिद्विभवैर्विमानितः ।

निदाघकालेष्विव सोदकोद्भूतो,

नृणां स तृष्णामपनीय शुष्कवान् । ४९

(१) न कथयिष्यामि ।

(२) किं निमित्तं पुनर्भाव, एतस्य दुष्टवटुकस्य, विनया
ञ्चलिं कृत्वा, पादयोर्निपतितः ।

(३) कस्मात्त्वं भीतः ।

(४) के इव तस्य गुणा, यस्य गृहं प्रविश्य भोक्तव्यमपि
अस्ति ।

शकारः ॥ सार्धमम् ॥ के श्रे गम्भदाश्रे गम्भदाश्रीए
 पुत्ते शूले विक्रान्ते? पाण्डवे, श्रेदकेदू,
 पुत्ते लाधाए, लावणे, इन्द्रउत्ते;
 आहो कुन्तीए तेण लामेण जादे
 अश्वत्याम, धर्मपुत्ते, जडाज (१) | ४४ |

विटः। मूर्ख; आर्य्यचारुदत्तः खल्वसौ।

दीनानां कल्पवृक्षः स्वगुणफलनतः, सञ्जनानां कुटुम्बी,

आदर्शः शिञ्जितानां, सुचरितनिकषः, शीलवेलासमुद्रः,

सत्कर्ता, नावमन्ता, पुरुषगुणनिधि, दर्शिणीदारसत्त्वो,

क्षेत्रः स्याद्यः; स जीवत्यधिकगुणतया चोक्कसन्तीव चान्ये।

तदितोगहामः।

| ४४ |

शकारः। अगेह्निश्र वसन्तश्रेणिश्रं (२)।

विटः। नष्टा वसन्तसेना।

शकारः। कथं विश्र (३)।

(१) कः स गर्भदासो गर्भदास्याः पुत्रः शूरो विक्रान्तः
 पाण्डवः, श्वेतकेतुः, पुत्रो राधायाः, रावण, इन्द्रदत्तः, आहो
 कुन्त्यास्तेन रामेण जातः अश्वत्यामा धर्मपुत्रो जटायुः।

(२) अगृहीत्वा वसन्तसेनां।

(३) कथमिव।

विटः । अन्धस्य दृष्टिरिव, पुष्टिरिवातुरस्य,
मूर्खस्य बुद्धिरिव, सिद्धिरिवात्मस्य,
खल्यस्मृतेर्व्यसनिनः परमेव विद्या ;
त्वां प्राप्य सा रतिरिवारिजने प्रनष्टा ।।४५।

शकारः । अगेह्निअ वसन्तश्रेणिअं ण गमिअं (१) ।

विटः । एतदपि न श्रुतं लया ।

आलाने गृह्यते हस्ती, वाजी वलासु गृह्यते,
हृदये गृह्यते नारी, यदिदं नास्ति गम्यता ।।४७।

शकारः । यदि गच्छसि, गच्छ तुमं; हगे ण गमिअं (२) ।

विटः । एवं गहामि ॥ इति निष्क्रान्तः ॥

शकारः । गडे क्खु भावे अभावं ॥ विदूषकमुद्दिश्य ॥ अस्ते
काकपदशीर्षमस्तका दुट्टबडुअका, उपविश, उपविश, (३) ।

विदू । उपवेशिदा जेव्व अह्णे (४) ।

शकारः । केष (५) ।

(१) अगृह्णीता वसन्तसेनां न गमिष्यामि ।

(२) यदि गच्छसि, गच्छ त्वं, अहं न गमिष्यामि ।

(३) गतः खलु भावोऽदर्शनं ।

(४) अरे काकपदशीर्षमस्तकादुष्टवटुका, उपविशत,
उपविशत ।

(५) उपविष्टा एव वयं ।

विदू । कअन्तेण (१) ।

अकारः । उट्टेहि (२) ।

विदू । उट्टिस्सामो (३) ।

अकारः । कदा (४) ।

विदू । जदा पुणेवि देवमणुजलं भविस्सदि (५) ।

अकारः । अले लोद, लोद (६) ।

विदू । रोदाविदा जेव्व अच्ची (७) ।

अकारः । केण (८) ।

विदू । दुग्गदीए (९) ।

अकारः । अले हस, हस (१०) ।

(१) केन ।

(२) कृतान्तेन ।

(३) उत्तिष्ठ ।

(४) उत्थास्यामि ।

(५) कदा ।

(६) यदा पुनरपि देवमनुकूलं भविष्यति ।

(७) अरे रोदिहि, रोदिहि ।

(८) रोदिताएवं वयं ।

(९) केन ।

(१०) अरे हस, हस ।

विदू । हसिस्सामो (१) ।

शकारः । कदा (२) ।

विदू । पुणेवि च्छ्नीए चारुदत्तस्स (३) ।

शकारः । अले, ले, टुठ्ठवडुका; भणेशि मम वअणेण तं दलिह चारुदत्तकं । एशा शशुवथा, शहिलथा, एवणाडअ दंशणुठ्ठिदा शुत्तधालिव्व, वशन्तशेणा णाम, गणिआ दालि आ, कामदेवाअदणुज्जाणादो पज्जदि, तुमं अणुलत्ता, अह्नेहिं बलक्काराणुणीअमाणा, तुअ गेहं पविट्ठा; ता, जइ मम हत्थे शं जेव्व पट्ठाविअ एणं शमयेशि, तदो अधिअलणे, बवहालं विणा, लज्जं णिज्जादमाणाह तव, मए अणुबड्ढा पेदी ज्जवि श्शदि; आदु, अणिज्जादमाणाह, आमलणन्तिके वेले ज्जवि श्शदि । अविअ, पेक्ख, पेक्ख ।

कक्कालुका गोक्खलित्तवेण्णा,

शाके अ शुक्खे तलिदे ज्ज मंशे,

भत्ते अ हेमन्तिअलत्तिशिद्धे,

लीणे अ वेले ण ज्ज होदि पूदी ।

शोठिकं भणेशि, लज्जकं भणेशि; तधा भणेशि, जधा हगे.

(१) हसिस्सामः ।

(२) कदा ।

(३) पुनरपि च्छ्नीए चारुदत्तस्य ।

अत्तण केलिकाए पाशादवालग्गकवोदवाडिआए उवविट्ठे,
शुणामि; अण्णधा, जदि ए भणेशि, ता कवालतत्तपविट्ठ
कवित्त्यगुडिअं विअ मत्थअं दे मडमडाइअं (१) ।

(१) अरे, रे, दुष्टवट्ठक, भणिय्यसि मम वचनेन तं दरिद्र
चारुदत्तं। एषा ससुवर्णा, सहिरण्या, नवनाटकदर्शनीत्यता
सूत्रधारिणीव, वसन्तसेना, गणिका दारिका, कामदेवाद्यतनो
द्यानात् प्रभृति, त्वामनुरक्ता अस्माभिर्बलात्कारानुनीयमाना
तव गेहं प्रविष्टा; तद्यदि मम हस्ते स्वयमेव प्रस्थाप्य एनां
समर्पयसि, ततोऽधिककरणे, व्यवहारं विना, शीघ्रं निर्यातयत
स्त्व मयानुबद्धा प्रीतिर्भविष्यति। अथवा, अनिर्यातयत आम
रणान्तिकं वैरं भविष्यति। अपिच प्रेक्षस्व, प्रेक्षस्व।

कुशाण्डीगोमयलिप्तवृताशाकञ्च,

शुष्कं तलितं खलु मांसं;

भक्तञ्च हैमन्तिकरात्रिसिद्धं,

स्त्रीनायाञ्च वेल्लयां न खलु भवति पूतिः ।

शोभनं भणिय्यसि, लघुकं भणिय्यसि, तथा भणिय्यसि यथा
हमात्मनः केलिकायां प्रासादवालायकपोतपालिकायामुप
विष्टः शृणोमि। अन्यथा, यदि न भणसि, तदा कपाटतल
प्रविष्टं कपित्त्यगुलिकमिव मस्तकन्ते मडमडइति शब्दं कृत्वा
भक्षयिष्यामि।

विदू । भणिसं (१) ।

शकारः ॥ अपवार्यं ॥ चेडे, गडे शकं जेव्व भावे (२) ।

चेटः । अधदं (३) ।

शकारः । ता शिग्घं अवक्कमच्च (४) ।

चेटः । ता गेह्ण भट्टके अशिं (५) ।

शकारः । तव ज्जेव्व हस्ते चिट्ठदु (६) ।

चेटः । एणे भट्टारहके गेह्णदु णं भट्टके अशिं (७) ।

शकारः ॥ विपरीतङ्गहीला ॥

णिव्वक्कलं मूलकपेशिवणं,

खन्धण घेत्तू अ को मणुत्तं;

(१) भणिव्यामि ।

(२) हे चेट, गतः सत्यमेव भावः ।

(३) वाढं ।

(४) तत् शीघ्रमपक्रमावः ।

(५) तत् गृह्णातु भट्टारकोऽभिं ।

(६) तवैव हस्ते तिष्ठतु ।

(७) एष भट्टारकस्वामिकः गृह्णातेनं भट्टारकोऽभिं ।

कुक्कुटिं कुक्कुटिं अ वुक्कअन्ते,
जघा शिआले, शरणं पलामि (१) ।

॥ परिक्रम्य निष्क्रान्तौ ॥

विदू । भोदि रदणिए, ण ऊ दे अअं अवमाणो तत्थ
भवदो चारुदत्तस्स णिवेदइदव्वो; दौर्गत्यपीडितस्स मण्ये
दि उणदरा पीडा ऊविस्सदि (२) ।

रदनिका । अज्ज मित्तेअ; रअणिया क्खु अहं सज्जद
मुही (३) ।

विदू । एवं णेदं (४) ।

चारु ॥ वसन्तसेनामुद्दिश्य ॥ रदनिके, मारुताभिलाषी
प्रदोषसमयशीतार्त्ता रोहसेनः । ततः प्रवेश्यतामभ्यन्तर
मयं । अनेन प्रावारकेण ह्लादयैनम् ॥ इति प्रावारकप्रयत्नः ॥

(१) निर्व्वल्कलं मूलत्वम्बर्णं

स्कन्धेन गृहीत्वा च कोषसन्नं ।

कुक्कुरैः कुक्कुरोभिश्च शब्दायमानो,

यथा शृगालः, शरणं प्रयामि ।

(२) भो रदनिके, न खलु ते अयं अपमानः तत्रभवत
आरुदत्तस्य निवेदयितव्यः; दौर्गत्यपीडितस्य मन्ये द्विगुण
तरा पीडा भविष्यति ।

(३) आर्य्यं मैत्रेय, रदनिका खल्वहं संयतमुखी ।

(४) एवमेव ।

वसं ॥ स्वगतं ॥ कथं परिजणोत्ति मं अवगच्छदि
॥ प्रावारकङ्कृहीत्वा समाघ्राय च ॥ स्वगतं ॥ सस्यृहं ॥ अस्महे
जादीकुसुमवासिदो पावारत्रो, अणुदासीणं से जोव्वणं
पडिहासेदि (१) ।

॥ अपवारितकेन प्रावृणोति ॥

चारु । ननु रदनिके, रोहसेनं गृहीत्वाभ्यन्तरं प्रविश ।
वसं ॥ स्वगतं ॥ मन्दभादणी क्व अहं तुअ अभन्त
रस्स (२) ।

चारु । ननु रदनिके प्रतिवचनमपि नास्ति । कष्टं ।

यदा तु भाग्यचयपीडितान्दशां

नरः कृतान्तोपहितां प्रपद्यते;

तदास्य मित्राण्यपि यान्यमित्रतां,

चिरानुरक्तोऽपि विरज्यते जनः । (५७) ।

॥ उपसृत्य रदनिका विदूषकश्च ॥

विदू । भो इअं सा रअणिआ (३) ।

(१) कथं परिजनइति मामवगच्छति । आश्चर्य्यं!
जातीकुसुमवासितः प्रावारकः; अनुदासीनं अस्य यौवनं प्रति
भासते ।

(२) मन्दभागिनी खल्वहं तवाभ्यन्तरस्य ।

(३) भो इयं सा रदनिका ।

चारु । इयं सा रदनिका ; इयमपरा का,
अविज्ञातावसन्तेन दूषिता मम वाससा । (१)

वसं ॥ स्वगतं ॥ एं ; भूसिदा (१) ।

चारु । छादिता शरदभ्रेण चन्द्रलेखेव दृश्यते । अथवा,
न युक्तं परकलत्रदर्शनं ।

विदू । भो, अलं परकलत्रदर्शनसङ्काए ; एषा वसन्तसे
णा कामदेवाअदनुज्जाणादो पङ्क्ति भवन्तमणुरक्ता (२) ।

चारु । अये, इयं वसन्तसेना ॥ स्वगतं ॥

यथा मे जनितः कामः क्षीणे विभवविस्तरे,
क्रोधः कुपुरुषस्येव स्वगात्रेष्वेव सीदति । (३)

विदू । भो वअस्स । एसा क्खु राअसालो भणदि (३) ।

चारु । किं ।

विदू । एसा समुवणा, सहिलणा, एवणा उअदंसणुठिदा
सुत्तधालिव्व वसन्तसेणा णाम, गणिआ दालिआ, कामदेवा

(१) ननु भूषिता ।

(२) भो, अलं परकलत्रदर्शनसङ्कथा ; एषा वसन्तसेना,
कामदेवायतनोद्यानात्प्रभृति तामनुरक्ता ।

(३) भोवयस्य एष खलु राजश्यालो भणति ।

अदणुज्जाणादो पज्जदि तुमं अणुलत्ता, अह्मेहिं बलक्कारा
णुणीअमाणा तुह गेहं पविट्ठा (१)।

वसं ॥ स्वगतं ॥ बलक्काराणुणीअमाणेति, जं सच्चं; अलं
किदन्नि एदेहिं अक्खरेहिं (२)।

विदू । ता जइ मम हत्ये सअं जेव्व पट्ठाविअ एणं सम
येसि, ता अधिअरणे ववहारं विणा लज्जअं णिज्जादमाणाह
तव मए अणुबद्धा पीदी ऊविस्सदि; अण्णधा, आमलणं वेत्तं
ऊविस्सदि (३)।

चारु ॥ सावज्जं ॥ अज्जोऽसौ ॥ स्वगतं ॥ अथे कथन्देवतो
पस्खानयोग्या युवतिरिथं । तेन खलु तस्याभ्वेलायां -
प्रविश गृहमिति प्रतोद्यमाना
न चलति भाग्यकृतान्दशामवेक्ष्य ।
पुरुषपरिचयेन च प्रगल्भं
न वदति यद्यपि भाषते वह्निनि ।

॥ प्रकाशं ॥ भवति वसन्तसेने, अनेनाविज्ञानादपरिज्ञात
परिजनोपचारेणापराद्धोऽस्मि, शिरसा भवतीमनुनयामि ।

(१) एषा ससुवर्णेति ।

(२) बलात्कारानुनीयमाना इति, यत्सत्यं, अलङ्कृतास्मि
एतैरक्षरैः ।

(३) तद्यदि मम हस्ते स्वयमेव प्रस्थाप्य एनां समर्पयसीति ।

वसं । एदिणा अणुचिदभूमिआरोहणेणावरज्ज्जा अज्जं
शीर्षेण पणमिअ पसादेमि (१) ।

विदू । भो, दुवेवि तुन्हे सुखं पणमिअ, कलमकेदारा
अलोणं सीसेण सीसं समाअदा, अहंपि इमिणा करहजाणुसे
रिसेण सीसेण, दुवेवि तुन्हे पसादेमि, उट्ठेधत्ति (२) ।

चारु । भवतु, तिष्ठतु प्रणयः ।

वसं ॥ स्वगतं ॥ चतुरो मधुरोअ अत्रं उवणासो; ए
जुत्तं अज्ज ईदिसेण इध आअदाए, मए पडिवसिदुं; भोदु,
एवं दाव भणिसं ॥ प्रकाशं ॥ अज्ज, जइ एवं अहं अज्जश
अणुगेहा, ता इक्के अहं इमं अलंकारअं अज्जस्स गेहेणिकि
विदुं; अलङ्कारस्य णिमित्तं एते पावा अणुसरन्ति (३) ।

(१) एतेनानुचितभूमिकारोहणेनापराङ्गा, आर्य्यं शीर्षेण
प्रणम्य, प्रसादयामि ।

(२) भो, द्वावपि युवां सुखं प्रणम्य, कलमकेदारौ
अन्योन्यं शीर्षेण शीर्षं समागतौ; अहमपि अमना करभजानु
सदृशेन शीर्षेण, द्वावपि युवां प्रसादयामि, उत्तिष्ठतमिति ।

(३) चतुरोमधुरः अयं उपन्यासः न युक्तं अद्य ईदृशेन
इह आगतया मया प्रतिवसितुं; भवतु, एवं तावत् भणिय्ये ।
आर्य्यं, यदि एवं अहं आर्य्यस्य अनुग्रहवती, तदिच्छामि
अहं, इमं अलङ्कारकं आर्य्यस्य गेहे निचेतुं; अलङ्कारस्य
निमित्तं एते पापाअनुसरन्ति ।

चारु । अयोग्यमिदं न्यासस्य गृहम् ।

वसं । अज्ज, अलिअं; पुरुषेषु णासा णिक्खविअन्ति, ण
उण गेहेसु (१) ।

चारु । मैत्रेय, गृह्यतामयमलङ्कारः ।

वसं । अणुगृह्णदद्वि (२) ॥ इत्यलङ्कारानर्पयति ॥

विदू ॥ गृहीत्वा ॥ सेत्यि भोदीए (३) ।

चारु । धिङ्पूर्व; न्यासः खल्वयं ।

विदू ॥ अपवार्य्यं ॥ जइ एव्वं ता चौरैहिं अवहरीअ
दुत्ति (४) ।

चारु । अचिरेणैव कालेन ।

विदू । एषो मे अह्णाणं विष्णामो (५) ।

चारु । निर्घातयिष्ये ।

(१) आर्य्य, अलीकं; पुरुषेषु न्यासानिःक्षिप्यन्ते न पुन
र्गहेषु ।

(२) अनुगृहीतास्मि ।

(३) स्वस्ति भवत्यै ।

(४) यद्येवं तदा चौरैरपह्रियतामिति ।

(५) एषोऽस्याअस्माकं विन्यासः ।

वसं । अज्ज, इहे अहं, इमिणा अज्जेण अनुगहिज्जन्ती,
सकं गेहं गन्तुं (१) ।

चारु । मैत्रेय, अनुगच्छ तत्र भवतीं ।

विदू । तुमं जेव्व एदं कलहंसगामिणीमणुगहन्तो राअ
हंसो विअ सोहसि; अहं उण बह्मणो; जहिं तहिं जणेहिं
चउप्पहोवणीदो विअ उवहारो कुक्कुरेहिं विअ, खज्जमापो
विवज्जिस्सं (२) ।

चारु । एवं भवतु; स्वयमेवानुगच्छामि तत्र भवतीं । तद्वाज
मार्गविश्रामयोग्याः प्रज्वाल्यन्तां प्रदीपिकाः ।

विदू । बहुमाणअ, पज्जालेहि पदीविआओ (३) ।

चेटः ॥ जनान्तिकं ॥ अले, तैल्लेण विणा, पदीविआओ
पज्जालीयन्ति? (४) ।

(१) आर्य्य, इच्छाम्यहं, अनेन आर्य्येण अनुगम्यमाना,
स्वकं गेहं गन्तुं ।

(२) त्वमेव एतां कलहंसगामिनीं अनुगच्छन् राजहंस
इव शोभसे; अहं पुनर्ब्राह्मणः; यत्र तत्र जनैश्चतुष्पथोपनीत
इव उपहारः कुक्कुरैरिव खाद्यमानः विपत्ये ।

(३) बहुमानक, प्रज्वाल्य प्रदीपिकाः ।

(४) अरे, तैलेन विना, प्रदीपिकाः प्रज्वाल्यन्ते ?

विदू ॥ जनान्तिकं ॥ भो, ताभ्रा क्वु अच्चाणं पदीविभ्रा
भ्रा, अवमाणिदनिद्वणकामुभ्रा विभ्र गणिभ्रा, णिस्सिण्णेहाभ्रा
दाणिं संवुत्ता (१) ।

चारु । मैत्रेय, भवतु; कृतं प्रदीपिकाभिः । पश्य ।

उदयति हि शशाङ्कः कामिनीगण्डपाण्डु

ग्रहगणपरिवारो राजमार्गप्रदीपः ;

तिर्मिरनिकरमध्ये रश्मयोयस्य गौराः,

सुतजलद्वयपङ्के, क्षीरधाराः पतन्ति । ५/३४

॥ सानुरागं ॥ भवति वसन्तसेने, इदं भवत्यागृहं, प्रविशतु
भवती ॥ वसन्तसेना सानुरागमवलोकयन्ती निष्क्रान्ता ॥

चारु । वयस्य गता वसन्तसेना ; तदेहि, गृहमेव गच्छावः ।

राजमार्गोहि शून्योऽयं, रक्षिणः सञ्चरन्ति च,

वञ्चना परिहर्त्तव्या वज्रदोषा हि शर्व्वरी । ५/३५

॥ परिक्रम्य ॥ इदञ्च सुवर्णभाण्डं रक्षितयं त्वया रात्रौ;
वर्द्धमानकेनापि दिवा ।

विदू । जधा भवं आणवेदि (२) ।

॥ इति निष्क्रान्तौ ॥

इति मृच्छकटिके अलङ्कारन्यासेनाम प्रथमोऽङ्कः ॥

(१) भो, ताः खलु अस्माकं प्रदीपिका, अवमानितनिर्द्धन
कामुकाद्वयगणिका, निःस्त्रेहाइदानीं संवृत्ताः ।

(२) यथा भवान् आज्ञापयति ।

॥ अथ द्वितीयोऽङ्कः ॥

॥ प्रविश्य चेटो ॥ अत्ताए अज्जआसआसं सन्देसेण पेसि
दह्मि; ता जाव पुविसिअ अज्जआसआसं गच्छामि ॥ परि
क्रम्यावलोक्य च ॥ एसा अज्जआ, हिअएण किंपि आलिहन्ती
चिठ्ठदि; ता जाव उपसप्यामि, (१) ।

॥ ततः प्रविशति आसनस्था सोत्कण्ठा वसन्तसेना मद
निका च ॥

वसं । हञ्जे, तदो, तदो (२) ।

चेटो । अज्जए, ए किंपि मन्नेसि; किं तदो, तदो (३) ।

वसं । किं मए भणित्ते (४) ।

(१) मात्रा आर्यायाः सकाशं सन्देसेन प्रेरितास्मि; तत्
यावत् प्रविश्य आर्यासकाशं गच्छामि । एषा आर्या, हृदयेन
किमप्यालिखन्ती तिष्ठति । तत् यावत् उपसर्पामि ।

(२) हे चेटि, ततस्ततः ।

(३) न किमपि मन्त्रयसि; किन्ततः ततः ।

(४) किं मया भणितं ।

चेटी । तदो तदोत्ति (१) ।

वसं ॥ सभूक्षेपं ॥ आं एणं (२) ।

॥ उपसृत्य प्रथमा चेटी ॥ अज्जए, अत्ता आदिसदि,
णाहादा भविअ, देवदाणं पूअं णिव्वत्तेहिति (३) ।

वसं । हज्जे, विण्णेहि अत्तं, अज्ज ए णहादस्सं, ता बह्हा
णो जेव्व पूअं निव्वत्तेहुत्ति (४) ।

चेटी । जं अज्ज आ आण्णेदि (५) ॥ इति निष्क्रान्ता ॥

मद । अज्जए, सिण्णेहो पुक्कोअदि, ए पुरोभाइदा किं
णेदं (६) ।

वसं । मदणिए, कीदिसिं मं पेक्खसि (७) ।

(१) ततस्ततइति ।

(२) आं एवं ।

(३) आर्य्ये, माता आदिशति, स्नाता भूत्वा, देवतानां
पूजां निवर्त्तयेति ।

(४) चेटी, विज्ञापय मातरं, अद्य न स्नास्यामि, तत्
ब्राह्मणएव पूजां निवर्त्तयत्विति ।

(५) यत् आर्य्या आज्ञापयति ।

(६) आर्य्ये, स्नेहः पृच्छते, न पुरोभागिता किं नेदं ।

(७) मदनिके, कीदृशीं मां प्रेक्षसे ।

चेटी । अज्जआए सुणहिअन्नत्तणेण, जाणामि, हिअन्न
गदं कंपि, अज्जआ अहिलसदित्ति (१) ।

वसं । सुट्ठु तुए जाणिदं; परहिअन्नग्गहणपण्डिआ मद
णिआ क्खु तुमं (२) ।

मद । पिअं मे, पिअं, कामो क्खु णाम एसो भअवं अनु
गहिदो मद्दसवो तरुणजणस्स; ता कधेदु अज्जआ, किं,
राआ, राअवसुहो वा, सेवीअदि (३) ।

वसं । हज्जे, रन्नुमिच्छामि, ण सेविदुं (४) ।

मद । विज्जाविसेसालङ्किदो किं कोपि बह्मणे जुवा
कामोअदि (५) ।

वसं । पूअणोओ मे बह्मणो जणो (६) ।

(१) आर्यायाः प्रून्यद्दयत्वेन जानामि, हृदयगतं
कमपि, आर्याभिलषतीति ।

(२) सुष्ठु त्वया ज्ञातं; परहृदयग्रहणपण्डिता मदनिका
खलु त्वं ।

(३) प्रियं मे, प्रियं, कामः खलु नाम एष भगवान् अनु
गृहीतोमहोत्सवः तरुणजनस्य; तत्कथयतु आर्या, किं,
राजा, राजवत्सभोवा सेव्यते ।

(४) चेति, रन्तुमिच्छामि न सेवितुं ।

(५) विद्याविशेषालङ्कितः किं कोऽपि ब्राह्मणो युवा काम्यते ।

(६) पूजनीयो मे ब्राह्मणोजनः ।

मद । किं, अणैअणअराभिगमणजणिदविहववित्थारो
वाणिअजुआ वा कामीअदि (१) ।

वसं । हञ्जे, उआरूढसिणेहं पि पणइजणं परिचइअ,
देसंतरगमणेण वाणिअजणो महन्तं विओअजं दुक्खमुप्पा
देदि (२) ।

मद । अज्जए, ए राजा, ए राअवल्लभो, ए बह्मणो,
ए वाणिअजनो ; ता को दाणिं सो भट्ठिदारिआए कामी
अदि (३) ।

वसं । हञ्जे, तुमं मए सह कामदेवाअदणुक्खाणं गदा
आसि (४) ।

चेटी । अज्जए गदह्मि (५) ।

(१) किं, अनेकनगराभिगमनजनितविभवविस्तरावाणिज
युवा वा काम्यते ।

(२) चेटि, उपाकूढस्त्रेहं अपि प्रणयिजनं परिचर्य, देशा
न्तरगमनेन वाणिजजनोमहद्वियोगजदुःखमुत्पादयति ।

(३) आर्ये, न राजा, न राजवल्लभो, न ब्राह्मणो, न
वाणिजजनः, तत्कइदानीं स भर्तृदारिकया काम्यते ।

(४) चेटि, त्वं मया सह कामदेवायतनोद्यानं गता
आसीः ।

(५) आर्ये, गतास्मि ।

वसं । तथा वि मं उदासीणा विश्र पुच्छसि (१) ।

मद । जाणिदं ; किं, सो जेव्व, जेण अज्जआ सरणाअदा
अभुववणा (२) ।

वसं । किं णामहेओ क्खु सो (३) ।

मद । सो क्खु सेट्ठिचत्तरे पडिवसदि (४) ।

वसं । अद्द, णामं से पुच्छिदासि (५) ।

मद । सो क्खु, अज्जए, सुगहिदणामहेओ अज्जचारुद
त्तोणाम (६) ।

वसं ॥ सहर्धं ॥ साज्ज, मदणिए साज्ज, सुट्ठु तुए जाणिदं (७) ।

मद ॥ खगतं ॥ एवं दाव ॥ प्रकाशं ॥ अज्जए, दलिहो
क्खु सो सुणीअदि (८) ।

(१) तथापि मां उदासीनेव पृच्छसि ।

(२) ज्ञातं; किं, स एव येनार्याशरणागता अभुवपन्ना ।

(३) किन्नामधेयः खलु सः ।

(४) स खलु श्रेष्ठिचत्तरे प्रतिवसति ।

(५) अयि, नामास्य पृष्टासि ।

(६) स खलु, आर्ये, सुगृहीतनामधेयः आर्यचारुदत्तो
नाम ।

(७) साधु, मद निके, साधु; सुष्ठु त्वया ज्ञातं ।

(८) एवं तावत् । आर्ये, दरिद्रः खलु स श्रूयते ।

वसं । अदोजेव्य कामीअदि; दलिहपुरिससङ्गतमणा क्व
गणिआ लोए अवअणीआ भोदि (१) ।

मद । अज्जए, किं झीणकुसुमं सहआरपादवं मज्जअ
रीओ उण सेवन्ति? (२) ।

वसं । अदोजेव्य ताओ मज्जअरीओ वुच्चन्ति (३) ।

मद । अज्जए, जइ सो मणीसिदो ता कीष दाणिं
सहसा णाहिसारीअदि (४) ।

वसं । हञ्जे, सहसा अहिसारिअन्तो पच्चुअआरदुव्वल
दाए, मा दाव जणो दुल्लहदंसणो पुणो भविस्सदि (५) ।

(१) अतएव काम्यते; दरिद्रपुरुषसंक्रान्तमनाः खलु
गणिका लोके अवचनीया भवति ।

(२) आर्ये, किं हीनकुसुमं सहकारपादपं मधुकर्त्यः
पुनः सेवन्ते ।

(३) अतएव तामधुकर्त्यउच्यन्ते ।

(४) आर्ये, यदि स मनीषितस्तत् किमर्थमिदानीं सहसा
नाभिसार्यते ।

(५) चेति, सहसा अभिसार्यमाणः प्रत्युपकारदुर्व्वल
तया, मा तावत् जनो दुर्लभदर्शनः पुनर्भविष्यति ।

मद । किं, अदोजिम्ब सो अलङ्कारश्चो तस्म हत्ये
णिक्वित्तो (१) ।

वसं । हञ्जे, सुष्ठु दे जाणिदं (२) ।

॥ नेपथ्ये ॥ अरे भद्रा, दश शुवर्षाह लुङ्गु, जूदकर, पप
लीणु, पपलीणु, ता गेह, गेह, तिष्ठ, दूरात्प्रदृष्टोऽसि (३) ।

॥ प्रविश्य अपटाक्षेपेण संभ्रान्तः सन्वाहकः ॥

कष्टे! एषे जूदि अल, भावे; हीमाणहे, णववन्धनमुक्ताए
विअ गद्दीए हा ताडिदोस्सि गद्दीए, अङ्गलाअ मुक्ताए
शत्तीए घडुक्को विअ घादिदोस्सि शत्तीए ।

लेखअवावडहिअअं सहिअं दडूण झन्ति पब्भट्टे ।

एहिं मग्गणिवडिदे, कं णु ऊ श्लणं पवज्जामि ।

ता जाव एदे शहिअ जूदिअला अण्णदो मं अण्णशन्ति ताव
इदो विपडोदेहिं पादेहिं एदं शुण्णदेउलं पविशिश्र, देवी
भविस्सं (४) ।

(१) किं अतएव सोऽलङ्कारस्तस्य हस्ते निक्षिप्तः ।

(२) चेष्टि, सुष्ठु लया ज्ञातं ।

(३) अरे भद्रारक, दशसुवर्षस्य कृते रुद्रः द्यूतकरः
प्रपलायितः, तद्गृहाण, गृहाण; तिष्ठ; दूरात् प्रदृष्टोऽसि ।

(४) कष्टं! एष द्यूतकर, भावः; आसुर्यं, नववन्धनमुक्तया
इव गर्हभ्या हा ताडितोऽस्मि गर्हभ्या, अङ्गराजमुक्तया शक्त्या
घटोत्कचइव घातितोऽस्मि शक्त्या ।

॥ वज्रविधं नाय्यं कृत्वा तथा स्थितः; ततः प्रविशति
माथुरोद्यूतकरश्च ॥

माथुरः। अले भद्रा, दश शुवणाह लुङ्गु जूदकर पप
लीणु, गेह; तिष्ठ, तिष्ठ, दूरात्प्रदृष्टोऽसि (१)।

द्युत। जइ वज्जसि पात्रालं, इन्द्रं मखणं च सम्पदं जासि,
सहिअं वज्जिअ एकं, इहो विण रक्खिदुं तरइ(२)।

लेखकव्याप्तहृदयं सभिकं दृष्टा स्मृति प्रभ्रष्टः

इदानीं मार्गनिपतितः कंनु खलु शरणं प्रव्रजामि ।

तत् यावत् एतौ सभिकद्यूतकरौ अन्यतोमां अन्विष्यतः,
तावत् इतोविपरीताभ्यां पादाभ्यां एतत् शून्यं देवकुलं
प्रविश्य, देवीभविष्यामि ।

(१) अरे भद्रा, दशसुवर्णस्य कृते इन्द्रः द्यूतकरः प्रप
लायितः; गृह्णाण; तिष्ठ, तिष्ठ, दूरात् प्रदृष्टोऽसि ।

(२) यदि व्रजसि पात्रालं, इन्द्रं शरणञ्च साम्प्रतं यासि;
सभिकं वर्जयित्वा एकं इन्द्रोऽपि न रक्षितुं शक्नोति ।

माथुरः। कहिं, कहिं, सुसहिअविप्यलभआ,
 पलासि, ले भअपलिवेविदङ्गआ,
 पदे, पदे, शमविशमं खलन्तआ,
 कुलं, जसं, अद कसणं कलेन्तआ (१) ॥२॥

द्युत ॥ पदं वीक्ष्य ॥ एषो वज्रदिः; इअंपणट्टा पदवी (२) ।
 माथु ॥ आलोक्य, सवितर्कं ॥ अले विप्यतीपु पादु, पडिमा
 शूणु देवउल्लु ॥ विचिन्त्य ॥ धुत्तु जुदिकरु, विप्यदोवपदेहिं
 देउल्लं पविट्टु (३) ।

द्युत । ता अणुसरेह्ण (४) ।

माथु । एवं भोदु (५) ।

॥ उभौ देवकुलप्रवेशं निरूपयतः; दृष्ट्वा अन्यान्यं संज्ञाय ॥

(१) कुत्र, कुत्र, सुसभिकविप्रलभक
 पलायसे, रे भयपरिवेपिताङ्गक
 पदे, पदे, समविषमं खलन्
 कुलं यशः अतिक्षणं कुर्वन् ।

(२) एष व्रजति; इयं प्रणष्टा पदवी ।

(३) अरे, विप्रतीपौ पादौ प्रतिमाशून्यं देवकुलं, धूर्तो
 द्युतकरोविप्रतीपपादाभ्यां देवकुलं प्रविष्टः ।

(४) ततोऽनुसरावः ।

(५) एवं भवतु ।

द्यूत । कथं, कट्टमयी पडिमा (१) ।

माथु । अले, ण, ऊ शैलप्यडिमा ॥ इति वज्जविध
 क्षालयतः संज्ञाय च ॥ एवं भोदु; एहि, जूदं किलेद्ध (२)
 ॥ वज्जविधं द्यूतं क्रीडतः ॥

संवा ॥ द्यूतेहाविकारसम्बरणम्बज्जविधं क्त्वा; खगतं ॥

अले, कत्ताशहे णिणाणअस्तु हलद हड़कं मणुअशश,
 ठक्काशहे व्व णडाधिवश पव्भट्टलज्जश ।

जाणामि ण कीलिशं; शुमेरुशिहलपडणअंखिहं जूअं;
 तहवि, ऊ कोदलमज्जले कत्ताशहे मणं हलदि (३) ।

द्यूत । मम पाठे, मम पाठे (४) ।

माथु । ण, ऊ, मम पाठे, मम पाठे (५) ।

(१) कथं, काष्ठमयी प्रतिमा ।

(२) अरे, न, खलु शैलप्रतिमा । एवम्भवतु, एहि, द्यूते
 न क्रीडावः ।

(३) अरे, कत्ता शब्दो निर्णानकस्य हरति हृदयं मनुष्यस्य,
 ठक्का शब्दइव नराधिपस्य प्रभ्रष्टराज्यस्य ।

जानामि, न क्रीडिष्यामि; सुमेरुशिखरपतनसन्निभं द्यूतं;

तथापि खलु, कोकिलमधुरः कत्ताशब्दो मनोहरति ।

(४) मम पाठे, मम पाठे ।

(५) न, खलु, मम पाठे मम पाठे ।

संवा ॥ अन्यतः सहसोपसृत्य ॥ षं मम पाठे (१) ।

शूत । लब्धे गोहे (२) ।

माथु ॥ गृहीत्वा ॥ अले, प्रेदण्डा, गगहीदोसि, पत्रच्छ तं
दशसुवर्णं (३) ।

संवा । अज्ज ददस्सं (४) ।

माथु । अज्जणा पत्रच्छ (५) ।

संवा । ददस्सं; प्रसादं कलेहि (६) ।

माथु । अले, षं, संपदं पत्रच्छ (७) ।

संवा । शिलु पडदि (८) ।

॥ इति भूमौ पतति । उभौ वज्रविधन्ताडयतः ॥

(१) ननु मम पाठे ।

(२) लब्धः पुरुषः ।

(३) अरे लुप्तदण्डक गृहीतोऽसि; प्रयच्छ तद्दशसुवर्णं ।

(४) अद्य दास्यामि ।

५) अधुना प्रयच्छ ।

(६) दास्यामि; प्रसादं कुरु ।

(७) अरे, ननु, संप्रतं प्रयच्छ ।

(८) शिरः पतति ।

मायु । एसु तुं ऊ जूदिअरमण्डलीए बड्ढोसि (१) ।

संवा ॥ उत्थाय सविषादं ॥ कथं, जूदिअरमण्डलीए
बड्ढोस्सि । ही, एसे अच्चाणं जूदिअलाणं अलङ्घणीए समए;
ता कुदो दइस्सं (२) ।

मायु । अले, गन्यु कुलुकुलु (३) ।

संवा । एवं कलेमि ॥ घूतकरमुपसृश्य ॥ अड्ढं ते देमि,
अड्ढं मे मुच्चदु (४) ।

घूत । एवं भोदु (५) ।

संवा ॥ सभिकमुपगम्य ॥ अड्ढस्स गन्यु कलेमि, अड्ढं पि मे
अज्जो मुच्चदु (६) ।

(१) एष त्वं खलु घूतकरमण्डल्या बड्ढोऽसि ।

(२) कथं घूतकरमण्डल्या बड्ढोऽस्मि । कथं, एषोऽस्माकं
घूतकराणां अलङ्घनीयः समयस्तस्मात्कुतोदास्यामि ।

(३) अरे, मण्डः कृतः ।

(४) एवं करोमि । अड्ढं तुभ्यं ददामि, अड्ढं मच्चं मुच्चतु ।

(५) एवम्भवतु ।

(६) अड्ढस्य गण्डं करोमि, अड्ढमपि मच्चं आर्यो
मुच्चतु ।

मायु । को दोषः; एवं भोदु (१) ।

संवा ॥ प्रकाशं ॥ अञ्ज, अर्द्धं तु ए मुक्ते (२) ।

मायु । मुक्ते (३) ।

संवा ॥ द्यूतकरं प्रति ॥ अर्द्धे तु ए वि मुक्ते (४) ।

द्यूत । मुक्ते (५) ।

संवा । सम्पदं गमिस्सं (६) ।

मायु । पञ्च तं दशशुवर्णं; कश्चिं गच्छसि (७) ।

संवा । पेक्षध, पेक्षध, भट्टालत्रा! हा, सम्पदं जेव्व
एक्काह अर्द्धे गन्थु कडे, अवलाह अर्द्धे मुक्ते, तथावि, मं अवलं
सम्पदं जेव्व मग्गदि (८)

(१) कोदोषः, एवभवतु ।

(२) आर्यं, अर्द्धं लया मुक्तं ।

(३) मुक्तं ।

(४) अर्द्धं लयापि मुक्तं ।

(५) मुक्तं ।

(६) साम्प्रतं गमिष्यामि ।

(७) प्रयच्छ तद्दशसुवर्णं, कुत्र गच्छसि ।

(८) प्रेक्षधं, प्रेक्षधं, भट्टारकाः । हा साम्प्रतं एव
एकस्य अर्द्धगण्डः हतः, अपरस्य अर्द्धं मुक्तं, तथापि मां
अवलं साम्प्रतमेव वाचते ।

माथु ॥ गृहीत्वा ॥ धुत्त; माथुरु अहं, णिउणु एत्थ ण
अहं धुत्तिज्जामि । ता, पअरु तं, प्रेदंडआ, सर्व्वं सुवर्णं
सम्पदं (१) ।

संवा । कुदो दइस्सं (२) ।

माथु । पिदरं विक्किणिअ पअरु (३) ।

संवा । कुदो मे पिदा (४) ।

माथु । मादरं विक्किणिअ पअरु (५) ।

संवा । कुदो मे मादा (६) ।

माथु । अप्पाणं विक्किणिअ पअरु (७) ।

संवा । कल्लेध पशादं; णेध मं लाजमग्गं (८) ।

(१) धूत्त; माथुर अहं निपुणः, अत्र नाहं धूत्तयामि,
ततः प्रयच्छ तं लुप्तदण्डकं सर्व्वं सुवर्णं साम्प्रतं ।

(२) कुतोदास्यामि ।

(३) पितरं विक्रीय प्रयच्छ ।

(४) कुतोमे पिता ।

(५) मातरं विक्रीय, प्रयच्छ ।

(६) कुतोमे माता ।

(७) आत्मानं विक्रीय प्रयच्छ ।

(८) कुरुत प्रसादं, नयत मां राजमार्गं ।

माथु। पशह(१)।

संवा। एवं भोदु ॥ परिक्रामति ॥ अज्जाः, क्षिण्धि मं
इमस्स सहिअस्स हत्यादो दसेहिं सुवणकेहिं ॥ दृष्ट्वा;
आकाशे ॥ किं भणध? किं कलइस्सुमि त्ति? गेहे दे कम्मकले,
ऊविसं। कथं, अदइअ पड़िवअणं गदे १ भोदु; एवं इमं अणं
भणइस्सं ॥ पुनस्सदेव पठति ॥ कथं, एसेवि मं अवधील्लिअ
गदे । आः अज्जचारुदत्तस्स विहवे विहडिदे एसे वड्डामि
मंदभाए(२)।

माथु। षं देहि(३)।

संवा। कुतो दइस्सं(४) ॥ इति पतति। माथुरः
कर्षति ॥

(१) प्रसर।

(२) एवम्भवतु । आर्याः, क्रीणीध्वं मां, अस्य सभिकस्य
हस्तात् दशभिः सुवर्णकैः। किं भणत? किं कलहं करिष्यसीति।
गेहे ते कर्मकरो भविष्यामि । कथं, अदत्ता प्रति वचनं गतः ।
भवत्वेवं, इमं अन्यं भणियामि । कथं, एषोऽपि मामवधीर्यं
गतः । आः आर्यं चारुदत्तस्य विभवे विघटिते एषोऽहं बद्ध
मन्दभाग्यः ।

(३) ननु देहि।

(४) कुतो दास्यामि।

संवा । अज्या, पलिताअध, पलिताअध (१) ।

॥ ततः प्रविशति दर्दुरकः ॥

दर्दु । भो ; द्युतं हि नाम पुरुषस्यासिंहासनं राज्यं । कुतः ।

न गणयति पराभवं, कुतश्चिद्धरति, ददाति च नित्यमर्थजातं ।
नृपतिरिव निकामम्ययदर्शी विभववता समुपास्यते जनेन ।

अपि च ।

द्रथं लब्धं द्यूतेनैव, दारामित्रं द्यूतेनैव,

दत्तं, भुक्तं, द्यूतेनैव, सर्व्वं नष्टं द्यूतेनैव । ॥५॥

चेता हृतसर्व्वस्वः, पावरपतनाच्च शोषितशरीरः,

नर्दितदर्शितमार्गः, कटेन विनिपातितोऽयामि । ॥६॥

॥ अग्रतोऽवलोक्य ॥ अयमस्माकं पूर्व्वसभिको माथुर इत
एवाभिवर्त्तते । भवत्वपक्रमितुं न शक्यते तद्वगुण्डया
नम् ॥ वज्रविधं नायं कृत्वा स्थितः । उत्तरीयं निरीक्ष्य ॥

अथं पटः सूत्रदरिद्रतां गतो,

अथं पटः छिद्रशतैरलङ्कृतः;

अथं पटः प्रावरितुं न शक्यते,

अथं पटः संवृतएव शोभते ।

अथवा किमयं तपस्वी करिष्यति । वोहि ।

पादेनैकेन गगणे द्वितीयेन च भूतले,

तिष्ठाम्युल्लसितस्तावद्यावन्तिष्ठति भास्करः । ९

माथु । दापय, दापय ।

संवा । कुतोदास्यामि (१) ॥ माथुरः कर्षति ॥

दर्दु । अये किमेतदयतः ॥ आकाशे ॥ किं भवानाह । अयं
द्यूतकरः सभिकेन खलीक्रियते, न कश्चिन्मोचयति । नन्वयं
दर्दुरोमोचयति ॥ उपसृत्य ॥ अन्तरमन्तरम् ॥ दृष्ट्वा ॥ अये,
कथं माथुरोधूर्त्तः । अयमपि तपस्वी संवाहकः ।

यस्तब्धं दिवसान्तमानतश्चिरोनास्ती समुल्लवितो,

यस्योद्धर्षणलोष्टकैरपि सदा पृष्ठेन जातः किणः ।

यस्यैतच्च न कुक्कुरैरहरहर्जह्वान्तरं चर्यते,

तस्यात्यायतकोमलस्य सततं द्यूतप्रसङ्गेन किं । (५)

भवतु ; माथुरं तावत् सान्त्वयामि ॥ उपगम्य ॥ माथुर,
अभिवादये ।

माथु । प्रत्यभिवादये ।

दर्दु । किमेतत् ।

माथु । अत्रं, दशसुवर्णं धालेदि (२) ।

(१) कुतोदास्यामि ।

(२) अयं दशसुवर्णकं धारयति ।

दर्दु। ननु कल्यवर्त्तमेतत्।

माथु ॥ दर्दुरस्य कचतलक्षुण्डीकृतं पटमाह्वय ॥ भट्टाः
पश्यत, पश्यत । जर्जरपडप्पावदो अत्रं पुलिसो दसुशुवषं
कल्लवत्तं भणादि (१) ।

दर्दु। अरे मूर्ख, नन्वहं दशसुवर्णान् कटकरणेन प्रथ
हामि; तत्किं; यस्यास्ति धनं स च किं क्रोडे कृत्वा दर्शयति ।
अरे;

दुर्वर्णोऽसि, विनष्टोऽसि, दशस्वर्णस्य कारणात्,
पञ्चेन्द्रियसमायुक्तो नरोव्यापाद्यते त्वया । १९ ।

माथु। भट्टा, तुए दसुशुवषु कल्लवत्तु मम एष
विह्वु (२) ।

दर्दु। यद्येवं श्रूयतां, तर्हि अन्यान् तावद्दशसुवर्णानस्यैव
प्रयत्न, अयमपि द्यूतं शीलयतु ।

माथु। तत्किं भोदु (३) ।

दर्दु। यदि जेष्यति, तदा दास्यति ।

(१) पश्यत, पश्यत । जर्जरपटप्रावृत्तोऽयं पुरुषोदश
सुवर्णं कल्यवर्त्तं भणति ।

(२) तव दशसुवर्णं कल्यवर्त्तः मम एषविभवः ।

(३) तत्किं भवतु ।

माथु । अह ण जिणादि (१) ।

ददु । तदा न दास्यति ।

माथु । अह ण जुत्तं जम्पिदुं; एवं अकखन्तो तुमं, पअह
धुत्तआ । अहं पि णाम माथुरो, धुत्तो, जूअं मित्था आदं स
आमि, अणस्स वि अहं ण विभेमि । धुत्त खण्डिअवुत्तोऽसि
तुमं (२) ।

ददु । अरे, कः खण्डितवृत्तः ।

माथु । तुं ऊ खण्डिदवुत्तो (३) ।

ददु । पिता ते खण्डितवृत्तः ॥ संवाहकस्यापक्रमितुं संघ्रा
न्ददाति ॥

माथु । गोसावित्रापुत्त णं एवं जेव्व दूदं तुए
सेविदं (४) ।

ददु । मया एवं द्यूतमासेवितम् ।

(१) अथ न जयति ।

(२) अथ न युक्तं जल्पितुं; एवं आचक्ष्णस्त्वं, प्रयच्छ;
धूर्त्तः । अहमपि नाम माथुरोधूर्त्तः, द्यूतं मिथ्या आदर्श
यामि, अन्यस्मै अहं न विभेमि, धूर्त्तः खण्डितवृत्तोऽसि त्वं ।

(३) त्वं खलु खण्डितवृत्तः ।

(४) वेश्यापुत्र, एवमेव द्यूतं त्वया सेवितं ।

माथु । अले, संवाहत्रा, पत्रच्छ तं दसुशुवर्णं (१) ।

संवा । अज्ज ददस्सं, दाव ददस्सं (२) ॥ माथुरः
कर्षति ॥

दर्दु । मूर्ख, परोचे खलीकर्त्तुं शक्यते, न ममायतः खली
कर्त्तुं ।

॥ माथुरः संवाहकमाह्वय घोणायां मुष्टिप्रहारं ददाति ।
संवाहकः सशोणितं मूर्खां नाटयन् भूमौ पतति । दर्दुरक
उपसृत्यान्तरयति । माथुरो दर्दुरन्नाडयति । दर्दुरो विप्र
तीपन्नाडयति ।

माथु । अले, अले, दुष्टं क्षिणालिआपुत्तअ, फलंपि पावि
हसि (३) ।

दर्दु । अये मूर्ख, अहं त्वया मार्गगतए वताडितः; श्रो
यदि राजकुले ताडयिष्यसि तदा द्रक्ष्यसि ।

माथु । एण्ण पेक्खिणं (४) ।

दर्दु । कथं द्रक्ष्यसि ।

(१) अरे सम्वाहक, प्रयच्छ त्वं दशसुवर्णं ।

(२) अद्य दास्यामि, तावत् दास्यामि ।

(३) अरे, अरे, दुष्टपुंसखलीपुत्रक, फलमपि प्राप्स्यसि ।

(४) एष प्रेक्षिष्ये ।

माथु ॥ प्रसार्थं चक्षुषी ॥ एवं पेक्खिस्सं (१) ।

॥ दर्दुरो माथुरस्य पांशुना चक्षुषी पूरयित्वा संवाहकस्या
पक्रमितुं संज्ञान्ददाति । माथुरोऽचिणी निगृह्य भूमौ पतति ।
संवाहकोऽपक्रामति ॥

दर्दु ॥ स्वगतं ॥ प्रधानसभिको माथुरो मया विरोधितः,
तत्रात्र युज्यते स्यातुं । कथितञ्च मम प्रियवयस्येन शर्विलकेन,
यथा, किल आर्य्यकनामा गोपालदारकः सिद्धादेभ्येन समा
दिष्टो राजा भविष्यतीति; सर्व्वश्चास्मद्विधोजनस्तमनुसरति,
तदहमपि तत्समीपमेव गच्छामि ॥ इति निष्क्रान्तः ॥

संवा ॥ सचासं परिक्रम्य दृष्ट्वा ॥ एसे कस्सवि अपरावुद
पक्खदुयालके गेहे, ता एत्थ पविसिस्सं ॥ प्रवेशं रूपयित्वा,
वसन्तसेनामालोक्य ॥ अज्जे, सलणागदस्सि (२) ।

वसं । अभयं शरणागदस्स; हज्जे, ढक्केहि पक्खदुआ
रअं (३) ।

चेटो ॥ तथा करोति ॥

(१) एवं प्रेक्षिष्ये ।

(२) एतत्कस्यापि अपरावृतपक्षदारकं गेहं, तदत्र प्रवि
शामि । आर्य्ये, शरणागतोऽस्मि ।

(३) अभयं शरणागतस्य; हे चेटि, पिधेहि पक्षदारकं ।

वसं । कुतो दे भयं (१) ।

संवा । अज्जे, धणिकादो (२) ।

वसं । हञ्जे, सम्पदं अवावुणु पक्खदुआरअं (३) ।

संवा ॥ आत्मगतं ॥ कथं, धणिकादो तुलितं से भुञ्ज
कालणं? सुट्टु क्वु एव्वं वुच्चदि; जे अत्तवलं जाणिअ भासं
तुलितं वहेद्द माणुण्णे, ताह खलणं ण जाअदि, ण अ कन्तास
गडे विवज्जदि । एत्थ लक्खिदन्नि (४) ।

माथु ॥ अचिणी प्रमृज्य द्यूतकरं प्रति ॥ अस्से, देहि,
देहि (५) ।

(१) कुतस्ते भयं ।

(२) आर्ये धनिकात् ।

(३) चेति, साम्प्रतं अपावृणु पक्षद्वारं ।

(४) कथं, धनिकात् तुलितं अस्यैव भयकारणं? सुट्टु
खलु एवं उच्यते । यत्र आत्मबलं ज्ञात्वा भारं तुलितं वहति
मनुष्यः, तस्य खलनं न जायते, न च कान्तारगतो विपद्यते ।
अत्र लक्षितोऽस्मि ।

(५) अरे, देहि, देहि ।

द्यूत । भट्टा, जावच्चित्र अहो ददुरेण कलहाविदा,
तावच्चित्र सो गोहो अवक्कन्तो (१) ।

माथु । तस्स दूदकलमुट्ठिप्पहालेण नासिका भग्गा;
एहि, रुधिरपहं अणुसरेह्ण (२) ॥ अनुसृत्य ॥

द्यूत । भट्टा, वसन्तसेणागेहं पविट्ठो सो (३) ।

माथु । भूदाइं सुवणाइं (४) ।

द्यूत । लाअउलं गदुअ णिवेदेह्ण (५) ।

माथु । एस धुत्तो, अदो णिक्कमिअ, अणत्त गमिस्सदि ।
ता उअरोधेणैव गेहेह्ण (६) ।

(१) भट्टा, यावदेव वयं दर्दुरेण कलहायिताः, तावदेव
स पुरुषोऽपक्रान्तः ।

(२) तस्य द्यूतकरमुष्टिप्रहारेण नासिका भग्ना, एहि
रुधिरपथमनुसरामः ।

(३) भट्टा, वसन्तसेनागेहं प्रविष्टः सः ।

(४) भूतानि सुवर्णानि ।

(५) राजकुलं गत्वा निवेद्यावः ।

(६) एष धूर्तः अतोनिष्क्रम्य अन्यत्र गमिष्यति । तस्मा
दुपरोधेनैव गृहीतः ।

वसन्तसेना ॥ मदनिकायाः संज्ञान्ददाति ॥

मद । कुदो अज्जो, को वा अज्जो, कस्स वा अज्जो, किं वा वित्तिं अज्जो उवजीअदि, कुदो वा भअं (१) ।

संवा । सुणादु अज्जआ, अज्जए; पाडलिउत्ते मे जन्म भूमी, गहवद्द दालके हगे, संवाहअस्स वित्तिं उवजी आमि (२) ।

वसं । सुउमारा क्खु कला सिक्खिदा अज्जेण (३) ।

संवा । अज्जए, कलेत्ति सिक्खिदा, आजीविआ दाणिं सम्मुत्ता (४) ।

चेटी । अदिणिव्विषं अज्जेण पडिवअणं दिषं; तदो, तदो (५) ।

(१) कुतआर्य्य, कोवा आर्य्यः, कस्य वा आर्य्यः, किम्वा वृत्तिं आर्य्यउपजीवति, कुतोवा भयं ।

(२) शृणोतु आर्य्या; आर्य्ये, पाटलिपुत्रे मे जन्मभूमिः, गृहपतिदारकोऽहं, संवाहकस्य वृत्तिं अङ्गमर्दनरूपां उपजीवामि ।

(३) सुकुमारा खलु कला शिचिता आर्य्येण ।

(४) आर्य्ये, कलेति शिचिता, आजीविका इदानीं सम्मुत्ता ।

(५) अतिनिर्व्विषं आर्य्येण प्रतिवचनं दत्तं, ततस्ततः ।

संवा । तदो, अज्जए, एषे णिजगेहे आहिण्डकाणां
 मुहादो सुषिअ, अपुव्वदेशदंभणकुट्टहलेण इह आगदे,
 इधवि मए पविमिअ उज्जइणिं एक्के अज्जे सुस्ससिदे, जेतालि
 से पिअदंभणे, पिअवादी, इहअं ण किन्तेदि, अवकिदं विसुम
 लेदि । किं वज्जणा, उत्तेण दक्षिणदाए फलकेलअं विअ, अत्ता
 णअं अवगहदि, सलणागअवकलेअ (१) ।

चेटी । को दाणिं अज्जआए मणोरहन्तरस्स गुणाइं
 चोरिअ उज्जइणिं अलङ्करोदि (२) ।

वसं । साज्ज, हज्जे, साज्ज; मए वि एव्वं जेव्व हिअएण
 मन्निदं (३) ।

(१) ततआर्य्ये, एष निजगृहे आहिण्डकानां मुखात्
 श्रुत्वा अपूर्वदेशदर्शनकुट्टहलेन, इहागतः; इहापि मया
 प्रविश्य उज्जयिनीं, एकआर्य्यः शुश्रूषितः, यस्माद्दृशः प्रिय
 दर्शनः, प्रियवादी, दयितं न कीर्त्तयति, अपकृतं विसरति ।
 किम्वज्जनात्तेन, दक्षिणतया फलकतेइव आत्मानं अव
 गच्छति शरणागतवत्सलश्च ।

(२) कइदानीं आर्यायामनोरथान्तरस्स गुणान् चोर
 यित्वा, उज्जयिनीं अलङ्करोति ।

(३) साधु, चेडि, साधु; मयापि एवमेव हृदयेन मन्त्रितं ।

चेटी । अञ्ज, तदो, तदो (१) ।

संवा । अञ्जए, शे दाणिं अनुक्रोशकिदेहिं पदा
येहिं (२) ।

वसं । किं उवरदविहवो संवुत्तो (३) ।

संवा । अणाचक्खिदे जेव्व कधं अञ्जआए विष्ठादं (४) ।

वसं । किं एत्थ जाणीअदि; दुल्लहागुणा विहवा अ; अप्रे
एसु तडाएसु वज्जदए उदअं भोदि (५) ।

चेटी । अञ्ज किं णामधेओ क्खु सो (६) ।

संवा । अञ्जे, को दाणिं तश्श भूदल्लमिअंकश्श णामं ण
आणादि; सो क्खु शेठ्ठिचत्तले पडिवशदि, शलाहणिक्खणाम
धेओ अञ्जचारुदत्तो णाम (७) ।

(१) आर्य्य, ततस्ततः ।

(२) आर्य्ये, स इदानीं अनुक्रोशकृतैः प्रदानैः ।

(३) किं उपरतविभवः सम्वृत्तः ।

(४) अनाख्यातमेव कथं आर्य्यया विज्ञातं ।

(५) किमत्र ज्ञातव्यं, दुर्लभागुणाविभवाच्च; अपेक्षेपु
तडागेषु वज्जतरमुदकं भवति ।

(६) आर्य्य, किं नामधेयः खलु सः ।

(७) आर्य्ये, कइदानीं तस्य भूतल्लमृगाङ्गस्य नाम न
जानाति, स खलु श्रेष्ठिचत्तरे प्रतिवसति, स्नाधनीयनामधेय
आर्य्यचारुदत्तो नाम ।

वसं ॥ सहर्षमासनादवतीर्य ॥ अञ्जस्तु अन्नण कौरकं
एदं गेहं; हञ्जे, देहि से आसणं । तालवेण्टं गेह परिस्तुमो
अञ्जस्तु बाधेदि (१) ।

चेटी ॥ तथा करोति ॥

संवा ॥ स्वगतम् ॥ कथं, अञ्जचारुदत्तश्च णामसङ्कीर्त्त
णेण ईदिशे मे आदले । शाङ्ग, अञ्जचारुदत्त, शाङ्ग, पुहवीए
तुमं एके जीवशि, शेषे उण जणे शशदि ॥ इति पादयोर्निपत्य ॥
भोदु, अञ्जए, भोदु । आशणे णिशोददु अञ्जआ (२) ।

वसं ॥ आसने समुपविश्य ॥ अञ्ज, कुदो सो धणिओ (३) ।

संवा । सकालधने क्खु सञ्जणे, काह ण हाइ, चलाचले
धणे । जे पूइदुं वि आणादि, से पूआविशेशं वि आणादि (४) ।

(१) आर्यस्य आत्मकृतं एतद्गेहं । हे चेटी, देहि अस्य
आसनं, तालवृन्तकं गृहाण, परिश्रमआर्यस्य बाधते ।

(२) कथं आर्यचारुदत्तस्य नामसंकीर्त्तनेन ईदृशो मे
आदरः । साधु, आर्यचारुदत्त, साधु; पृथिव्यां लमेकोजीवसि
शेषः पुनर्जनः अस्मिति । भवतु, आर्य, भवतु, आसने निषीदतु
आर्या ।

(३) आर्य कुतः स धनिकः ।

(४) सत्कारधनः खलु सञ्जनः कस्य न भवति चला
चलं धनं । यः पूजितुं अपि जानाति, स पूजाविशेषमपि
जानाति ।

वसं । तदो (१) ।

संवा । तदो, तेण अज्जेण सवित्ती पलिचालके कदद्विः
चालित्तावशेणे च तस्मिं जूदोपजीविद्वि संवुत्ते । तदो, भाअ
धेअविशमदाए दशसुवण्णं जूदे ह्वालदं (२) ।

माथु । उह्वादिदोद्वि, मुषिदोद्वि (३) ।

संवा । एदे द शहिअजूदिअला मं अणुअन्धअन्ति,
सम्पदं सुण्णिअ अज्जआ पमाणं (४) ।

वसं । मदणिए, वासपादवविसण्णुलदाए पक्खिणे इदो
तदो वि आहिण्णन्ति । हज्जे, ता गह्क, एदाणं सहिअजूदिअ
राणं अअं अज्जो जेव्व पडिवादेदि त्ति, इमं हत्याभरणं
तुमं देहि (५) ॥ इति हस्तात्कटकमाह्वय चेश्याः प्रयच्छति ॥

(१) ततः ।

(२) ततस्तेन आर्येण सवृत्तिः परिचारकः हतोऽस्मि ;
चारिव्यावशेषे च तस्मिन् दूतोपजीवी संवृत्तः । ततोभागधेय
विषमतया दशसुवर्णं द्यूते हारितं ।

(३) उखातितोऽस्मि, मुषितोऽस्मि ।

(४) एतौ तौ सभिकद्यूतकरौ, मां अनुसन्धत्तः ; साम्प्रतं
श्रुत्वा आर्या प्रमाणं ।

(५) मदनिके, वासपादपविसंघुलतया पक्षिणइतस्ततो
ऽपि आहिण्णन्ति । हे चेष्टि, तद्गच्छ, एतयोः सभिकद्यूतकरयोः
अयमार्येण प्रतिपादयतीति इदं हस्ताभरणं, त्वं देहि ।

चेटी ॥ गृहीत्वा ॥ जं अज्जआ आणवेदि (१) ॥ इति
निष्क्रान्ता ॥

माथु । उह्सादिदोस्सि, मुसिदोस्सि (२) ।

चेटी । अथा एदे उद्धं पेक्खन्ति, दीहं णीससन्ति अ, विस्सर
रअन्ति अ, अहिलहन्ति अ, दुआरअणिहिदलोअणा, तथा
तक्केमि, एदे दे सहिआजूदिअला ऊविस्सन्ति ॥ उपगम्य ॥
अज्ज, वन्दामि (३) ।

माथु । सुहं तुह होदु (४) ।

चेटी । अज्ज, कदमो तुह्माणं सहिओ (५) ।

माथु । कस्स तुज्जंतणुमज्जे, अधरेण रतददृदुब्बिणीदेण ।
अल्पसि मन्धणवअणं, आलोअन्ती कडक्खेण ।

नत्थि मम विहवो, अणत्त वज्ज (६) ।

(१) यत् आर्या आज्ञापयति ।

(२) उह्सादितोऽस्मि, मुषितोऽस्मि ।

(३) यथा एतौ ऊर्द्धं प्रेक्षते, दीर्घं निश्चसतश्च, विचारय
तश्च, अभिलपतश्च दारनिहितलोचनौ, तथा तर्कयामि, एतौ
तौ अभिकद्यूतकरौ भविष्यतः । आर्यं वन्दे ।

(४) सुखं तव भवेत् ।

(५) आर्य, कतमो युष्माकं सभिकः ।

(६) कस्य त्वं, तनुमध्ये, अधरेण रतददृदुर्बिणीतेन ।

अल्पसि मनोहरवचनं, आलोकयन्ती कटाक्षेण ।

नास्ति मम विभवः, अन्यत्र व्रज ।

चेटी । जइ ईदिसादं णं मन्तेसि ता ण होसि जदि
अरो । अत्थि कोवि तुच्चाणं धारओ (१) ।

माथु । अत्थि दशसुवर्णं धालेदि ; किं तस्स (२) ।

चेटी । तस्स कालणादो अज्जआ इमं हत्याभरणं पडि
वादेदि ; णहि, णहि, सो ज्जिब्ब पडिवादेदि (३) ।

माथु ॥ सहर्षं गृहीत्वा ॥ अले, भणेशि तं कुलपुत्तं ; भूदं
तुह गन्थु, आअक्क, पुणो जूदं रमह (४) ॥ इति निष्क्रान्तौ ॥

चेटी ॥ वसन्तसेनामुपसृत्य ॥ अज्जए, पडितुट्ठा गदा
सहिआ जूदिअरा (५) ।

वसं । ता गह्दु अज्जो, वन्धुअणं समस्सासिदुं (६) ।

(१) यदि ईदृशानि ननु मन्त्रयसि तदा न भवसि द्यूत
करः । अस्ति कोऽपि युष्माकं धारकः ।

(२) अस्ति, दशसुवर्णं धारयति, किं तस्य ।

(३) तस्य कारणात् आर्या इदं हस्ताभरणं प्रतिपाद
यति ; नहि, नहि, सएव प्रतिपादयति ।

(४) अरे, भणसि तं कुलपुत्रं ; भूतः तव गण्डः, आगच्छ,
पुनः द्यूतं रमस्व ।

(५) आर्ये, परितुष्टागताः सभिकद्यूतकराः ।

(६) तद्गच्छतु आर्यो वन्धुजनं समाश्रासयितुं ।

संवा । अज्जए, जइ एवं ता इअं कला परिअणहत्थ
गदा कलीअदु (१) ।

वसं । अज्ज, जस्स कारणादो इअं कला सिक्खीअदि,
सो जेवं अज्जेण सुस्सुसिदपुरुब्बो सुस्सुसिदब्बो (२) ।

संवा ॥ स्रगतम् ॥ अज्जआए णिउणं पचादिट्ठोद्धि ।
कथं पञ्चवकलिशं ॥ प्रकाशम् ॥ अज्जए, अहं एदिणा जूदिअ
खावमाणेण शकशवणके जविशं । ता शंवाहके, जूदिअले, शकश
वणके शंवुत्तेत्ति, शुमलिदब्बा अज्जआए एदे अक्खलु (३) ।

वसं । अज्ज, अलं साहसेण (४) ।

(१) आर्य्य, यदि एवं तत् इयं कला परिजनहस्तगता
क्रियतां ।

(२) आर्य्य, यस्य कारणात् इयं कला शिष्यते, सएव
आर्य्येण शुश्रूषितपूर्वः शुश्रूषितव्यः ।

(३) आर्य्यया निपुणं प्रत्यादिष्टोऽस्मि । कथं प्रत्युप
करिष्ये । आर्य्ये, अहं एतेन द्यूतकरावमानेन शाक्यअमणको
भविष्यामि । तत् सन्नाहको, द्यूतकरः, शाक्यअमणकः संबुत्तः,
इति स्मर्त्तव्यानि आर्य्यया एतानि अक्षराणि ।

(४) आर्य्य, अलं साहसेन ।

संवा । अज्ज ए कले षिच्च ए ॥ इति परिक्रम्य ॥ जूदेण तं
कदं मे जं वीहत्थं जणस्सु सव्वस्सु । एत्थिं पाअउग्गीसे णलिन्द
मग्गेण विहलिस्सं (१) ॥ नेपथ्ये, कलकलः ॥

संवा ॥ आकर्ण्य ॥ अले, किं णेदं ॥ आकाशे ॥ किं भणध?
एशे खलु वसन्तशेणा केलके खुण्टमोडके णाम दुट्टहत्थी विह
लेदिति । अहो अज्जआए गन्धगअं पेक्खस्सं गदुअ, अह
वा, किं मम एदिणा जधा ववशिदं अणुचिद्धिस्सं (२) ॥ इति
निष्क्रान्तः ॥

॥ ततः प्रविशति अपटाक्षेपेण प्रहृष्टोविकटोज्वलवेशः
कर्णपूरकः ॥

कर्ण । कहिं कहिं अज्जआ (३) ।

(१) आर्य्ये, कृतो निश्चयः । द्यूतेन तत्कृतं मम यत् विहसं
जनस्य सर्वस्य । इदानीं प्रकटशीर्षानरेन्द्रमार्गेण विहरि
ष्यामि ।

(२) अरे, किं नेदं । किं भणत ? एष खलु वसन्तसेनाक्रीडा
पात्रं स्तम्भभञ्जकोनाम दुष्टहस्ती विहरतीति । अहो, आर्य्या
यागन्धगर्जं प्रेक्षिष्ये, गत्वा ; अथवा, किं मम एतेन यथा
व्यवसितं अनुष्ठास्यामि ।

(३) कुच कुच आर्य्या ।

चेटी। दुष्णस्स, किं ते उम्बेअकालणं, जं अग्गदेव
ट्ठिदं अज्जअं न पेक्खसि (१)।

कर्ण ॥ दृष्ट्वा ॥ अज्जए, वन्दामि (२)।

वसं। कण्णजरअ; पलित्ठमुहो लक्खीअसि, ता किं
णेदं (३)।

कर्ण ॥ सविस्मयं ॥ अज्जए, वञ्चितासि जाए अज्ज कण
जरअस्स परक्कमो ण दिट्ठो (४)।

वसं। कण्णजरअ, किं (५)।

कर्ण। सुणादु अज्जआ; जो सो अज्जआए खुण्णमोडओ
णाम दुट्ठहत्थी, सो आलाणखंभं भञ्जिअ, महमेत्थं वावा
दिअ, महन्तं सङ्घोहं करेन्तो, राअमग्गं ओदिषो। तदो
एत्थंतरे उग्घुट्ठं जणेण;

अवणेध वालअजणं, तुरिदं आरुहदु रक्खपासादं;

किं ण ज्ज पेक्खध; पुरदो दुट्ठो हत्थी इदो एदि। ४

(१) दुर्मनुष्य; किन्ते उद्देगकारणं, यत् अग्रतोऽवस्थितां
आर्थी न प्रेक्षसे।

(२) आर्थ्ये वन्दे।

(३) कर्णपूरक, परितुष्टमुखोलक्ष्यसे, तत् किं नेदं।

(४) आर्थ्ये, वञ्चितासि, यथा अद्य कर्णपूरकस्य पराक्रमो
न दृष्टः।

(५) कर्णपूरक किं।

अविभ्र ।

विभ्रलद षेउरजुभ्रलं, कञ्चन्ति भ्र मेहला मणिक्वदभ्रा ।

वलभ्रा भ्र सुन्दरदरा, रभ्रणंकुरजालपडिबद्धा । ॥ २ ॥

तदो तेण दुष्टहृत्पिणा कलचलणरदणेहिं, पुल्लणलिणिं व्व
णभ्ररिं उज्जइणिं भ्रवग्गहमाणेण, समासादिदो परिव्वा,
जभ्रो । तच्च परिभ्रदण्डकुण्डिभाभ्रणं सोभ्ररेहिं सिद्धिभ्र,
दन्तंतरे क्वित्तं पेक्खिभ्र, पुणेविउग्गुठं जणेण, हा, परिव्वा
जभ्रो वावादीभ्रदित्ति (१) ।

(१) शृणोतु आर्या; यः स आर्यायाः स्तम्भभञ्जको
नाम दुष्टहस्ती, स आलानस्तम्भं भङ्गा, महामात्रं व्यापाद्य,
महान्तं संक्षोभं कुर्वन्, राजमार्गमवतीर्णः; ततः भ्रत्रा
न्तरे उद्भुष्टं जनेन;

अपनयत वालकजनं, त्वरितं आरोहत वृक्षप्रासादं;

किं न खलु प्रेक्षध्वं; पुरतो दुष्टो हस्ती इतएति ।

अपिच ।

विचरति नूपुरयुगलं, द्विद्यन्ते च मेखलामणिक्वचिताः,

बलया च सुन्दरतरा, रत्नाङ्कुरजालप्रतिबद्धा ।

ततस्तेन दुष्टहस्तिना करचरणरदनैः, फुल्लनलिनीमिव
मगरीमुञ्जयिनीमवगाहमानेन, समासादितः परिव्राजकः ।
तच्च परिभ्रदण्डकुण्डिकाभाजनं भीकरैः सिद्धा, दन्तान्तरे
क्षिप्तं प्रेक्ष्य, पुनरप्युद्भुष्टं जनेन, हा परिव्राजको व्यापाद्यते इति ।

वसं ॥ समभ्रमं ॥ अहो प्रमादो; अहो प्रमादो (१)।

कर्ण । अलं सभ्रमेण; सुणादु दाव अज्जआ। तदो विच्छिन्न
खविमण्डुलमिच्छुलाकलावअं उव्वहन्तं दन्तान्तरपरिगगहिदं
परिव्वाजअं उव्वहन्तं तं पेक्खिअ, कण्ठजरएण मए, णहि,
णहि, अज्जआए अण्णपिण्डोवपुट्टेण दासेण, वामचलणेण
जूदलेखअं उग्घुमिअ, उग्घुमिअ, तुरिदं आवणादो लौह
दण्डं गेह्खिअ, आआरिदो सो दुट्ठहत्थी (२)।

वसं । तदो तदो (३)।

कर्ण । आहणिज्जण सरोसं तं हत्थिं, विंझमैलमिहराभं,
मोआविओ मए सो दन्तान्तरसंठिओ परिव्वाजओ (४)।

(१) अहो प्रमादः, अहो प्रमादः ।

(२) अलं सभ्रमेण; शृणोतु तावत् आर्या । ततोविच्छिन्न
विसंशुलशृङ्खलाकलापं उद्वहन्तं दन्तान्तरपरिशृहीतं परि
त्राजकं उद्वहन्तं तं प्रेक्ष्य, कर्णपूरकेण मया, नहि, नहि, आर्या
याअन्नपिण्डोपपुष्टेन दासेन, वामचरणेन द्यूतलेखकं उद्दृश्य,
उद्दृश्य, तुरितं आपणात् लौहदण्डं शृहीत्वा, आकारितः स
दुष्टहस्ती ।

(३) ततस्ततः ।

(४) आहत्य सरोषं तं हस्तिनं, विन्ध्यमैलमिहराभं,
मोषितो मया स दन्तान्तरसंस्थितः परित्राजकः ।

वसं । सुदु दे किदं (१) ।

कर्णं । तदो अज्जए; साज्ज, रे कण्णरअ, साज्ज त्ति, एत्तिआमत्तं भणन्ती, विषमभरक्कन्ता विअ णावा एकदो पद्धत्या सअला उज्जइणी आसि । तदो, अज्जए, एक्केण सुष्ठाइं आहरणठ्ठानाइं परामसिअ उद्धं पेक्खिअ, दीहं णीससिअ, अअं पावारओ ममोवरि क्खित्तो (२) ।

वसं । कण्णरअ, जानीहि दाव, किं एसा जादीकुसुम वासिदो पावारओ, ण वेत्ति (३) ।

कर्णं । अज्जए, मदगन्धेण सुदु तं गन्धं ण जाणामि (४) ।

रै (१) सुदु लया कृतं ।

(२) तत आर्य्ये; साधु, रे कर्णपूरक, साधु, इत्येतावन्मात्रं भणन्ती विषमभराकान्ता इव नैः एकतः पर्यस्ता सकला उज्जयिनी आसीत् । तत, आर्य्ये, एकेन शून्यानि आभरण स्थानानि परामृश्य ऊर्द्धं प्रेक्ष्य, दीर्घनिःश्वस्य, अथं प्रावारको ममोपरि क्षिप्तः ।

(३) कर्णपूरक, जानीहि तावत्, किं एष जातीकुसुम वासितः प्रावारकोनवा इति ।

(४) आर्य्ये, मदगन्धेन सुदु तं गन्धं न जानामि ।

वसं । णामं पि दाव पेक्ख (१) ।

कर्ण । इमं णामं अज्जआ एव्व वाएदु (२) ॥ इति प्रावारकमुपनयति । वसन्तसेना, आर्य्यं चारुदत्तस्येति वाचयित्वा, सस्यृहं गृहीत्वा प्रावृणोति ।

चेटी । कण्णरअ, सोहइ अज्जआए पावारओ (३) ।

कर्ण । आं, सोहइ अज्जआए पावारओ (४) ।

वसं । कण्णरअ, इदं दे पारितोषिअं (५) ॥ इत्याभरणं प्रयच्छति ॥

कर्ण ॥ शिरसा गृहीत्वा प्रणम्य च ॥ सम्पदं सुदुसोहइ अज्जआए पावारओ (६) ।

वसं । कण्णरअ, एदाए वेलाए कहिं अज्ज चारुदत्तो (७) ।

(१) नामापि तावत्प्रेक्षस्व ।

(२) इदं नाम आर्य्या एव वाचयतु ।

(३) कर्णपूरक, शोभते आर्य्यायाः प्रावारकः ।

(४) आं शोभते आर्य्यायाः प्रावारकः ।

(५) कर्णपूरक, इदन्ते पारितोषिकं ।

(६) सम्पतं सुदुशोभते आर्य्यायाः प्रावारकः ।

(७) कर्णपूरक, एतस्यां बेलायां कुत्रार्य्यं चारुदत्तः ।

कर्ण । एदेण जेव्व मग्गेण पवुत्तो गेहं (१) ।

वसं । हञ्जे, उवरिदणं अलिन्दअं आरुहिअ, अज्जचारु
दत्तं पेक्खेह्म (२) ।

॥ इति निष्क्रान्ताः सर्वे ॥

इति द्यूतकरसम्बाहकोनाम द्वितीयोऽङ्कः ।

(१) एतेनैव मार्गेण प्रवृत्तो गेहं ।

(२) हे चेटि, उपरितनं अलिन्दकं आरुह्य, आर्यं
चारुदत्तं पश्यामः ।

॥ अथ तृतीयोऽङ्कः ॥

ततः प्रविशति चेटः ।

चेटः । सुअणेऽभिच्चानुकम्पके सामिए निद्धणकेवि सोहदि;
 पिसुणे उण दव्वगव्विदे दुक्कले खु पलिणामदालुणे ।
 सुअणे ङ्ग कुभिच्चपालए, धणहीणे अपह्ववि सोहदि;
 पिण्डुणे उण दव्वगव्विदे, एअ लक्कीविहवाबलविदे ।

अपिच ।

शशपलक्कवलदे ण शक्कि वालिदुं;
 अणकलत्तपशत्ते ण शक्कि वालिदुं;
 जूदपशत्त मणुशे ण शक्कि वालिदुं;
 जेवि सहाविअदोशे ण शक्कि वालिदुं । २

कावि वेला अज्जचारदत्तस्स गन्धव्वं सुण्णिदुं गदस्स
 अदिक्कमदि अद्धलअणी, अज्जवि णागह्दि । ता जाव,
 वाहिरदुआरसालाए गदुअ सुविस्सं (१) ।

(१) सुजनः खलु भृत्यानुकम्पकः स्वामी निर्द्वन्द्वकोऽपि शोभते;
 पिण्डुनः पुनर्द्रव्यगर्वितो दुष्करः खलु परिणामदारुणः ।
 सुजनः खलु कुभृत्यपालको धनहीनोऽप्रभुरपि शोभते,
 पिण्डुनः पुनर्द्रव्यगर्वितो न च लक्ष्मीविभवावलम्बितः ।

॥ तथा करोति । ततः प्रविशति चारुदत्तोविदूषकस्य ॥

चारु । अहो साधु, साधु, रेभिलेन गीतं । वीणा हि नाम
असमुद्गत्यितं रत्नं । कुतः ;

उत्कण्ठितस्य हृदयानुगुणा वैयस्या,

सङ्केतके चिरयति प्रवरोविनोदः ;

संस्थापना प्रियतमा विरहातुराणां,

रक्तस्य रागपरिवृद्धिकरः प्रमोदः । १७ ।

विदू । भो, एहि गेहं गच्छेन्न (१) ।

अपि च ।

शस्यलम्पटबलीवर्द्धो न शक्योवारयितुं ;

अन्यकलत्रप्रसक्तो न शक्योवारयितुं ;

द्यूतप्रसक्तो मनुष्यो न शक्योवारयितुं ;

योपि स्वाभाविकदोषो न शक्योवारयितुं ।

कापि बेला आर्यं चारुदत्तस्य गान्धर्व्वं श्रोतुं गतस्य अति
क्रामति अर्द्धरजनी, अद्यापि नागच्छति । तत् यावत्, बहि
र्द्वारशालायां गत्वा स्वस्थामि ।

(१) भो एहि, गृहं गच्छावः ।

चारु । अहो सुष्ठु भावरेभिलेन गीतं ।

विदू । मम दाव दुवेहिं जेव्व हस्सं जाअदि । इत्थिआए सक्कदं पठन्तीए, मणुस्सेण अ काअलीं गाअन्तेण । इत्थिआ दाव सक्कदं पठन्ती, दिण्णवणस्साविअ गिट्ठी अधिअं सुण्णु आअदि; मणुस्सोवि काअली गाअन्तो, सुक्खसुमणोदामवे ठ्ठिट्ठो बुद्धपुरोहिदो विअ मन्तं जवन्तो, दिढं मे ण रोअदि (१) ।

चारु । वयस्य सुष्ठु खल्वद्य गीतं भावरेभिलेन; नच भवान् परितुष्टः?

रक्तञ्च, नाम, मधुरञ्च, समं, स्फुटञ्च,
भावान्वितञ्च, ललितञ्च, मनोहरञ्च,
किम्वा प्रशस्तवचनैर्बहुभिर्मदुक्तै
रन्तर्हिता यदि भवेदनितेति मन्ये ॥ ४ ॥

(१) मम तावत् दाभ्यामेव हास्यं जायते । स्त्रिया संस्कृतं पठन्त्या, मनुष्येण च काकलीं गायता । स्त्री तावत् संस्कृतं पठन्ती दत्तनवनासिकारञ्जरञ्जुरिव गृष्टिः अधिकं सूक्ष्मशब्दं करोति; मनुष्योऽपि काकलीं गायन्, शुष्कसुमनोदामवेष्टितो वृद्धपुरोहित इव मन्त्रं जपन्, दृढं मे न रोचते ।

अपिच ।

तं तस्य स्वरसंक्रमं मृदुगिरः, श्लिष्टञ्च तन्नीखनं,
वर्णानामपि मूर्कनान्तरगतं, तारं विरामे मृदुं;
हेलासंयमितं पुनश्च, ललितं रागद्विहृचारितं,

यत्सत्यं विरतेऽपि गीतसमये, गच्छामि शृण्वन्निव । /८
विदू । भो वयस्स, आवणन्तररक्काविहाएसु सुहं कुक्कुरा
वि सुत्ता, ता गेहं गच्छेह्य ॥ अग्रतोऽवलोक्य ॥ वयस्स, पेक्ख,
पेक्ख, एषोवि अन्धआरस्स विअ अवआसं देनो, अन्तरिक्ख
पासादादो ओदरदि भअवं चन्दो (१) ।

चारु । सम्यगाह भवान् ।

असौ हि दत्त्वा तिमिरावकाशमस्तं ब्रजत्युन्नतकोटिरिन्दुः;
जलावगाढस्य वनद्विपस्य तीक्ष्णं विषाणायमिवावशिष्टं ।

विदू । भो, एदं अह्माणं गेहं; वड्ढमाणआ, उट्ठेहि दुआ
रअं (२) ।

(१) भो वयस्य, आपणान्तररथ्याविभागेषु सुखं कुक्कुरा
अपि सुप्ताः, तत् गृहं गच्छावः । वयस्य, पश्य, पश्य, एषोऽपि
अन्धकारस्थेवावकाशं ददत् अन्तरीचप्रासादात् अवतरति
भगवान् चन्द्रः ।

(२) भो इदं अस्माकं गेहं, बद्धमानकं, उद्घाटय द्वारं ।

चेटः । अज्ज मित्तेअ शलशञ्जोए शुणीअदि; आगदे
अज्जचालुदत्ते । ता जाव दुआसअं गे देमि ॥ तथा कृत्वा ॥
अज्ज वन्दामि; मित्तेअ तुमंपि वन्दामि । एत्थ वित्थिखे
आसणे णिसीदन्तु अज्जा (१) ।

॥ उभौ नाय्येन प्रविश्य उपविशतः ॥

विदू । वट्टमाणआ, रअणिअं सहावेहि पादाइं
धाददुं (२) ।

चारु ॥ मानुकम्पं ॥ अलं सुप्तजनं प्रबोधयितुं ।

चेटः । अज्ज मित्तेअ; अहं पाणिअं गेहे, तुमं पादाइं
धावेहि (३) ।

विदू । भो वअस्स, एसो दाणिं दासोए पुत्तो भविअ,
पाणिअं गेहेदि, मं उण वंछाणं पादाइं सोधावेदि (४) ।

चारु । वयस्स मैत्रेय, लमुदकं गृहाण, वट्टमानकः पादौ
प्रचालयतु ।

(१) आर्यं मैत्रेय खरसंयोगः श्रूयते; आगतआर्यं
चारुदत्तः । तत् यावत् द्वारं अस्व ददामि । आर्यं वन्दे;
मैत्रेय त्वामपि वन्दे; अत्र विस्तीर्णं आसने निसीदतं आर्यं ।

(२) बट्टमानक, रदनिकां आकारय पादौ धावितुं ।

(३) आर्यं मैत्रेय, अहं पानीयं गृह्णामि, त्वं पादौ धाव ।

(४) भो वयस्व, एष इदानीं दासीपुत्रोभूत्वा, पानीयं
गृह्णाति, मां पुनर्वाञ्छणं पादौ धावयति ।

चेटः । अज्ज मित्तेअ, देहि उदअं (१) ।

विदू ॥ तथा करोति चेटः; चारुदत्तस्य पादौ प्रक्षाल्या
पसरति ॥

चारु । दीयतां ब्राह्मणस्य पादोदकं ।

विदू । किं मम पादोदकं, भूमौ ए जेव्व मए गद्दहेण
विअ पुणोवि लोट्टिट्ठं (२) ।

चेटः । अज्ज मित्तेअ, बंझणे खु तुमुं (३)?

विदू । जथा सब्बणागाणं मज्जेरि उंडुहे, तथा सब्बबंझ
णाणं मज्जेरि अहं बंझणे (४) ।

चेटः । अज्ज मित्तेअ, तथावि धोइस्सं ॥ तथा कला ॥
अज्ज मित्तेअ, एदं तं सुवणभाण्डं, मम दिवा, तुह रत्तिं
च; ता गेह (५) ॥ इति दत्ता निष्क्रान्तः ॥

(१) आर्य्य मैत्रेय, देहि उदकं ।

(२) किं मम पादोदकं; भूम्यां एव मया गर्द्धभेन इव
पुनरपि लोटितव्यं ।

(३) आर्य्य मैत्रेय, ब्राह्मणः खलु त्वं?

(४) यथा सर्व्वनागानां मध्ये उण्डुभः, तथा सर्व्व
ब्राह्मणानां मध्ये अहं ब्राह्मणः ।

(५) आर्य्य मैत्रेय, तथापि धाविष्यामि । आर्य्य मैत्रेय,
एतत् तत् सुवर्णभाण्डं मम दिवा, तव रात्रौ च; तद्गृहाण ।

विदू ॥ गृहीत्वा ॥ अञ्जवि एदं चिद्वदि । किं; एत्य
उञ्जदणीए चोरोवि णत्थि, जो एदं दासीए पुत्तो णिहा
चोरं णावहरदि । भो वयस्स, अभ्यन्तरचतुःशालां पवेश
आमि णं (१) ।

चारु ।

अलं चतुःशालमिमं प्रवेश्य; प्रकाशनारीधृत एष यस्मात् ।
तस्मात्स्वयं धारय, विप्र, तावद्यावन्न तस्याः खलु भोः समर्थते ।

॥ निद्रां नाटयन् ॥ तं तस्य स्वरसंयममिति पुनः पठति ॥

विदू । अवि णिहाअदि भवं (२) ।

चारु । अथ किं ।

इयं हि निद्रा नयनावलम्बिनी ललाटदेशादुपसर्पतीव मां;
अदृश्यरूपा चपला जरेव, मनुष्यसत्त्वं परिभूय वद्धते ।

विदू । ता सुवेह्म (३) ॥ नाय्येन स्वपितः ॥ ततः प्रवि
शति शर्विलकः ।

(१) अद्यापि एतत् तिष्ठति । किमत्र उञ्जयिन्यां चोरोऽपि
नास्ति । यए तद्दास्याः पुत्रोनिद्राचौर्यं नापहरति । भो वयस्य
अभ्यन्तरचतुःशालकं प्रवेशयामि एनं ।

(२) अपि निद्राति भवान् ।

(३) तत् स्वपिवः ।

शर्विलकः

कृत्वा शरीरपरिणाहं सुखप्रवेशं,
शिक्षाबलेन च, बलैर्न च, कर्ममार्गं,
गह्मामि भूमिपरिसर्पणघृष्टपाशैः,
निर्मुच्यमान इव जीर्णतनुर्भुजङ्गः । ७

॥ नभोऽवलोक्य सहर्षं ॥ अथे कथमस्तमुपगच्छति स भग
वान्मृगाङ्कः । तथाहि ।

नृपतिपुरुषशङ्कितप्रचारं परगृहदूषणनिश्चितैकवीरं,
घनतिमिरनिरुद्धसर्वभावा रजनिरियं जननीव संवृणोति । ११

वृचवाटिकापरिसरे सन्धिं कृत्वा प्रविष्टोऽस्मि; मध्यमकन्त
द्यावदिदानीञ्चतुःशालकमपि दूषयामि । भोः ।

कामं नीचमिदं वदन्ति पुरुषाः, स्वप्ने च यदद्वन्दते,
विश्वस्तेषु च वञ्चनापरिभवस्यैर्यं न शौर्यं हि तत्,
स्वाधीना वचनोयतापि हि, वरं, बद्धेन सेकञ्जलि
मार्गोऽक्षेप नरेन्द्रमौक्तिकवधे पूर्व्वं कृतो द्रौणिना । ७-
तत्कस्मिन्नुद्देशे सन्धिमुत्पादयामि ।

देशः कोनु जलावसेकशिथिलोयस्मिन्न शब्दो भवे
ङ्गितीनाञ्च न दर्शनान्तरगतः सन्धिः करालो भवेत्;
चारचीणतया च लोष्टककणश्चोर्णं क हर्म्यं भवेत्,
कस्मिन्स्त्रीजनदर्शनञ्च न भवेत्स्यादर्थसिद्धिश्च मे । १२

॥ भित्तिं परामृश ॥ नित्यादित्यदर्शनोदकसेचनेन दूषितेयं
भूमिः, चारचीणा, मूषिकोत्करश्चेह; हन्त सिद्धोऽयमर्थः ।

प्रथममेतत् स्कन्दपुत्राणां सिद्धिलक्षणं । अत्र कर्मप्रारम्भे की
दृश मिदानीं सन्धिमुत्पादयामि । इह खलु भगवता कनक
शक्तिना चतुर्विधः सन्धुपायोदर्शितः, तद्यथा; पक्केष्टकाना
माकर्षणं, आमेष्टकानाञ्छेदनं, पिण्डमथानां सेचनं, काष्ठम
थानां पाटनमिति । तदत्र पक्केष्टके दृष्टिकाकर्षणं । तत्र ।

पद्मव्याकेशं, भास्करं, बालचन्द्रं,
वापोविस्तीर्णं, स्वस्तिकं, पूर्णकुम्भं,
तत्किस्मिन् देशे दश्यास्यात्मशिल्पं,
दृष्ट्वा श्रेयं यद्विस्मयं यान्ति पौराः । १०

तदत्र पक्केष्टके पूर्णकुम्भएव शोभते । तमुत्पादयामि ।

अन्यासु भित्तिषु मया निशि पाटितासु,

चारुचतासु विषमासु च कल्पनासु,

दृष्ट्वा प्रभातसमये प्रतिवेशिवर्गां,

दोषांश्च मे वदति कर्मणि कौशलञ्च । ११

नमो वरदाय कुमारकार्तिकेयाय, नमः कनकशक्तये,
ब्रह्मण्याय देवाय देवव्रताय, नमो भास्करनन्दिने, नमो
योगाचार्याय, यस्याहमथमः शिष्यः । तेन च परितुष्टेन
योगरोचना मे दत्ता,

अनया हि समालम्भं न मां द्रक्ष्यन्ति रक्षिणः,

शस्त्रञ्च पतितं गात्रे रुजं नोत्पादयिष्यति । १२

॥ तथा करोति ॥ धिक्कष्टं प्रमाणसूत्रं मे विस्मृतं ॥ विचिन्त्य ॥

आं, इदं यज्ञोपवीतं प्रमाणसूत्रं भविष्यति, यज्ञोपवीतं हि नाम

ब्राह्मणस्य महदुपकरणद्रव्यं; विभ्रिषतोऽस्मद्विधस्य । कुतः ।

एतेन मापयति भित्तिषु कर्म मार्गं

मेतेन मोचयति भूषणसंप्रयोगान्,

उद्घाटकोभवति यन्मदृढे कपाटे,

दृष्टस्य कीटभुजगैः परिवेष्टनञ्च । ७७

मापयित्वा कर्म समारेभे ॥ तथा कृत्वावलोक्य च ॥ एक
लोष्टावशेषोऽयं सन्धिः । धिक्कष्टं! अहिना दष्टोऽस्मि ॥ यज्ञो
पवीतेनाङ्गुलीं बद्ध्वा विषवेगं नाटयति ॥ चिकित्सां कृत्वा स्वस्थो
ऽस्मि ॥ पुनः कर्म कृत्वा दृष्ट्वा च ॥ अये ज्वलति प्रदीपः । तथाहि;
श्रिखा पदीपस्य सुवर्णपिञ्जरा महीतले सन्धिमुखेन निर्गता,
विभाति पर्यन्ततमः समावृता सुवर्णरेखेव कषे निवेशिता ।

॥ पुनः कर्म कृत्वा ॥ समाप्तोऽयं सन्धिः । भवतु; प्रविशामि ।
अथवा न तावत्प्रविशामि प्रतिपुरुषं निवेशयामि ॥ तथा कृत्वा ॥
अये न कश्चित् । नमः कार्तिकेयाय ॥ प्रविश्य दृष्ट्वा च ॥ अये,
पुरुषद्वयं सुप्तं । भवतु, आत्मरक्षार्थं द्वारमुद्घाटयामि । कथं
ञ्जीर्णत्वाङ्गुहस्य विरौति कपाटः; तथावत्सलिलमन्वेषयामि ।
कः नु खलु ॥ सलिलं गृहीत्वा क्षिपन् सशङ्कं ॥ मा तावत्, भूमौ
पतत् शब्दमुत्पादयेत् । भवत्वेवन्तावत् ॥ पृष्टेन प्रतीक्ष्य कपा
टमुद्घाह्य ॥ भवत्वेवन्तावदिदानीं परीक्षे, किं लक्ष्यसुप्तमुत
परमार्थसुप्तमिदं द्वयं ॥ त्रासयित्वा परीक्ष्य च ॥ अये, पर
मार्थसुप्तेनानेन भवितव्यं । तथाहि;

निःश्यासोऽस्य न शङ्कितः, सुविशदः स्वप्रान्तरं वर्त्तते,
दृष्टिर्गाढनिमीलिता, न विकला नाभ्यन्तरञ्चञ्चला,
गात्रं सस्तग्नरीरसन्धिश्चिथिलं, शय्याप्रमाणाधिकं,
दीपञ्चापि न मर्षयेदभिमुखं स्याल्लक्ष्यसुप्तं यदि । }७४}

॥ समन्तादवलोक्य ॥ अथे कथं मृदङ्गः । अथं दर्दुरः ।
अथं पणवः । दूयमपि वीणा । एते वंशाः । अमी पुस्तकाः । कथं
नाय्याचार्यस्य गृहमिदं । अथवा, भवनप्रत्ययात्प्रविष्टोऽस्मि,
तत्किं परमार्थदरिद्रोऽयं; उत राजभयाचौरभयाद्वा
भूमिष्ठं द्रव्यन्धारयति । तन्ममापि नाम शर्विलकस्य भूमिष्ठं
द्रव्यं प्रक्षिपामि ॥ तथा कृत्वा ॥ निक्षिप्तं वीजं न क्वचित्स्फारी
भवति । अथे परमार्थदरिद्रोऽयं । भवतु, गह्वामि ।

विदू ॥ उत्स्रग्नायते ॥ भो वयस्य, सन्धी विश्र दिञ्जदि,
चौरं विश्र पेक्खामि, ता गेह्लदु भवं एदं सुवण्णभाण्डं(१) ।

शर्वि । किन्तु खल्वयमिह मां प्रविष्टं ज्ञात्वा दरिद्रोऽ
स्मीति उपहसति, तत्किं व्यापादयामि । उत लघुत्वादुत्स्रग्ना
यते ॥ दृष्ट्वा ॥ अथे, जर्जरस्नानशाटीनिबद्धं दीपप्रभयोद्दी
पितं सत्यमेवैतदलङ्करणभाण्डं । भवतु गृह्णामि । अथवा, न
युक्तन्तुल्यावस्थं कुलपुत्रजनं पोडयितुं; तद्गह्वामि ।

(१) भो वयस्य, सन्धिरिव दृश्यते, चौरमिव पश्यामि, तत्
गृह्णातु भवान् इदं सुवर्णभाण्डं ।

विदू । भो वयस्य, साविदोसि गोवह्णकामाए, जइ
एदं सुवर्णभाण्डं ए गेहसि (१) ।

शर्वि । अनतिक्रमणीया भगवती गोकाम्या ब्राह्मणकाम्या
च ॥ गृह्णाति ॥ अथवा, ज्वलति प्रदीपः । अस्ति च मया प्रदीप
निर्वापणार्थमाग्नेयः कीटोधार्यते; तन्तावत्प्रवेशयामि ॥ तथा
कृत्वा ॥ अये निर्वापितः प्रदीपः । तस्यायन्देशकालेष मुक्ता
मया कीटोयालेवास्व दीपस्योपरि मण्डलं विचरति, एष
पचद्दयानिलेन निर्वापितोभद्रपीठेन । धिक्कृतमन्धकारं,
अथवा, मयापि अस्मद्ब्राह्मणकुले, धिक्कृतमन्धकारं । अहं हि
चतुर्वेदविदोऽप्रतियाहकस्य पुत्रः, शर्विलकोनाम, ब्राह्मणो,
गणिकामदनिकार्थमकार्यमनुतिष्ठामि । इदानीङ्करोमि
ब्राह्मणस्य प्रणयमिति ॥ जिघृच्छति ॥

विदू । भो वयस्य, सीदलो दे अग्गहत्थो (२) ।

शर्वि । धिक् प्रमादः ! सलिलसंपर्काच्छीतलोमेऽग्रहस्तः ।
भवतु, कचयोर्हस्तं प्रक्षिपामि ॥ नाद्येन सव्यहस्तमुष्णीकृत्य
गृह्णाति ॥

विदू । गच्छिदं (३) ।

(१) भो वयस्य, शापितोऽसि गोब्राह्मणकाम्यया, यदि
एतत् सुवर्णभाण्डं न गृह्णासि ।

(२) भो वयस्य, शीतलस्ते अग्रहस्तः ।

(३) गृहीतं ।

शर्वि । अनतिक्रमणीयोऽयं ब्राह्मणप्रणयः । तद्गृहीतं ।

विदू । दाणीं विक्रिणिदपक्षो विश्र वाणिश्रो, अहं सुहं
सुविस्त्रं(१) ।

शर्वि । महाब्राह्मण, खपिहि वर्षशतं । कष्टमेवं मदनिका
गणिकार्ये ब्राह्मणकुलं तमसि पातितं । अथवा, आत्मा
पातितः ।

धिगस्तु खलु दारिद्र्यमनिर्वेदितपौरुषं,

यदेतद्गर्हितं कर्म निन्दामि च, करोमि च । १८)

तद्यावन्मदनिकायानिष्कयणार्थं वसन्तसेनागृहङ्गहामि
॥ परिक्रम्यावलोक्य च ॥ अथे, पदशब्दइव मा नाम
रक्षिणः । भवतु, स्तम्भोभूत्वा तिष्ठामि । अथवा ममापि नाम
शर्विलकस्य रक्षिणः । योऽहं ।

मार्जारः क्रमणे, मृमः प्रसरणे, श्येनो गृहास्तु श्वने,

सुप्तासुप्तमनुष्यवीर्यतुलने श्वा, सर्पणे पन्नगः ।

मायारूपशरीरवेशरचने, वाग्देशभाषान्तरे, १७)

दीपोरान्निषु, सङ्कटेषु डुडुमो, वाजी स्थले, नैर्गले ।

अपि च ।

भुजगइव गतौ, गिरिः स्थिरत्वे, पतगपतेः परिसर्पणे च तुल्यः ।

शशइव भवनावलोकनेऽहं, वृकइव च ग्रहणे, बले च सिंहः ।

(१) इदानीं विक्रीतपण्यइव वणिक् अहं सुखं स्वप्स्यामि ।

॥ प्रविश्य रदनिका ॥ हड्डी, हड्डी; बाहिरदुआरशाखाए
पसुत्तोवदुमाणओ, सोवि एत्थ ण दीसइ । भोदु; अज्जमि
त्तेअं सहावेमि (१) ॥ इति परिक्रामति ॥

शर्वि ॥ रदनिकां हन्तुमिच्छति निरूप्य ॥ कथं स्त्री? भवतु
गच्छामि ॥ इति निष्क्रान्तः ॥

रद ॥ गत्वा सत्रासं ॥ हड्डी, हड्डी; अह्माणं गेहे सन्धिं
कप्पिअ चोरो णिक्कमति । भोदु, मित्तेअं गदुअ पवोधेमि
॥ विदूषकमुपगम्य ॥ अज्ज मित्तेअ, उट्ठेहि, उट्ठेहि; अह्माणं
गेहे सन्धिं कप्पिअ चोरो णिक्कन्तो (२) ।

विदू ॥ उत्थायार्थं आः दासीए धीए, किं भणसि;
चोरो कप्पिअ सन्धिं णिक्कन्तो (३) ।

(१) ह्यं धिक्, हा धिक्, वहिर्दारशाखायां प्रसुप्तो
वर्द्धमानकः, सोऽप्यत्र न दृश्यते; भवतु, आर्यं मैत्रेयं आह्व
यामि ।

(२) हाधिक्, हाधिक्, अस्माकं गृहे सन्धिं कर्त्तयित्वा,
चोरो निष्क्रामति । भवतु, मैत्रेयं गत्वा प्रबोधयामि । आर्यं
मैत्रेय, उत्तिष्ठ, उत्तिष्ठ; अस्माकं गेहे सन्धिं कर्त्तयित्वा, चोरो
निष्क्रान्तः ।

(३) आः दास्याः पुत्रिके; किं भणसि; चौरः कल्पयित्वा
सन्धिं निष्क्रान्तः ।

रद । हृदास, अलं परिहासेण, किं ण पेक्खसि एणं(१) ।

विदू । आः दासीए धीए, किं भणसि; दुदिअं विअ दुआ
रअं उद्वाडिदत्ति । भो वअस्स चारुदत्त, उट्ठेहि, उट्ठेहि;
अद्धानं गेहे सन्धिं ददअ चोरो णिक्कन्तो (२) ।

चारु । भवतु, भोः, अलं परिहासेन ।

विदू । भो ण परिहासो, पेक्खदु भवं (३) ।

चारु । कस्मिन्नुद्देशे ।

विदू । भो, एसो (४) ।

चारु ॥ विलोक्य ॥ अहोदर्शनीयोऽयं सन्धिः ।

उपरितलनिपातितेष्टकोऽयं

शिरसि तनुर्विपुलश्च मध्यदेशे,

असदृशजनसम्प्रयोगभीरो,

हृदयमिव स्फुटितं महागृहस्य ।

कथमस्मिन्नपि कर्मणि कुशलता ।

(१) हताश किं न अलं परिहासेन, किं न प्रेक्षसे एतत् ।

(२) आः दास्याः पुत्रिके; किं भणसि, द्वितीयमिव द्वारं
उद्वाटितमिति । भो वयस्य, चारुदत्त, उत्तिष्ठ, उत्तिष्ठ;
अस्माकं गेहे सन्धिं दत्वा चोरोनिष्क्रान्तः ।

(३) भो न परिहासः, प्रेक्षतां भवान् ।

(४) भो एषः ।

विदू । भो वयस्स, अत्रं सन्धी दुवेहिं जेव्व दिखो भवे;
आदु, आगन्तुएण, सिक्खिदुकामेण वा । अण्णधा इध उज्जद
णीए को अह्णाणं घरं विहवं ण आणादि (१) ।

चारु । वैदेश्येन ह्यतो भवेन्मम गृहे व्यापारमभ्यस्यता
नासौ वेदितवान्धनैर्विरहितं विस्रब्धसुप्तं जनं ।
दृष्ट्वा प्राङ्महतीं निवासरचनामस्माकमाशान्वितः,
सन्धिच्छेदनखिन्न एव सुचिरं पञ्चान्निराशो गतः । (१७)
ततः सुहृद्भ्यः किमसौ कथयिष्यति तपस्वी । सार्थवाहसु (१७)

तस्य गृहं प्रविश्य न किञ्चिन्मया समासादितमिति ।

विदू । भो, कथं तं जेव्व चौरहदअं अणुसोचेमि । तेण
चिन्तिदं महन्तं एदं गेहं, इदो रअणभण्डअं, सुवणभण्डअं,
वा, णिक्कामइस्सामि ॥ सृत्वा सविषादमात्मगतं ॥ कहिं तं
सुवणभण्डअं ॥ पुनरनुसृत्य प्रकाशं ॥ भो वयस्स, तुमं सव्व
कालं भणासि, मुक्खो मित्तेअओ, अपण्डिदो मित्तेअओत्ति;
सुट्टुमए कदं, तं सुवणभण्डअं भवदो हत्थे समण्णअन्तेण,
अण्णधा दासीए पुत्तेण अवहदं भवे (२) ।

(१) भो वयस्य, एष सन्धिर्दाभ्यामेव दत्तो भवेत् ।
अथवा आगन्तुकेन, शिचितुकामेन, वा, अन्यथा अत्रोज्ज
यिन्यां कोऽस्माकं गृहं विभवं न जानाति ।

(२) भो कथं तमेव चौरहतकमनुशोचामि; तेन चिन्तितं,
महदेतद्गृहं, इतोरत्रभाण्डं सुवर्णभाण्डम्वा निष्क्रामयिष्यामि

चारु । अलं परिहासेन ।

विदू । भो, जह णाम अहं मुखो, किं ता परिहासस्य
वि देसआलं ण आणामि (१) ।

चारु । कसं वलायां ।

विदू । भो जदा तुमं मए भणितोऽसि, सीदलो दे अग
हत्यो (२) ।

चारु । कदाचिदेवमपि स्यात् ॥ सर्वतो निरूप्य सहर्षं ॥
वयस्य, दिष्ट्या ते प्रियं निवेदयामि ।

विदू । किं ण अवहदं (३) ।

चारु । हतं ।

विदू । तधावि किं प्रियं (४) ।

चारु । यदसौ कृतार्थो गतः ।

कुत्र तत् सुवर्णभाण्डकं । भो वयस्य, त्वं सर्वकालं भणसि, मूर्खो
मैत्रेय, अपण्डितः मैत्रेय इति, सुष्ठु कृतं मया, तत्सुवर्णभाण्डं
भवतो हस्ते समर्पयता, अन्यथा दास्याः पुत्रेणापहृतं भवेत् ।

(१) भो, यथा नामाहं मूर्खस्तत्किं परिहासस्य अपि
देशकालं न जानामि ।

(२) भो, यदा त्वं मया भणितोऽसि, शीतलस्य अग्रहस्तः ।

(३) किं नापहृतं ।

(४) तथापि किं प्रियं ।

विदू। णामो खु सो (१)।

चारु। कथं न्यासः ॥ मोहमुपगतः ॥

विदू। समस्तसदु भवं। जइ णामो चारेण अवहदो तुमं
वि किं मोहमुपगदो (२)।

चारु ॥ समाश्रय ॥ वयस्य,

कः अद्वास्यति, भूतार्थं सर्वामां तुलयिष्यति;

शङ्कनीयाहि लोकेसिन्निःप्रतापा दरिद्रता। २०

भोः कथं,

यदि तावत्कृतान्तेन प्रणयोऽर्थेषु मे कृतः,

किमिदानीं नृशंसेन चारित्रमपि दूषितं। २१

विदू। अहं खु अवलविस्सं। केण दिस्सं? केण गहिदं? को
वा सक्खन्ति? (३)।

चारु। अहमिदानीमनृतमभिधास्ये?

भैक्ष्येषाप्यर्जयिष्यामि पुनर्न्यासप्रतिक्रियां,

अनृतं नाभिधास्यामि चारित्रभ्रंशकारणं। २२

(१) न्यासः खलु सः।

(२) समाश्रयितु भवान्, यदि न्यासचारेणापहतः,
त्वमपि किं मोहमुपगतः।

(३) अहं खलु अपन्नपिष्यामि, केन दत्तं? केन गृहीतं?
कोवा सक्खन्ति?

रद । ता जाव अज्जाधूदाए गदुअ णिवेदेमि (१)
॥ इति निष्क्रान्ता ॥

॥ प्रविश्य ॥ चेव्या सह चारुदत्तवधूः ।

वधूः ॥ समभ्रमं ॥ अद् सच्चं अवरिक्वदसरीरो अज्ज
उत्तो, अज्जमित्तेण सह (२) ।

चेटी । भट्टिणि, सच्चं; किंतु जो सो वेस्साजणकेरको अलं
क्कारओ सो अवहदो (३) ।

वधूः ॥ मोहं नाटयति ॥

चेटी । समससदु अज्जा धूदा (४) ।

वधूः ॥ समाश्रस्य ॥ हञ्जे किं भणामि, अवरिक्वदस
रीरो; अज्जउत्तोत्ति । वरं दाणिं सो सरीरेण परिक्वदो ण
उण चारित्तेण । संपदं, उज्जइणीए जणे एव्वं मन्तइस्सदि,
दलिइदाए अज्जउत्तेण जेव्व ईदिसं अकज्जं अनुचिट्ठिदंत्ति ।
॥ ऊर्द्धमवलोक्य निश्रस्य च ॥ भअवं कअन्त, पोक्खरवत्तपडिद
जलविन्दुचञ्चलेहिं कीलमि दलिइपुरिसमाअधेएहिं । इअं
च मे एक्का मादुघरलद्धा रअणावली चिट्ठिदि । एदं पि

(१) तत् यावत् आर्या धूतायै गत्वा निवेदयामि ।

(२) अयि सत्यं, अपरिचतशरीरः आर्यपुत्रः, आर्य
मैत्रेयेण सह ।

(३) स्वामिनि सत्यं, किन्तु यः स वेश्याजनस्थालङ्कारः
सोऽपहृतः ।

(४) समाश्रयितु आर्या धूता ।

अदिशौण्डीरदां ए अज्जउत्तो ण गेहिसिद्धिदि । हज्जे, अज्ज
मित्तेअं दाव सद्दावेहि (१) ।

चेटी । जं अज्जा धूदा आणवेदि ॥ विदूषकमुपगम्य ॥
अज्ज मित्तेअ, धूदा दे सद्दावेदि (२) ।

विदू । कच्चिं सा (३) ।

चेटी । एसा चिठ्ठदि; उवसप्प (४) ।

विदू ॥ उपसृत्य ॥ सेत्थि भोदीए (५) ।

वधूः । अज्जं वन्दामि; अज्ज पुरत्थिआमुहो होहि (६) ।

(१) चेटी, किं भणसि; अपरिचत शरीरः आर्य्यपुत्र
इति । वरं, इदानीं स शरीरेण परिचतो न पुनश्चारित्रेण ।
साम्प्रतमुज्जयिन्यां जनएवं मन्त्रयिष्यति, दरिद्रतया आर्य्य
पुत्रेणैव ईदृशमकार्य्यं अनुष्ठितं । भगवन् कृतान्तपुष्करपत्र
पतितजलविन्दुचञ्चलैः क्रीडसि दरिद्रपुरुषभागधेयैः । इयञ्च
मे एका माहृष्टहलब्धा रत्नावली तिष्ठति । एतामपि अति
शौण्डीरतया आर्य्यपुत्रेण गृहीष्यति । चेटी, आर्य्य मैत्रेयं
तावदाह्वय ।

(२) यत् आर्य्या धूता आज्ञापयति । आर्य्य मैत्रेय, धूता
त्वामाज्ञापयति ।

(३) कुत्र सा ।

(४) एषा तिष्ठति, उपसर्प्य ।

(५) स्वस्ति भवत्याः ।

(६) आर्य्यं वन्दे । आर्य्य पुरस्तात्प्रखोभव ।

विदू । एष भोदि पुरत्विआमुहो संवुत्तोद्धि (१) ।

वधू । अज्ज पडिच्छ इमं (२) ।

विदू । किं णेदं (३) ।

वधू । अहं खु रअणसठ्ठि उववसिदा आसिं, तहिं जधा विहवाणुसारेण वल्लणोपडिग्गाहिदब्बो, सो अणपडिग्ग हिदो, ता तस्स कदे पडिच्छ इमं रअणमालिअं (४) ।

विदू ॥ गृहीला ॥ सोत्थि; गमिस्सं पिअवअस्सस्स षिवे देमि (५) ।

वधू । अज्ज मित्तेअ, मा खु मं लज्जावेहि (६) ॥ इति निष्क्रान्ता ॥

विदू ॥ सविस्मयं ॥ अहो से महाणुभावदा (७) ।

(१) एष भवति पुरस्तात्मुखः सम्वृत्तः ।

(२) आर्यं गृह्णातु इमां ।

(३) किं नेदं ।

(४) अहं खलु रत्नषष्ठी उपोषिता आसं; तत्र यथाविभ वानुसारेण ब्राह्मणः प्रतियाहितव्यः, सः अन्यत्र प्रतियाहितः, तत् तस्य कृते प्रतीच्छ इमां रत्नमालिकां ।

(५) स्वस्ति; गमिष्यामि प्रियवयस्यस्य निवेदयामि ।

(६) आर्यं मैत्रेय, मा खलु मां लज्जितां कुरु ।

(७) अहो अस्यामहानुभावता ।

चारु । अये चिरयति मैत्रेयः । मा नाम वैक्लव्यादकार्यं
कुर्यात् । मैत्रेय, मैत्रेय ।

विदू ॥ उपसृत्य ॥ एषोऽस्मि; गच्छ एदं (१) ॥ रत्नावलीं
दर्शयति ॥

चारु । किमेतत् ।

विदू । भो, जं दे सरिसदारसङ्गहस्य फलं (२) ।

चारु । कथं, ब्राह्मणी मामनुकम्पते । कष्टमिदानीमस्मि
दरिद्रः ।

आत्मभाग्यचतद्रव्यः स्त्रीद्रव्येणानुकम्पितः;

अर्थतः पुरुषो नारी या नारी सार्थतः पुमान् । ॥ २०

अथवा । नाहं दरिद्रः । यस्य मम,

विभवानुगता भार्या, सुखदुःखसुहृद्भवान्,

सत्यञ्च न परिभ्रष्टं, यद्दरिद्रेषु दुर्लभं । ॥ २४ ॥

मैत्रेय, गच्छ रत्नावलीमादाय वसन्तसेनायाः सकाशं
वक्तव्या च सा मदचनात् । यत्खल्वस्माभिः सुवर्णभाण्ड
मात्मीयमिति कृत्वा विस्वभात् द्यूते हारितं, तस्य कृते यच्छ
तामियं रत्नावलीति ।

(१) एषोऽस्मि; गृहाण एतां ।

(२) भो यत्ते सदृशं दारसंग्रहस्य फलं ।

विदू । मा दाव, अखाददस्स, अभुत्तस्स, अण्णमुलस्स,
चौरैहिं अवहदस्स, कारणादो, चदुस्समुद्दसारभूदा रअणा
वली दीअदि (१) ।

चारु । वयस्य मामैवं ।

यं समालम्ब्य विश्वासं न्यासोऽस्मासु तथा कृतः,

तस्यै तन्महतोमूल्यं प्रत्ययस्यैव दीयते । १२६

तद्वयस्य, अस्मच्छरीरसृष्टिकया शापितोऽसि, नैनामया
हयित्वात्रागन्तव्यं । बद्धमानक, एताभिरिष्टिकाभिः सन्धिः
क्रियतां सुसंहतः शीघ्रं । परिवादबहलदोषान्न यस्य रचां
परिहरामि । वयस्य मैत्रेय, भवताप्यक्षपणशौण्डीर्यमभिधा
तव्यं ।

विदू । भो दलिहोकिं अकिविणं मन्तेदि (२) ।

चारु । अदरिद्रोऽस्मि सखे । यस्य मम ॥ विभवानुगता
भार्येत्यादि पुनः पठति ॥ तद्गच्छतु भवान् । अहमपि कृतशौचः
सन्ध्यामुपासे ॥ इति निष्क्रान्ताः सर्वे ॥

सन्धिर्हृदोनाम तृतीयोऽङ्कः समाप्तः ।

(१) मा तावत्, अखादितस्य, अभुक्तस्य, अल्पमूल्यस्य
चौरैरपहतस्य कारणात्, चतुःसमुद्रसारभूता रत्नावली
दीयते ।

(२) भो दरिद्रः किं अक्षपणं मन्त्रयति ।

॥ अथ चतुर्थाऽङ्कः ॥

ततः प्रविशति चेटी । चेटी । आणत्तस्मि अत्ताए, अज्जआस
आसं गन्तुं । एसा अज्जआ चित्तफलहणिसखदिट्ठीमदणिआए
सह किंपि मन्तअन्ती चिट्ठदि, ता जाव उवसप्पामि (१) ।
॥ इति परिक्रामति ॥

॥ ततः प्रविशति यथानिर्दिष्टा वसन्तसेना मदनिका च ॥
वसं । हज्जे मअणिए, अवि सुसदिसी इअं चित्ताकिदी
अज्जचारुदत्तस्स (२) ।

मद । सुसदिसी (३) ।

वसं । कथं तुमं जानासि (४) ।

मद । जेष अज्जआए सुसिणिद्धा दिट्ठी अणुलगा (५) ।

(१) आञ्जप्तास्मि मात्रा आर्यायाः सकाशं गन्तुं । एषा
आर्या चित्रफलकनिषण्डदृष्टिर्मदनिकया सह किमपि मन्त
यन्ती तिष्ठति । तत् यावत् उपसर्पामि ।

(२) चेटी मदनिके, सुसदृशी इयं चित्राकृतिः आर्यं
चारुदत्तस्य ।

(३) सुसदृशी ।

(४) कथं त्वं जानासि ।

(५) येन आर्यायाः सुस्निग्धा दृष्टिरनुलगा ।

वसं हञ्जे, किं वेसवासदक्षिणेण मअणिए एव्वं भणामि (१)।

मद । अज्जए, किं जो जेव्व जणो वेसे पडिवसदि, सो जेव्व अलीअदक्षिणो भोदि (२)।

वसं । हञ्जे, णाणापुरिससङ्गेण वेसाजणो अलिअदक्षिणो भोदि (३)।

मद । जदो दाव अज्जआए दिट्ठी इध अभिरमदि, हि अअं च । तस्स कारणं किं पुहोअदि (४)।

वसं । हञ्जे, सहीअणादोउवहसणोअदां दिक्खामि (५)।

मद । अज्जए एवं षेदं । सहीजणचित्तानुवत्ती अवलाअणो भोदि (६)।

(१) चेति, किं वेसवासदाक्षिणेण मदनिके एवं भणामि ।

(२) आर्य्ये, किं यएव जनोवेशे प्रतिवसति सएव अलीकदाक्षिणो भवति ।

(३) चेति, नानापुरुषसङ्गेण वेश्याजनः अलीकदाक्षिणो भवति ।

(४) यतस्त्वावत् आर्य्यायादृष्टिः इयं अभिरमते, हृदयञ्च । तस्मिन् कारणं किं पृच्छते ।

(५) चेति सखीजनादुपहसनीयतां द्रक्ष्यामि ।

(६) आर्य्ये, एवं नेदं सखीजनचित्तानुवर्त्ती अवलाजनो भवति ।

प्रथमा चेष्टी ॥ उपसृत्य ॥ अञ्ज ए अन्ता आणवेदि । गहि
दावगुण्डणं पक्खदुआर ए सज्जं पवहणं ता गच्छेत्ति (१) ।

वसं । हञ्जे, किं अञ्ज चारुदत्तो मां णदस्सदि (२) ।

चेटी । अञ्ज ए, जेण पवहणेण सह सुवर्षदशसाहस्रिज
अलङ्कारज अणुप्रेषिदी (३) ।

वसं । को उण स्सी (४) ।

चेटी । ए सो जेव्व राअसालसंठाणो (५) ।

वसं ॥ सक्रोधम् ॥ अवेहि; मा पुणो एव्वं भणिससि (६) ।

चेटी । प्रसीदतु, प्रसीदतु; अञ्ज आसन्देशेणस्सिप्रेषिदा (७) ।

वसं । अहं सन्देशस्स जेव्व कुप्पामि (८) ।

(१) आर्य्यं माता आज्ञापयति, गृहीतावगुण्डनं पक्ष
दारे सज्जं प्रवहणं, ता गच्छेत्ति ।

(२) चेटी, किं आर्य्यं चारुदत्तो मां नेष्यति ।

(३) आर्य्ये, येन प्रवहणेन सह सुवर्षदशसाहस्रिकः अल
ङ्कारः अनुप्रेषितः ।

(४) कः पुनः सः ।

(५) एष एव राजशालकसंस्थानः ।

(६) अपेहि, मा पुनरेवं भणिष्यति ।

(७) प्रसीदतु, प्रसीदतु आर्य्या, सन्देशेनास्मि प्रेषिता ।

(८) अहं सन्देशस्यैव कुप्यामि ।

चेटी । ता किति अन्नं विष्विस्मं (१) ।

वसं । एवं विष्वददव्या ; जं मं जीअंतीमिह्वि, ता एवं
ण पुणे अहं अत्ताए आणाविदव्या (२) ।

चेटी । अधा दे रोअदि (३) ।

॥ इति निष्क्रान्ता ॥ प्रविश्य शर्विलकः ।

दत्वा निशायावचनीयदोषं, निद्राञ्च जित्वा नृपतेश्च रक्ष्यान,
स एष सूर्योदयमन्दरश्मिः क्षपाक्षयाचन्द्रदवास्मि जातः । >

अपिच ।

यः कश्चिन्नरितगतिर्निरीचते मां,

संभ्रान्तं, द्रुतमुपसर्पति स्थितं वा ;

तं सर्वं तुलयति दूषितोऽन्तरात्मा ;

स्वैर्दोषैर्भवति हि शंकितोमनुष्यः । | २ |

मया खलु मदनिकायाः कृते साहसमनुष्ठितम् ।

परिजनकथासक्तः कश्चिन्नरः समुपेक्षितः,

कचिदपि गृहं नारीनाथं निरीक्ष्य विवर्त्तितम्,

नरपतिवत्से पार्श्वीयातेस्थितं गृहदारुवत्

व्यवक्षितशतैरेवंप्राथैर्निशा दिवसीकृता । | ७ |

॥ इति परिक्रामति ॥

(१) तत्किमिति मातरं विज्ञापयिष्यामि ।

(२) एवं विज्ञापयितव्या, यदि मां जीवतीमिह्वि, तदा
एवं न पुनरहं मात्रा आज्ञापयितव्या ।

(३) यथा ते रोचते ।

वसं । हञ्जे, इमन्दावचित्तफलञ्चं मम सञ्जणीए ठाविञ्च,
तालवेष्टञ्चं गेष्टिञ्च लज्जं आञ्च (१) ।

मद । आं; जं अञ्जआ आणवेदि (२) ॥ इति फलकं
गृहीत्वा निष्क्रान्ता ॥

शर्वि । इदं वसन्तसेनायागृहं तद्यावत्प्रविशामि ॥ प्रविश्य
क मदनिका द्रष्टव्या ॥ ततः प्रविशति तालवृन्तहस्ता मद
निका;

शर्वि । दृष्ट्वा अये, इयं मदनिका ।
मदनमपि गुणैर्विशेषयन्ती रतिरिव मूर्त्तिमती विभाति येयम्;
मम हृदयमनङ्गवह्निगतं, भृशमिव चन्दनशीतलङ्करोति ।
मदनिके ।

मद ॥ दृष्ट्वा ॥ अम्भो, कथं, सव्विलज्ज; सव्विलञ्च साञ्च
दन्दे, कहिं तुमं (३) ।

शर्वि ॥ कथयिष्यामि ॥ इति सानुरागमन्योन्यं पश्यतः ।
वसं । चिरञ्चदि मदणिआ, ता कहिं णुज्ज सा ॥ गवाचकेण
दृष्ट्वा ॥ कथं, एसा केनावि पुरिसकेण सह मन्तअन्ती चिट्ठदि ।
जधा अदिसिणिङ्काए णिच्चलदीट्ठिए आपिवन्ती विञ्च,

(१) चेष्टि, इमं तावत् चित्तफलकं मम शयनीये स्थाप
यित्वा, तालवृन्तं गृहीत्वा, लघु आगच्छ ।

(२) आं; यदार्या आज्ञापयति ।

(३) कथं शर्विलकः । शर्विलक, स्वागतं ते; कुच त्वं ।

एदं णिज्जाअदि । तथा तक्केमि, एमो सो जणो एदं इहदि
अभुजिस्सं कादुं; ता रमदु, रमदु; मा कस्सवि पीदिचेदो
भोदु, ण उ सद्दाविस्सं (१) ।

मद । सव्विलअ कधेहि (२) ।

शर्वि ॥ साशङ्कं दिशोवलो कयति ॥

मद । सव्विलअ, किं णेदं ससंको विअ लक्खीअमि (३) ।

शर्वि । वच्चे त्वां किञ्चिद्रहस्सं, तद्विविक्तमिदं ।

मद । अधदं (४) ।

वसं । कथं परमरहस्सं, ता ण सुणिस्सं (५) ।

(१) चिरयति मदनिका, तत्कुत्र नु खलु सा । कथं, एषा
केनापि पुरुषकेण सह मन्त्रयन्ती तिष्ठति । यथा अतिस्निग्धया
निश्चलदृष्ट्या आपिवन्तीव एवं निर्धायति । तथा तर्कयामि,
एष सजनः एनामिच्छति अभुजिष्सां कर्तुं; तत् रमतां,
रमतां; मा कस्यापि प्रीतिच्छेदो भवतु, न खलु आकार
विष्यामि ।

(२) शर्विलक, कथय ।

(३) शर्विलक, किं नेदं सशङ्कइव लक्ष्यसे ।

(४) अथ किं ।

(५) कथं परमरहस्सं तत् न ओष्यामि ।

शर्वि । मदनिके, किं वसन्तसेना मोक्ष्यति त्वा निःक्रयेण ।
वसं । कथं मत्सम्बन्धिणी कथा, ता सुणिस्सं, इमिणा गव
कलेण ऊवारिदसरीरा (१) ।

मद । सव्विलअ, भणिदा मए अज्जआ; तदो भणादि,
जद मम सञ्चन्दो तदा विणा अत्थं च सव्वं परिअणं अभु
जिस्सं करइस्सं । अथ सव्विलअ, कुदो दे एत्तिअ विहवो,
जेण मं अज्जआसआसादो मोआइस्ससि (२) ।

शर्वि । दारिञ्चेणाभिभूसेन तत्त्वेहानुगतेन च
अथ रात्रौ मया, भीरु, तदर्थे साहसं कृतम् । ॥४
वसं । प्रसन्ना स्याकृतिः साहसकर्तया ए उण उव्वेअ
णीआ (३) ।

मद । सव्विलअ, इत्थीकल्लवत्तस्स कालणेण उहअं पि
संसए विणिक्वत्तं (४) ।

(१) कथं मत्सम्बन्धिनी कथा, तत् श्रोष्यामि अनेन
गवाक्षेण निवारितशरीरा ।

(२) शर्विलक, भणिता मया आर्या । तदा भणति, यदि
मम स्वच्छन्दः तदा विना अर्थञ्च सर्व्वं परिजनं अभुजियं
करिष्यामि । अथ शर्विलक, कुतस्ते एतावान् विभवः येन
मामार्यासकाशात् मोक्षयिष्यसि ।

(३) प्रसन्ना स्याकृतिः साहसकर्तया पुनरुद्देजनीया ।

(४) शर्विलक, स्त्रीकल्यवत्तस्य कारणेन उभयमपि
संग्रहे विनिश्चितं ।

शर्वि । किं, किं ।

मद । शरीरं, चारित्र्यं (१) ।

शर्वि । अपण्डिते, साहसे श्रीः प्रतिवसति ।

मद । सञ्चलत्र, अखण्डितचारित्र्योऽसि; ता णञ्ज दे मम
कारणाद्दे साहसं करन्तेण अचंतविरुद्धमाचरितं (२) ।

शर्वि । नो मुष्णाम्यबलां विभूषणवतीं फुल्लामिवाहं लतां,

विप्रखं न हरामि काञ्चनमथोयज्ञार्थमभ्युद्धृतम्;

धाव्युत्सङ्गगतं हरामि न तथा बालं धनार्थं कश्चित्,

कार्याकार्यविचारिणी मम मतिश्चैर्येऽपिनित्यं स्थिता ॥८

तदिज्ञाप्यतां वसन्तसेना ।

अयं तव शरीरस्य प्रमाणादिव निर्मितः,

अप्रकाशोऽलंकारो मत्स्वेहाद्कार्यतामिति ।

मद । सञ्चलत्र, अप्रकाशो अलंकारो, अयञ्च जणो,

त्ति दुवेवि ण जुञ्जदि; ता उवणेहि दाव पेक्खामि, दाव एदं
अलंकारञ्च (३) ।

(१) शरीरं चारित्र्यं ।

(२) शर्विलक, अखण्डितचरित्रोऽसि; तत् नहि त्वया
मम कारणात् साहसं कुर्वता अत्यन्तविरुद्धमाचरितं ।

(३) शर्विलक, अप्रकाशोऽलंकारः, अयञ्च जनः, इति
इयमपि न युज्यते; तत उपनय तावत् पश्यामि तावदितत्
अलंकारं ।

शर्वि । इदमलङ्करणं ॥ इति साशङ्कं समर्पयति ॥

मद ॥ निरूप्य ॥ दिठ्ठपुरव्वोविअ अअं अखंकारओ;
ता भण्हि कुदो दे एओ (१) ।

शर्वि । मदनिके, किं तवानेन? गृह्यतां ।

मद ॥ सरोषम् ॥ जइ मे पच्चअं ण गहसि, ता किं
णिमित्तं मां णिक्खिणसि (२) ।

शर्वि । अयि, प्रभ्राते मया अतं अ्रेष्ठिचलरे यथा सार्थवा
हस्य चारुदत्तस्येति ॥ वसन्तसेना मदनिका च मूर्खा नाट
यतः ॥

शर्वि । मदनिके, समाश्वसिहि, किमिदानां लं,

विषादस्तस्य सर्वाङ्गो संभ्रमभ्रान्तलोचना,

नीयमानाभुजिष्या लं कम्पसे नानुकम्पसे । १

मद ॥ समाश्वस्य ॥ साहसिअ, ण ऊ तुए मम कारणा
दो इमं अकञ्जं करन्तेण, तस्मिं गेहे कोवि वावादिदो,
परिक्खदो वा (३) ।

(१) दृष्टपूर्वं इवायमलङ्कारः; तद्गण कुतस्ते एषः ।

(२) यदि मे प्रत्ययं न गहसि, तत् किं निमित्तं मां
निष्क्रिषासि ।

(३) साहसिक, नखलु लया मम कारणात् इदं अकार्यं
कुर्वता, तस्मिन् गेहे कोऽपि व्यापादितः परिचतो वा ।

शर्वि । मदनिके, भीते सुप्ते न शर्विलकः प्रहरति
तन्मया न कश्चिद्भापादितोनापि परिचतः ।

मद । सचं (१) ।

शर्वि । सत्यं, सत्यं ।

वसं ॥ सञ्ज्ञां लब्धा ॥ अस्महे पचुपजीविदस्मि (२) ।

मद । पित्रं (३) ।

शर्वि ॥ सेर्थ्यं ॥ मदनिके, किं नाम प्रियमिति ।

त्वत्स्नेहवद्भ्रूहृदयोहि करोम्यकार्यं,

सदृत्तपूर्वपुरुषेऽपि कुले प्रसूतः ;

रक्षामि मन्मथविपन्नगुणाऽद्य मानं

मित्रञ्च मां व्यपदिशस्वपरञ्च यासि

॥ साकूतम् ॥

इह सर्वस्वफलिनः कुलपुत्रमहाद्रुमाः

निष्फलत्वमलं यान्ति वैश्याविहगभक्षिताः ;

अथञ्च सुरतज्वालः कामोऽग्निः प्रणयेन्धनः

नराणां यत्र ह्ययन्ते यौवनानि धनानि च । ॥ ०

वसं ॥ सस्मितं ॥ अहो मे अत्याणे आवेशो (४) ।

(१) सचं ।

(२) आश्चर्यं, प्रत्युपजीवितास्मि ।

(३) प्रियं ।

(४) अहो अस्य अस्थाने आवेशः ।

शर्वि । सर्वथा ।

अपण्डितास्ते पुरुषामतामे, येस्त्रीषु च श्रीषु च विश्वसन्ति,
अथोहि कुर्वन्ति तथैव नार्थोभुजङ्गकन्यापरिसर्पणानि, ।
स्त्रीषु न रागः कार्यो; रक्तं पुरुषं स्त्रियः परिभवन्ति;
रक्तैव हि रन्तव्या विरक्तभावा नु हातव्या ।

सुष्ठु खल्विदमुच्यते ।

एताहसन्ति च रुदन्ति च बित्तहेतो
विश्वासयन्ति पुरुषं न तु विश्वसन्ति ।

तस्मान्नरेण कुलशीलसमन्वितेन,

वेश्याः श्मशानसुमनाइव वर्जनीयाः । १११

अपिच ।

समुद्रवीचीव चलस्वभावाः, सन्ध्याभ्रलेखेव मुहूर्त्तरागाः,
स्त्रियोह्यतार्थाः पुरुषं निरर्थं, निःपीडितालक्तकवत्त्यजन्ति ।

स्त्रियोनाम चपलाः ।

अन्यं मनुष्यं हृदयेण कृत्वा, अन्यं ततोदृष्टिभिराकृयन्ति;

अन्यत्र मुञ्चन्ति मदप्रसेकमन्यं शरीरेण च कामयन्ते ॥ ११२

सूक्तं खलु कस्यापि ।

न पर्वताग्रे नलिनो प्ररोहति, न गर्दभा वाजिधुरं वहन्ति,

यवाः प्रकीर्णान भवन्ति शालयो, न वेशजाताः शुचयस्तथाङ्गनाः ॥

आः दुरात्मन् चारुदत्तहृत्क, अयं न भवसि ॥ कतिचित्प
दानि ददाति ॥

मद ॥ अञ्जले गृहीत्वा ॥ अद् असम्बद्धभाषक, असं
भावणीए कुप्यसि (१) ।

शर्वि । कथमसम्भावनीयं नाम ।

मद । एषो खलु अलङ्कारो अञ्जना केरुओ (२) ।

शर्वि । ततः किम् ।

मद । सच तस्म अञ्जस्तु हत्ये विणिक्खित्तो (३) ।

शर्वि । किमर्थम् ।

मद ॥ कर्णे ॥ एवम् विअ (४) ।

शर्वि ॥ सवैलच्छम् ॥ भोः कष्टम् ।

कायार्थं गीभसन्तप्तोयामेवाहं समाश्रितः,

अजानता मया, सैव पत्रैः शाखा विद्योजिता ।

वसं । कथं एषोवि सन्तप्यदि ज्जिब्ब । ता, अत्राणन्तेण
एदिणा एवमण्चिठ्ठिदं (५)

(१) अयि असम्बद्धभाषक, असम्भावनीयं कुप्यसि ।

(२) एष खलु अलङ्कारः आर्य्याया कृतः ।

(३) सच तस्य आर्य्यस्य हस्ते विनिःक्षिप्तः ।

(४) एवमिव ।

(५) कथमेष सन्तप्यते एव; तत् अजानता एतेन एव
मनूषितं ।

शर्वि । मदनिके, किमिदानीं युक्तम् ।

मद । एतत् तुमं जीव् पण्डितो (१) ।

शर्वि । नैवम् । पश्य ।

स्त्रियोहि नाम खल्वेतानिसर्गादेव पण्डिताः,

पुरुषाणान्तु पाण्डितं शास्त्रैरेवोपदिश्यते ।

मद । सञ्चलन्, जद् मम वचनं सुणीन्द्रि, ता तस्स
जीव् महाणुभावस्स पण्डिणञ्जादेहि (२) ।

शर्वि । मदनिके, यद्यसौ राजकुले मां कथयति ।

मद । ए चन्द्रादो आदवो होदि (३) ।

वसं । साङ्ग, मन्त्रिण, साङ्ग (४) ।

शर्वि । मदनिके ।

न खलु मम विषादः, साहसेऽस्मिन् भयम्वा,

कथयसि हि किमर्थं तस्य साधोर्गुणास्वम्,

जनयति मम वेदं कुत्सितं कर्म सज्जां,

नृपतिरिह शठानां मादृशां किं नु कुर्यात् ।

तथाप्यन्यउपायस्त्रिन्यताम् ।

(१) अत्र त्वमेव पण्डितः ।

(२) शर्बिलक, यदि मम वचनं श्रूयते, तत् तस्यैव महा
नुभावस्य प्रतिनिर्यातय ।

(३) न चन्द्रादातपोभवति ।

(४) साधु मदनिके साधु ।

मद । सोअअं अवरो उवाओ (१) ।

वसं । को क्खु अवरो उवाओ ऊविस्सदि (२) ।

मद । तस्स ज्जेब्ब अज्जस्स केरको भविअ, एदं अलङ्कारं अज्जआए उवणेहि (३) ।

शर्वि । एवं हते किं भवति ।

मद । तुमं दाव अचोरो, सोवि अज्जोअरिणेण अज्जआए सकं अलङ्कारं उवगदं भोदि (४) ।

शर्वि । नन्वतिमाहसमेतत् ।

मद । अइ उवणेहि अण्णधा अदिमाहसं (५) ।

वसं । साऊ, मदणिए, साऊ । अभुजिस्साए विअ मन्निदं (६) ।

शर्वि । मयाप्ता महती बुद्धिर्भवतीमनुगच्छता,

निशायां नष्टचन्द्रायां दुर्लभोनाम दर्शकः ।

(१) सोयमपरउपायः ।

(२) कः खलु अपरउपायोभविष्यति ।

(३) तस्यैव आर्यस्य हतः भूत्वा इममलङ्कारं आर्यायै उपनय ।

(४) त्वं तावत् अचौरः, सोऽपि अज्जः अनृणः, आर्यया स्वकः अलङ्कारः उपगतः भवति ।

(५) अयि उपनय अन्यथा अतिमाहसं ।

(६) साधु, मदनिके, साधु, अभुजिष्यया इव मन्त्रितं ।

मद । तेण तुमं इमस्मिं कामदेवगेहे मुञ्जत्तअं चिट्ठ,
जाव अज्जआए तुहागमणं णिवेदेमि (१) ।

शर्वि । एवं भवतु ।

मद ॥ उपसृत्य ॥ अज्जए एसो क्खु चारुदत्तस्स सआ
सादो वच्चाणे आअदो (२) ।

वसं । हञ्जे, तस्स केरअं त्ति कथं तुमं जाणामि (३) ।

मद । अज्जए अत्तकेरअं वि ण जाणामि (४) ।

वसं ॥ खगतं सञ्चिरःकम्यं विहस्य ॥ ज्जुदि, ज्जुदि
॥ प्रकाशं ॥ पविसदु (५) ।

मद । जं अज्जआ आणवेदि ॥ उपगम्य ॥ पविसदु सञ्चि
लओ (६) ।

शर्वि ॥ उपसृत्य ॥ खस्ति भवत्यै ।

(१) तेन त्वमस्मिन् कामदेवगेहे मुञ्जत्तं तिष्ठ, यावत्
आर्यायै तवागमनं निवेदयामि ।

(२) आर्य्ये, एष खलु चारुदत्तस्य सकाशात् ब्राह्मण
आगतः ।

(३) हे चेष्टि, तस्य कृते इति कथं त्वं जानामि ।

(४) आर्य्ये आत्मनः कृते अपि न जानामि ।

(५) युज्यते, द्युज्यते; प्रविशतु ।

(६) यदार्या आज्ञापयति, प्रविशतु शर्विलकः ।

वसं । अज्ज वन्दामि, समाविषदु अज्जो (१) ।

शर्वि । मार्यवाहस्वां विज्ञापयति । जर्जरत्वाद्गृहस्य दूर
स्वमिदं भाण्डम्; तद्गृह्यतां ॥ इति मदनिकायाः समर्थ
प्रस्थितः ॥

वसं । अज्ज, ममावि दाव पडिसंदेसं तहिं अज्जो षेदु (२) ।

शर्वि ॥ स्वगतम् ॥ कस्तत्र यास्यति ॥ प्रकाशम् ॥ कः
प्रतिसन्देसः ।

वसं । पडिक्कदु अज्जो मदणिअं (३) ।

शर्वि । भवति, न खल्ववगच्छामि ।

वसं । अहमवगच्छामि ।

शर्वि । कथमिव ।

वसं । अहं अज्ज चारुदत्तेण भणिदा, जो इमं अलङ्कारं
समण्णइस्सदि, तस्स तुए मदणिआ दादव्वा । ता सोजेव्व
एदं दे दिवि एव्वं अज्जेण अवगन्विदव्वं (४) ।

(१) आर्यं वन्दे, समाविशतु आर्यः ।

(२) आर्यं ममापि तावत् प्रतिसन्देसं तत्र आर्यो गतः ।

(३) प्रतीकतु आर्यो मदनिकां ।

(४) अहमार्यचारुदत्तेन भणिता, यः इमं अलङ्कारं
समर्पयिष्यति, तस्य त्वया मदनिका दातव्या; तस्यैव एतान्ते
ददातीति, एवं आर्येण अवगन्तव्यं ।

शर्वि ॥ स्वगतम् ॥ अये, विज्ञातोऽहमनया ॥ प्रकाशं ॥

साधु, चारुदत्त, साधु ।

गुणेष्वेव हि कर्त्तव्यः प्रयत्नः पुरुषैः सदा ;

गुणयुक्तोदरिद्रोऽपि नेश्वरैरगुणैः समः ।

अपिच ।

गुणेषु यत्नः पुरुषेण कार्य्यो, न किञ्चिदप्राप्यतमं गुणानाम् ;

गुणप्रकर्षादुदुपेन शम्भोरलङ्घितं लङ्घितमुत्तमाङ्गम् ।

वसं । को एत्य पवहणिओ (१) ।

॥ प्रविश्य सप्रवहणश्लेटः ॥ अज्जए, सज्जम्यवहणं (२) ।

वसं । हज्जे, मअणिए, सुदिव्यं मं करेहि, दिणासि,

आरुह पवहणं, सुमरेसि मं (३) ।

मद ॥ रुदती ॥ परिचअद्धि अज्जआए (४) ॥ इति

पादयोः पतति ॥

(१) कोऽत्र प्रवहणिकः ।

(२) आर्य्ये सज्जं प्रवहणं ।

(३) चेटि मदनिके, सुदृष्टां मां कुरु, दक्षासि, आरोह प्रवहणं, स्मरसि मां ।

(४) परिच्युतास्मि आर्यायाः ।

वसं । संपदं तुमं जेव्व वंदणीआ संवृत्ता, ता गह्, आरुह
प्रवहणं । सुमरेसि मं (१) ।

शर्वि । खस्ति भवत्यै; मदनिके,

सुदृष्टः क्रियतामेष शिरसा वन्द्यतां जनः,

यत्र ते दुर्लभं प्राप्तं वधूशब्दावगुण्डनं । २७

॥ इति मदनिकया सह प्रवहणमारुह्य गन्तुं प्रवृत्तः । नेपथ्ये ॥

कः कोऽत्र भोः राष्ट्रियः समाज्ञापयति । एष खल्वार्यको गो
पालदारको राजा भविष्यतीति, सिद्धादेशप्रत्ययपरिचक्षेण
पालकेन राज्ञा, घोषादानीय धीरे बन्धनागारे क्षिप्तः । ततः
खेषु खेषु स्थानेषु अप्रमत्तमत्तेर्भवद्भिर्भवितव्यम् ।

शर्वि ॥ आकर्ष्य ॥ कथं? राज्ञा पालकेन प्रियसुहृदार्य
कोमे बद्धः । कलत्रवांश्यास्मि संवृत्तः । कष्टम् । अथवा ।

द्वयमिदमतीव लोके प्रियं नराणां, सुहृच्च, वनिता च;

संप्रति तु सुन्दरीणां शतादपि सुहृद्विशिष्टतमः ।

भवत्वतरामि ॥ इत्यवतरति ॥

मद ॥ साखं अंजलिं बध्वा ॥ एवं णेदं; ता परं णेदु मं
अञ्जत्तो समीवं गुरुअणानं (२) ।

(१) साम्प्रतं त्वमेव वन्दनीया सम्वृत्ता, तद्गच्छ, आरुह
प्रवहणं, स्मरसि मां ।

(२) एवं नेदं; तत्परं नयतु मां आर्यपुत्रः समीपं गुरु
जनानां ।

शर्वि । साधु, प्रिये, साधु; अस्रस्वित्तसदृशमभिहितम् ।
॥चेटमुद्दिश्य॥ भद्र, जानीषे रेभिलस्य सार्थवाहस्य उदवसितं ।

चेटः । अधदं (१) ।

शर्वि । तत्र प्रापय प्रियां ।

चेटः । जं अज्जो आणवेदि (२) ।

मद । जधा अज्जउत्तो भणादि । अप्पमत्तेण दाव
अज्जउत्तेण होदव्वं (३) ॥ इति निष्क्रान्ता ॥

शर्वि । अहमिदानीं ।

ज्ञातोन्, विदोन्, स्वभुजत्रिकमलब्धशब्दान्,

राजापमानकुपितांश्च नरेन्द्रभृत्यान्,

उत्तेजयामि, सुहृदः परिमोक्षणाय,

यौगन्धरायणद्वोदयनस्य राज्ञः । १२१

अपिच ।

प्रियसुहृदमकारणे गृहीतं ।

रिपुभिरसाधुभिराहितात्मशङ्कैः,

सरभसमभिपत्य मोक्षयामि,

स्थितमिव राज्ञमुखे शशाङ्कविम्बम् ॥ इति निष्क्रान्तः ॥

(१) अथ किं ।

(२) यदार्यं आज्ञापयति ।

(३) यथा आर्यपुत्रोभणति; अप्रमत्तेन तावत् आर्यं
पुत्रेण भवितव्यं ।

प्रविश्य चेटी । अज्ज ए, दिट्ठि आ बडुसि ; अज्ज चारुदत्तस्स
सआसादो वंछाणो आअदो (१) ।

वसं । अहो रमणीअदा अज्जदिवसस्स । ता हञ्जे, सादरं,
बन्धुलेण समं, पवेसेहि णं (२) ।

चेटी । जं अज्ज आ आणवेदि (३) ॥ इति निष्क्रान्ता
विदूषको बन्धुलेन सह प्रविष्टः ॥

विदू । हो, हो भोः ; तव चरणकिलेसविणिज्जिदेण रक्खस
राआ रावणो पुप्फकेण विमाणेण गच्छदि ; अहं उण बह्मणे
अकिदतव चरणकिलेसेवि ण अरणारीजणेण गच्छामि (४) ।

चेटी । पेक्खदु अज्जो अह्मकेरके गेहदुआरं (५) ।

(१) आर्य्ये, दिक्षा बर्द्धसे ; आर्य्यचारुदत्तस्य सकाशात्
ब्राह्मण आगतः ।

(२) अहो रमणीयता अद्य दिवसस्य ; तच्छेति, सादरं,
बन्धुलेन समं, प्रवेशय एनं ।

(३) यदार्या आज्ञापयति ।

(४) आस्वर्य्ये, भो ! तपस्वरणक्लेशविनिर्जितेन राक्षस
राजोरावणः पुष्पकेण विमानेन गच्छति, अहं पुनर्ब्राह्मणः
अहततपस्वरणक्लेशोऽपि नगरनारीजनेन गच्छामि ।

(५) प्रेक्षतां आर्य्यः अस्माकं कृतं गेहद्वारं ।

विदू ॥ अवलोक्य, सविस्मयम् ॥ अहो! सलिलसिक्तमज्जि
दकिंदहरिदोवलेवणस्य, विविहसुअंधकुसुमोवहारचिन्नलि
दभूमिआभाअस्य, गअणतलालोअणकोदूहलदुरुणामिद
सीसस्य, दोलायमाणावलंबिदैरावणहत्यभमाइदमल्लिआदा
मगुणालंकिदस्य, समुद्धददंतिदंततोरणावभासिदस्य, महार
अणोवरागसोहिणा पवणबलंदोलणाललंतचञ्चलगहत्येण,
इदोएहिन्ति वाहरंतेण, विअ, मं सोहग्गपडाआणिवहेणे
वसोहिदस्य, तोरणधरणक्खंभवेदिआणिक्विन्नसमुल्लसन्त
हरिदचूदपल्लवललामफलिहमंगलकलसाभिरामोहअवास
स्य, महासुरवक्खत्यलदुभेज्जवज्जणिरंतरपडिबद्धकणअक
वाडस्य, दुग्गअजणमणोरहाआसअरस्य, वसंतसेणाभवण
दुआरस्य, सस्मिरीअदा। जं सच्चं मज्जत्यस्य वि जणस्य
वलाहिट्ठिं आआरेदि (१)।

(१) अहो; सलिलसिक्तमार्जितकृतहरितोपलेपनस्य,
विविधसुगन्धकुसुमोपहारचिचितभूमिकाभागस्य, गगणत
लालोकनवौतूहलदूरोन्नमितशीर्षस्य, दोलायमानावलम्बितै
रावणहस्तभ्रमायितमल्लिकादामगुणालङ्कृतस्य, समुच्छ्रित
दन्तिदन्ततोरणावभासितस्य, महारजनोपरागोपशोभिना
पवनबलान्दोलनाललचञ्चलायहस्तेन, इतएहीति व्याह
रता, इव, मां सौभाग्यपताकानिवहेनोपशोभितस्य तोरण
धरणस्यभवेदिकानिःचिप्रसमुल्लसद्भूरितचूतपल्लवललामस्य

चेटी । एदु, एदु, इमं पढमं पओठुं पविसदु अज्जो (१) ।
 विदू ॥ प्रविश्यावलोक्य च ॥ ही, ही, भोः! इधवि पढमे
 पओठे, ससिंखमुणालसष्ठहाओ, विणिहिदचुष्णमुष्टिपण्डु
 राओविविहरअणपडिवडुकञ्चणसोवाणसोहिदाओ, पासाद
 पंक्तिओ, ओलविंदमुत्तादामेहिं फलिहवादाअणमुहअंदेहिं
 णिज्जाअंतीविअ उज्जदणिं । सोत्तिओ विअ सुहोवविठो णिहा
 अदि दोवारिओ । सदहिणा फलमोदणेण पलोहिदाण
 भक्खंदि वाअभावलिं सुधासवणदाए । आदेसेदु भोदी (२) ।

टिकमङ्गलकलसाभिरामोभयपार्श्वस्य, महासुरवचःखलदुर्भे
 द्यवज्जनिरन्तरप्रतिबद्धकनककवाटस्य, दुर्गतजनमनोरथा
 यासकरस्य, वसन्तमेनाभवनद्वारस्य, सश्रीकता । यत्सत्यं
 मव्यथस्यापि जनस्य दृष्टिं आकारयति ।

(१) एतु, एतु, इमं प्रथमं प्रकोष्ठं प्रविशतु आर्यः ।

(२) अत्रापि प्रथमप्रकोष्ठे, शशिशङ्खमृणालसञ्छाया,
 विनिहितचूर्णमुष्टिपाण्डुराविविधरत्नप्रतिबद्धकाञ्चनसोपान
 शोभिताः प्रासादपङ्क्तयः, अवलम्बितमुक्तादामभिः स्फटिक
 वातायनमुखचन्द्रैर्निधायन्तीवोज्जयनी । ओत्रियद्वयसुखोप
 विष्टोनिद्रातिदौवारिकः । सदभ्राफलमोदकेन प्रलोभितान
 भक्षयन्ति वायसावलिं सुधासवर्णतया । आदिशतु भवती ।

चेटी । एदु, एदु, अज्जो ; इमं दुदिअं पओठं पविमदु
अज्जो (१) ।

विदू ॥ प्रविश्यावलोक्य च ॥ ही, ही, भोः ! इध वि दुदियपओठे,
पज्जतोवणीदजवसवुसकवलसुपुट्ठा तेल्लभंगिदविसाणवड्ढा,
पवहणवइल्ला । अअं अणदरो अवमाणिदोविअ कुलिणोदोहं
णीससदि सेरिहे । इदो अ अवणीदजुज्जस्स मल्लस्स विअ महो
अदि गीवा मेसस्स । इदोइदो अवराणं अस्साणं केसकप्पणा
करीअदि । अअं अवरो पाडच्चरो विअ दठवड्ढो मंदुराए
साहामिअओ ॥ अन्यऽतोवलोक्य ॥ इदो अ कूरच्चुअ तेल्लमिस्सं
पिण्डं हत्थी पडिहावीअदि मेत्थपुरुसेहिं । आदेसेदुभोदी (२) ।

चेटी । एदु, एदु, अज्जो ; इमं तइअं पओठं पविसदु
अज्जो (३) ।

(१) एतु, एतु, आर्य्य; इमं द्वितीयं प्रकोष्ठं प्रविशत्वार्य्यः ।

(२) इहापि द्वितीयस्मिन् प्रकोष्ठे, पर्य्यन्तोपनीतयवस
वुसकवलसुपुट्ठाघृताभ्यक्तविषाणावड्ढाः, प्रवहणवलीवद्दाः ।
अयमन्यतरोऽवमानितइव कुलीनो दीर्घनिःश्रमिति सेरिभः ।
इतश्च अपनीतयुद्धस्य मल्लस्यैव मर्द्यते गीवा मेषस्य । इतइतो
ऽपरेषां अशानां केशकल्पना क्रियते । अयमपरः पाटच्चर
इव दृढवड्ढोमन्दुरायां शाखामृगः । इतश्च भक्तच्युतधृत
मिश्रं पिण्डं हस्ती प्रतिग्राह्यते हस्तिपकैः । आदिशन्तु भवती ।

(३) एतु, एतु, आर्य्यः; इमं तृतीयं प्रकोष्ठं प्रविशत्वार्य्यः ।

विदू ॥ प्रविश्य दृष्ट्वा च ॥ ही, ही, भोः! इधवि तद्दृष्ट्वा पञ्चोद्वे
 इमाद्दं दाव कुलउत्तजणोववेसणमिच्चं विरददाद्दं आस
 णाद्दं । अध्ववाचिदो पासअपीठे चिद्वृद्द पोत्यओ । एद अ
 मणिमअसारिआसहिदं पासअपीठं । इमे अ अवरे मअण
 संधिविग्गहचदुरा विविह वण्णिआविलित्तचित्तफलअअग्ग
 हत्थाइदोतदो परिभ्रमंति गणिआवुद्धविडा । आदेसेदु
 भोदी (१) ।

चेटी । एदु, एदु, अज्जो ; इमं चउद्वं पञ्चोद्वं पविसदु
 अज्जो (२) ।

विदू ॥ प्रविश्यावलोक्य च ॥ ही, ही, भोः! इधवि चउद्वे
 पञ्चोद्वेजुवदिकरताडिदाजलधराविअ गंभीरंणदंति मुरआ,
 श्लोणपुष्पाओविअ गअणादो तारआओ णिवडंति कंसतालआ,
 मज्जअरविरुअमज्जरं वज्जदि वंसो । इअंअवरा ईसापणअ

(१) इहापि तृतीयप्रकोष्ठे, इमानि तावत्कुलपुत्र
 जनोपवेशननिमित्तं विरचितानि आसनानि । अर्द्धवाचितं
 मञ्चे तिष्ठति पुस्तकं । एतच्च मणिमयसारिकासहितपाशक
 पीठं । इमे चापरे सन्धिविग्रहचतुराविविधवर्णिकाविलिप्त
 चित्रफलकाग्रहस्ताइतस्ततः परिभ्रमन्ति गणिका वृद्धविटाः ।
 आदिशतु भवती ।

(२) एतु, एतु, आर्य्यः ; इमं चतुर्थं प्रकोष्ठं प्रविशन्ति
 आर्य्यः ।

कुविदकामिणीविभ्र अंकारोविदा कररुहपरिमासेण सारि
ज्जदि वीणा । इमाओ अंवराओ कुसुमरसमत्ताओ विभ्र मज्ज
अरीओ अदिमज्जरअरं पगीदाओ गणिआदा रिआओ णची
अदि, णट्टअं पठोअदि, ससिंगारओ ओवाग्गदा । गवक्खेसु
वादं गेह्ति सलिलगगरीओ । आदेसेदु भोदी (१) ।

चेटी । एदु, एदु, अज्जो; इमं पंचमं पओठुं पविषदु
अज्जो (२) ।

विदू ॥ प्रविश्य दृष्ट्वा च ॥ ही, ही, भोः! इधुवि पंचमे
पओठुं अअं दलिद्वजणलो ज्जप्पादणकरो आहरइ उवचिदो
हिंगुतेह्लगन्धो । विविहसुरहिधूमुग्गरेहिं णिचसत्ताविज्ज
माणि णीससदि विभ्र महानसं दुवारमुहेहिं । अधिअं जसु

(१) आश्चर्यं, भो! इहापि चतुर्थे प्रकोष्ठे युवतिकर
ताडिता जलधराइव गभीरं नदन्ति मृदङ्गाः, चीणपुण्याइव
गगणात्तारकानिपतन्ति कांश्यताला, मधुकरविरुतमधुरं
वाद्यते वंशः । इयमपरा र्दर्याप्रणयकुपितकामिनीव अङ्कारो
पिता कररुहपरिमर्शेन सार्यते वीणा । इमा अपराः कुसुम
रसमत्ताइव मधुकर्योऽतिमधुरतरं प्रगीतागणिकादारिका
नृत्यन्ते, नाद्यं पद्यन्ते, सशृङ्गाराः अपवस्त्रिताः । गवाक्षेषु
वातं शृहन्ति सलिलगर्ग्यः । आदिशतु भवती ।

(२) एतु, एतु, आश्चर्यः; इमं पञ्चमं प्रकोष्ठं प्रवित्त्वार्यः ।

सावेदिमं साहिज्जमाणवज्जविहभक्त्वभोअणगंधो। अअं अवरो
 पडच्चरं विअ पोड्ढिं धोअदि रूपिदारिओ। वज्जविहा
 हारविआरं उवसाहेदि सूवआरो। वज्जंति मोदआ, पचंति
 च पूवआ ॥ आत्मगतम् ॥ अवि दाणिं इह वड्ढिअ भुजमुत्ति
 पादोदअं लहिस्सं ॥ अन्यतोऽवलोक्य च ॥ इदोगंधव्व सुरग
 णेहिं विअ विविहालंकारसोहिदेहिं गणिआजणेहिं बंधुलंहिं
 सच्चं सग्गीअदि एदं गेहं। भो, के तुह्मे बंधुला णाम (१)?

बंधुलाः। वयं खलु,

परगृहललिताः, परसन्नपुष्टाः,

परपुरुषैर्जनिताः पराङ्गनासु,

परधननिरतागुणेष्ववाच्या

गजकलभादव बंधुलाललामः। १३१

(१) आश्चर्य्यं, भोः! इहापि पञ्चमे प्रकोष्ठे अयं दरिद्रजन
 लोभोत्पादनकरमाहरति उपचितोहिङ्गुतैलगन्धः। विविध
 सुरभिधूमोद्गारैर्नित्यसन्तप्यमानं निःश्वसितोव महानसं द्वार
 मुखैः। अधिकमुत्सुकायते मां साध्यमानवज्जविधभक्ष्यभोजन
 गन्धः। अयमपरोजोर्णवस्त्रमिव हतपशूदरपेशिं धावति
 रूपिदारकः। विविधाहारविकारमुपसाध्यति रूपकारः।
 वध्यन्ते मोदकाः, पच्यन्ते च पूपकाः। अपोदानीमिह परि
 विष्टं भुङ्क्तु, इति पादोदकं लप्स्ये। इह गन्धर्वाप्सरोगणैरिव
 विविधालङ्कारभोभितैर्गणिकाजनैर्वन्धुलैश्च यत्सत्यं स्वर्गायते
 इदं गेहं। भोः, के यूयं बन्धुलानाम?

विदू। आदेसेदु भोदी-(१)।

चेटी। एदु, अज्जो; इमं छट्टं पओट्टं पविसदु अज्जो(२)।

विदू ॥ प्रविश्यावलोक्य च ॥ ही, हो, भोः! इधवि छट्टे
पओट्टे, अअं दाव सुवणरअणाणं कम्म तोरणाइं णीलरअण
विणिक्वत्ताइं इंदाउहट्टाणं विअ दरिस्संति; वेरुलिअ,
मोत्तिअ, पवालपुस्सराअ इंदणील कक्केतरअपदमराअमर
गअ पज्जदिआइं रअणविसेसाइं, अखोणं विआरेंति सिष्पणो।
वज्झंति जादरुवेहिं, माणिक्काइं घडिज्जंति, सुवणालंकारा
रत्तमुत्तेण गत्थीअंति मोत्तिआभरणाइं, घसीअंति धीरं
वेडुरिआइं, केदीअंति संखआ, साणिज्जंति पवालआ, सुक्ख
विअंति अविदकुमपत्थरा। सालीअदि सेरलज्जअं, विस्साणी
अदि चंदणरसो, संजोईअंति गंधजुत्तीओ। दीअदि गणिआ
कामुकाणं सकप्पूरं तंवालं, अवलोईअदि सकडक्खअं,
पअइदि हासो, वीअदि अ अणवरअं ससिक्कारं मइरा।
इमे चेडाओ, इमा चेडिआओ, इमे अवरे अवधीरिदपुत्त
दारवित्तामणुस्सा आसवकरआ पीदमदिरेहिं गणिआजणेहिं
जे मुक्का ते पिअंति। आदेसेदु भोदी(३)।

(१) आदिशतु भवती।

(२) एतु, एतु, आर्य्यः; इमं षष्ठं प्रकोष्ठं प्रविशत्यार्य्यः।

(३) आश्चर्य्यं, भो! इहापि षष्ठे प्रकोष्ठे अमूनि तावत्सु
वर्णरत्नानां कर्म तोरणानि, नीलरत्नविनिश्चिन्तानि, इआ
युधस्थानमिव दर्शयन्ति, वैदूर्य्यमौक्तिकप्रवालकपुष्पराग

चेटी। एदु, एदु, अज्जो; इमं सत्तमं पओठं पविसदु
अज्जो (१)।

विदू ॥ प्रविश्यावलोक्य च ॥ ही, ही, भोः; इधवि सत्तमे
पओठे, सुसिलिइविहंगवाडीसुहणिससादं, असोसचुवणप
रादं सुहमणुभवन्ति पारावदमिज्जणादं, दहिभत्तपूरिदोदरो
बंझणोविअ सुत्तं पठदिपंजरसुओ। इअं अवरा, सामिसंमाण
णाल्लुपसराविअ घरदासी अधिअं कुरुकुराअदि मदणसा
रिआ, अणेअफ्फलरसासादपटुइकंठा कुंभदासीविअ कूअदि

इन्द्रनीलकर्कोतरकपद्मरागमरकतप्रभृतीन् रत्नविशेषान्
अन्योन्यं विचारयन्ति शिल्पिनः। बध्यन्ते जातरूपैर्माणिक्यानि।
घट्यन्ते सुवर्णालङ्कारारक्तसूत्रेण। यथ्यन्ते मौक्तिकाभर
णानि। घृथ्यन्ते धीरं वैदूर्याः। छिद्यन्ते शङ्खः। शाणघर्ष
णेन निर्मायन्ते प्रवालकाः। शोथ्यन्ते आर्द्रकुसुमप्रस्तराः।
सार्थ्यते कस्तुरिका। विशेषेण घृथ्यते चन्दनरसः। संधोज्यन्ते
गन्धयुक्तयः। दीयते गणिका कामुकयोः सकर्पूरं ताम्बूलं।
अवलोक्यते सकटाचं। प्रवर्त्तते हासः। पीयते चानवरतं
समीत्कारं मदिरा। इमे चेटा, इमाश्चेटिकाः, इमे अपरे
अवधीरितपुत्रदारवित्तामनुष्याः, आसवकरकापीतमदिरै
र्गणिकाजनैर्ये मुक्तास्ते पिवन्ति आदिशतु भवती।

(१) एदु, एदु, आर्य्यः; इमं सप्तमं प्रकोष्ठं प्रविशत्यार्य्यः।

परउठा, आलंविदा णागदंतेसुपंजरपरंपराश्री, जोधीअंति
लाचआ, आलविअंति पंजरकविंजरकवोदाः । इदो विविह
मणिवित्तलिदोविअ अअं सह्रिसंणचंतो रविकिरणसंतत्तं
पक्खक्खेवेहिं विधुवेदिविअ पासादं घरमोरो ॥ अन्यतोऽव
लोक्य ॥ इदो पीण्डीकिदा विअ चंदपादा पदगदिंसिक्खंता,
विअ कामिणीणं पत्तादो परिभमंति राअहंसमिज्जणा ।
एदे अवरे वुढमहल्लका विअ इदोतदो संचरंति घरसारसा ।
ही ही भोः; पसारअं किदं गणिआए णाणापक्खसमूहेहिं ।
जं सच्चं खु णंदणवणं विअ मे गणिआघरं पडिभासदि ।
आदेसेदु भोदी (१) ।

(१) इहापि सप्तमे प्रकोष्ठे सुश्लिष्टविहङ्गवाटीसुख
निषण्णानि, अन्योन्यचुम्बनपराणि सुखमनुभवन्ति पारावत
मिथुनानि । दधिभक्तपूरितोदरब्राह्मणद्वयसूक्तं पठति
पञ्जरश्लोकः । इयमपरा स्वामिसंमाननालम्बप्रसराद्वयगृह
दासी अधिकं कुरकुरायते मदनसारिका । अनेकफलरसा
खादप्रतुष्टकण्ठाकुम्भदासीव कूजितपरपुष्टा । आलम्बिता
नागदन्तेषु पञ्जरपरम्पराः, योध्यन्ते लावकाः; आला
प्यन्ते पञ्जरकपोताः । इतस्ततोविविधमणिविचित्रितद्रवायं
सहचरीसहितः संहर्षेण नृत्यन् रविकिरणसंतप्तं पक्षोह्ये
विधुवतिद्वयप्रासादं गृहमयूरः । इतः पिण्डीकृताद्वयचन्द्र

चेटी। एदु अज्जो; इमं अट्टमं पओठं पविसदु अज्जो(१)।

विदू ॥ प्रविश्यावलोक्य च ॥ भोदि; को एषो पट्टपावार
अपाउदो अधिअदरं अच्चभुदपुणरुत्तालङ्कारालंकिदो
अंग भंगेहिं परिकखलंतो इदोतदो परिभमदि (२)।

चेटी। अज्ज, एषो अज्जआए अअं भादा भोदि (३)।

विदू। केत्तिअं तवच्चरणं कदुअ वसंतसेणाए भादा
भोदि। अधवा। मा दाव; जदिवि एषो उज्जलोसिणिद्धोअ
सुअंधोअ तहवि पमसाणवीधीए जादो विअ चंपअरुक्खो,
अणहिगमणीओ लोअस्स ॥ अन्यतोऽवलोक्य ॥ भोदि, एषा
उण का फुल्लपावारअपाउदा, उवाणहजुअलणिक्वत्ततेस
चिक्खणेहिं पादेहिं, उच्चासणे उवविठ्ठा चिट्ठदि (४)।

पादाः पदगतिं शिचन्तीव कामिनीनां । पश्चात्परिभ्रमन्ति
राजहंसमिथुनानि । एते अपरे वृद्धश्रेष्ठा इव इतस्ततः
संचरन्ति गृहसारसाः । आश्चर्यं भोः ! प्रसारणं कृतं गणि
कायानानापचिसमूहैः । यत्सत्यं खलु नन्दनवनमिव मे
गणिकागृहं प्रतिभासते आदिशतु भवती ।

(१) एतार्थः, इममष्टमं प्रकोष्ठं प्रविश्यावलोक्यः ।

(२) हे कएष पट्टपावारकप्रावृतोऽधिकतरं अत्यहुत
पुनरुत्तालङ्कारालङ्कृतः अङ्गभङ्गैः परिसखलन् इतस्ततः परि
भ्रमति ।

(३) आर्य्य, एष आर्य्यायाअअं भ्राता भवति ।

(४) कियत्तपञ्चरणं कृत्वा वसन्तसेनायाभ्राता भवति ।

चेटी । अज्ज, एसा खु अह्माणं अज्जाए अत्तिआ (१) ।

विदू । अहो, से करइहाइणोए पोइवित्थारो; ता किं, एदं पवेसिअ महादेवं विअ दुआरसोहा इइ घरे णिम्मिदा (२) ।

चेटी । हदास-मा एवं उवहस अह्माणं अत्तिअं । एसा खु चाउत्थिएण पीडीअदि (३) ।

विदू ॥ सपरिहासं ॥ भअवं चाउत्थिएण एदिणा उव आरेण मंपि बह्माणं आलोएहि (४) ।

चेटी । हदास, मरिस्सि (५) ।

अथवा मा तावत्; यद्यपि एषउज्ज्वलः स्निग्धश्च सुगन्धश्च तथापि अज्ञानवीथ्यां जातइव चम्पकवृक्षः अनभिगमनीयो लोकस्य । भो, एषा पनः का, पुष्यप्रावारकप्रावृता उपानद्यु गलनिक्षिप्ततैलचिक्कणैः पादैः उच्चासनोपविष्टा तिष्ठति ।

(१) आर्य्य, एषा खल्वस्माकं आर्य्यायामाता ।

(२) अहो अस्याअपविचडाकिन्याउदरविस्तारः तत्किमेतां प्रविश्य महादेवमिव द्वारशोभा इह गृहे निर्भिता ।

(३) हताश; मैवमुपहसास्माकं मातरं । एषा खलु चातुर्थिकेन पीड्यते ।

(४) भगवन्, चातुर्थिक एतेनोपचारेण मामपि ब्राह्मणं आलोकय ।

(५) हताश, मरिष्यसि ।

विदू ॥ सपरिहासं ॥ दासी ए धीए, वरं इदिसोसूषणीण
जठरोमुदोजेव्व, सोऊसुरासवमत्तिआ एआवत्थं गदा हि
गत्तिआ जइ मरदि, एत्थ अत्तिआ भोदि सिआलसहसूज
त्तिआ । भोदि किं तुह्माणं जानवत्ता वहन्ति (१) ।

चेटी । अज्ज; णहि, णहि (२) ।

विदू । किं वा एत्थ पुच्छीअदि, तुह्माणं खु पेम्मणिम्मलजले,
मअणसमुद्दे, त्यणणीअं वजहणाएव जाणवत्तामणहरणा ।
एवं वसंतसेणाए वज्जवुत्तंतं, अट्टपओट्टभवणं पेक्खिअ, जं सच्चं
जाणामि, एकत्थं विअ तविट्ठअं दिट्ठं, पसंसिदूं एत्थि मे वाआ
विहवो । किं दाव, गणिआघरो, आदु कुवेरभवनपरिच्छे
दोत्ति । कहिं तुह्माणं अज्जआ (३) ।

(१) दास्याः पुत्रि; वरं ईदृशः शूनपीनजठरोमृतएव
सीधुसुरासवमत्ता एतादृशीमवस्थां गता हि अतिवृद्धा यदि
म्रियते, अत्र माता भवति शृगालसहस्रयात्रा । हे भवति
किं युष्माकं यानपात्राणि वहन्ति ।

(२) आर्य्य; नहि, नहि ।

(३) किं वा अत्र पृच्छते युष्माकं खलु प्रेमनिर्मलजले
मदनसमुद्दे स्तननितम्बजघनान्येव यानपात्राणि मनोहराणि ।
एवं वसन्तसेनायावज्जवत्तान्तं, अष्टप्रकोष्ठं भवनं प्रेक्ष्य, यत्सत्त्वं
जानामि एकस्थमिव त्रिपिष्टपं दृष्टं प्रशंसितुं नास्ति मे वाचा
विभवः । किं तावत् गणिकागृहं, अथवा कुवेरभवनपरिच्छेद
इति । कुत्र युष्माकमार्याः ।

चेटी। अञ्ज, एषा रुक्मवाडिआए चिट्ठदि, ता पविसदु
अञ्जो (१)

विदू ॥ प्रविश्य दृष्ट्वा च ॥ ही, ही, भोः! अहो रुक्मवाडि
आए सस्मिरिअदा, अकुरीअकुसुमा जत्थ रोविदाणेअवा
दवा णिरंतरपादवतलणिभिदा, जुवतिजणजहणपमाणा,
पट्टदोला, सुवणजूहिआ सेहालिआ मालई मल्लिआ णोमा
लिआ कुरवआअदिमोत्तअप्यज्जदिकुसुमेहिं, सअं णिवडि
देहिं, जं सअं लज्ज करेदि विअ णंदणवणस्स सस्मिरीअदं।
॥ अन्यतोऽवलोक्य ॥ इदोअ उदअंतस्सरममप्यहेहिं, कमल
रत्तोपप्लेहिं संज्ञाअदि विअ दिहिआ। अविअ एमो असोअ
वुक्को णवणिगअकुसुमपल्लवो भादि, सुहडोव्व समरमज्जदि
घणलोहिदपंकचच्चिको। भोदु; ता कहिं तुह्माणं अञ्जआ(२)।

(१) आश्चर्यं, एषा वृक्षवाटिकायां तिष्ठति; तस्मात् प्रवि
शत्वार्थः।

(२) आश्चर्यं, भो! अहो वृक्षवाटिकायाः सश्रीकता
अकुरीतिकुसुमायत्र रोपिताअनेकपादपाः निरन्तरपादप
तलनिर्मिता, युवतिजनजघनप्रमाणा, पट्टदोला सुवर्ण
यूथिका श्रेफालिका मालती मल्लिका नवमल्लिका कुरवकाति
मुक्तकप्रभृतिकुसुमैः, स्वयं निपतितैर्यत्सत्यं लघूकरोतीव नन्दन
वनस्य सश्रीकतां। इतश्च, उदयत्सूर्यसमप्रभैः कमलरत्तो

चेटी । अज्ज, ओणमेहि दिट्ठिअं, पेक्ख अज्जअं (१) ।

विदू ॥ दृष्ट्वा उपसृत्य ॥ सेतिय भोदीए (२) ।

वसं । अये मैत्रेय ॥ उत्थाय ॥ स्वागतमिदमासनमत्रो
पविशताम् ।

विदू । उवविसदु भोदी (३) ॥ उभावुपविशतः ॥

वसं । अयि, कुशलं सार्थवाहपुत्रस्य ।

विदू । भोदि कुशलं (४) ।

वसं । आर्य्य मैत्रेय, अपीदानीम् ।

गुणप्रवालं विनयप्रशाखं विसंभमूलं महनीयपुष्यं,

तं साधु दृष्टं स्वगुणैः फलाढ्यं, सुहृदिहृद्गाः सुखमाश्रयन्ति ।

विदू ॥ स्वगतं ॥ उवलक्खिदं दुट्ठविलासिणीए ॥ प्रकाशं ॥
अधदं (५) ।

वसं । अये, किमागमनप्रयोजनं ।

त्पलैः संध्यायते इव दीर्घिका । अपिच । एष अनेकवृत्तोनव
निर्गतकुसुमपल्लवोभाति, सुभट इव समरमध्ये घनलोहित
पङ्कचर्चिकः । तत्कुत्र युष्माकमार्याः ।

(१) आर्य्य, अवनमय दृष्टिं, पश्यार्या ।

(२) स्वस्ति भवत्यै ।

(३) उपविशतु भवती ।

(४) हे कुशलं ।

(५) उपलक्षितं दुष्टविलासिन्या । अथकिं ।

विदू। सुणादु भोदी। तत्रभवं चारुदत्तो सीमे अञ्जलिं
कदुअ भोदिं विखवेदि (१)।

वसं ॥ अञ्जलिं बद्धा ॥ किमाज्ञापयति।

विदू। मए तं सुवखभंडअं विस्संभादो अत्त ण के रकेत्ति
कदुअ, जूदे हारिदं, सो अ सहिओ राआवत्थआरी ण
आणी, अदि कहिं गदो त्ति (२)।

चेटी। अज्जए, दिट्ठिआ वढुषि; अज्जो जूदिअरो
संवुत्तो (३)।

वसं ॥ खगतं ॥ कथं, चोरेण अवहदं सोण्डोरदाए जूदे
हारिदोत्ति भणादि; अदो जेव्व कामीअदि (४)।

विदू। ता, तस्स कारणादो गेह्हुदु भोदी इमं रअणा
वलिं (५)।

(१) शृणोतु भवती। तत्रभवान् चारुदत्तः शीर्षं
अञ्जलिं कृत्वा आर्यां विज्ञापयति।

(२) मया तत्सुवर्णभाण्डं विअम्भादात्मनः कृते, इति
कृत्वा, द्यूते हारितं; सच सभिको राजावश्यकारी, न ज्ञायते
कुत्र गतइति।

(३) आर्यं, दिक्ष्या वर्द्धमे; आर्यो द्यूतकरः संवृत्तः।

(४) कथं, चोरेणापहृतं शौण्डोरतया द्यूते हारितं
इति भणति; अतएव काम्यते।

(५) तत्तस्य कारणात् गृह्णातु भवती इमां रत्नावलीं।

वसं ॥ आत्मगतं ॥ किं दंसेमि तं अलंकारत्रं ॥ विचिन्त्य ॥
अधवा ण दाव (१) ।

विदू । किं दाव ण गेह्मिदि भोदी एदं रअणावलिं (२) ।

वसं ॥ विहस्य सखीमुखं पश्यन्ती ॥ मित्तेअ, कथं णु गेह्मिस्सं
रअणावलिं ॥ इति गृहीत्वा पार्श्वे स्थापयति; स्वगतं ॥ कथं
झोणकुसुमादो वि सहआरपादवादो मअरंदविंदओ णिव
उंति ॥ प्रकाशं ॥ अज्ज, विण्वेसि तं जूदिअरं मम वअणेण
अज्जचारुदत्तं; अहं वि पदोसे अज्जं पेक्खिदुं आगमिस्सा
मिन्ति (३) ।

विदू ॥ स्वगतं ॥ किं, अलं तहिं गदुअ गेह्मिस्सदि ॥ प्रकाशं ॥
भोदि, भणामि ॥ स्वगतं ॥ णीअत्तीअदु इमादो गणिआपसं
गादोत्ति (४) ॥ इति निष्क्रान्तः ॥

(१) किं, दर्शयामि तमलङ्कारं । अथवा न तावत् ।

(२) किं तावत् न गृह्णाति भवती इमां रत्नावलीं ।

(३) मैत्रेय, कथं न ग्रहीष्यामि रत्नावलीं । कथं, हीनकुसु
मादपि सहकारपादपान्मकरन्दविन्द्वेनिपतन्ति । आर्य्यं,
विज्ञापयसि तं द्यूतकरं मम वचनेनार्य्यचारुदत्तं । अहमपि
प्रदोषे आर्य्यं प्रेक्षितुं आगमिष्यामि ।

(४) किमन्यत्तत्र गत्वा ग्रहीष्यति । हे भवति, भणामि ।
निवर्त्ततामस्मात् गणिकाप्रसङ्गादिति ।

वसं । हंजे, गेह् एदं अलंकारअं; चारुदत्तं अहिरमिदुं
गच्छ (१) ।

चेटी । अज्ज ए, पेक्ख, पेक्ख; उल्लमदिअकालदुद्धिं (२) ।

वसं । उदयंतु नाम मेघा, भवतु निशा, वर्षमविरतं पततु,

गणयामि नैव सखी, दयिताभिमुखेन हृदयेन ।

हंजे हारं गेह् अलंकारं आअच्छ (३) ॥ इति निष्क्रान्ताः

सर्वे

मदनिकाशर्विलकश्चतुर्थोऽङ्कः

(१) चेटी, गृहाणैतं अलङ्कारं, चारुदत्तमभिरन्तुं
गच्छामः ।

(२) आर्य्ये, पश्य, पश्य; उन्नमत्यकालदुर्दिनमिति ।

(३) चेटी, हारं गृहीत्वा शीघ्रमागच्छ ।

अथ पञ्चमोऽङ्कः ।

ततः प्रविशति आसनस्थः सोत्कण्ठश्चारुदत्तः ।
 चारु ॥ ऊर्ध्वमवलोक्य ॥ उन्नमत्यकालदुर्द्दिनम् । यद्देतत् ।

आलोकितं गृह्णन्निखण्डिभिरुत्कलापैः,
 ह्यैरिथियासुभिरपाकृतमुन्मनस्कैः,
 आकालिकं सपदि दुर्द्दिनमन्तरीच
 मुत्कण्ठितस्य हृदयं च समं ह्यण्डि ।
 अपिच । मंगोजलार्द्रमहिषोदरभृङ्गनीलो,
 विद्युत्प्रभारचितपीतपटोत्तरीयः,
 आभाति संहतवलाकगृहीतशंखः,
 खड्गेश्वोऽपरद्वक्रमितुं प्रवृत्तः ।

अपिच ।

केशवगात्रश्यामः, कुटिलबलाकावलीरचितशङ्खः,
 विद्युद्गुणकौशेयश्चक्रधरद्वोन्नतोमेघः ।
 एतानिषिक्तरजतद्रवसंनिकाशा
 धारा जवेन पतिताजलदोदरेभ्यः,
 विद्युत्प्रदीपशिखया क्षणनष्टदृष्टा
 श्चिन्नाद्दवाम्बरपटस्य दशाः पतन्ति ॥९॥

संस्रैरिव चक्रवाकमिथुनैर्हसैः प्रडोनैरिव,
व्याविद्धैरिव मीनचक्रमकरैर्हर्म्यैरिव प्रोद्धितैः,
तैस्त्रैराकृतिविस्तरैरनुगतैर्मघैः समभ्युन्नतैः,
पत्रकेद्यमिवेह भाति गगणं, विस्त्रेषितैर्वायुना । ५८

एतत्तद्भूतराष्ट्रचक्रसदृशं मेघान्धकारं नभो
द्भृष्टो गर्जति, चातिदर्पितबलोदुर्योधनो वा शिखी;
अचद्युजितो युधिष्ठिरद्वारण्यं गतः कोकिलो,
हंसाः संप्रति पाण्डवा इव, वनादज्ञातचर्यं गताः । ५९

॥ विचिंत्य ॥ चिरः खलु कालोमैत्रेयस्य वसन्तसंनयाः
सकाशं गतस्य नाद्याप्यागच्छति ।

॥ प्रविश्य विदूषकः ॥ अहो गणिआए लोभोअ, दक्खिण
दाअ, जदो न कधा कदा अणा, अणाअरेण जेव्व अभणिअ,
किंवि एअमेअ गहिदा रअणावली। एत्तिआए च्छद्धीए ण
तए अहं भणिदो, अज्ज मित्तेअ वीसमीअदु मल्लकेण, पाणीअं
पिविअ गल्लीअदु त्ति। ता मा दाव दासीए धीआए गणिआए।
सुट्टु खुवुच्चदि; अकंदसमुत्थिदा पदुमिणी, अवं चओ वाणि ओ,
अचोरो सुवणआरो, अकलहोगामसमागमा, अलुद्धा
गणिअत्ति, दुक्करं एदे संभावीअति। ता पिअवअस्सं गदुअ,
इमादो गणिआपसंगादोणिवत्तावेमि ॥ परिकम्य दृष्ट्वा ॥
कधं, पिअवअस्सो रुक्खवाडिआए उवविट्ठो चिट्ठदि; तं
जाव, उवसण्णामि ॥ उपसृत्य ॥ सोत्थि भोदे, वट्ठदु भवं (१) ।

(१) अहोगणिकायालोभः अनूदारता च; यतोम कथा

* चारु ॥ विलोक्य ॥ अये सुहृन्मैत्रेयः प्राप्तः । वयस्य
स्वागतमास्यताम् ।

विदू । उवविद्वृद्धि (१) ।

चारु । वयस्य, कथयत कार्य्यं ।

विदू । तं खु कज्जं विण्णट्टं (२) ।

चारु । किं तथा न गृहीता रत्नावली ।

विदू । कुतो अञ्जाणं एत्तिअं भाअधेअं; णवणलिणको
मलं अञ्जलिं मत्थए कडुअ पडिक्खिआ (३) ।

चारु । तत्किं ब्रवीषि नष्टमिति ।

कृता अन्या अनादरेणैव अभणित्वा किमपि एवमेव गृहीता
रत्नावली । एतावत्या च्छद्या; न तथा अहम्भणितः आर्य्य
मैत्रेय, विश्राम्यतु मलकेन, पानीयं पीत्वा गम्यतामिति, तत्
मा तावत् दास्याः पुत्यागणिकायाः । सुष्ठु खलु उचिता, अकन्द
समुत्थिता पद्मिनी, अवञ्चकोवणिक, अचौरः सुवर्णकारः,
अकलहोग्रामसमागमः, अलुब्धा गणिकेति दुष्करं एते
सम्भाव्यन्ते । तत् प्रियवयस्यं गत्वा, अस्मात् गणिकाप्रसङ्गात्
निवर्त्तयामि । अयं प्रियवयस्यो वृक्षवाटिकायामुपविष्ट
स्तिष्ठति, तत् यावदुपसर्पामि ; स्वस्ति भवते, वर्द्धतां भवान् ।

(१) उपविष्टोऽस्मि ।

(२) तत्खलु कार्य्यं विनष्टं ।

(३) कुतोऽस्माकमेतावद्भागधेयं, यत् नवनलिनकोमलं
अञ्जलिं मस्तके कृत्वा प्रतिगृहीता ।

विदू। भो, कथं ण विण्हं, जं अभुत्तपीदस्स, चोरेहिं
अवहदस्स, अप्पमुल्लस्स सुवणभंडअस्स कारणादो, चदुस्समुद्द
सारभूदा रअणमाला हारिदा (१)।

चारु। वयस्य मा मैवं।

यं समालम्ब्य विश्वासं न्यासेऽस्मासु तथा कृतः,
तस्यैतन्महतोमूल्यं प्रत्ययस्यैव दीयते। १५।

विदू। भो, वअस्स; एदं पि मे दुदिअं संतावकारणं; जं
सहीअणदिषसंणाए पडंताववारिदं मुहं कदुअ, अहं उवह
सिदो। ता अहं बंझणे भविअ दाणिं भवन्तं सीसेण पडिअ
विषवेमि। णिवत्तीअदु अप्पा इमादो वज्जपच्चवाआ गणिआ
पसंगादो। गणिआ णाम पादुअन्तरप्पविट्ठा विअ लेट्टुआ
दुःखेण उण णिराकरीअदि। अविअ, भो वअस्स, गणिआ,
हत्थी, काअट्टुओ, भिक्खु, चाटो, रासहे अ, जहिं एदे
णिवसंति तहिं दुट्ठावि ण जाअंति (२)?

(१) भो, कथं न विनष्टं, यत् अभुक्तपीतस्य, चौरैरपहतस्य,
अप्रमूल्यस्य सुवर्णभाण्डस्य कारणात्, चतुःसमुद्रसारभूता
रत्नमाला हारिता।

(२) भो, वयस्य, एतदपि मे द्वितीयं सन्तापकारणं; यत्
सखीजनदत्तसंज्ञया पटान्तापवारितं मुखं कृत्वा, अहमुप

चाह । वयस्य, अलमिदानीं सर्व्वं परिवादमुक्त्वा । अवस्य
 धैवास्मि निवारितः । पश्य ।

वेगं करोति तुरगस्त्वरितं प्रयातुं,
 प्राणव्ययान्न चरणास्तु तथा वहन्ति ;
 सर्व्वत्र यान्ति पुरुषस्य चलाः स्वभावाः,
 खिन्नास्ततो हृदयमेव पुनर्विशन्ति । ॥८॥

अपिच । वयस्य ।

यस्याथास्तस्य सा कान्ता, धनहाय्यां ह्यसौ जनः ।

॥ स्वगतं ॥ न ; गुणहार्य्यो ह्यसौ जनः ॥ प्रकाशम् ॥

वयमर्थैः परित्यक्त्वा, ननु त्यक्तैव सा मया । ॥९॥

विदू ॥ अधोऽवलोक्य स्वगतम् ॥ जघा, एसा उद्धं पेक्खिअ,
 दीहं णिस्समदि; तधा तक्केमि मए विणिवारिअंतस्स अधि
 अदरं वड्ढिदा से उक्कण्णहा; ता, सुट्टु खु एवं वुच्चदि, वामो
 कामोत्ति ॥ प्रकाशं ॥ भो वअस्स, भण्णिदं च ताए, भणेहि

हसितः । तदहं ब्राह्मणोभूत्वा, इदानीं भवन्तं शीर्षेण पतित्वा,
 विज्ञापयामि । निवर्त्यतामात्मा अस्माद्भ्रमत्यवायात् गणिका
 प्रसङ्गात् । गणिका, नाम, पादुकान्तरप्रविष्टा इव, शर्करा,
 दुःखेन पुनर्निराक्रियते । अपिच, अहो वयस्यं, गणिका, हस्ती,
 कायस्यो, भिक्षुः, चाटो, रामभद्र, यत्र एते निवसन्ति, तत्र
 दुष्टा अपि न जायन्ते? अपितु जायन्ते एव ।

चारुदत्तं, अञ्ज पञ्चोसे मए एत्य आगंतव्यं त्ति । ता तक्केमि
रअणावलीए अपरितुष्टा अपरं मग्गिदुं आअनिस्सदि त्ति(१)।

चारु । वयस्य, आगच्छतु, परितुष्टा यास्यति ।

चेटः ॥ प्रविश्य ॥ अवेध माणहे ।

जधा जधा वस्सदि अन्नखण्डे, तधातधा तिसदि पुट्टिचस्ये ।
जधा जधा लग्गदि शीदवादे, तधा तधा वेवदि मे हलक्के (२)

॥ प्रहस्य ॥

वंशं वाए सत्तक्खिदं सुसहं, वोणं वाए सत्ततन्तिं णदन्तिं;

गीअं गाए गहहस्साणुरुवं को मे गाणे तुंबरू णारदेवा । ७

अणत्तद्धि अञ्जआए वसन्तसेणाए, कुंभीलआ गच्छ तुमं,

(१) यथा एष ऊर्ध्वं प्रेक्ष्य दीर्घं निःश्वसति; तथा तर्क
यामि मया निवार्यमाणस्य अधिकतरं वृद्धा अस्योत्कण्ठा;
तत् सुष्ठु खल्वेवमुच्यते, कामोत्रामइति । भो वयस्य, भणितञ्च
तथा, भण चारुदत्तं, अद्य प्रदोषे मया अत्र आगन्तव्यमिति ।
तत्तर्कयामि रत्नावल्या अपरितुष्टा अपरं याचितुं आगमि
ष्यतीति ।

(२) अवेत मानवाः ।

यथा यथा वर्षति अन्नखण्डं, तथा तथार्द्रा भवति पृष्ठचर्मं;
यथा यथा लगति शीतवातः, तथा तथा वेपते मे हृदयं ।

ममागमणं अञ्जचारुदत्तस्य निवेदेहि न्ति; ता जावअञ्ज
 चारुदत्तस्य गेहं गच्छामि ॥ परिक्रम्य प्रविष्टकेन ॥ दृष्ट्वा ॥
 एषे चालुदत्तो लुक्खवाडिआए चिट्ठदि । एसेवि से दुट्ठ
 वडुके; ता जाव उवसप्पेमि । कथं, ढक्किदे दुवाले लुक्खवाडि
 आए? भोदु, एदस्स दुट्ठवडुकस्स सणं देमि (१) ॥ इति लोष्ट
 गुटिकाः क्षिपति ॥

विदू । अए, को दाणिं एषो पाआरवेट्ठिदं विअ कइत्थं
 मं लोष्टकेहिं ताडेदि (२) ।

चारु । आरामप्रासादवेदिकायां क्रीडद्भिः पारावतैः
 पातितं भवेत् ।

(१) वंशं वादयामि सप्तच्छिद्रं सुशब्दं,

वीणां वादयामि सप्ततन्त्रों नदन्तीं,

गीतं गायामि गर्द्धभस्यानुरूपं,

कोमे गाणे तुम्बुरुर्नारदेवा ।

आञ्जप्पोऽस्मि आर्य्याया वसन्तसेनया, कुम्भीलक, गच्छ लं ममा
 गमनं आर्य्यचारुदत्तस्य निवेदयेति; तद्यावत् आर्य्यचारुदत्त
 स्य गेहं गच्छामि । एष, चारुदत्तो वृक्षवाटिकायां तिष्ठति;
 एषोऽपि सदुष्टवटुकः; तद्यावदुपसर्पामि । कथमाह्लादितं द्वारं
 वृक्षवाटिकायाः? भवतु, एतस्य दुष्टवटुकस्य संज्ञां ददामि ।

(२) अथे कइदानीं एष प्राकारवेष्टितमिव कपित्थं, मां
 लोष्टकैस्ताडयति ।

विदू । दासीए उक्त, दुष्टपारावत्र, चिट्ट, चिट्ट; जाव
एदिणा दंडअट्टेण, सुपक्कं विअ चूअफलं, इमादी पासादादी
भूमिए पाउइस्सं (१) ॥ इति दण्डकाष्ठमुद्यम्य धावति ॥

चारु ॥ यज्ञोपवीते आकृष्य ॥ वयस्य, उपविश; किमनेन;
तिष्ठतु दयितासहितस्तपस्वी पारावतः ।

चेटः । कथं, पारावदं पश्यदि, मं ण पेक्खदि । भोदु, अत्र
राए लोड्डगुडिआए पुणोवि ताउइस्सं (२) ॥ तथा करोति ॥

विदू ॥ दिशोऽवलोक्य ॥ कथं, कुम्भीलआ! ता जाव
उवसप्पामि ॥ उपसृत्य ॥ द्वारमुद्वाच्य ॥ अरे, कुम्भीलआ,
पविम, साअदन्दे (३)

चेटः ॥ प्रविश्य ॥ अज्ज, वंदामि (४) ।

विदू । अरे कच्चिं तुमं ईदिसे दुद्धिणे अंधआरे आअदो (५) ।

(१) दास्याःपुत्र, दुष्टपारावत, तिष्ठ, तिष्ठ; यावदेतेन
दण्डकाष्ठेन, सुपक्कमिव चूतफलं, अस्मात् प्रासादात् भूमौ
पातयिष्यामि ।

(२) कथं, पारावतं पश्यति, मां न प्रेक्षते । भवतु, अपरया
लोड्डगुटिकया पुनरपि ताडयिष्यामि ।

(३) कथं, कुम्भीलक! तत् यावदुपसर्पामि; अरे कुम्भी
लक, प्रविश, स्वामतन्ते ।

(४) आर्य्य, वन्दे ।

(५) अरे, कुत्र त्वं ईदृशे दुर्दिने अन्धकारे आगतः ।

चेटः । अले, एषा सा (१) ।

विदू । का एषा का (२) ।

चेटः । एषा सा (३) ।

विदू । किं दाणिं दासीए उत्ता, दुम्बिक्खकाले वुठुरंको विअ, उद्धकं मासाअसि एषासाशेति (४) ।

चेटः । अले, तुमं पि दाणिं इंदमहकामुको विअ, सुहु किं काकाअसि, काके त्ति (५) ।

विदू । ता कहेहि (६) ।

चेटः ॥ खगतं ॥ भोदु, एवं भणिसूं ॥ प्रकाशं ॥ अले, पछं दे दइसूं (७) ।

विदू । अहं, ते मुंडे गोडं दइसूं (८) ।

(१) अरे, एषा सा ।

(२) का एषा का ।

(३) एषा सा ।

(४) किमिदानीं दास्याः पुत्र, दुर्भिक्षकाले वृद्धरुद्धव ऊर्द्धकं यासायसे एषा सा मेति ।

(५) अरे, त्वमपि इदानीं इन्द्रमखकामुकव सुहु किं काकायसे काकेति ।

(६) तत् कथय ।

(७) भवतु, एवं भणिष्यामि । अरे, प्रअं ते दास्यामि ।

(८) अहन्ते मस्त्रके पादं दास्यामि ।

चेटः । अले, जाणाहि दाव तेण हि कस्सिं काले चूआ मो
लेन्ति (१) ।

विदू । अरे, दासीए उत्ता, गिद्धो (२) ।

चेटः ॥ सहासं ॥ अले, णहि णहि (३) ।

विदू ॥ खगतं ॥ किं दाणिं एत्थ कहिस्सं ॥ विचिन्थ ॥ भोदु,
चारुदत्तं गदुअ पुद्धिस्सं ॥ प्रकाशं ॥ अरे, मुज्जत्तअं चिद्ध
॥ चारुदत्तमुपसृत्य ॥ भो वअस्स, पुद्धिस्सं दाव, कस्सिं काले
चूआ मौलेन्ति (४) ।

चारु । मूर्ख, वसन्ते ।

विदू ॥ चेटमुपगन्व ॥ मुक्ख, वसन्ते (५) ।

चेटः । दुदिअं दे पल्लन्दस्सं । सुसमिद्धाणं गामाणं को
रक्खअं करेदि (६) ।

(१) अरे, जानोहि तावत् तेन हि कस्मिन्काले चूताः
मुकुलवन्तो भवन्ति ।

(२) अरे, दास्याः पुत्र, गीघ्रो ।

(३) अरे, नहि नहि ।

(४) किमिदानीमत्र कथयिष्यामि । भवतु, चारुदत्तं गत्वा
प्रक्ष्यामि । अरे मुहूर्त्तकं तिष्ठ । भो वयस्य, प्रक्ष्यामि तावत्,
कस्मिन् काले चूता उन्मुकुला भवन्ति ।

(५) मूर्ख, वसन्ते ।

(६) द्वितीयन्ते प्रअं दास्यामि । सुसमिद्धानां ग्रामाणां
कोरक्षां करोति ।

विदू। अरे, रक्षा (१)।

चेटः ॥ सहासं ॥ अरे, नहि नहि (२)।

विदू। भोदु, संसए पडिदद्धि ॥ विचिन्थ ॥ भोदु, चारु
दत्तं पुणोवि पुळ्ळिस्सं (३) ॥ पुनर्निवृत्य चारुदत्तं तथैवो
दाहरति ॥

चारु। वयस्य, सेना।

विदू ॥ चेटमुपगम्य ॥ अरे, दासीए पुत्ता, सेणा (४)।

चेटः। दुवेवि एकस्मिन् कदुअ, शिग्गं भणाहि (५)।

विदू। सेनावसन्ते।

चेटः। एं, पडिअत्तिअ, भणाहि (६)।

विदू ॥ कायेन परिवृत्य ॥ सेणावसन्ते (७)।

चेटः। अले, मुखे बडुठुका, पदाइं पडिवत्तावेहि (८)। †

(१) अरे, रथ्या।

(२) अरे, नहि नहि।

(३) भवतु, संसये पतितोऽस्मि। भवतु, चारुदत्तं पुन
रपि प्रच्छामि।

(४) अरे, दासीपुत्र, सेना।

(५) अरे, द्वे अपि एकस्मिन् कृत्वा शीघ्रं भण।

(६) ननु परिवृत्य भण।

(७) सेनावसन्ते

(८) अरे, मुखे वटुक, पदे परिवर्त्तय।

विदू ॥ पादौ परिवृत्य ॥ सेनावसन्ते ।

विटः । अले, अक्षरपदाइं परिवृत्तावेहि (१) ।

विदू ॥ विचिन्थ ॥ वसन्तसेना (२) ।

चेटः । एषा सा आगता (३) ।

विदू । ता जाव चारुदत्तस्य णिवेदेमि ॥ उपसृत्य ॥

भो चारुदत्त, धणिओ दे आगदो (४) ।

चारु । कुतोऽस्मात्कुले धनिकः ।

विदू । जइ कुले णत्थि, ता दुवारे अत्थि । एसा वसन्त
सेना आगता (५) ।

चारु । वयस्य, किं मां प्रतारयसि ।

विदू । जइ मे वअणे ण पत्तिआअसि, ता एदं कुम्भीलअं
पुह् । अरे दासीए पुत्ता, कुम्भीलअ, उवसप्प (६) ।

(१) अरे अक्षरपदे परिवर्तय ।

(२) वसन्तसेना ।

(३) एषा सा आगता ।

(४) तत् यावत् चारुदत्तस्य निवेदयामि । भो चारुदत्त,
धनिकस्ते आगतः ।

(५) यदि कुले नास्ति, तत् द्वारे अस्ति । एषा वसन्तसेना
आगता ।

(६) यदि मे वचने न प्रत्ययसे, तदेनं कुम्भीलकं पृच्छ ।
अरे दास्याः पुत्र कुम्भीरक उपसर्प ।

चेटः ॥ उपसृत्य ॥ अञ्ज बंदामि (१) ।

चारु । भद्र, स्वागतं; कथय सत्यं, प्राप्ता वसन्तसेना ।

चेटुः । एषा सा आश्रदा वसन्तसेना (२) ।

चारु ॥ सहर्षं ॥ भद्र, न कदाचित्प्रियवचनं निष्कलीकृतं
मया; तद्गृह्यतां पारितोषिकं ॥ इत्युत्तरीयं प्रयच्छति ॥

चेटः ॥ गृहीत्वा; प्रणम्य सपारितोषं ॥ जाव अञ्ज आ ए
षिवेदेमि (३) ॥ इति निष्क्रान्तः ॥

विदू । भो अवि जाणासि, किं निमित्तं ईदृशे दुहिणे
आश्रदन्ति (४) ।

चारु । वयस्य न सम्यगवधारयामि ।

विदू । मए जाणिदं; अप्पमुल्ला रअणावली वज्जमुखं सुवण
भाण्डं अन्ति ण परितुट्ठा अवरं मग्गिदं आश्रदा (५) ।

चारु ॥ स्वागतं ॥ परितुष्टा यास्यति ।

॥ ततः प्रविशति उच्छ्रलाभिसारिकावेशेन वसन्तसेना,
सोत्कंठा, हृत्धारिणी विटश्च ॥

(१) आर्य्यं, वन्दे ।

(२) एषा सा आगता वसन्तसेना ।

(३) यावदार्यायानिवेदयामि ।

(४) भो अपि जानासि किं निमित्तं ईदृशे दुर्दिने आगतेति ।

(५) मया ज्ञातं अल्पमूल्या रत्नावली वज्रमुखं सुवर्ष
भाण्डं, इति न परितुष्टा अपरं चाचितुमागता ।

विटः ॥ वसन्तसेनामुद्दिश्य ॥

अपेक्षा श्रीरेषा, प्रहरणमनङ्गस्य ललितं,
कुलस्त्रीणां शोकोमदनवरवृक्षस्य कुसुमं;
सलीलं गच्छन्ती, रतिषमयलज्जा प्रणयिनी,
रतिसेचे रङ्गे प्रियपथिकसार्थैरनुगता ।

वसन्तसेने, पश्य, पश्य ।

गर्जन्ति शैलशिखरेषु विलम्बिविम्बा

मेघावियुक्तवनिता हृदयानुकाराः;

येषां रवेण सहसोत्पतितैर्मयूरैः

खं वीज्यते मणिमयैरिवतालट्टनैः । ॥ २॥

अपि च ।

पङ्कक्तिन्मुखाः पिवन्ति सलीलं धाराहताददुराः,

कण्ठं मुञ्चति वर्हिणः समदनो ; नीपः प्रदीपायते ।

संन्यासं कुलदूषणैरिव जनैर्मेघैर्घटितस्यन्त्रमा,

विद्युन्नीचकुलोद्गतेव युवतिर्नैकत्र सन्तिष्ठते । ॥ २१ ॥

वसं । भाव, सुदु दे भणितं (१) ॥ एषाहि ॥

मूढे निरन्तरपयोधरया मयैव

कान्तः सहाभिरमते यदि किन्तवाच ;

माङ्गजितैरिति मुञ्जविनिवारयन्ती

मागैरुणद्धि कुपितेव निशा सपत्नी । ॥ २१ ॥

(१) भाव, सुदु ते भणितं ।

विटः । भवत्वेवं तावदुपलभतां तावदिषं ।

वसं । भाव, किमनया स्त्रीस्वभावदुर्विदग्धयोपाशाभया ।

पश्यतु भावः ।

मेघावर्षन्तु गर्जन्तु मुञ्चन्वग्निमेव वा,

गणयन्ति न शीतोष्णं रमणाभिमुखाः स्त्रियः । १७५

विटः । वसन्तसेने पश्य । अथमपरः,

सवनचपलवेगः, स्थूलधाराशरौघः,

स्तनितपटहनादः, स्रष्टविद्युत्पताकः;

हरति करसमूहं खे शशांकस्य मेघो,

नृपइव पुरमध्ये मन्दवीर्यस्य शत्रोः । १७६

वसं । एवं षेदं ता कथं एषो अवरो (१) ।

एतैरेव यदा गजेन्द्रमलिनैराभातलम्बोदरै

गर्जद्भिः सतडिद्वलाकशबलैर्मेघैः सशल्यं मनः;

तत्किं प्रेषितभर्तृबध्यपटहोहाहाहताशोबकः, १७७

प्रावृट्प्रावृडिति व्रवीति शठधीः, चारं क्षते प्रक्षिपन् ।

विटः । वसन्तसेने एवमेतत् । इदमपरं पश्य ।

बलाकापाण्डुरोष्णीषं, विद्युदुत्सिप्तचामरं,

मत्तवारणसारूप्यं, कर्त्तकाममिवाम्बरं । १७८

(१) एवं नेदं तत्कथं एषोऽपरः ।

वसं । भाव, पेकस पेकस (१) ।

एतैराद्र्तमालपत्रमलिनैरापीतसूर्य्यं नमो,

वल्लीकाः, शरताडिताइव गजाः, सीदन्ति धाराहताः ।

विद्युत्काञ्चनदीपिकेव रचिता प्रासादसञ्चारिणी,

ज्योत्स्ना दुर्बलमर्दकेव वनिना, प्रोत्सार्य्य मेघैर्जता । | ११ |

विटः । वसन्तसेने पश्य, पश्य ।

एते हि विद्युद्गुणवद्भ्रुकचागजाइवान्योन्यमभिद्रवन्तः,

शक्राञ्जया वारिधराः सधारा, गां रूप्यरज्ज्वेव समुद्रुरन्ति ।

॥ अपिच पश्य ॥

महावाताभ्रतैर्महिषकुलनीलैर्जलधरै

स्यलैर्विद्युत्पक्षैर्जलधिभिरिवान्तःप्रचलितैः,

इयं गन्धोद्दामानवहरितशस्याङ्कुरवती

धरा धारापातैर्मणिमयशरैर्भिद्यतइव । | १० |

वसं । भाव, एषो अवरो (२) ।

एहोहीति शिखण्डिनां पटुतरं केकाभिराक्रन्दितः,

प्रोड्डीयेव बलाकया सरभसं सोत्कण्ठमालिङ्गितः,

हंसैरुज्ज्वलितपङ्कजैरतितरां सोद्देगमुदीक्षितः,

कुर्व्वन्ञ्जनमेवकाइव दिग्भोमेघः समुत्तिष्ठते । | ११ |

विटः । एवमेतत् । तथाहि, पश्य ।

(१) भाव-पश्य, पश्य ।

(२) एषोऽपरः ।

निष्पन्दीकृतपद्मखण्डनयनं नष्टरुपावासरं,
विद्युद्भिः क्षणदृष्टसुष्ठुतिमिरं प्रकादिताग्रामुखं;
निश्चेष्टं स्वपितीव सस्यति पयोधारागृहान्तर्गतं
स्कीताभोधरधामनैकजलदहृचापिधानं जगत् ।

वसं । भाव, एवं षेदं । ता पेक्ख पेक्ख (१) ।

गतानाग्रं तारा उपकृतमसाधात्रिजने,
वियुक्ताः कान्तेन स्त्रियद्वय न राजन्ति ककुभः ।
प्रकामान्तस्तप्तं त्रिदशपतिशस्त्रस्य शिखिना,
द्रवीभूतं मन्ये पतति जलरूपेण गगनं ।

॥ अपिच पश्य ॥

उन्नमति नमति वर्षति गर्जति मेघः करोति तिमिरौघं,
प्रथमश्रोरिव पुरुषः करोति रूपाण्यनेकानि ।

विटः । एवमेतत् ।

विद्युद्भिर्ज्वलतीव, संविहसतीवोच्चैर्बलाकाशतै,
र्माहेन्द्रेण विवलातीव धनुषा धारागतोद्गारिणा ।
विष्यष्टाग्ननिखनेन रसतीवाधूर्णतीवानिलै
र्नालैः सान्द्रमिवाहिभिर्जलधरैर्धूपायतीवाम्बरं ।

वसं ।

जलधरं निर्लज्जस्त्रं, यन्मां दयितस्य वैश्व मरुन्ती,
स्नितेन भीषयित्वा धाराहस्यैः परामृशसि

भोः शक्र ।

(१) भाव एवं नेदं तत्पश्य पश्य ।

किन्तो ह्यहं पूर्व्वरतिप्रसक्ता यत्त्वं नदस्यन्मुद सिंहनादैः,
न युक्तमेतन्नियकाङ्क्षितायामार्गं निरोद्धुं मम वर्षपातैः ।। २१ ।
अपिच ।

यद्ददहत्याहेतोर्मृषा वदसि शक्र गोतमोऽस्मीति,
तदन्ममापि दुःखं निरवेक्ष्य निवार्यतां जलदः । २४
अपिच ।

गर्ज वा, वर्ष वा, शक्र, मुञ्च वा शतशोऽशनिम्,
न शक्याहि स्त्रियोरोद्धुं प्रस्थितादयितं प्रति । २७
यदि गर्जति वारिधरोगर्जतु, तन्नाम निष्ठुराः पुरुषाः,
अथि विद्युत्प्रमदानां त्वमपि च दुःखं न जानासि । २८

विटः ॥ भवति, अलमलमुपालम्बेन । उपकारिणी तवेयं ॥
ऐरावतोरसि चलेव सुवर्णरज्जुः,
शैलस्य मूर्द्ध्नि निहितेव सिता पताका ।
आखण्डलस्य भवनोदरदीपिकेय
माख्याति ते प्रियतमस्य हि सन्निवेशं । ३१

वसं । भाव एव्वं तं जेव्व एदं गेहं (१) ।

विटः । सकलकलाभिज्ञाया न किञ्चिदिह तवोपदेष्ट
व्यमस्ति । तथापि स्नेहः प्रलापयति । अत्र प्रविश्य कोपो
ऽत्यन्तं न कर्त्तव्यः ।

यदि कुप्यसि नास्ति रतिः, कोपेन विनाथवा कुतः कामः ।
कुप्य च कोपय च, त्वं प्रसीद च त्वं प्रसादय कान्तं । ३२

(१) भाव एवं तदेव एतद्गैहं ।

भवत्वेवं तावत् । भोभोनिवेद्यतामार्यं चाहदत्ताथ ।

एषा फुल्लकदम्बनीपसुरभौ काले घनोद्भासिते,

कान्तस्थालयमागता समदना हृष्टा जलाद्रालका;

विद्युद्धारिदग्निर्नैः सचकिता लद्दर्शनाकाङ्क्षिणी

पादौ नूपुरलग्नकर्द्दमधरौ प्रचालयन्ती स्थिता । ७७)

चाह । आकर्ष्य । वयस्य, ज्ञायतां किमेतदिति ।

विदू । जं भवं आणवेदि (१) ।

वसन्तसेनामुपगम्य ॥ सादरं ॥ सेत्यि भोदीए (२) ।

वसं । अज्ज वन्दामि; साअदं अज्जस्सु । भाव, एषा
चत्तधारिआ भावस्सु ज्जेव्व भोदु (३) ।

विटः ॥ स्वगतं ॥ अनेनोपायेन निपुणं प्रेषितोऽस्मि

॥ प्रकाशं ॥ एवं भवतु ॥ भवति वसन्तसेने ।

साटोपकूटकपटानृतजन्मभूमेः

शाय्यात्मकस्य रतिकेलिकृतालयस्य,

वेष्ट्यापणस्य सुरतोत्सवसङ्ग्रहस्य,

दाक्षिण्यपण्यसुखनिःक्रयसिद्धिरसु ॥१४४॥

॥ इति निष्क्रान्तः ॥

(१) यद्भवानाज्ञापयति ।

(२) स्वस्ति भवत्यै ।

(३) आर्यं वन्दे, स्वागतमार्यस्य । भाव, एषा चत्तधारिका
भावस्य एवं भवतु ।

वसं । अज्ज मित्तेअ, कहिं तुह्माणं जूदिअरो (१) ।
 विदू ॥ खगतं ॥ ही ही भोः, जूदिअरोत्ति भणन्तीए
 अलङ्कितो पिअवअस्सो ॥ प्रकाशं ॥ भोदि, एसो खु रुक्खवा
 डिआए (२) ।

वसं । अज्ज का तुह्माणं सुक्खरुक्खवाडिआ वुच्चदि (३) ।
 विदू । भोदि, जहिं ण खार्इअदि ण पीइअदि (४) ।
 वसं ॥ स्मितङ्करोति ॥

विदू । ता पविमदु भोदी (५) ।

वसं ॥ जनान्तिकं ॥ एत्थ पविसिअ किं मए भणित्वं (६) ।

चेटी । जूदिअर अवि सुहो दे पदोसोत्ति (७) ।

वसं । अवि पारइस्सं (८) ।

(१) आर्य्य मैत्रेय कुत्र युष्माकं द्यूतकरः ।

(२) आश्चर्य्यं, भो द्यूतकरइति भणन्त्या अलङ्कृतः प्रिय
 वयस्यः । हे भवति, एष खलु वृक्षवाटिकायां ।

(३) आर्य्य का युष्माकं शुष्कवृक्षवाटिका उच्यते ।

(४) हे भवति, यत्र न खाद्यते न पीयते ।

(५) तस्मात् प्रविशतु भवती ।

(६) अत्र प्रविश्य किं मया भणित्वं ।

(७) द्यूतकर, अपि शुभस्ते प्रदोषइति ।

(८) अपि पारथिव्यामि ।

चेटी । अवसरीज्जोव्व दे पारइस्सदि (१) ।

विदू । पविसदु भोदी (२) ।

वसं ॥ प्रविशोपसृत्य च । पुष्यैस्ताडयन्ती ॥ अइ, जूदि
अर अवि सुहो दे पदोसो (३) ।

चारु ॥ अवलोक्य ॥ अये वसन्तसेना प्राप्ता ॥ सहर्षमु
त्याय ॥ अयि प्रिये ।

सदा प्रदोषो मम याति जायतः,

सदा च मे निःश्वसतो गता निशा;

त्वया समेतस्य विशाललोचने,

ममाद्य शोकान्तकरः प्रदोषः । ७५

॥ तत् स्वागतं भवत्यै ॥ इदमासनमत्रोपविशतां ।

विदू । इदमासनं उपविसदु भोदी, (४) .

नाद्येनासीनाः सर्वे उपविशन्ति ।

चारु । वयस्य, पश्य पश्य ।

वर्षोदकमुद्गिरता, अधणान्तविलम्बिना कदम्बेन,

एकः स्तनोऽभिषिक्तो नृपसुत इव यौवराज्यस्यः । ७५

तद्वयस्य स्तिन्ने वाससी वसन्तसेनायाः, अन्ये प्रधानवाससी
सम्पनीयेतामिति ।

(१) अवसरएव तां पारयिष्यति ।

(२) प्रविशतु भवती ।

(३) अपि द्यूतकर शुभस्त्री प्रदोषः ।

(४) इदमासनं उपविशतु भवती ।

विदू । जं भवं आणवेदि (१) ।

चेटी । अज्ज मित्तेअ, चिट्ठ, तुमं, अहं जेव्व अज्जअं
सुसूसइस्सं (२) ॥ तथा करोति ॥

विदू ॥ अपवारितकेन ॥ भो वअस्स, पुच्छामि दाव तत्थ
भोदिं किं वि (३) ।

चारु । एवं क्रियतां ।

विदू ॥ प्रकाशं ॥ अध किंणिमित्तं उन ईदिसे पणट्ट
चन्द्रालोए दुद्दिणअन्धआरे आअदा भोदी (४) ।

चेटी । अज्जए उज्जओ बंद्धानो (५) ।

वसं । णं, णिउणोत्ति भणाही (६) ।

चेटी । एसा क्खु अज्जआ एवं पुक्खिदुं आअदा केत्तिअं
ताए रअणावलोए मूल्लन्ति (७) ।

(१) यद्भवानाज्ञापयति ।

(२) आर्यं मैत्रेय तिष्ठ त्वं, अहमेवार्थ्यां शुश्रूषसि
य्यामि ।

(३) भो वयस्य प्रच्छामि तावत्तत्रभवतीं किमपि ।

(४) अथ किं निमित्तं पुनरीदृशे प्रनष्टचन्द्रालोके दुर्दि
नान्धकारे आगता भवती ।

(५) आर्यो उज्वलोब्राह्मणः ।

(६) ननु निपुणइति भण ।

(७) एषा खलु आर्या एवं प्रष्टुमागता फियत्तस्याः
रत्नावल्यामूल्यमिति ।

विदू ॥ जनान्तिकं ॥ भो, भणितं मया, यथा अल्पमूल्या रत्नावली वज्रमूल्यं सुवर्णभाण्डं न परितुष्टा अपरं याचितुमागता ।
रत्नावली वज्रमूल्यं सुवर्णभाण्डं न परितुष्टा अपरं मग्निदं
आश्रदा (१) ।

चेटी । सा खलु अज्जआए अत्तण केरकेत्ति भणिअ
जूदे चारिंदा । सोअ महिओ राजावत्थआरीण आणी
अदि कहिं गदोत्ति (२) ।

विदू ! भोदि, मंतिदं ज्जेव्व मन्तीअदि (३) ।

चेटी । जाव सो अखेसीअदि । ताव एदं जेव्व गेह सुवर्ण
भाण्डं । इति दर्शयति (४) ।

विदू । विचारयति ।

चेटी । अदिमेत्तं अज्जो णिज्जाअदि, ता किं दिट्ठ
पुरुव्वो दे (५) ।

विदू । भोदि, शिल्पकुशलदाए आवब्भेदि दिट्ठिं (६) ।

(१) भो, भणितं मया, यथा अल्पमूल्या रत्नावली वज्र
मूल्यं सुवर्णभाण्डं न परितुष्टा अपरं याचितुमागता ।

(२) सा खलु आर्याया आत्मनः कृते इति भणित्वा द्यूते
हारिता, सच सभिकः राजावश्यकारी, न ज्ञायते कुत्र गत
इति ।

(३) हे भवति मन्वितमेव मन्वते ।

(४) यावत्सोऽन्विष्यते, तावदेव गृहाण सुवर्णभाण्डं ।

(५) अतिमात्रमार्योनिर्धायति; तत्किं दृष्टपूर्वसे ।

(६) हे भवति, शिल्पकुशलतया अवबभ्राति दृष्टिं ।

चेटी । अज्ज वच्चिदोसि, दिट्ठीए तं जेव्व एदं सुवण
भण्डअं (१) ।

विदू ॥ सहर्षं ॥ भो वयस्य, तं जेव्व एदं सुवणभण्डअं
जं अङ्घ्राणं गेहे चौरैहिं अवहदं (२) ।

चारु । वयस्य ।

योऽस्माभिश्चिन्तितो व्याजः कर्तुं न्यासप्रतिक्रियां,

स एव प्रसृतोऽस्माकं किन्तु सत्यं विडम्बना । ७

विदू । भो वयस्य सच्चं, सवामि ब्रह्मणेण (३) ।

चारु । प्रियं नः प्रियं ।

विदू ॥ जनान्तिकं ॥ भो, पुच्छामि णं कुतो एदं समासादि
दन्ति (४) ।

चारु । कोदोषः ।

विदू ॥ चेत्याः कर्णे ॥ एवं विअ (५) ।

चेटी ॥ विदूषकस्य कर्णे ॥ एवं विअ (६) ।

चारु । किमिदं कथ्यते । किम्बयं वाह्याः ।

(१) आर्य्यं वच्चितोऽसि दृष्ट्या, तदेवेदं सुवर्णभाण्डं ।

(२) भो वयस्य, तदेवेदं सुवर्णभाण्डं यदस्माकं गृहे
चौरैरपहृतं ।

(३) भो वयस्य, सत्यं, श्रयामि ब्राह्मणेन ।

(४) भो, पृच्छामि ननु कुत इदं समासादितमिति ।

(५) एवमिव ।

(६) एवमिव ।

विदू ॥ चारुदत्तस्य कर्णे ॥ एवं विभ्र (१) ।

चारु । भद्रे, सत्यं तदेवेदं सुवर्णभाण्डं ।

चेटी । अज्ज अधदं (२) ।

चारु । भद्रे, न कदाचित्प्रियनिवेदनं निःफलीकृतं मया ।
तद्गृह्यतां पारितोषिकमिदमङ्गुलीयकमिति ॥ अनङ्गुलीयकं
हस्तमवलोक्य लज्जां नाटयति ।

वसं ॥ आत्मगतं ॥ अदोजेव्व कामीअसि (३) ।

चारु । जनान्तिकं । भो कथं ।

धनेर्वियुक्तस्य नरस्य लोके किञ्चीवितेनादित एव तावत ।

यस्य प्रतीकारनिरर्थकत्वात्कोपप्रसादाविफलीभवन्ति ।

अपिच ।

पचविकलश्च पची, शुष्कश्च तरुः, सरश्च जलहीनं,

सर्पश्चोद्धृतदंष्ट्रस्तु लोके दरिद्रश्च ।

अपिच ।

शून्यैर्गृहैः खलु समाः पुंषादरिद्राः,

कूपैश्च तोयरहितैस्तरुभिश्च शीर्णैः ;

यद्दृष्टपूर्वजनसङ्गमविस्मृताना

मेवं भवन्ति विफलाः परितोषकालाः । १५०

(१) एवमिव ।

(२) आर्थ्यं अर्थिकं ।

(३) अतएव काम्यसे ।

विदू । भो अलं अदिमेत्तं सन्तप्पिदेण ॥ प्रकाशं । सपरि
हासं ॥ भोदि, समप्पीअदु मम कीरिआए हाणसाडिआ (१) ।
वसं । अज्ज चारुदत्त, जुत्तं णेदं इमाए रअणावलीए
इमं जणं तुलइदुं (२) ।

चारु ॥ सविलचस्मितं ॥ वसन्तसेने, पश्य, पश्य;

कः अद्भ्यास्यति भूतार्थं सर्व्वीमां तुलयिष्यति,

शङ्कनीया हि लोकेऽस्मिन्निःप्रतापा दरिद्रता ।

विदू । हञ्जे, किं भोदोए इध जेव्व सुविदव्वं (३) ।

चेटी ॥ विहस्य ॥ अज्जमित्तेअ, अदिमेत्तं दाणिं उज्जअं
अत्ताणअं दंसेति (४) ।

विदू । भो वअस्स, एसो क्खु रुसारअंतो विअ सुहोवविट्ठं
जणं पुणेवि वित्थारवारिधाराहिं पविट्ठो पज्जणे (५) ।

चारु । सम्यगाह भवान् ।

(१) भो अलं, अतिमात्रसन्नापितेन हे भवति, समर्प्यतां
मम स्नानशाटिका ।

(२) आर्य्यं चारुदत्त, युक्तं नेदं, अनया रत्नावल्या
इमं जनं तुलयितुं ।

(३) चेटी, किं भवत्या इहैव सुप्तव्यं ।

(४) आर्य्यं मैत्रेय, अतिमात्रमिदानीं उद्यतमात्मानं
दर्शयसि ।

(५) भो वयस्य एष खलु उत्सारयन्निव सुखोपविष्टं
जनं पुनरपि विस्तारवारिधाराभिः प्रविष्टः पर्जन्यः ।

अमूर्हिं भिन्नाजलदान्तराणि पङ्कान्तराणीव मृणालसूत्र्यः ।

पतन्ति चन्द्रव्यसनाद्विमुक्ता दिवोऽश्रुधारा इव वारिधाराः ।

अपिच । धाराभिरपर्य्यजनचित्तसुनिर्मलाभि

स्रष्टाभिरर्जुनशरप्रतिकर्कशाभिः,

मेघाः स्रवन्ति, बलदेवपटप्रकाशाः,

शक्रस्य मौक्तिकनिधानमिवोद्गिरन्तः । ४२

प्रिये । पश्य, पश्य ;

एतैः पिष्टतमालवर्णकनिभैरालिप्तममोधरैः

संसक्तैरुपवीजितं सुरभिभिः शीतैः प्रदोषानिलैः,

एषामोदसमागमप्रणयिनी खल्वन्दमभ्यागता

रक्ताकान्तमिवाम्बरम्रियतमाविद्युत्समालिङ्गति । ४३

वसं ॥ शृङ्गारभावं नाटयन्ती चारुदत्तमालिङ्गति ॥

चारु ॥ स्पर्शं नाटयन्प्रत्यालिङ्ग्य ॥

भोमेघ, गम्भीरतरं नदत्तं, तव प्रसादात्स्मरपीडितं मे,

संस्पर्शरोमाञ्चितजातरागं कदम्बपुष्पत्वमुपैति गात्रं ।

विदू । दासीए पुत्त दुहिण, अणज्जो दाणिं सि तुमं;

जं एव्वं भोदिं विज्जुआए भाआवेसि (१) ।

चारु वयस्य, नार्हस्युपालम्भं ।

वर्षशतमस्तु दुर्दिनमविरतधारं, शतहृदाः स्फुरन्तु,

अस्माद्विधदुर्लभया यदहं प्रियया परिव्वक्तः । ४४

(१) दास्याः पुत्र, दुर्दिन, अनार्य्य इदानीमसि त्वं यदेवं
भवतीं विद्यता भोषयसि ।

अपि च, वयस्य ;

धन्यानि तेषाङ्गुली जीवितानि, ये कामिनीनां गृहमागतानां,
आर्द्राणि मेघोदकशीतलानि गात्राणि गात्रेषु परिष्वजन्ति ।

प्रिये, वसन्तसेने ;

स्नम्भेषु प्रचलितवेदिसञ्चयन्तं

शीर्णत्वात्कथमपि धार्यते वितानं ;

एषा च स्फुटितसुधाद्रवानुलेपा

त्संक्लिन्ना मलिलभरेण चित्तभित्तिः ।

॥ ऊर्द्धमवलोक्य ॥ अये इन्द्रधनुः ! प्रिये, पश्य, पश्य ;

विद्युज्जिह्वेनेदं, महेन्द्रचापोद्भितायतभुजेन,

जलधरविष्टद्वहनुना, विजृम्भितमिवान्तरीक्षेण ।

तदेह्यभ्यन्तरमेव प्रविशावः ॥ इत्युत्थाय परिक्रामति ॥

प्रिये, पश्य ।

तालीषु तारखिटपेषु मन्दं, शिलासु रुचं, मलिलेषु चण्डं,

सङ्गीतवीणाइव ताड्यमानास्तालानुसारेण पतन्ति धाराः ।

॥ इति निष्क्रान्ताः सर्व्वे ॥

दुर्द्दिनानाम पञ्चमोऽङ्कः ।

अथ षष्ठोऽङ्कः ।

॥ ततः प्रविशति चेटी ॥

चेटी । कथं अज्जवि अज्जआ ण विवुरदि ; भोदु, पवि
सिअ पडिबोधइस्सं (१) ।

॥ इति नाय्येन परिक्रामति ॥ ततः प्रविशत्याह्लादित
शरीरा प्रसुप्ता वसन्तसेना ।

चेटी ॥ निरुप्य ॥ उत्थेदु, उत्थेदु अज्जआ, पभादं
संवुत्तं (२) ।

वसं ॥ प्रतिबुध्य ॥ कथं, रत्ति ज्जेव्व पभादं संवुत्तं (३) ।

चेटी । अह्लाणं एसो पभादो, अज्जआए उण रत्ति
ज्जेव्व (४) ।

वसं । हज्जे, कहिं उण तुह्लाणं जूदिअरो (५) ।

(१) कथमद्यापि आर्या न विबुध्यते? भवतु, प्रविश्य प्रति
बोधयिष्यामि ।

(२) उत्तिष्ठतु, उत्तिष्ठतु, आर्या ; प्रभातं सम्वृत्तं ।

(३) कथं रात्रिरेव प्रभातं सम्वृत्तं ।

(४) अस्माकमेतत्प्रभातं, आर्यायाः पुनारात्रिरेव ।

(५) चेति कुतः पुनर्युष्माकं द्यूतकरः ।

चेटी । अज्जए, वट्टमाणअं समादिमिअ, पुप्फकरण्डअं
जिषुज्जाणं गदो अज्जचारुदत्तो (१) ।

वसं । किं समादिमिअ पुप्फकरण्डअं जिषुज्जाणं गदो
अज्जचारुदत्तो (२) ।

चेटी । जोएहि रादीए प्रवहणं, वसन्तसेना गच्छदुत्ति (३) ।

वसं । हञ्जे, कहिंमए गन्तव्यं (४) ।

चेटी । अज्जए, जहिं चारुदत्तो (५) ।

वसं ॥ चेटीं परिष्वज्य ॥ हञ्जे, सुट्टु ए णिज्जाइदो रादीए,
ता अज्ज पट्टकलं पेक्खिस्सं । हञ्जे, किं प्रविष्टा अहं इह
अभ्यन्तरचतुस्सालअं (६) ।

चेटी । ए केवलं अभ्यन्तरचतुस्सालअं, सर्वजनस्स विहि
अअं प्रविष्टा (७) ।

(१) आर्ये वर्द्धमानकं समादिश्य, पुष्पकरण्डकं जीर्णो
द्यानं गतआर्य्यचारुदत्तः ।

(२) किं समादिश्येत्यादि पूर्ववत् ।

(३) योजय रात्रौ प्रवहणं, वसन्तसेना गच्छत्विति ।

(४) चेटी, कुत्र मया गन्तव्यं ।

(५) आर्य्ये, यत्र चारुदत्तः ।

(६) चेटी, सुट्टु न निर्धातो रात्रौ तदद्य प्रत्यचं प्रेक्षिये ।
चेटी, किं प्रविष्टा अहमिहाभ्यन्तरचतुःशालं ।

(७) न केवलं अभ्यन्तरचतुःशालकं, सर्वजनस्यापि हृदयं
प्रविष्टा ।

वसं अविमन्तप्सदि चारुदत्तस्य परिअणो (१) ।

चेटी । सन्तपिस्सदि (२) ।

वसं । कदा (३) ।

चेटी । जदो अज्जआ गमिस्सदि (४) ।

वसं । तदो मए पठमं सन्तपिदव्वं ॥ मानुनयं ॥ हञ्जे,
गेह्ण एदं रअणावलिं । मम बहिण्णिआए अज्जा धूदाए
गदुअ, समप्पेहि भणिदव्वं च । अहं सिरिचारुदत्तस्य गुण
णिज्जिदा दासी, तदा तुह्हाणं पि । ता एसा तुहजव्व कट्टाह
रणं होदु रअणावली (५) ।

चेटी । अज्ज ए, कुप्पिस्सदि चारुदत्तो अज्जाए दाव (६) ।

वसं । गक्ख ण कुप्पिस्सदि (७) ।

(१) अपि सन्तप्यते चारुदत्तस्य परिजनः ।

(२) सन्तप्यति ।

(३) कदा ।

(४) यदा आर्या गमिष्यति ।

(५) तदा मया प्रथमं सन्तप्यं चेति, गृहाण इमां
रत्नावलीं, मम भगिन्यै आर्याधृतायै गत्वा समर्पय; वक्तव्यञ्च,
अहं श्रीचारुदत्तस्य गुणनिर्जिता दासी, तदा युष्माकमपि,
तद्देषा तवैव कण्ठाभरणं भवतु रत्नावली ।

(६) आर्ये, कुपिष्यति चारुदत्तआर्यायै तावत् ।

(७) गच्छ, न कुपिष्यति ।

चेटी ॥ गृहीत्वा ॥ जं आणवेसि (१) ।

॥ इति निष्क्रम्य पुनः प्रविशति ॥

चेटी । अज्जए, भणादि अज्जा धूदा । अज्जउत्तेण तुह्माणं पसादीकदा, ए जुत्तं मम एदं गेह्हिदुं । अज्जउत्तो ज्जेव्व मम आहरणविसेसात्ति जाणादु भोदी (२) ।

॥ ततः प्रविशति दारकं गृहीत्वा रदनिका ॥

रदनिका । एहि वक्क, सअडिआए कीलन्ह (३) ।

दार ॥ सकइणं ॥ रदनिए, किं मम एदाए मड्डिआ सअडिआए । तं जेव्व मोवणसअडिअं देहि (४) ।

रद ॥ सनिर्वेदं नियस्य ॥ जाद, कुतो अह्माणं सुवणवव हारो । तादस्स पुणोवि रिद्धीए सुवणसअडिआए कीलि स्ससि । ता जाव विणेदेमि णं, अज्जआ वसन्तसेणाए समीवं उवसप्पिसं ॥ उपसृत्य ॥ अज्जए प्रणमामि (५) ।

(१) यदाज्ञापयसि ।

(२) आर्य्ये, भणति आर्य्या धूता, आर्य्यपुत्रेण युष्माकं प्रसादीकृता, न युक्तं ममैतां ग्रहीतुं । आर्य्यपुत्रएव ममा भरणविशेषइति जानातु भवती ।

(३) एहि, वक्त्र, शकटिकया क्रीडयावः ।

(४) रदनिके, किं ममैतया मृत्तिकाशकटिकया, तामेव सुवर्णशकटिकां देहि ।

(५) तात, कुतोऽस्माकं सुवर्णव्यवहारः तातस्य पुनरपि

वसं । रअणिए, साअदं दे । कसु उण अअं हारओ,
अनलंकिदसरीरोवि चन्दमुहो आणन्देदि मम हिएअअं (१) ।

रद । एषो क्खु अज्जचारुदत्तसु पुत्तो रोहसेणो
णाम (२) ।

वसं ॥ बाह्ण प्रसार्य्य ॥ एहि मे पुत्तअ, आलिंग ॥ इति
अङ्गे उपवेश्य ॥ अणुकिदं अणेण पिदुणोरूवं (३) ।

रद । ए केवलं रूवं, शीलं वि तक्केमि । एदोणा अज्ज
चारुदत्तो अत्ताणअं विनोदेदि (४) ।

वसं । अथ किंनिमित्तं एषो रोअदि (५) ।

ऋद्ध्या सुवर्णशकटिकया क्रीडिष्यसि । तद्यावदिनोदयाम्येनं,
आर्य्यावसन्तसनायाः समीपमुपसर्पिष्यामि । आर्य्ये प्रणमामि ।

(१) रदनिके स्वागतं ते, कस्य पुनरयं दारकः अन
लङ्कृतशरीरोऽपि चन्द्रमुखआनन्दयति मम हृदयं ।

२) एष खलु आर्य्यचारुदत्तस्य पुत्रोरोहसेनोनाम ।

(३) एहि मे पुत्रक, आलिङ्गय । अनुकृतं अनेन पित्तरूपं ।

(४) न केवलं रूपं, शीलमपि तर्कयामि । एतेनार्य्यचारु
दत्त आत्मानं विनोदयति ।

(५) अथ किंनिमित्तं एषरोदिति ।

रद । एदिष्ण पडिवेसिअगहवद्दारअकेरिआए सुव
खसअडिआए कीलिदं, तेण अ सा णीदा; तदो उण तं मग्गं
तस्स मए इअं मड्डिआसअडिआ कदुअ दिष्ण । तदो भणदि,
रदणिए किं मए एदाए मड्डिआसअडिआए, तं ज्जेव्व सोव
खसअडिअं देहिन्ति (१) ।

वसं । हद्दी, हद्दी, अअं पि णाम परसंपत्तीए सन्तप्पदि ।
भअवं कदंत पोक्खरवत्तपडिदजलविंदुसरिसेहिं कीलसि
तुमं पुरिसभाअधेअेहिं ॥ इति साखा ॥ जाद मा रोद, सोवण
सअडिआए कीलिससि (२) ।

दार । रदणिए, का एमा? (३)

वसं । दे पिदुणो गुणणिज्जिदा दासी (४) ।

(१) एतेन प्रतिवेशिकगृहपतिदारककृतया सुवर्णशकटि
कया क्रीडितं, तेन च सा नीता; ततः पुनस्तां याचतोमया इयं
मृत्तिकाशकटिकाकृत्वा दत्ता । तदा भणति, रदनिके किं मम
एतया मृत्तिकाशकटिकयातामेव सुवर्णशकटिकां देहीति ।

(२) हा धिक्, हा धिक्, अयमपि नाम परसम्पत्त्या सन्त
यते । भगवन् कृतान्त, पुक्करपात्रपतितजलविन्दुसदृशैः
क्रीडितं त्वं पुरुषभागधेयैः । तात, मा रोदिहि, सुवर्णशकटि
कया क्रीडिष्यसि ।

(३) रदनिके, का एमा?

(४) ते पितुर्गुणनिर्जिता दासी ।

रद । जाद, अज्जआ दे जणणी भोदि (१) ।

दार । रदणिए, अलिअं तुमं भणामि, जइ अज्जाणं
अज्जआ जणणी, ता कीस अलंकिदाए? (२) ।

वसं । जाद, मुद्धेण मुहेण अदिकरणं मंतेसि ॥ नाय्येना
भरणान्यवतार्यं, रुदंती ॥ एसा दाणिं दे जणणी संवुत्ता । ता
गेह् एदं अलंकारअं, सोवणसअडिअं घडावेहि (३) ।

दार । अवेहि, ण गेहिसं, रोदसि तुमं (४) ।

वसं ॥ अश्रूणि प्रमृज्य ॥ जाद, न रोदिसं; गक्क, कील,
॥ अलंकारैर्मृच्छकटिकं पूरयित्वा ॥ जाद, कारेहि सोवणसअ
डिअं (५) ।

॥ इति दारकमादाय निष्क्रान्ता रदनिका ॥

(१) तात, आर्या ते जननी भवति ।

(२) रदनिके, अलीकं त्वं भणामि, यद्यस्माकं आर्या
जननी, तत्किमर्थं अलङ्कृता?

(३) तात, मुग्धेन मुखेनातिकरणं मन्त्रयसि । एषा
इदानीं ते जननी संवृत्ता । तत् गृहाणेतं अलङ्कारं, सुवर्ण
शकटिकां कारय ।

(४) अपेहि, न ग्रहीष्यामि, रोदिसि त्वं ।

(५) तात न रोदिष्यामि, गच्छ, क्रीड । तात, कारय
सौवर्णशकटिकां ।

प्रविश्य प्रवहणाधिकृष्टचेटः ॥ रदणिए, रदणिए, णिवे
देहि अज्जआए वसन्तसेणाए, ओहारिअं पक्खदुआरए
सज्जं पवहणं चिट्ठदि (१) ।

प्रविश्य रदनिका ॥ अज्जए, एसेवदुमाणओविणवेदि
पक्खदुआरए सज्जं पवहणंति (२) ।

वसं । हंजे, चिट्ठ मुज्जत्तं, जाव अहं अत्ताणअं पसा
धेमि (३) ।

चेटः । ही ही भोः, मए वि जाणत्यलके विसुमज्जिदे; ता
जाव गेहिअ आअहामि । एदे णस्साअज्जुकटुआ वदस्सा ।
भोदु, भोदु, पवहणेण ज्जंय गदागदिं करिस्सं ॥ इति
निष्क्रान्तचेटः (४) ॥

वसं । हंजे, उवणेहि मे पसाहणं, अत्ताणअं पसाह
इस्सं (५) ॥ इति प्रसाधयन्ती स्थिता ॥

(१) रदनिके, रदनिके, निवेदय आर्यायै वसन्तसेनायै,
अपवारितं पक्षद्वारके सज्जं प्रवहणं तिष्ठति ।

(२) आर्ये, एष वर्द्धमानकोविज्ञापयति पक्षद्वारे सज्जं
प्रवहणमिति ।

(३) चेटि, तिष्ठ मुहूर्त्तं, यावत् अहमात्मानं प्रसाधयामि ।

(४) ही ही भोः, मयापि यानास्तरणं विसृतं, तत् यावत्
गृहीत्वा आगच्छामि । एते नासिकारज्जुकटुकावलीवर्हाः ।
भवतु, भवतु, प्रवहणेनैव गतागतिं करिष्यामि ।

(५) चेटि, उपमय मे प्रसाधनं, आत्मानं प्रसाधयिष्यामि ।

प्रविश्य प्रवहणाधिरूढः स्थावरकञ्चेटः ॥ आश्रयन्ति
 रात्रशालसंठाणेण; स्थावलत्रा, पवहणं गेहित्र, पुष्पकरं
 उत्रं जिषुज्जाणं तुलिदं आगह्नेहिति। भोदु, तहिं जेव्व
 गह्मामि। वहध, वदहा, वहध ॥ परिक्रम्यावलोक्य च ॥
 कथं, गामश्रमलेहिं लुद्धे मगो; किं दाकिं एत्य कलदस्सं
 ॥ साटोपं ॥ अले, अले, ओसलध; ॥ आकर्ष्य ॥ किं भणाध? अरे
 कस्स केरके पवहणेत्ति? एसे रात्रशालसंठाणकेलके पवह
 णेत्ति। ता शिग्घ ओसलध ॥ अवलोक्य ॥ कथं, एसे अवलु
 सहिअं विअमं पेक्खिअ शहशज्जेव्व जूदपलाददे विअ जूदि
 अले ओहालिअ अत्ताणअं अणदो अवकंते? ता को उण
 एसो? अधवा किं मम एदिणा? तुलिदं गमिस्सं। अले, अले,
 गामेलुआ, ओसलध। किं भणाध? मुज्जत्तअं चिट्ठ चक्रुप
 डिवट्ठिअं देहिति। अले, अले, रात्रशालसंठाणकेलके हगे,
 गूले, चक्रपडिवट्ठिअं दइस्सं। अधवा, एसे एआई तवशी,
 ता एवं कलमि। एदं पवहणं अज्जचारुदत्तस्स लुक्खवाडि
 आए पक्खदुआलके थावेमि ॥ इति प्रवहणं संस्थाप्य ॥ एसस्मि
 आअदो (१) ॥ इति निष्क्रान्तः ॥

(१) आश्रयन्तोऽस्मि राजशालकसंस्थानेन, स्थावरकः प्रव
 हणं गृहीत्वा पुष्पकरण्डकं जीर्णोद्यानं त्वरितमागच्छेति।
 भवतु, तत्रैव गच्छामि। वहत, वलीवर्हावहत। कथं गाम
 शकटैरुद्दोमार्गः; किमिदानीं अत्र करिष्यामि। अरे, अरे,

चेटी । अञ्ज ए, नेमिसहो विश्व सुणीअदि । ता आअहो
प्रवहणे (१)

वसं । हजे, गह, तुवरीदि मे हिअअं; ता आदेसेहि
पक्खदुआरअं (२) ।

चेटी । एदु, एदु, अञ्जआ (३) ।

वसं ॥ परिकम्य ॥ हजे, वीसम तुमं (४) ।

चेटी । जं अञ्जआ आणवेदि (५) ॥ इति निष्क्रान्ता ॥

अनुसरत । किं भणत? एष कस्य कृते प्रवहणइति? एष राज
श्यालकसंस्थानस्य कृते प्रवहणइति, तत् शीघ्रमपसरत । कथ
मेपअपरः, सभिकमिव मां प्रेक्ष्य सहसैव द्यूतपलायितइव
द्यूतकरोऽपवार्यात्मानं अन्यतोऽपक्रान्तः? तत्कः पुनरेष?
अथवा किं ममैतेन? त्वरितं गमिष्यामि । अरे, अरे, ग्राम्या,
अपसरत, अपसरत । किं भणत? मुहूर्त्तं तिष्ठ, चक्रपरिवर्त्तनं
देहीति । अरे, अरे, राजश्यालसंस्थानस्य अहं स्वरः चक्रपरि
वर्त्तं दास्यामि । अथवा, एष एकाकी तपस्वी, तदेवं करोमि ।
एतं प्रवहणं आर्यचारुदत्तस्य वृचवाटिकायाः पञ्चद्वारके
स्थापयामि । एषोऽस्मि आगतः ।

(१) आर्ये, नेमिशब्दइव श्रूयते तदागतः प्रवहणः ।

(२) चेटी, गह; त्वरयति मे हृदयं, तदादिश पञ्चद्वारं ।

(३) एदु, एदु, आर्या ।

(४) चेटी, विश्वम त्वं ।

(५) यदार्या स्थापयति ।

वर्ष । दक्षिणाचिखन्दं सूचयित्वा ॥ प्रवहणमधिरह्य च ॥
किं षेदं फुरदि दाहिणं लोचनं । अथवा, चक्षुदत्तस्य जेव
दंशणं अणिमित्तं पसञ्जिसुदि (१) ।

प्रविश्य स्थावरकश्वेटः ॥ ओसालिदा मए शअडा, ता
जाव गह्मामि ॥ इति नाय्येनाधिरह्य चाखयित्वा, खगतं ॥
भालिके पवहणं । अथवा, चक्रपडिवट्टिआए पडिसंतस्य
भालिके पवहणे पडिभासदि । भोदु, गमिसं । जाध, गोणा,
जाध (२) ।

नेपथ्ये । अरे रे दौवारिआ, अप्पमत्ता सएसु सएसु
गुल्लट्टापेसु होध । एषो अञ्ज गोपालदारकओ उत्तिअं
भंजिअ, उत्तिवाल्लिअं वावादिअ, बन्धणं भेदिअ, परिभट्टोअ
वक्कमदि ता गेह्हे गेह्हे (३) ।

(१) किं नेदं स्फुरति दक्षिणं लोचनं । अथवा, चक्षुदत्त
स्यैव दर्शनमनिमित्तं प्रसञ्जयिष्यति ।

(२) अपसारिता मया शकटाः, तत् यावत् गच्छामि ।
भारवत् प्रवहणं, अथवा चक्रपरिवृत्त्या परित्रान्तस्य सभारं
प्रवहणं प्रतिभासते । भवतु, गमिष्यामि, यात, वृषभा, यात ।

(३) अरे रे दौवारिका, अप्रमत्ताः स्वेषु स्वेषु गुल्ल
स्थानेषु भवत । एषोऽद्य गोपालदारको गुप्तीं भंक्ता, गुप्तिपा
लकं व्यापाद्य, बन्धनं भित्त्वा, परिभट्टः अपक्रामति । तद्गृहीत
तद्गृहीत ।

प्रविश्य यटाक्षेपेण संभ्रामन्, एकचरणस्रग्निगडोऽवगु
ष्ठित, आर्यकः परिक्रामति ।

चेतः ॥ स्वगतं ॥ महंते षअलीए शंभमे उत्पन्ने; ता
तुल्लिदं तुल्लिदं गमिस्सं(१) ॥ इति निष्क्रान्तः ॥

आर्यकः ।

हित्वाहं नरपतिबन्धनापदेशव्यापत्तिव्यसनमहार्णवस्त्रराणां,
पादाग्रस्थितनिगडैकपाशकर्षी, प्रभ्रष्टोगजद्ववबन्धनाङ्गमामि ।

भो, अहं खलु सिद्धादेशजनितपरिचासेन राज्ञा पाशकेन
बोधादाजीय, विश्वसने गूढागारे बन्धनेन बद्धः । तस्माच्च
प्रियसुहृद्विस्लकप्रसादेन, बन्धनात्परिभ्रष्टोऽस्मि ॥ अश्रूणि
विमृज्य ॥

भाग्यानि मे यदि तदा मम कोऽपराधो,

यद्वन्यनागद्वव संयमितोऽस्मि तेन ।

दैवी च सिद्धिरपि लङ्घयितुं न शक्या

गभ्यान्तृपोबलवता सह कोविरोधः । १२।

तत्कुत्र गह्वाभि मन्दभाग्यः ॥ विलोक्य ॥ इदं कस्यापि
साधोरनादृतपचद्धारं गेहं ।

इदं गृहं भिन्नमनायतागलं, विशीर्णसन्धिस्र, महाकपाटः,

भ्रुवं कुटुम्बी व्यसनाभिभूतां, दशां प्रपन्नोमम तुल्यभाग्यः ।

(१) महान् नगर्थी संभ्रमः उत्पन्नः; तत् स्वरितं
स्वरितं गमिष्यामि ।

तद्वच तावत्प्रविश्य तिष्ठामि ।

नेपथ्ये । जाघ, गोणा, जाघ (१) ।

आर्य्यकः ॥ आकर्ष्य ॥ अये प्रवहणं इत एवाभिवर्तते ।

भवेद्गोष्ठीद्यानं, नत्र विषमशीलैरधिगतं;

वधूसंयानं वा, तदभिगमनोपस्थितमिदम् ।

वहिर्नेतयं वा प्रवरजनयोग्यं विधिवशा

द्विविक्तत्वाकून्यं मम खलु भवेदेव विहितं । (२)

॥ ततः प्रवहणेन सह प्रविश्य वर्द्धमानकचेटः । ही मान
हे; आणीदे मए जाणथलके । रदणिए, णिवेदेहि अज्ज
आए वसंतसेणाए, अवत्थिदे सज्जे पवहणे अहिरुहिअ, पुष्य
करण्डअंजिलुज्जाणं गळ्हु अज्जआ (२) ।

आर्य्यकः ॥ आकर्ष्य ॥ गणिकाप्रवहणमिदं, वहिर्यानञ्च;
भवत्वधिरोहामि ॥ इति खैरमुपसर्पति ॥

चेटः ॥ श्रुत्वा ॥ कथं, णेउलसहे, ता आअदा क्खु
अज्जआ, अज्जए, इमे णस्सकटुआ वदह्ता । तापट्टदा ज्ज्व
आलुहदु अज्जआ (२) ।

(१) यात, वृषभा, यात ।

(२) आस्यर्थ्य; आनीतं मया यानास्तरणं । रदनिके,
निवेदय आर्य्यायै वसन्तसेनायै, अवस्थितं सज्जं प्रवहणं अधि
रुह्य पुष्यकरण्डकं जीर्णोद्यानं गच्छतु आर्य्या ।

(३) कथं, नूपुरशब्दः; तदागता खल्वार्य्या । आर्य्ये, इमौ
गाधिकारज्जकटुकौ बलीवर्ही, तत्पृष्ठतएव रोहतु आर्य्या ।

॥ आर्य्यकः तथा करोति ॥

चेटः । पादुफालचालिदाणं छेडलाणं वीसंतोसदो,
भउकंते अ पवहणे, तथा तर्कमि संपदं अज्जआए आखूठाए
होदव्यं; ता गहामि । जाध, गोणा, जाध (१) ॥ इति परि
क्रामति ॥

प्रविश्य वीरकः ॥ अरे रे, अरे जअ, जअक्काण, चंदणअ,
समं वट्टइ णरवइह्मिअअं च, बंधणं चावि । अलो, पुरत्थिमे
पदोलीदुआरे चिट्ठ तुमं; तुमं पि पठिमे; तुमं पि दक्खिणे;
तुमं उत्तरे । जोवि एसो पाआरखंडो एदमभिरुह्मिअ चंदणेष
समं गदुअ अवलोएमि । एहि, चंदणअ, एहि, इदोदाव (२) ।

प्रविश्य संभ्रान्तचन्दनकः । अरे, रे, वीरअ, विरअ, विचलु,
भीमङ्गअ, दंडकाल अ, दंडसुरप्पमुहा ।

आअरुध वीसद्धा, तुरिअं जत्तहं लज्ज करेजाह,

लकी जेण ण रसो पववइ गोत्तन्तरं गन्तुं । ११

(१) पादोत्फालचालितानां नूपुराणां विश्रान्तः शब्दः,
भाराक्रान्तश्च प्रवहणं, तथा तर्कयामि साम्प्रतं आर्य्यया
आरूढया भवितव्यं; तद्गच्छामि, यात, गोणा, यात ।

(२) अरे रे, अरे जय, जयमान, चन्दनक, समं व्रजति नर
पतिहृदयं च, बन्धनं चापि । अरे पुरस्तात् प्रतोलीदारे तिष्ठ
तं; त्वमपि पश्चिमे; त्वमपि दक्षिणे; त्वमपि उत्तरे । योऽपि एष
प्रांकारखण्डः एतमभिरुह्य, चन्दनेन समं गत्वा, अवलोक
यामि । एहि, चन्दनक, एहि, इतस्मावत् ।

अवित्र ।

उज्जाणेषु, सहासु अ, मगो, णअरीए, आपणे, घोषे,
तं, तं, जोहह तुरिआ, संका वा जाअए जत्य । १४ ।
रे, रे, वीरअ, किं दरिसेसि, भणाहि दाव वीसइं,
भेत्तूण अ बंधणअं को सो गोवालदारअं हरइ,
कस्स अट्टमो दिणअरो, कस्स चउत्थोअ वट्टदे चंढी,
इट्ठोअ भग्गवगहो, भूमिसुओ पंचमो कस्स,
भण, कस्स जम्मइट्ठो जीवो, णवमोतेह अ सुरसुओ ।
जीअंते चंदणए, को सो गोवालअं हरइ युगं (१) । १५ ।

(१) अरे रे वीरक, विरज, विश्रय, भीमाङ्गद, दण्डकाञ्च,
दण्डशूरप्रमुखाः ।

आगच्छत वित्रभास्वरितं यात्रां लघु कुरुत,
लक्ष्मीर्येन न राज्ञः प्रभवति गोत्रान्तरं गन्तुं ।

अपिच ।

उद्यानेषु, सभासु, च, मार्गे, नगर्यां, आपणे, घोषे,
तं, तं, अन्वेषयत त्वरितं, शङ्का वा जायते यच्च ।
रे रे वीरक, किं दर्शयसि, भणसि तावत् वित्रभं,
भित्ता च बन्धनकं कः स गोपालदारकं हरति,
कस्याष्टमोदिनकरः, कस्य चतुर्थस्य वर्त्तते चन्द्रः,
षष्ठस्य भार्गवगहो, भूमिसुतः पञ्चमः कस्य,
भण, कस्य जन्मषष्ठोजीवो, नवमस्तथैव सुरसुतः,
जीवति चन्द्रनके, कः स गोपालकं हरति ।

वीरकः । भउ चंदणआ, अवहरइ कोवि तुरिअं । चंद
णअ, सवामि तुज्ज हिअएण, जह अद्दुइद दिनअरे गोवा
लअदारओ खुडिदो (१) ।

चेटः । जाध, गोणा, जाध (२) ।

चंद ॥ दृष्ट्वा ॥ अरे, रे, पेक्ख, पेक्ख; ओहाडिओ पव
हणोवज्जइ मज्जेण राअमग्गस्स । एदं ताव विआरह, कस्स,
कहिं पवसिओ पवहणो (३) ।

वीरकः ॥ अवलोक्य ॥ अरे, पवहणवाहआ, मा दाव
एदं पवहणं वाहेहि । कस्स केरकं एदं पवहणं? कोवा इध
आरूढो? कहिं वा वच्चदि? (४)

(१) हे भट चंदनक, अपहरति कोऽपि त्वरितं, चन्द
नक, अपामि तव हृदयेण, यथा अर्द्धादितदिनकरे गोपालक
दारकः खुटितः पलायित इत्यर्थः ।

(२) यात, गोणा, यात ।

(३) अरे, रे, पश्य, पश्य; अपवारितं प्रवहणं ब्रजति
मध्येन राजमार्गस्य । एतं तावद्विचारय, कस्य, कुत्र प्रेषितं
प्रवहणं ।

(४) अरे, प्रवहणवाहक, मा तावदेतं प्रवहणं वाहय ।
कस्य इतमेतत् प्रवहणं? कोवा इहारूढः? कुत्र वा ब्रजति ।

चेटः । एषे खु पवहणे अज्जचारुदत्ताहकोलके; इध अज्जा वसंतसेणा आरूढा; पक्षाणं पुष्पकरण्डं जिषु ज्जाणं कीलितुं चालुदत्तस्य णिज्जदि (१) ।

वीरकः ॥ चंदनकमुपसृत्य ॥ एषो पवहणवाहो भणदि; अज्जचालुदत्तस्य पवहणं, वसंतसेणा आरूढा, पुष्प करण्डं जिषुज्जाणं णीअदित्ति (२) ।

चंद । ता गहदु (३) ।

वीरकः । अनवलोदो जेव्व? (४)

चंद । अधइं (५) ।

वीरकः । कस्य पचएण? (६)

चंद । अज्जचारुदत्तस्य (७) ।

(१) एतत् खलु प्रवहणं आर्य्यचारुदत्तस्य हतं, इहार्थ्या वसन्तसेना आरूढा; प्रस्थानं पुष्पकरण्डकं जीर्णोद्यानं क्रीडितुं चारुदत्तस्य निर्याति ।

(२) एष प्रवहणवाहको भणति; आर्य्यचारुदत्तस्य प्रवहणं, वसन्तसेनारूढा, पुष्पकरण्डकजीर्णोद्यानं नीयते इति ।

(३) तद्गच्छतु ।

(४) अनवलोकित एव?

(५) अथकिं ।

(६) कस्य प्रत्ययेन?

(७) आर्य्यचारुदत्तस्य ।

वीरकः । को अज्जचारुदत्तो? का वा वसंतसेणा? जेष
अणवलोद्ददं वच्चदि (१) ।

चंद । अरे, अज्जचारुदत्तं ण आणासि? णवा वसंत
सेणित्रं? जइ अज्जचारुदत्तं, वसंतसेणित्रं वा, ण आणासि, ता
गअणे जोएहासहिदं चंदं पि तुमं ण आणासि ।

को तं गुणारविंदं सीलमित्रकं जणे ण आणादि,
आवणदुक्खमोक्खं, चउःसाअरमारं रअणं ।
दोजेव्व पूअणीआ इह णअरीए तिलअभूदाअ,
अज्जा वसंतसेणा, धम्मणिही चारुदत्तोअ (२) । १११

वीरकः । अरे, चंदनआ;

(१) कआर्य्यचारुदत्तः? का वा वसन्तसेना? येनानवल्लो
कितं व्रजति ।

(२) अरे, आर्य्यचारुदत्तं न जानासि? नवा वसन्तसेनां?
यदि आर्य्यचारुदत्तं, वसन्तसेनां वा, न जानासि, तदा गगने
ज्योत्स्नासहितं चन्द्रमपि त्वं न जानासि ।

कस्सं गुणारविन्दं श्रीलमृगाङ्गं जनान जानाति,
आपणदुःखमोक्खं, चतुःसागरमारं रत्तं ।
द्वावेव पूजनीयौ, इह नगर्य्या तिलकभूतौ च,
आर्य्या वसन्तसेना, धर्मनिधिश्चारुदत्तश्च ।

जाणामि चारुदत्तं, वसंतसेपं च सुदृ जाणामि,

पत्ने अलाअकञ्जे, पिअरंपि अहं ण जाणामि (१)।

आर्य्यकः ॥ स्वगतं ॥ अयं मे पूर्ववैरी, अयं मे पूर्वबन्धुः।

यतः।

एककार्य्यनियोगेऽपि नानयोस्तुल्यशीलता,

विवाहे च चितायाञ्च यथाङ्गतभुजोर्दयोः। ७)

चंद। तुमं तन्तिलो सेणावई रक्षापच्चददो; एदे
धारिदा मए वदत्ता, अवलोएहि (२)।

वीरकः। तुमं पि रक्षापच्चददो बलवई; ता तुमं जेव्व
अवलोएहि (३)।

चंद। मए अवलोददं, तुए अवलोददं भोदि (४)।

वीरकः। जं तुए अवलोददं, तं रक्षा पालएण अवलो
ददं (५)।

(१) जानामि चारुदत्तं, वसन्तसेनाञ्च सुदृ जानामि,

प्राप्ते च राजकार्य्ये, पितरमपि अहं न जानामि।

(२) त्वं चिन्तापरः सेनापतीराज्ञः प्रत्ययितः; एतौ
धारितौ मया बलीवर्द्धौ, अवलोकय।

(३) त्वमपि राज्ञः प्रत्ययितो बलपतिः; तस्मात्त्वमपि
अवलोकय।

(४) मयावलोकितं, त्वयावलोकितं भवति।

(५) यत्त्वयावलोकितं, तत् राज्ञा पालकेनावलोकितं।

चंद । अरे, उषामेहि धुरं (१) ।

चेटः ॥ तथा करोति ॥

आर्यकः ॥ स्वगतं ॥ अपि रक्षणेभामवलोकयन्ति । अश
स्त्रश्चास्मि मन्दभाग्यः । अथवा ।

भोमस्यानुकरिष्यामि, वाङ्गः शस्त्रभाविष्यति ;

वरं व्यायच्छतोमृत्युर्न गृहीतस्य बन्धने । ७०

अथवा । साहसस्य तावदनवसरः ।

चंद ॥ नाथ्येन प्रवहणमारुह्यावलोकयति ॥

आर्यकः । शरणागतोऽस्मि ।

चंद ॥ संस्त्रातमाश्रित्य ॥ अभयं शरणागतस्य ।

आर्यकः ।

त्यजति किल तं जयश्रीर्जहति च मित्राणि बन्धुवर्गस्य,

भवति च सदीपहास्यो, यः खलु शरणागतं त्यजति । ७१

चंद । कथं? अज्जोगोपालदारओ, सेणविन्तासिदो
विअ पत्तरहो, साउण्णअस्स हत्थे णिवडिदो ॥ विचिन्त्य ॥
एसो अणवराधो सरणाअदो; अज्जचारुदत्तस्स पवहणं
आरूढो; पाणप्पदस्स मे अज्जसक्खिलअस्स मित्तं; अणदो,
राअण्णिओओ । ता किं दाणिं एत्थ जुत्तमणुचिठ्ठिदुं । अधवा,
जं भोदु, तं भोदु, पठमं जेव्व अभअं दिणं (२)

(१) अरे, उषामय धुरं ।

(२) कथं आर्यकोगोपालदारकः, श्येनवित्रासितद्व

भीताभयप्रदाणं दत्तस्य परोपकाररसिकस्य,

जद होद, होउ णामो, तहविडु लोए गुणेजेव्व ॥१८

॥ भयमवतीर्य ॥ दिद्वे अज्जो ॥ इत्यर्द्धे तेन ॥ अज्ज आ
वसन्तसेणा । तदो एषा भणादि; जुत्तं णेदं, सरिसं णेदं, जं
अहं अज्ज चारुदत्तं अहिमारिदुं गच्छतो, राअमग्गे परि
भूदा (१) ।

वीरकः । चन्दनत्रा, एतथ मह संशयो समुत्पणो (२) ।

चंद । कथं दे संशयो? (३)

पक्षी, शाकुनिकस्य हस्ते निपतितः । एष अनपराधः शरणा
गतः; आर्यचारुदत्तस्य प्रवहणं आरूढः; प्राणप्रदस्य मे आर्य
शर्विलकस्य मित्रं; अन्यतो, राजनियोगः । तत्किमिदानीमत्र
युक्तमनुष्ठानं । अथवा, यद्भवतु तद्भवतु, प्रथममेवाभयं दत्तं ।

(१) भीताभयप्रदानं ददतः परोपकाररसिकस्य,

यदि भवति, भवतु नाशस्तथापि खलु लोके गुण एव ।

दृष्टआर्यः, आर्या वसन्तसेना । तत् एषा भणति; युक्तं
नेदं, सदृशं नेदं, यदहं आर्यचारुदत्तं अभिसर्तुं गच्छन्ती,
राजमार्गं परिभूता ।

(२) चन्दनक, अत्र महान् संशयः समुत्पन्नः ।

(३) कथं ते संशयः?

वीरकः । संभ्रमघर्घरकटां तुमं जादोसि जं तुए भणिदं,
दिट्टो मए अज्जो ; पुणो अज्जआ वसंतसेणेत्ति ।
एत्य मे अप्यच्चओ (१) ।

चंद । अरे, को अप्यच्चओ तुह? वअं दक्खिणत्ता अव्यक्त
भाषिणो, खस, खत्तिक्कडो, क्कडट्टो, ऽविलअ, कर्णाट, कर्ण,
प्रावरण, अंद्रविड, चोल, वीण, बर्जर, खेरखान, मुख, मधु
घानप्रभृतीनां, स्त्रैश्चजातीनां, अनेकदेशभाषाभिज्जा, यथेष्टं
मंत्रयामो, दिट्टा दिट्टो वा, अज्जोवा अज्जआ वा, किं शब्द
विचारः स्त्रीपुन्रपुंसकव्याख्यानमप्रस्तुतं (२) ।

वीरकः । एं अहंपि पलोएमि; राअअणा एसा; अह
रक्षोपच्चइदो (३) ।

(१) संभ्रमघर्घरकण्डस्त्वं जातोऽसि यत्त्वया भणितं,
दृष्टोमया खलु आर्य्यः; पुनरार्य्या वसन्तसेनेति ।

अत्र मे अपत्ययः ।

(२) अरे कः अपत्ययस्तव? वयं दाक्षिणात्या अव्यक्त
भाषिणः, खसेयादीनि कुलदेशोपहितानि स्त्रैश्चजातिनामा
नीति बोध्यं । मंत्रयामोभाषामहे दृष्टो दृष्टा वा, आर्य्यावा
आर्य्या वा ।

(३) ननु अहमपि प्रलोकयामि; राजाज्ञा एषा; अहं
राज्ञः प्रत्ययितः ।

चंद । ता किं अहं अप्पच्चओ संवुत्तः (१) ।

वीरकः । षं सामिणिओओ (२) ।

चंद ॥ खगतं ॥ अज्जगोवालदारओ अज्जचारुदत्तस्स
पवहणमहिरुह्मिअ अप्पक्कमदित्ति, जइ कहिज्जदि, तदो अज्ज
चारुदत्तो रखा सामिज्जइ; ता कोएत्थ उआओ ॥ विचिन्थ ॥
कर्णाटकलहप्पओअं कलेमि ॥ प्रकाशं ॥ अरे, वीरअ, मए
चंदणकेण पलोइदं, पुणेवि तुमं पलोएसि; कोतुमं? (३)

वीरकः । अरे, तुमंपि को? (४)

चंद । पूइज्जंतो, माणिज्जंतो तुमं अप्पणो जादिं अणु
सुरेमि (५) ।

वीरकः ॥ सक्रोधं ॥ अरे, का मइ जादो? (६)

(१) तत्किमहमप्रत्ययितः सम्वृत्तः ।

(२) ननु स्वामिनियोगः ।

(३) आर्यं गोपालदारकआर्यंचारुदत्तस्य प्रवहण
मधिरुह्य अपक्रामतीति, यदि कथ्यते, तदा आर्यंचारुदत्तो
राज्ञा शास्यते, तत्कोऽत्र उपायः । कर्णाटकलहप्रयोगं
करोमि । अरे, वीरक, मया चन्द्रकेन प्रलोकितं, पुनरपि
त्वं प्रलोकयसि, कस्त्वं?

(४) अरे त्वमपि कः?

(५) पूज्यमानोऽगान्यमानस्त्वमात्मनोजातिं अनुस्मरसि ।

(६) अरे, का मम जातिः?

चंद । को भणउ (१) ।

वीरकः । भणउ; अहवा ए भणउ! (२)

जाणंतावि हि जादिं तुज्ज ए भणामि शीलविहवेण,
चिठ्ठउ महच्चिअ मणे, किं च कइत्येण भग्गेण (३) ।

वीरकः । एं, भणउ, भणउ (४) ।

चंद ॥ संज्ञां ददाति ॥

वीरकः । अरे, किं णेदं (५) ।

चंद । सिखसिलाअलहत्थो, पुरिसाणं कुक्कगंठिसंठावणे,
कर्त्तरिवावडहत्थो, तुमं पि सेणावई जादो (६) ।

वीरकः । अरे चन्दनआ, तुमंपि मानिज्जंतो, अप्पणोकरिकं
जादिं य सुमरेमि (७) ।

(१) को भणतु ।

(२) भणतु; अथवा न भणतु ।

(३) जानन्नपि खलु जातिं तव भणामि शीलविभवेन,
तिष्ठतु ममैव मनसि, किञ्च कपित्थेन भग्नेन ।

(४) ननु, भणतु, भणतु ।

(५) किं नेदं ।

(६) शीर्षशृगालकहस्तः, पुरुषाणां कुक्कगन्धिसंस्थापनः,
कर्त्तरिव्यापृतहस्तस्त्वमपि सेनापतिर्जातः ।

(७) अरे चन्दनक, त्वमपि मान्यमान, आत्मनः कृतां
जातिं न स्मरसि ।

चंद । अरे, का मह चंदणअस्स चंदविउड्डस्स जादी? (१)

वीरकः । को भणउ (२) ।

चंद । भणउ, भणउ (३) ।

वीरकः ॥ नाथ्येन संज्ञां ददाति ॥

चंद । अरे, किं णेदं (४) ।

वीरकः । अरे, सुणाहि (५) ।

जादी तुज्ज विण्डुद्धा, मादा भेरी, पिदावि ते पडहो,

दुसुह करअभादा, तुमं पि सेणावइ जादो (६) ।

चंद ॥ सक्रोधं ॥ अहं चंदनओ चुआरओ ! ता पलोए
हि पवहणं (७) ।

वीरकः । अरे, पवहणवाहआ, पडिवत्तावेहि, पवहणं
पलोइस्सं (८) ।

चेटः ॥ तथा करोति ॥

(१) अरे, का मम चन्दनकस्य चन्द्रविण्डुद्धस्य जातिः?

(२) को भणतु ।

(३) भणतु, भणतु ।

(४) अरे, किं नेदं ।

(५) अरे, शृणु ।

(६) जातिस्त्व विण्डुद्धा, माता भेरी, पितापि ते पटहः,

दुर्मुख करटकभ्राता, त्वम पि सेनापतिर्जातः ।

(७) अहं चन्दनकश्चर्माकारः ! तदा प्रलोकय प्रवहणं ।

(८) अरे प्रवहणवाहक, परिवर्तय प्रवहणं प्रलोकयिष्यामि ।

॥ वीरकः नाथ्येन प्रवहणमारोढुमिच्छति चंदनकः सहस्रं
केशेषु गृहीत्वा पातयति, पादेन ताडयति ॥

वीरकः ॥ सक्रोधमुत्थाय ॥ अरे, अहं तुए वीसदे,
राश्राणत्तिं करेन्तो, सहसा केशेषु गेह्निअ पादेन ताडिदो ।
ता सुणु, रे; अहिअरणमज्जे जदि दे चउरंगं ण कप्पावमि,
तदो ण होमि वीरओ (१) ।

चंद । अरे राअउलं, अहिअरणं वा, वच्च; किं तए सुणअ
सरिसेण (२) ।

वीरकः ॥ तथेति निष्क्रान्तः ॥

चंद ॥ दिशोऽवलोक्य ॥ गच्छ, रे प्रवहणवाहक, गच्छ ।
जइ कोवि पुच्छदि तदो भणेषि, चंदनअवीरएहिं अवलोइदं पव
हणं वच्चदि । अज्जे वसन्तसेणे, इदं च अहिष्णाणं दे देमि (३) ।

(१) अरे, अहं त्वया विश्रब्धा, राजाञ्जतिं कुर्वन्, सहसा
केशेषु गृहीत्वा पादेन ताडितः । तत् शृणु, रे; अधिकरण
मध्ये यदि ते चतुरङ्गं न कृतयामि, तदा न भवामि वीरकः ।

(२) अरे राजकुलं, अधिकरणं वा व्रज; किं त्वया
शून्यकसदृशेन ।

(३) गच्छ, रे प्रवहणवाहक, गच्छ । यदि कोऽपि
पृच्छति तदा भण, चन्दनकवीरकाभ्यामवलोकितं प्रवहणं
व्रजति । आर्य्ये वसन्तसेने, इदञ्चाभिज्ञानं ते ददामि ।

॥ इति खड्गं प्रयच्छति ॥

आर्य्यकः ॥ खड्गं गृहीत्वा सहर्षमात्मगतं ॥

अथे शस्त्रं मया प्राप्तं, स्यन्दते दक्षिणोभुजः,

अनुकूलञ्च सकलं, हन्त संरक्षितोऽप्यहं । ११)

चंद । अञ्ज ए ।

एत्य मए विष्णादा, पडिद्धाविदा, चंदणअंपि सुमरेसि,

पं भणामि, एम लुद्धे षेहस्स रसेण वो ज्ञामो (१) ।

आर्य्यकः ।

चन्दनस्यन्दशीलाब्धो, दैवादद्य सुहृन्नाम,

चन्दनं भो स्मरिष्यामि, सिद्धादेशस्तथा यदि । ११)

चंद । अभअं तुह देउ हरोविन्ह वंछ्णा रवीअ चंदोअ ।

हत्तूण सत्तुवक्खं सुम्मणिसुम्भे जघा देवो (२) ।

चेटः ॥ प्रवहणेन निष्क्रान्तः ॥

(१) आर्य्य ।

अत्र मया विज्ञप्ता प्रत्ययिता, चन्दनकमपि स्मरसि;

ननु भणामि, एष लुब्धः, स्नेहस्य रसेन सुवदामः ।

(२) अभयं तव ददातु हरोविष्णुर्ब्रह्मा रविश्च चन्द्रश्च,

हत्वा शत्रुपक्षं शुम्भनिशुम्भौ यथा देवौ ।

चंद ॥ नेपथ्याभिमुखमवलोक्य ॥ अरे, णिक्रमंतस्स पिअव
अस्सो मे सव्विल्लओ पुट्टिदोअज्जेव्व अणुलग्गो गदो । भोदु,
पधाणदंडधारओ, वीरओ, राअपच्चअआरो विरोधिदो;
ता जाव अहंपि पुत्तभादुपडिबुदो एदं जेव्व अणुगच्छामि (१) ।
॥ इति निष्क्रान्ताः सर्वे ॥

प्रवहणविपर्ययोनाम षष्ठोऽङ्कः ।

(१) अरे, निष्क्रामतोमम प्रियवयस्यः, शर्विलकः पृष्ठ
तएवानुलभोगतः । भवतु, प्रधानदण्डधारको, वीरको,
राजप्रत्ययकारकोविरोधितः; तत् यावदहमपि पुत्रभातृ
परिवृतएतमेवानुगच्छामि ।

अथ सप्तमाङ्कः ।

ततः प्रविशति चारुदत्तोविदूषकश्च ।

विदू । भो, पेक्ख, पेक्ख, पुष्पकरण्डञ्जिलुञ्जाणस्स वस्सि
रीअदां (१) ।

चारु । वयस्य, एवमेतत्; तथाहि;

वणिजद्वय भान्ति तरवः, पण्थानीव स्थितानि कुसुमानि,

शुक्लमिव साधयन्तो मधुकरपुरुषाः प्रविचरन्ति । >

विदू । भो, इमं असक्काररमणीयं शिलाअलं उवविषदु
भवं (२) ।

चारु ॥ उपविश्य ॥ वयस्य, चिरयति वर्द्धमानकः ।

विदू । भणितो मए, वट्टमाणओ, वसन्तसेणिअं गेहिअ,
लज्जं लहं आअव्वन्ति (३) ।

चारु । भणितस्तत्किं चिरयति ।

(१) भोः, पश्य, पश्य, पुष्पकरण्डकजीर्णोद्यानस्य सञ्ची
कतां ।

(२) भोः, इदमसंस्काररमणीयं; शिलातलमुपविशतु
भवान् ।

(३) भणितो मया, वर्द्धमानकः, वसन्तसेनां गृहीत्वा, लघु
लघु आगच्छेति ।

किं यात्यस्य पुरः, जनैः प्रवहणं तस्यान्तरं मार्गते,
भग्नेऽचे परिवर्त्तनं प्रकुर्वते, छिन्नोऽथ वा प्रग्रहः,
कर्मान्तोजितदाहवारितगतिर्मार्गान्तरं याचते,
स्वैरं प्रेतितगोयुगः, किमथवा स्वहृन्दमागच्छति ।

॥ प्रविश्य गुप्तार्थकप्रवहणस्यः चेटः ॥

चेटः । जाध, गोणा, जाध (१) ।

आर्थकः ॥ स्वगतं ॥

नरपतिपुरुषाणान्दर्शनाङ्गीतभीतः,

सनिगडचरणत्वात्सावशेषापसारः,

अविदितमधिरूढोयामि, साधो सुधाने,

परभृतद्वव नीडे रक्षितोवायसीभिः ।

अहो, नगरात्सुदूरमपक्रान्तोऽस्मि; तत्किमस्मात् प्रवह
णादवतीर्थं वृक्षवाटिकाग्रहणं प्रविशामि । उताहो, प्रवहण
स्वामिनं पश्यामि । अथवा, कृतं वृक्षवाटिकाग्रहणेन, अभ्युप
पन्नवत्सलः खलु तत्र भवानार्थचारुदत्तः श्रूयतां, तत्रत्यस्त्री
हृत्यगच्छामि ।

सतावदस्माद्भ्रमणार्णवोत्थितं निरीक्ष्य साधुः समुपैति निर्वृतिं,
शरीरमेतद्वर्तमानं शोभते धृतं मेया तस्य महार्त्तनागुणैः ।

चेटः । इमं तं उज्जाणं, जाव उपसप्पामि ॥ उपसृत्य ॥

अज्जमित्तेअ (२) ।

(१) यात, गोणा, यात ।

(२) इदं तदुद्यानं यावदुपसर्पामि आर्थकमैत्रेय ।

विदू। भो, पित्रं दे षिवेदेमि; वट्टमाणश्चो मंतेदि, आग
दाए वसंतसेणाए होदव्वं (१)।

चारु। प्रियन्नः प्रियन्नः।

विदू। दासीपुत्ता, किं चिरइदोसि (२)।

चेटः। अज्ज मित्तेअ, मा कुप्प, जाणत्थलके विसुमरि
देत्ति कदुअ, गदागदिं कलेन्ते चिलइदेन्दि (३)।

चारु। वर्द्धमानक, परिवर्त्तय प्रवहणं। सखे मैत्रेय, अव
तारय वसन्तसेनां।

विदू। किं णिअलेण से बद्धा गोडा, जेण सअं षोद
लदि ॥ उत्थाय प्रवहणमुद्दाअ ॥ भो, ण वसन्तसेणा, वसंत
सेणो क्खु एसे (४)।

चारु। वयस्य, अलं परिहासेन; न कालमपेक्षते खेहः।
अथ वा स्वयमेवावतारयामि ॥ इत्युत्तिष्ठति ॥

आर्य्यकः ॥ दृष्ट्वा ॥ अये, अयमेव प्रवहणस्वामी, न केवलं
श्रुतिरमणीयो, दृष्टिरमणीयोऽपि; हन्त, रक्षितोऽस्मि।

(१) प्रियं ते निवेदयामि; वर्द्धमानको मन्त्रयति, आगतया
वसन्तसेनया भवितव्यं।

(२) दासीपुत्र, किं चिरायितोऽसि।

(३) आर्य्य मैत्रेय, मा कुप्य, यानास्तरणं विस्मृतमिति
हत्वा, गतागतं कुर्वन् चिरायितोऽस्मि।

(४) किं निगडेनास्याः पादौ बद्धौ, येन स्वयं नावतरति।
न वसन्तसेना, वसन्तसेनः खल्वेषः।

चारु ॥ प्रवहणमधिरुह्य दृष्ट्वा च ॥ अथे तत्कोऽर्थः?

करिकरसेमवाङ्गः, सिंहेपोनीन्नतासः,

पृथुतरसमवचास्ताम्रलोलायताक्षः,

कथमिदमसमानं प्राप्तएवंविधोथे

वहति निगडयुग्मं, पादलग्नं महात्मा । ॥५॥

ततः को भवान्?

आर्य्यकः । शरणागतो गोपालप्रकृतिरार्य्यकोऽस्मि ।

चारु । किं, घोषादानीय योऽसौ राज्ञा पालकेन बद्धः ।

आर्य्यकः । अर्थकिं ।

चारु । विधिनैवोपनीतस्त्वं चतुर्विषयमागतः,

अपि प्राणानहं जह्यां, न तु त्वां शरणागतं । ॥५॥

आर्य्यकः ॥ हर्षं नाटयति ॥

चारु । बद्धमानक, चरणान्निगलमपनय ।

चेटः । जं अज्जोआणवेदि ॥ तथा क्वला ॥ अज्ज अव

णीदाणि णिअलाणि (१) ।

आर्य्यकः । खेहमथान्यन्यानि दृढतराणि रत्नानि ।

विदू । सङ्गहेहि णिअलादं एमेवि मुक्त्तो; सम्यदं अग्हे
वज्जिस्सामो (२) ।

(१) यदार्य्यआज्ञापयति । आर्य्य अपनीतानि निगडानि ।

(२) संगच्छत्सु निगडेषु एषोऽपि मुक्तः; साम्यतं वयं
त्रजिथ्यामः ।

चारु । धिक् शान्तं ।

आर्थकः । सखे, चारुदत्त, अहमपि प्रणयेनेदं प्रवहणं
मारुढः, तत् चन्तव्यं ।

चारु । अलं ; चान्तोऽस्मि स्वयंयाहप्रणयेन भवता ।

आर्थकः । अभ्यनुज्ञातो भवता गन्तुमिच्छामि ।

चारु । गम्यतां ।

आर्थकः । भवत्ववतरामि ।

चारु । सखे, नावतर्त्तव्यं । प्रत्ययापनीतसंयमनस्य भवतो
अलघुसंवारा गतिः । सुलभपुरुषसञ्चारेऽस्मिन्प्रदेशे प्रवहणं
विश्वासमुत्पादयति ; तत्रवहणेनैव गम्यतां ।

आर्थकः । यथाह भवान् ।

चारु । क्षेमेण ब्रज बान्धवान् ।

आर्थकः । ननु मया लब्धो भवान् बान्धवः ।

चारु । स्मर्त्तव्योऽस्मि कथान्तरेषु भवता ।

आर्थकः । स्वात्मापि विस्मर्यते ।

चारु । त्वां रक्षन्तु पथि प्रयान्तममराः

आर्थकः । संरक्षितोऽहं त्वया ।

चारु । स्वैर्भाग्यैः परिरक्षितोऽसि ।

आर्थकः । ननु हे तत्रापि हेतुर्भवान् ।

चारु । यत्नोद्यते पाक्षके महती रक्षा वर्त्तते, तत् शीघ्रं
भवकामतु भवान् ।

आय्यकः । एवं पुनर्दर्शनाय ॥ निष्क्रान्तः ॥

चारु । क्लृप्तं मनुजपतेर्महद्गुणीकं,

स्थातुं हि चणमपि न प्रशस्तमस्मिन् ।

मैत्रेय, क्षिप निगडं पुराणकूपे;

पश्येयुः क्षितिपतयोहि चारुदृष्ट्या । ११ \

॥ वामाक्षिस्यन्दनं सूचयित्वा ॥ सखे, मैत्रेय, वसन्तसेना
दर्शनोत्सुकोऽयं जनः ॥ पश्य ॥

अपश्यतोऽद्य तां कांतां वामं स्फुरति खोचनं,

अकारणपरित्रस्तं हृदयं व्यथते मम । / ८

तदेहि, गङ्गावः ॥ परिक्रम्य ॥ कथमभिमुखमनाभ्युदयिकं
अमणकदर्शनं ॥ विचार्य ॥ प्रविशत्वथमनेन पथा, वयमप्यने
नैव पथा गङ्गामः ॥ इति निष्क्रान्ताः सर्वे ॥

आर्यकापहरणं नाम सप्तमोऽङ्कः ।

अथाष्टमाङ्कः ।

ततः प्रविशत्यार्द्रचौरहस्तोभिक्षुः ।

भिक्षुः । अज्ञाः !

कलेध धम्मसच्चयं, जग्गेध जग्गाणपडहेण,

विसमा इदिअचोला हलन्ति चिलसच्चदं धम्मं ।

अविअ ।

पञ्चज्जण जेण मालिदा, इस्सिअ मालिअ, गाम लक्खिदे,

अवलेअ चंडाल मालिदे, अवसं से सग्ग गाहदि ।

शिलमुण्डअ, मुण्ड मुण्डिदे, चित्तू ण मुण्डिदे, कीस मुंडिदे,

जाहपुण अ चित्त मुण्डिदे, साज्ज सुद्ध शिल ताह मुण्डिदे (१)

(१) हे अज्ञाः ।

कुरुध्वं धर्मसच्चयं, नित्यं जागृत ध्यानपटहेन,

विषमा इन्द्रियचौरा हरन्ति चिरसच्चतं धर्मं ।

पञ्चेन्द्रियाण्येनमारितानि, अविद्याञ्जमारयित्वा, गात्रं रक्षितं,

अवलम्बाहङ्कारोमारितो, स्वयं स पुनः स्वर्गं गच्छते ।

हे शिरोमुण्डक, मुण्डं मुण्डितं, चित्तं न मुण्डितं, किं, मुण्डितं ।

यस्य पुनश्च चित्तं मुण्डितं, साधुः शुद्धः तस्य शिरोमुण्डितं ।

गिह्रिदं कशाश्रोदके एश चीवले, जाव एदं लह्विअ,
शालकाहकेलके उज्जाणे पविशित्र, पोक्खलिणीए पक्खा
लिअ, लज्जं लज्जं अवक्कमिस्सं (१)।

॥ परिक्रम्य तथा कराति । नेपथ्ये ॥ चिठ्ठ, अरे दुट्टअम
णक, चिठ्ठ (२)।

भिचुः ॥ दृष्ट्वा सभयं ॥ ही अविदमाणहे! एणे षे लाअशा
लशंठाणे आअदे; एकेण भिखुणा अवलाहेकिदे, अणपि जहिं
जहिं भिखुं पेक्खदि, तहिं तहिं गोणट्टणासं विन्धिअ आवाहेदि।
ता कहिं अशरणे शरणं गमिस्सं। अथवा, भट्टालके ज्जेव्व
बुद्धे मे शरणे (३)

॥ प्रविश्य सखङ्गेन विटेन सह शकारः ॥ चिठ्ठ, लो दुट्टअम
णक, चिठ्ठ! आवाणअम ज्जेव्वपविट्ठस्स विअ लत्तमूलअश
शीर्षं ते मोउदइस्सं (४) ॥ इति ताडयति ॥

(१) गृहीतं कशाश्रमिदं चीवरं, यावदिदं गृहीत्वा, शालक
कृते उद्याने प्रविश्य, पुष्करिण्यां प्रक्षाल्य, लघु लघु अवक्रमिष्यामि।

(२) तिष्ठ, रे दुष्टअमणक, तिष्ठ।

(३) भो आश्चर्य्ये! एष राजशालकसंस्थानकआगतः।
एकेण भिखुणा अपराधे कृते, अन्यमपि यत्र यत्र भिचुं पश्यति,
तत्र तत्र नासिकां विद्ध्वा अपवाहयति; तस्मात्कुत्र अशरणः
शरणं गमिष्यामि। अथवा भट्टारकएव बुद्धे मे शरणं।

(४) तिष्ठ, रे दुष्टअमणक, तिष्ठ। आपानकमध्यप्रविष्ट
स्यापि रक्तमूलकस्य शीर्षं ते भञ्ज्यामि।

विटः। काणेलीमातः। न युक्तं निर्वेदधृतकषायं भिक्षुं
ताडयितुं; तत्किमनेन। इदन्तावत्सुखोपगम्यमुद्यानं पश्यतु
भवान्।

अशरणशरणप्रमोदभूतैर्वनतरुभिः क्रियमाणचारुकर्म,
हृदयमिव दुरात्मनामगुप्संनवमिव राज्यमनिर्जितोपभोग्यं । 13

भिक्षुः। शाश्रदं, प्रसीदतु उवाशके (१)।

शकारः। भावे, पेक्ख, पेक्ख, आक्कोशदि मं (२)।

विटः। किं ब्रवीति।

शकारः। उवाशकेति मं भणति। किं, हगे णाविन्दे? (३)

विटः। बुद्धोपासक इति भवन्तं स्तौति।

शकारः। सुणु, श्रमणका, सुणु (४)।

भिक्षुः। तुमं धणे, तुमं पुणे (५)

शकारः। भावे, धणे पुणेति मं भणति। किं, हगे शला
वके, कोष्टके वा? (६)

(१) स्वागतं, प्रसीदतु उपासक।

(२) विद्वन्, पश्य, पश्य, आक्कोशति मां।

(३) उपासक, इति मां भणति; किमहं नापितः?

(४) शृणु श्रमणक।

(५) त्वं धन्यस्त्वं पुण्यः।

(६) धन्यः पुण्य इति मां भणति; किमहं आवको, कोष्ट
कावा?

विटः । काणेलीमातः ! मनु धन्यस्त्वं, पुण्यस्त्वं, इति भवन्तं
स्तीति ।

शकारः । भावे, ता कीश एग्रे इध आगदे ? (१)

भिक्षुः । इदं चीवलात्रं पक्खालिदुं (२) ।

शकारः । अले दुट्टमणक, एग्रे मम वहिणीवदिणा
मञ्जुजाणाणं पवले पुप्फकलंडुज्जाखे दिसे; जहिं दाव शुण
हका मिआला पाणिअं पिअन्ति; हगेवि पवलपुत्तिगे मणुशुके
ण णहाअमि । तहिं तुमं पुक्खलाणीए पुलाणकुलुत्यजूश
शवलादं उट्टुशगन्धिआदं चीवलादं पक्खालेमि । ता तुमं
एकपहालिअं कलेमि (३) ।

विटः । काणेलीमातः ! तथा तर्क्यामि यथानेन चिर
प्रभ्रजितेन भवितव्यं ।

शकारः । कथं, भावे जाणादि (४) ।

(१) तस्मात् कथमेष इहागतः ।

(२) इदं चीवरकं प्रचालितुं ।

(३) अरे, दुष्ट अमणक, एतन्मम भगिनीपतिना सर्व्वा
द्यानानां प्रवलं पुष्पकरण्डोद्यानं दत्तं; यत्र तावत् शुनकाः
शृगालाः पानीयं पिवन्ति; अहमपि प्रवलपुत्रघोमनुष्यकः न
स्मामि । तत्र त्वं पुष्करिण्यां पुराणकुलित्ययूषसवर्णानि उय
गन्धीनि चीवराणि प्रचालयसि। तत् त्वामेकप्रहारिकं करोमि ।

(४) कथं विद्वान् जानाति ।

विटः । किमत्र ज्ञेयं; पश्य;

अद्यार्थस्य तथैव केशविरहाङ्गौरी लल्लवटकृविः;

कालस्याख्यतया च चीवरद्यतः स्कन्धे न जातः किणः;

नाभ्यस्ता च कषायवस्त्ररचना दूरं निगूढान्तरं,

वस्त्रान्तञ्च पटोद्भ्रयात्प्रशिथिलं स्कन्धे न सन्निष्ठते ॥३॥

भिद्युः । उवाचके, एवं अचिलप्यव्वजिदे हगे (१) ।

शकारः । ता कीश तुमं जातमेत्तकं जेव्व, ए पव्व

जिदे (२) ॥ इति ताडयति ॥

भिद्युः । णमो बुद्धश्श (३) ।

विटः । किमनेन ताडितेन तपस्विना? मुच्यतां; गच्छतु ।

शकारः । अलो, चिट्ठ दाव, जाव शम्पधात्तेमि (४) ।

विटः । केन साद्धं ।

शकारः । अत्तणो हडक्केण (५) ।

विटः । हन्त, न गतं ।

शकारः । पुत्तका हलक्का, भट्टके पुत्तक, एग्गे शमणके
अवि णाम किं गच्छदु, किं चिट्ठदु; स्वयं णावि गच्छदु, णावि

(१) उपासक, एवं अचिरप्रव्रजितोऽहं ।

(२) किमर्थं त्वं जातमात्र एव न प्रव्रजितः ।

(३) नमो बुद्धस्य ।

(४) अरे तिष्ठ तावत्, यावत् संप्रधारयामि ।

(५) आत्मनो हृदयेन ।

चिह्नदु । भावे, संप्रधातिदं मए हउक्केण सह; एमे मह
हउक्के भणादि (१) ।

विटः । किं व्रवीति?

प्रकारः । मावि गळदु, मावि चिह्नदु; मावि उग्रशदु,
मावि षीग्रशदु; इधज्जेव्व झत्तिअ पडिअ मलेदु (२) ।

भिक्षुः । एमो बुद्धश, शरणागदेस्सि (३) ।

विटः । गळतु ।

प्रकारः । षं शमएण (४) ।

विट । कीदृशः समयः ।

प्रकारः । तथा कइमं फेलेदु, जथा पाणिअं पंकाइलं
ए हेदि । अथवा, पाणिअं पुञ्जीकदुअ कइमं फेलेदु (५) ।

(१) पुत्रक हृदय, भट्टारक पुत्रक, एष अमणकः अपि
नाम किं गच्छतु, किं तिष्ठतु, स्वयं नापि गच्छतु, नापि तिष्ठतु ।
संप्रधारितं मया हृदयेन सह; एतन्नाम हृदयं भणति ।

(२) मापि गळतु, मापि तिष्ठतु; मापि उच्छसितु, माअपि
निःशसितु; इहैव झटिति पतित्वा विद्यतां ।

(३) नमोबुद्धस्य, शरणागतोऽस्मि ।

(४) ननु समयेन ।

(५) तथा कइमं क्षिपतु, यथा पानीयं पक्काविलं न
भवति । अथवा, पानीयं पुञ्जीकृत्य कइमं क्षिपतु ।

विटः । अहो मूर्खता ।

विपर्यस्तमनस्यैः शिलाशकलवर्षभिः,

मांसवृक्षैरिद्यं मूर्खैर्भारान्ना वसुन्धरा । ५

भिद्युः ॥ नाद्येनाक्रोशति ॥

शकारः । किं भणदि ? (१)

विटः । स्तौति भवन्तं ।

शकारः । शृणु, शृणु, पुणोवि शृणु (२) ।

॥ तथा कृत्वा निष्क्रान्तोभिद्युः ॥

विटः । काणेलीमातः! पश्योद्यानस्य शोभां ।

अमी हि वृक्षा फलपुष्पशोभिताः, कठोरनिष्यन्दलतोपवेष्टिताः,

नृपाङ्गया रञ्जिजनेन पालितामराः सदाराइव यान्ति निर्दृतिं ।

शकारः । सुदु भावे भणदि (३) ।

वज्जकुशुमविचिन्तिदा अ भूमी,

कुशुमभलेण विणामिदा अ सुकवा ;

दुमशिखरलता अ लम्बमाणा,

पणसफलाइव वाणलालजन्ति ।

(१) किं भणति ।

(२) शृणु, शृणु, पुनरपि शृणु ।

(३) सुदु भावे भणति ।

वनकुशुमविचिन्तिताश्च भूमी, कुशुमभरेण विणामिताश्च वृक्षाः ;

दुमशिखरलताश्च लम्बमाना, पणसफलाणीव वाणरा लजन्ति ।

विटः । काषेलीमातः । इदं शिखातलमध्यास्यतां ।

प्रकारः । एषोऽस्मि आसितदे ॥ इति विटेन सह उपविशति ॥
भावे, अञ्जवि तं वन्नन्तशेषिअं शुमलामि, दुञ्जणवअणं विश्र
हउक्कादो ण ओदलदि (१) ।

विटः ॥ खगतं ॥ तथा निरस्त्रोऽपि स्मरति तां ।

अथवा । स्त्रीभिर्विस्मनितानां कापुरुषाणां विवर्द्धते मदनः,
सत्पुरुषस्य सएव नुभवतिमृदुर्नैव वा भवति ।

प्रकारः । भावे, कावि वेला थावलकचेडश्श भणितश्श,
पवहणं गेहिअ, लज्जं लज्जं आगच्छेत्ति । अञ्जवि णागच्छदित्ति,
चिल्लिहि वुभुक्षित्ते; मञ्जहे ण शकीअदि पादेहिं गन्तुं । ता
पेह, पेह ;

एहमज्जगडे प्रूले दुप्पेहे कुविदवाणलश्लिहे,
भूमि दृढसंतप्ता, हदपुत्तशदेव्व गन्धाली (२) ।

(१) एषोऽस्मि आसितइति । भाव, अद्यापि तां वसन्त
सेमां स्मरामि; दुर्जनवचनमिव हृदयास्मावतरति ।

(२) भाव, कापि वेला स्थावरकचेटस्य भणितस्य, प्रवहणं
गृहीत्वा, लघु लघु आगच्छेत्ति । अद्यापि नागच्छतीति, चिर
मस्मि वुभुक्षितः; मध्याह्ने न शक्यते पादाभ्यां गन्तुं । तत्
पथ, पथ ;

नभोमध्यगतः सूर्योदुभ्येक्ष्यः कुपितवानरसदृशः,
भूमि दृढसंतप्ता, हतपुत्रशतेव गान्धारी ।

विटः । एवमेतत् ।

हाथासु प्रतिमुक्तव्यकवचं निद्रायतो गोकुलं,
दृष्ट्वात्तैश्च निपीयते वनमृगैर्दृष्टं पथः सारसं,
सन्नापादतिशक्तितैर्न नगरीमार्गोनरैः सेव्यते,
तत्रां भूमिमपास्य च प्रवहणं मन्ये क्वचित्संस्मितं ।

शकारः । भावे,

शिरसि मम शिलीणे, भाव, शुष्कश्च पादः,
शुक्लनिखगविहङ्गा लुक्त्रशाखाशु लीणा;
शरपुलिशमनुश्या उहृदीर्घं शशन्तो,
शुक्लशरणनिषया आतपं शिर्व्वहन्ति ।

भावे । अञ्जवि श चेडे षागच्छति । अत्तणो विणोदण
णिमित्तं किं पि गादस्सुं ॥ इति गायति ॥ भावे, शुद्धं तु ए
जं मए गाददं ? (१)

विटः । किमुच्यते; गन्धर्व्वोभवान् ।

(१) शिरसि मम शिलीणे, भाव, सुख्यं च पादः;

शुक्लनिखगविहङ्गा लुक्त्रशाखासु लीणाः,
शरपुरुषमनुश्यादीर्घमुष्णं शसन्तो
शुक्लशरणनिषया आतपं शिर्व्वहन्ति ।

भाव, अद्यापि स चेटः नागच्छति । आत्मनो विनोदन
निमित्तं किमपि गास्यामि । भाव, अतं तया चन्मया गीतं ।

प्रकारः । कथं, गन्धर्वो ण भविष्यं ?

हिङ्गुञ्जला, जीरकभद्रमुत्थे, वचाहगण्डी, ब्रगुडाहगण्डी,

एत्रे मए त्रेविदगन्धजुन्ती, कथं ण हग्गे मधुलससत्ति ?

भावे, पुष्पोवि दाव गाइइं ॥ तथा करोति ॥ भावे, भावे,

इइदं तुए जं मए गाइइदं (१) ।

विटः । किमुच्यते; गन्धर्वो भवान् ।

प्रकारः । कथं गन्धर्वो ण भवामि ।

हिङ्गुञ्जला, दीपमरिचचुखे वग्वालिदे, तैलघिएहि मिश्रे,

भुन्ते मए, पारङ्गदीअमंशे; कथं ण हग्गे मधुलससत्ति ?

भावे, अञ्जवि चेडे णागइदि (२) ।

विटः । स्वस्वो भवतु भवान्; संप्रत्येवागमिष्यति ।

॥ ततः प्रविशति प्रवहणाधिरूढा वसन्तसेना चेटस्य ॥

(१) कथं, गन्धर्वो न भविष्यामि ?

हिङ्गुञ्जला, जीरकभद्रमुत्था, वचायागन्धिः, ब्रगुडा गुण्डी,

एषा मया सेविता गन्धयुक्ता, कथं नाहं मधुरस्वर, इति ?

भाव, पुनरपि तावत् गास्यामि । भाव, भाव, श्रुतं त्वया
यन्मया गीतं ।

(२) कथं गन्धर्वो न भवामि ।

हिङ्गुञ्जलं, दत्तमरीचचूर्णं व्याघारितं, तैलघृतैः मिश्रं,

भूक्तं मया, भारभृतीयमांसं; कथं नाहं मधुरस्वर इति ?

भाव, अद्यापि चेटो नागच्छति ।

चेटः। भीदे क्वु हग्गे, मज्जहणिके मुज्जे; मा दाणिं कुविदे साअन्नासअंठाणे उविण्णदि। ता तुखिदं वहामि। जाध, गोणा, जाध (१)।

वसन्तसेना। हड्डी हड्डी! ण उ वट्टमाणअस्स अन्नं सर संजाओ, किखेदं? किं ण उ अज्जचारुदत्तेण वाहनपण्डिसमं परिहरन्तेण, अणोमणुसो, अणपवहणं, पेसिदं भविस्सदि? फुरदि दाहिणं सोअणं, वेवदि मे हिअन्नं, सुखाओ दिखाओ, सर्व्वं ज्जेव विसंठुलं पेक्खामि (२)।

अकारः ॥ नेमिघोषमाकर्ष्य ॥ भावे, आगच्छे पवहणे (३)।

विटः। कथं जानासि?

अकारः। किं ण पेक्खदि भावे? वट्टअन्ने विअ घुलघुला अमाणे लक्खीअदि (४)।

(१) भीतः खल्वहं; माध्याह्निकः सूर्यः; मा इदानीं कुपितः राजश्यालसंस्थानको भविष्यति। तत् त्वरितं वहामि। यात, वृषभा, यात।

(२) हा धिक्, हा धिक्; न खलु वर्द्धमानकस्यायं स्वरसंयोगः किंनेदं? किं न खलु आर्य्यचारुदत्तेन वाहनपरिअमं परिहरता, अन्योमनुष्यः, अन्यत् प्रवहणं, प्रेषितं भविष्यति। स्फुरति दक्षिणं सोअणं, वेपते मे इदयं; शून्यादिअः, सर्व्वमेव विसंठुलं पश्यामि।

(३) आगतं प्रवहणं।

(४) किं न पश्यति भावः? वट्टशूकरइव घुरघुराधमाणं लक्ष्यते।

- विटः ॥ इहा ॥ बाधु लक्षितं, अथमागतः।
 शकारः। पुत्रकां थावरक, चेडा, आगलेभिः (१)
 चेटः। अधद्? (२)
 शकारः। पवहणेवि आगले? (३)
 चेटः। अधद्? (४)
 शकारः। गोणावि आगले? (५)
 चेटः। अधद्? (६)
 शकारः। तुमं पि आगले? (७)
 चेटः ॥ सहासं ॥ भट्टके, अहंवि आगदे (८)।
 शकारः। ता पवेग्रहि पवहणं (९)।
 चेटः। कदलेण मग्गेण (१०)।

-
- (१) पुत्रक स्थावरक, चेट, आगतोऽसि?
 (२) अथ किं?
 (३) प्रवहणमपि आगतं?
 (४) अथ किं?
 (५) वृषभौ अपि आगतौ?
 (६) अथ किं?
 (७) त्वमपि आगतः?
 (८) भट्टारक, अहमपि आगतः।
 (९) तस्मात् प्रवेश्य प्रवहणं।
 (१०) कतरेण मार्गेण।

प्रकारः । एतेषु ज्ञेयपगालखण्डेण (१) ।

चेटः । भट्टके, गोणा मलेप्ति, पवहणेवि भञ्जदि, हग्गो
वि चेडे मल्लामि (२) ।

प्रकारः । अले, लाअशालके हग्गो, गोणा मले अवलं
कीलिग्गं; पवहणे भग्गोऽवलं घडाइग्गं; तुमं मले अपे पव
हणवाहके ऊविग्गदि (३) ।

चेटः । श्वं उववसं ऊविग्गदि; हग्गो अरवेक्कीके ण
ऊविग्गं (४) ।

प्रकारः । अले, श्वंवि णग्गदु, पगालखण्डेण पवेग्गदि
पवहणं (५) ।

चेटः । विभञ्ज ले पवहणं शमं शामिणा विभञ्ज । अले

(१) एतेनैव प्राकारखण्डेन ।

(२) भट्टारक, वृषभान्नियन्ते, प्रवहणमपि भञ्जते,
अहमपि चेटोन्निये ।

(३) अरे, राजशालकोऽहं; वृषभान्नता अपरं केव्यामि;
प्रवहणं भग्गं अपरं कारयिव्यामि; त्वं मृतः अन्यः प्रवहणवा
हको भविष्यति ।

(४) सर्व्वं उपपन्नं भविष्यति; अहमात्मनः कृते न भवि
ष्यामि ।

(५) अरे, सर्व्वमपि नश्यतु; प्राकारखण्डेण प्रवेशय
प्रवहणं ।

पवहणे भावु, भट्टको गदुच विवेदेमि ॥ प्रविश्या ॥ कथं च
महको एते उवत्तिदे पवहणे (१) ।

प्रकारः । इच्छिया गोणा च मखा, लज्जतुमपि च मली? (२)

चेटः । अकदं? (३)

प्रकारः । भाव, आगच्छ; पवहणं पेक्खामो । भावे, तुमं
पि मे गुल्ल, पल्लमगुल्ल, पेक्खीअस्सि शादलके अम्मनालकोप्पि,
तुमं देवि पवहणं अग्गदो अहिलुह (४) ।

विटः । एवं भवतु ॥ इत्यारोहति ॥

प्रकारः । अथवा चिट्ठ तुमं; तुह थकेलकी पवहणे जेष
तुमं अग्गदो अहिलुहधि? हग्गी पवहणशामी अग्गदो पवहणं
अहिलुहामि (५) ।

(१) विभंज दे प्रवहणं समं खामिना विभंज । अन्यत्
प्रवहणं भवतु, भट्टारकं गत्वा निवेदयामि । कथं न भद्रं?
भट्टारकं, एतदुपस्थितं प्रवहणं ।

(२) ननु, पुंस्यस्त्रीज, वृषभान मृताः, लज्जपि न मृतः ।

(३) अथकिं?

(४) भाव, आगच्छ, प्रवहणं पक्खामः । भाव, लज्जपि
मे गुल्लः, प्रथमगुल्लः, प्रथम शादलकः अभ्यन्तरकारति, लं
तावत् प्रवहणमयतोऽधिरोह ।

(५) अथवा तिष्ठ त्वं; तव प्रकृतं प्रवहणं येन लज्जयतो
ऽधिरोहधि? अहं प्रवहणशामी अयतः प्रवहणमधिरोहामि ।

विटः । भवानिव प्रवीति ।

शकारः । अद्वि ह्यी एवं भवामि; तथापि तु ए प्रका
अले, अद्वि हेति भट्टके, भण्डि (१) ।

विटः । आरोहतु भवान् ।

शकारः । एत्रे अंपदं अद्विलुहामि । पुनका यावत्तका
वेडा, पडिवत्तावेदि पवहणं (२) ।

चेटः ॥ पराटत्य ॥ अद्विलुहदु भट्टारके (३)

शकारः ॥ अद्विहृद्भावलोक्य च शब्दां नाटयिमा त्वरित
मवतीर्य विटं कण्ठे अवलम्ब्य ॥ भावे, मडे! पवहणाधिकृता
लक्षणी चोखे वा पलिवशदि; ता अद्व लक्षणी, तदो उभवि
मूत्रे; अध चोले, ता उभेवि क्वञ्जे (४) ।

(१) यद्यप्यहमेव भवामि, तथापि तवैष आचारः, अधि
रो हेति भट्टारकं, भण्डित् ।

(२) एष साम्प्रतं अधिरोहामि । पुनकं सावरेकं चेद
परिवर्तय प्रवहणं ।

(३) अधिरोहतु भट्टारकः ।

(४) भाव, अहं चिये; प्रवहणाधिकृता राक्षसी चोरोवा
प्रतिषथति; तम् यदि राक्षसी, तदा उभावपि मुञ्चिता; अथ
शारः, तदा उभावपि खादितौ ।

प्रकारः। आदौ क्वे इमे तुष्टेः प्रवहणं तावतो
 इति। भावे, आदौ इति प्रवहणं (१)।

विटः। कौटोषः। भवत्येवं तावत्।

प्रकारः। कथं विभाष्यन्ता उडुएति, वायसा प्रजन्ति;
 ता, वाव भावे अक्लीहिं भक्लीमदि, इन्नीहिं पेक्लीमदि,
 ताव इति पञ्चादृश्यं (२)।

विटः ॥ वसन्तसेनां वृद्धा, सविषादमात्मगतं ॥ कथं।
 अथे, मृगी व्याघ्रमनुसरति। भोः कष्टं।

प्रवहणप्रतीकाग्रं पुच्छिनान्तराद्यनिं,

इंशी इंसं परित्यज्य, वायसं समुपस्थिता।

॥ अनान्तिकं ॥ वसन्तसेने न युक्तस्मिन्, नापि सद्वृद्धिदं;
 पूर्वं मामाहवद्याय इव्यार्थे अननीवशात्;

॥ वसन्तसेना शिरश्चाज्यति ॥

अथ रचेपतितदव वीजमुष्टिः निष्पन्नमिहागमनं सम्यक्तं;
 तत्किमप करिव्यामि।

(१) कातरः खल्वेष वृद्धचेटः प्रवहणं तावतो कथयति।
 भाव आलोक्य प्रवहणं।

(२) कथं प्रदगात्ता उडुएति, वायसा प्रजन्ति; तत् वावत्
 भावः अक्षिभ्यां भक्ष्यते, इन्नीः प्रेक्ष्यते, तावदहं पञ्चादृश्ये।

विटः । प्रवहणविपर्यासेनागृता, शरणागतः ।

ननूक्तमेव सचा भवतीति ।

अनूपचर, अग्नि, सुप्रियं वाग्निर्वा ।

वर्षः । प्रवहणविपर्यासेनागृता, शरणागतः ।

विटः । न भेतव्यं, न भेतव्यं । भवत्वेन वक्ष्यामि ॥ प्रकार

मुपगम्य ॥ काण्ठेसीमातः । सत्यं राक्षसेवाच प्रतिवसति ।

प्रकारः । भावे, भावे, नरु लक्ष्मी पण्डितश्चदि, ता कीच
य तुमं मूर्धेदि? अथवा, चोडे, ता किं तुमं ण भक्तिदे? (२)

विटः । किमनेन विरूपितेन, यदि पुनरुद्यानपरम्परया
पञ्चानेव नगरीमुष्णधिनीं प्रविश्यावः, तदा कोदेवः स्यात् ।

प्रकारः । एवं किदे, किं भोदि (३) ।

विटः । एवं कृते, व्यायामः सेवितो, धुर्याणां च परि
श्रमः परिहृतीभवति ।

प्रकारः । एवं भोदु । यावत्तत्रा चेडा, येह पवहणं,
अथवा, चिह्नु, चिह्नु । देवदाणं बन्धणाणं च अग्नादीचलयेण
गहामि । षहि, षहि, पवहणं अहिबुहिश्च गहामि । जीष

(१) प्रवहणविपर्यासेनागृता, शरणागतः ।

(२) यदि राक्षसी प्रतिवसति, तर्हि न तां मुञ्चति?
अथवा चारः तदा किं त्वं न भवति?

(३) एवं कृते किं भवति ।

पुत्राद्यो मं वेत्ति न भविष्यति एते ते कष्टिभ्यां कौ भद्रा
सको गहदि (१)।

विटः ॥ खगतं ॥ दुःखरं विषमेऽधीकर्तुं । भवतेव
तावत् ॥ प्रकाशं ॥ काशेऽस्मीनातः एषा वदन्तामेत भवन्तम
भिवारधितुमागता ।

वर्षं । सन्तं, पावं । (२)

प्रकारः ॥ सवर्षं ॥ भावे, मं पवसपुत्रिममपुत्रं वासु
देवाकं (३)।

विटः । अथकिं ?

प्रकारः । तेष हि अपुत्र्या शिखी शमासादिदा, तस्मिं
काशे मए लोभाद्दा, सम्यदं पादेसु पडिअ पद्मादेमि (४)।

विटः । साध्वभिहितं ।

(१) एवं भवतु । स्थावरक चेट, नद्य प्रवहणं, अथना-
मिड, तिड । देवतानां ब्राह्मणानां सायतः चरणेन गच्छामि ।
नहि, नहि, प्रवहणमधिरुद्ध गच्छामि । येन दूरतो मां प्रेक्ष्य
थषिव्यन्ति, एष स रात्रियश्यालोभहारको गच्छति ।

(२) शान्तं, पावं, प्रतिहतममङ्गलमिति ।

(३) मां प्रवसपुत्रिममपुत्रं वासुदेवाकं ।

(४) तेष हि अपुत्र्याः शिखीः शमासादिताः तस्मिन् काशे
मया रोषिता । सायतं पादयोः पतित्वा प्रसाहयामि ।

अले, यावत्तथा चेत्ता, कर्हिं तुए एषा समासादिदा (१)।

चेटः। भट्टके गामश्रअलेहिं रुद्धे लाभमग्गी, तदो चालु
दत्तस्य लुक्खवाडिआए पवहणं याविअ, तर्हिं ओदल्लिअ,
जाव चक्कवट्टिअं कलेमि, ताव एषा पवहणविपज्जाणेण इह
आलुठेत्ति तक्केमि (२)।

शकारः। कथं; पवहणपलट्टणेण आगदा, ण मं अहि
शीलितुं; ता ओदल, ओदल, मम केलकादो पवहणादो।
तुमं तं दलिइअट्टवाहपुत्तहकं अहिशालेग्गि, मम केलकाइं
गोणाइं वाहेग्गि; ता ओदल, ओदल, गम्भदाग्गि, ओदल,
ओदल (३)।

(१) अरे स्थावरक चेट, कुत्र त्वया एषा समासादिता।

(२) भट्टक, ग्रामश्रकटैरुद्धे राजमार्गे, तदा चारुदत्तस्य
वृक्षवाटिकायां प्रवहणं स्थापयित्वा, तत्रावतीर्य, यावत् चक्र
परिवृत्तिं करोमि, तावदेषा प्रवहणविपर्ययासेनेहारुठेति
तर्कयामि।

(३) कथं; प्रवहणविपर्ययेणागता, न मामभिशीलितुं;
तदवतर, अवतर, मम छातात् प्रवहणात्। त्वं तं दरिद्रसार्थं
वाहपुत्रकर्मभिसारयसि, मदीयान् वृषभान् वाहयसि, तद
वतर, अवतर, गर्भदासि, अवतर, अवतर।

वसं । तं अज्जचारुदत्ताकं अहिंसारेमिति; जं सच्चं, अलं
किदञ्चि इमिणा वअणेण । सम्पदं जं भोदु, तं भोदु (१) ।

शकारः । एदेहिं दे दण्णहण्णलमण्डलेहिं,
हत्थेहिं, चाटुण्णतताडणलण्णडेहिं,
वट्टामि दे वलतणुं णिअजाणकादो,
केअेषु, वालिदइअं वि जहा जडाउ (२) ।

विटः । अयाह्यामूर्द्धजेव्वेताः खियोगुणसमन्विताः,

न लतापल्लवकेदमर्हन्तु पत्रजोद्भवाः ।

तदुत्तिष्ठ, त्वमहमेनासवतारयामि । वसन्ममेने, अवतीर्यतां ।

वसं ॥ अवतीर्य एकांस्ते स्थिता ॥

शकारः ॥ खगतं ॥ जे शे मम वंशणावमाणेण तदा
लोअग्गी अंधुद्धिदे, अज्ज, एदाए पादण्णहालेणणेण पज्जलि
दो, तं अंपदं लालेभि णं । भोदु एव्वं दाव ॥ प्रकाशं ॥ भावे,
भावे,

(१) तमार्यचारुदत्तजभिसारयसीति; यत्सत्यं, अलङ्क
तास्मि अमुना वचनेन । सास्यतच्च यद्भवतु, तद्भवतु ।

(२) एताभ्यां ते दण्णखोत्पलमण्डलाभ्यां,

हस्ताभ्यां, चाटुण्णतताडणलण्णटाभ्यां,

कर्षामि तव वरतनुं निजयानका,

• त्केअेषु, वालिदयितामिव यथा जटावुः ।

अदिच्छे लम्बदशाविशालं प्रावारकं सुन्नशदेहिं जुत्तं,
मंशं च खादुं, तद्द तुष्टिं कादुं, चुह् चुह् चुकु चुह् चुह् इति (१)।

विटः। ततः किं।

शकारः। मम पित्रं कलेहि (२)।

बिटः। वाढं, करोमि; वर्जयित्वा अकार्यं।

शकारः। भावे, अकाञ्चाद् गंधेवि णत्वि; लक्ष्मी
कावि णत्वि (३)।

विटः। उच्यतां तर्हि।

शकारः। मालेहि वसन्तश्रेणित्रं (४)।

विटः ॥ कर्णे पिधाय ॥

वालां, स्त्रियञ्च, नगरस्य विभूषणञ्च,

वेश्यामवेशसदृशप्रणयोपचारां,

एनासनागसमहं यदि घातयामि,

केनोडुपेन परलोकनदीं तरिष्ये । (२०)

(१) योऽसौ मम वचनावमानेन तदा रोषाग्निः संघुञ्चितः,
अथ एतस्याः पादप्रहारेणानेन प्रज्वलितः; तस्मात्प्रतं मार
याम्येनां। भवतु एवं तावत्।

यदीहसि लम्बदशाविशालं प्रावारकं सुन्नशतैर्युक्तं,
मांसञ्च खादितुं, तथा तुष्टिं कर्तुं, चुह् चुह् चुकु चुह् चुह् इति।

(२) मम पित्रं कुह।

(३) अकार्यस्य गन्धोऽपि नास्ति, राक्षसी कापि नास्ति।

(४) मारय वसन्तसेनां।

शकारः । अहं ते भेडकं ददस्मि । अणंच, विविक्ते उज्जाणे
द्रघ मालन्तं को तुमं पेक्खिश्शदि (१) ।

विटः । पश्यन्ति मां दशदिशो, वनदेवतासु,
चन्द्रसु, दीप्तकिरणसु दिवाकरोऽयं,
धर्मानिलौ च, गगनञ्च, तथान्तरात्मा,
भूमिस्रया, सुकृतदुष्कृतमाचिभूता ।

शकारः । तेण हि पडन्तोवलिदं कदुअ मालेहि (२) ।

विटः । मूर्ख, अपध्वसोऽसि ।

शकारः । अधम्मभोलू एअे वुट्ट खोले । भोदु; थावल
चेडं अणुणेमि । पुत्तका, थावलका, चेडा; शोवणखलुआइं
ददस्मिं (३) ।

चेटः । अहंवि पहिलिश्शं (४) ।

शकारः । शोवणे दे पीठके कालदस्मिं (५) ।

(१) अहं ते उडुपं दास्यामि । अन्यच्च, विविक्ते उद्याने
द्रघ मारयन्तं कस्त्रां प्रेक्षिष्यते ।

(२) तेन हि पटान्तरे वारितां कृत्वा, मारय ।

(३) अधर्माभिरूपे वृद्धशृङ्गालः । भवतु; स्यावरक
चेटमनुनयामि । पुत्रक, स्यावरक, चेट; सुवर्णकटकानि
दास्यामि ।

(४) अहमपि परिधास्यामि ।

(५) शोवणं ते पीठकं कारयिष्यामि ।

चेटः । अहंवि उपविशिष्यं (१) ।

शकारः । सर्व्वं दे उच्छिष्टं ददशं (२) ।

चेटः । अहंवि खादशं (३) ।

शकारः । शर्व्वचेडकाणं महत्तरकं कलदशं (४) ।

चेटः । भट्टके ङविशं (५) ।

शकारः । ता मणेहि मम वचनं (६) ।

चेटः । भट्टके, शर्व्वं कलेमि, वज्जिअ अकज्जं (७) ।

शकारः । अकज्जाह गंधे वि णत्थि (८) ।

चेटः । भणतु भट्टके (९) ।

शकारः । एणं वसन्तसेणिअं मालेहि (१०) ।

(१) अहमपि उपवेक्ष्यामि ।

(२) सर्व्वं दे उच्छिष्टं दास्यामि ।

(३) अहमपि खादित्यामि ।

(४) सर्व्वचेटकानां महत्तरकं कारयित्यामि ।

(५) भट्टको भवित्यामि ।

(६) तन्नन्यस्व मम वचनं ।

(७) भट्टके, सर्व्वं करोमि, वर्जयित्वा अकार्य्यं ।

(८) अकार्य्यस्य गन्धोऽपि नास्ति ।

(९) भणतु भट्टकः ।

(१०) एनां वसन्तसेनां मारय ।

चेटः । प्रसीदतु भट्टके । इअं मए अणञ्जेण अज्जा पव
हणपडिवत्तणेण आणीदा (१) ।

शकारः । अले चेडा, तवावि ण पहवामि (२) ।

चेटः । पहवदि भट्टके शलीलाह, ण चालित्ताह; ता
प्रसीदतु, प्रसीदतु, भट्टके; भाआमि खु अहं (३) ।

शकारः । तुमं चेडे मम भविअ, कश्श भाआमि (४) ।

चेटः । भट्टके; परलोअश्श (५) ।

शकारः । केशे परलोए (६) ।

चेटः । भट्टके, शुकिददुक्खिदश्श परिणामे (७) ।

शकारः । केशरो शुकिदश्श परिणामे (८) ।

(१) प्रसीदतु भट्टकः । इयं मयानार्थेण आर्या प्रवहण
परिवर्त्तनेनानीता ।

(२) अरे चेट, तवापि न प्रभवामि ।

(३) प्रभवति भट्टारकः शरीरस्य, न चारिव्यस्य; तत्रसी
दतु, प्रसीदतु, भट्टकः; विभेमि खल्वहं ।

(४) त्वं चेटो मम भूत्वा कस्मात् विभेषि ।

(५) भट्टारक; परलोकात् ।

(६) कः स परलोकः ।

(७) भट्टक, सुकृतदुष्कृतस्य परिणामः ।

(८) कीदृशः सुकृतस्य परिणामः ।

चेटः । जादिशो भट्टके वज्रशोवणमण्डिदे (१) ।

शकारः । दुःकिदश कीलिशे (२) ।

चेटः । जादिशे हगे पडपिंडभक्कके भूदे । ता, अक्कळ्ण
ण कलदशं (३) ।

शकारः । अले ण मालिशशि ॥ इति वज्रविधं ताड
यति ॥ (४)

चेटः । पिट्टदु भट्टके; मालेदु भट्टके; अक्कळ्ण ण कल
दशं । जेण न्हि गळ्भदाशे विणिमिदे भाअधेअदोशेहिं,
अहिअं च ण कीणिशं, तेण अहं अक्कळ्णं पडिहलामि (५) ।

वसं । भाव, शरणागदन्दि (६) ।

(१) यादृशो भट्टको वज्रसुवर्णमण्डितः ।

(२) दुष्कृतस्य कीदृशः ।

(३) यादृशोऽहं परपिण्डभक्तोभूतः । तत् अकार्यं न
करिष्यामि ।

(४) अरे, न मारयिष्यमि ।

(५) ताडयतु भट्टकः; मारयतु भट्टकः; अकार्यं न
करिष्यामि । येनास्मि गळ्भदाशेविनिर्मितो भागधेयदोषैः,
अधिकञ्च न क्रीणिष्यामि, तेनाकार्यं परिहरामि ।

(६) शरणागताऽस्मि ।

विटः । काणेलीमातः ! मर्षय, मर्षय । साधु, स्थावरक,
साधु!

अथेष नाम परिभूतदृशोदरिद्रः
प्रेथः परत्र फलमिच्छति, नास्य भर्ता,
तस्मादमी कथमिवाद्य न यान्ति नाशं,
ये वर्द्धयन्त्यसदृशं, सदृशं त्यजन्ति ।

अपि च ।

रभ्रानुसारी विषमः कृतान्नायदस्य दास्यं तत्र चेश्वरत्वं,
अियं त्वदीयां यदयं न भुङ्क्ते, यदेतदाज्ञां न भवान् करोति ।
शकारः ॥ स्वगतं ॥ अधर्माभिलुए वुदुखोडे; पललाअ
भिलू एशे गम्भदाशे; हगे लष्टिअशाले कश्श भाआमि, वल
पुलिशमणुशे ॥ प्रकाशं ॥ अले गम्भदाश चेडे, गळे तुमं,
अई ओवलके पविशिअ, वीशन्ते एअन्ते चिट्ट (१) ।

चेटः । जं भट्टके आणवेदि ॥ वसन्तसेनामुपसृत्य ॥
अज्जए एत्तिके मे विहवे (२) ॥ इति निष्क्रान्तः ॥

(१) अधर्माभीरुको वृद्धशृगालः; परलोकभीरुरेष गम्भं
दासः; अहं राद्वियशालः कस्य विभेमि, वरपुरुषमनुष्यः,
अरे गम्भंदास, चेट, गच्छ त्वं; अथि अपवारके प्रविश्य,
विश्रान्त एकान्ते तिष्ठ ।

(२) यत् भर्ता आज्ञापयति । एतावान् मे विभवः ।

शकारः ॥ परिकरं बध्नन् ॥ चिद्वृ, वसन्तश्रेणिए, चिद्वृ;
मालदृशं (१) ।

विटः । आः ममागतोव्यापादयिव्यसि ॥ इति गले गृह्णाति ॥

शकारः ॥ भूमौ पतति ॥ भावे, भट्टके मालीश्रदि
॥ इति मोहं नाटयति ॥ चेतनां लब्धा ॥

शब्दकालं मए पुट्टे मंशेण अ घिएण अ,

अज्ज कज्जे समुप्पणे, जादे मे वैलए कधं ।

॥विचिन्त्य ॥ भोदु; लब्धे मए उवाए । दिष्ठा वुट्टस्खोडेण शिर
श्चालण श्रणा । ता, एदं पेशिअ, वसंतश्रेणिअं मालदृशं; एवं
दाव ॥ प्रकाशं ॥ भावे, जं तुमे मए भण्णिदे, तं कधं हगे
एवं वट्टकाहिं मल्लकप्पमाणाहिं कुलेहिं जादे, अकज्जं
कलेमि? एवं एदं अंगीकालीवेदुं मए भण्णिदं (२) ।

(१) तिष्ठ, वसन्तसेने, तिष्ठ; मारयिव्यामि ।

(२) भावो भट्टकं मारयति ।

सर्वकालं मया पुष्टोमांसेन च घृतेन च,

अद्य कार्य्यं समुत्पन्ने, जातोमे वैरिकः कथं ।

भवतु; लब्धोमया उपायः । दत्ता वट्टशृगालेन शिरश्चा
लनसञ्जा । तंदेतं प्रेक्ष्य, वसन्तसेनां मारयिव्यामि; एवं तावत् ।
भाव, यत्त्वं मया भणितः, 'तत्कथमहं वृहत्तरैः पत्रपुट
प्रमाणैः कुलैर्जातः, अकार्य्यं करोमि? एवमेतदङ्गीकारयितुं
मया भणितं ।

विटः । किं कुलेनोपदिष्टेन, शीलमेवात्र कारणं;

भवन्ति सुतरां स्त्रीताः सुचेत्रे कण्टकिद्रुमाः ।

शकारः । भावे, एषा तव अगादो लज्जाश्रदि; ए म
अंगीकलेदि । ता गह् ; थावलअ चेडे मए पिडिदे गदेवि;
एषे पलादअ गह्दि । ता तं गेल्लिअ, आअच्छदु भावे (१) ।

विटः ॥ स्वगतं ॥

अस्मत्समच्चं हि वसन्तसेना शौण्डीर्यभावान्न भजेत मूर्खं;
तस्मात्करोम्येष विविक्तमस्या; विविक्तविश्रम्भरसोहि कामः

॥ प्रकाशं ॥ एवं भवतु; गहामि ।

वसं ॥ पटान्ते गृहीत्वा ॥ एं भणामि, शरणागदन्हि (२) ।

विटः । वसन्तसेने, न भेतयं, न भेतयं । काणेलीमातः,
वसन्तसेना तव हस्ते न्यासः ।

शकारः । एवं मम हस्ते एषा णाशेण चिट्टुदु (३) ।

विटः । सत्यं ।

(१) एषा तवाग्रतो लज्जते; न मामङ्गीकरोति । तद्गच्छ;
स्यावरक चेटः मया ताडितः गतोऽपि; एष प्रपलाय्य गच्छति ।
तस्मात्तं गृहीत्वा, आगच्छतु भावः ।

(२) ननु भणामि, शरणागतास्मि ।

(३) एवं मम हस्ते एषा न्यासेन तिष्ठतु ।

शकारः । सच्चं (१) ।

विटः ॥ किञ्चिद्गत्वा ॥ अथवा मयि गते, नृशंसोहन्या
देनां; तदपवारितशरीरः पश्यामि तावदस्य चिकीर्षितं
॥ इत्येकान्ते स्थितः ॥

शकारः । भोदु, माडिश्शं । अथवा; कवडकावडिके एशे
वन्दणे तुडुखोडे, कदावि ओवालिदशलीले गडिअ, शिआले
भविअ, जलुभुलिं कलेदि । ता, एदस्स वञ्चणाणिमित्तं एवं
दाव करइश्शं ॥ कुसुमावचयं कुर्वन्नात्मानं मंडयति ॥
वाशू, वाशू, वशंतश्रेणि एहि (२) ।

विटः । अये, कामी संवृत्तः; इन्न निर्वृत्तोऽस्मि ॥ गहामीति
निष्क्रान्तः ॥

शकारः । सुवर्णं ददामि, प्रियं वदामि, पतामि शीर्षेण सवेष्टनेन,
तथापि मां नेच्छसि, शुद्धदन्ति, किं शेवकं कष्टमयामनुश्याः (३) ।

(१) सत्यं ।

(२) भवतु, मारयिष्यामि । अथवा; कपटकापटिक
एष ब्राह्मणः वृद्धशृगालः, कदापि अपवारितशरीरोगत्वा,
शृगालोभूत्वा, कपटं करोति; तदेतस्य वञ्चनानिमित्तं एवं
तावत् करिष्यामि । हे वाले, हे वाले, वसन्तसेने, वसन्तसेने,
एहि ।

(३) सुवर्णं ददामि, प्रियं वदामि, पतामि शीर्षेण सवेष्टनेन,
तथापि मां नेच्छसि, शुद्धदन्ति, किं शेवकं कष्टमयामनुश्याः ।

वसं। को एत्य सन्देहा ॥ अवनतमुखो खलचरितमित्यादि
स्त्रोकद्वयं पठति ॥

खलचरितनिरुद्धजातदोषः, कथमिह मां परिलोभसे धनेन;
सुचरितचरितं विशुद्धदेहं, न हि कमलं मधुपाः परित्यजन्ति

यत्नेन सेवितव्यः पुरुषः कुलशीलवान् दरिद्रोऽपि,

शोभा हि पणस्त्रीणां सदृशजनसमाश्रयः कामः ।

अविश्र ।

सहआरपादवं सेविश्र, पलाशपादवं अंगीकरइस्सं (१) ।

शकारः। दाशी पधीए! दलिद्दचारुदत्ताके शहआल
पादवे कडे, हगे उण पडाशे भणित्ते, किंशुकेवि ण कडे । एवं
तुमं मे गालिं देन्ती, अज्जवि तं जेव्व चारुदत्ताकं शुम
लेशि (२) ।

वसं। हिअअगदो जेव्व किंत्ति न सुमरीअदि (३) ।

(१) कोऽत्र सन्देहः । अपिच । सहकारपादपं सेविता,
न पलाशपादपमङ्गीकरिष्यामि ।

(२) दास्याः पुत्रि! दरिद्रचारुदत्तकः सहकारपादपः
कृतः, अहं पुनः पलाशोभणितः, किंशुकोऽपि न कृतः । एवं त्वं
मद्भ्रं गालीं ददती, अद्यापि तमेव चारुदत्तकं स्मरसि ।

(३) हृदयगतएव किमिति न स्मर्यते ।

शकारः । अज्जवि दे हिअअगदं, तुमं समं जेव्व, मोडेमि ।

ता दलिह्शत्तवाहअमणुशकामुकिणि, चिठ्ठ, चिठ्ठ (१) ।

वसं । भण, भण पुणेवि, सलाहणिआदं एदाइं अक्ख
राइं (२) ।

शकारः । पडित्ताअदु, दाशीएपुत्ते, दलिह्चारुदत्ताके
तुमं (३) ।

वसं । परित्ताअदि जदि मं पेक्खदि (४) ।

शकारः । किं शे शक्के, वालिपुत्ते, महिन्दे,

लंभापुत्ते, कालणेमी, सुवन्धु,

रुद्देएआ द्रोणपुत्ते, जडाउ,

चाणक्ये वा, धुन्धुमाले, तिशंकू? (५)

(१) अद्यापि ते हृदयगतं, त्वां सममेव, मोटयामि ।

तद्दुरिद्रसार्थवाहकमनुष्यकामुकि, तिष्ठ, तिष्ठ ।

(२) भण, भण पुनरपि, स्लाघनीयानि अचराणि ।

(३) परित्रायतां दास्याः पुत्रः चारुदत्तकः त्वां ।

(४) परित्रायते यदि मां प्रेक्षते ।

(५) किंश शक्यो, वालिपुत्रो, महेंद्रो,

रत्नापुत्रः, कालनेमिः, सुवन्धुः,

रुद्देरात्मा, द्रोणपुत्रो, जटायुः,

चाणक्यो, वा धुन्धुमारः, त्रिशंकुः

अथवा । एदेवि दे ण लक्खन्ति ।

चाणक्येण जघा शीदा मालिदा मालिधे युगे,

एव्वं दे मोडदश्यामि, जडाउविअ दोवदिं (१) ।

॥ इति ताडयितुमुद्यतः ॥

वसं । हा अत्ते कच्चिं सि ! हा अज्जचारुदत्त ! एमो जणो असंपुष्पमणोरधोजेव्व विवज्जदि । ता उद्धं अकंददस्सं ? अथवा, वसन्तसेणा उद्धे अकंददित्ति लज्जणीअं । क्वु, एदं ; एमो अज्जचालुदत्तस्स (२) ।

शकारः । अज्जवि, गर्भदाशी, तश्श जेव्व पावस्स णामं गेह्हादि ॥ इति कंठे पीडयन् ॥ शुभल, गर्भदाशि, शुभल (३) ।

वसं । एमो अज्जचालुदत्तस्स (४) ।

(१) अथवा एतेऽपि ते त्वां न रक्षन्ति ।

चाणक्येन यथा सीता, मारिता भारते युगे,

एवं त्वां मोटयिष्यामि, जटायुरिव द्रौपदीं ।

(२) हा मातः कुत्रामि ! हा आर्य्यं चारुदत्त ! एष जनः असम्पूर्णमनोरथ एव विपद्यते । तदूर्द्धमाक्रन्दिष्यामि ; अथवा, वसन्तसेना ऊर्द्धमाक्रन्दतीति लज्जनीयं ; खल्वेतत्, नमः आर्य्यचारुदत्तस्य ।

(३) अद्यापि, गर्भदासी, तस्मैव पापस्य नाम गृह्णाति । स्मर, गर्भदासि, स्मर ।

(४) नम आर्य्यं चारुदत्तस्य ।

शकारः। मल, गर्भदाशि, मल (१) ॥ नाञ्च्येन कंठे
निपीडयन् मारयति। वसन्तसेना मूर्च्छिता पतति निश्चेष्टा ॥

शकारः ॥ सहर्ष ॥

एदं दोषकलंडिअं, अविणअश्शावाअभूदं खलं,
लत्तं तश्श किलागदश्श लमणे कालागदं आअदं ।
किं एशे शमुदाहलामि णिअअं वाह्णण्णूलत्तणं,
णीशाशेवि मले इअं च सुमला, शीदा जधा भालदे ।
इच्छंतं मम णेच्छसिन्ति, गणिआ लोशेण मे मालिदा,
सुखे पुण्णकलंड केत्ति सहसा पाशेण उत्ताशिदा
सेवावच्चिदभादुके मम पिदा मादेव शा दोप्पदी,
जेशे पेक्खदि णेदिशं ववशिदं पुत्ताह णूलत्तणं (२) ।

(१) म्रियतां, गर्भदाशि, म्रियतां ।

(२) एतां दोषकरण्डिकामविनयस्यावासभूतां खलां,
रक्तां तस्य किलागतस्य रमणे कालागतामागतां;
किमेष समुदाहरामि निजकं वाक्कोः षूरलं,
निश्चासेऽपि म्रियते इयञ्च समृता, सीता यथा भारते।
इच्छन्तं मां नेच्छसीति, गणिका रोषेण मे मारिता;
षून्ये पुष्पकरण्डके इति सहसा पाशेन उत्ताशिता ।
सेवावच्चितभ्रातृके मम पिता मातेव सा द्रौपदी,
यस्याः पश्यति नेदृशं व्यवसितं पुत्रस्य षूरलं ।

भोदुः संपदं वृद्धखोडे आगमिष्यदिति; ता ओशलिअ
चिष्ठामि ॥ तथा करोति (१) ॥ प्रविश्य चेटेन सह ॥

विटः । अनुनीतामया स्थावरकञ्चेटः । तद्यावत्काणेली
मातरं पश्यामि ॥ परिक्रम्यावलोक्य च ॥ अये, मार्गएव
पादयोर्निपतितः । अनेन च पतता स्त्री व्यापादिता । भोः
पाप ! किमिदमकार्यमनुष्ठितं त्वया । तवापि पापिनः पतनात्
स्त्रीबधदर्शनेनातीव पातितावयं । अनिमित्तमेतत्, यत्सत्यं
वसन्तसेनां प्रति शंकितं मे मनः, सर्वथा देवताः स्वस्ति करि
ष्यन्ति ॥ शकारमुपसृत्य ॥ काणेलीमातः, एवं मया अनुनीतः
स्थावरकञ्चेटः ।

शकारः । भावे शाअदं दे; पुत्तका थावलक चेडा
तवापि शाअदं (२) ।

चेटः । अधदं ? (३)

विटः । मदीयं न्यासमुपनय ।

शकारः । कीदिशे णाशे ! (४)

(१) भवतु; सांप्रतं वृद्धशृगालः आगमिष्यतीति; ततः
अपसृत्य तिष्ठामि ।

(२) स्वागतं ते; पुत्रक, स्थावरक तवापि स्वागतं ।

(३) अथ किं ?

(४) कीदृशोन्यासः ।

विटः । वसन्तसेना ।

शकारः । गदा (१) ।

विटः । क्व ।

शकारः । भावश्श जेव्व पिट्टदो (२) ।

विटः ॥ सवितर्कं ॥ न गता सा खल्वनया दिशा ।

शकारः । तुमं कदमाए दिशाए गडे ? (३)

विटः । पूर्व्या दिशा ।

शकारः । शावि दक्षिणाए गडा (४) ।

विटः । अहं दक्षिण्या ।

शकारः । शापि उत्तलाए (५) ।

विटः । अत्याकुलं कथयसि; न शुद्ध्यति मे अन्तरात्मा,
तत्कथय सत्यं ।

शकारः । शवामि भावश्श शीशं अत्तणकेलकेहिं पादेहिं,
ता संठावेहि हिअअं, एसा मए मालिदा (६) ।

(१) गता ।

(२) भावस्यैव पृष्ठतः ।

(३) त्वं कतमया दिशा गतः ?

(४) सापि दक्षिण्या गता ।

(५) सापि उत्तरया ।

(६) शवामि भावस्य शीर्षं आत्मनः कृताभ्यां पादाभ्यां,
ततः संस्थापय हृदयं, एषा मया मारिता ।

विटः ॥ सविषादं ॥ सत्यं, त्वया व्यापादिता?

शकारः। जइ मम वचने ण पत्तिआअग्नि, ता पेह पठमं
लठिअग्निआलसंकाणाह पूलत्तणं (१) ॥ इति दर्शयति ॥

बिटः। हा हतोऽस्मि मन्दभाग्यः! ॥ इति मूर्च्छितः पतति ॥

शकारः। ही, ही, उवलदे भावे (२)।

चेटः। शमशशदु, शमशशदु, भावे। अविआलिअं पव
हणं आणंतेण जेव्व मए पठमं मालिदा (३)।

विटः ॥ समाश्वस्य सकरुणं ॥ हा वसन्तसेने।

दाचिण्णोदकवाहिनी विगलिता याता स्वदेशं रति

हाहालंकृतभूषणे सुवदने क्रोडारसोद्भासिनि।

हा सौजन्यनदि प्रहासपुलिने! हा माट्टशामाश्रये!

हा, हा! नश्यति मन्मथस्य विपणिः सौभाग्यपक्षाकरः।

॥ सास्त्रं कष्टं ॥

किन्तु, नाम, भवेत्कार्यमिदं येन त्वया कृतं।

अपापा पापकल्पेन नगरश्रीर्निपातिता।

(१) यदि मम वचने न प्रत्ययसे, तत्पश्य प्रथमं राष्ट्रिय
शालसंस्थानस्य पूरत्वं।

(२) ही, ही, उपरतोभावः।

(३) समाश्वसितु, समाश्वसितु, भावः। अविचारितं प्रव
हणमानयता एव मया प्रथमं मारिता।

॥ स्वगतं ॥ अथे कदाचिदयं पाप इदमकार्यं मयि संक्राम
येत् । भवत्वितोगच्छामि ॥ इति परिक्रामति ॥

शकारः ॥ उपगम्य धारयति ॥

विटः । पाप, मामाश्वाचीः । अलं त्वया; गच्छाम्यहं ।

शकारः । अले, वशन्तश्रेणिअं शअं जेव्व मालिअ, मं
दूशिअ, कहिं पलाअशि; शम्पदं ईदिशे हगे अणाधे पाविदे (१) ।

विटः । अपध्वस्तोऽसि ।

शकारः । अत्यं शदं देमि सुवण्णअंदे, कहावणं देमि शवेडिअं दे;
एशे दुशद्धान पलक्रमे मे, सामान्यए भोदु मणुशशाणं (२) ।

विटः । धिक् तवैवासु ।

चेटः । शतं पावं (३) ।

शकारः ॥ हसति ॥

विटः । अप्रोतिभवत्, विमुच्यतां हि हासो,

धिक् प्रीतिं परिभवकारिकामनार्थी

माभूच्च त्वधि मम संगतं कदाचि

दाह्विअं धनुरिव निर्गुणं त्यजामि । ७८

(१) अरे, वसन्तसेनां स्वयमेव मारयित्वा, मां दूषयित्वा,
कुत्र पलायसे; सांप्रतमीदृशोऽहं अनाथः प्राप्तः ।

(२) अर्थं शतं ददामि सुवर्णं ते, कहावणं ददामि सर्वश्रेष्ठं ते;
एष दुःशब्दानां फलक्रमो मे, सामान्यकोभवत् मनुष्यकाणां ।

(३) शान्तं पापं ।

शकारः । भावे, प्रसीद, प्रसीद; एहि, णलिणीए पवि
शिअ कीलन्ह (१) ।

विटः । अपतिनमपि तावत्सेवमानं भवन्तं,
पतितमिव जनोऽयं मन्यते मामनार्थं ।

कथमहमनुयायां तां, हतस्त्रीकमेनं,

पुनरपि नगरश्रीशङ्कितार्द्धाच्चिदृष्टं । ७३१

॥ सकरुणं ॥ वसन्तसेने !

अन्यस्यामपि जातौ मा वेश्याभूस्त्वं हि सुन्दरि,

चारिव्यगुणसंपन्ने जायेथा विमले कुले । १४०१

शकारः । मम केरके पुष्पकरंडकजिणुज्जाणे वसन्तसे
णिअं मालिअ, कहिं पलाअशि? एहि, मम आवुत्तस्स अग्गदो
ववहाले देहि (२) ॥ इति धारयति ॥

विटः । आं, तिष्ठ जाल्ल ॥ इति खड्गमाकर्षति ॥

शकारः ॥ सभयमपसृत्य ॥ किं ले भीदेशि, ता गच्छ (३) ।

विटः ॥ स्वगतं ॥ न युक्तमवस्थातुं । भवतु, यत्रार्थशर्विलंक
चंदनकप्रभृतयः संति, तत्र गच्छामि ॥ इति निष्क्रान्तः ॥

(१) भाव, प्रसीद, प्रसीद; एहि, सरस्यां प्रविश्य क्रीडावः ।

(२) मदीयपुष्पकरण्डकजीर्णोद्याने वसन्तसेनां मारयित्वा,
कुत्र पलायसे? एहि, मम आवुत्तस्यागतो व्यवहारं देहि ।

(३) किं रे भीतोऽसि तद्गच्छ ।

शकारः । निधनं गच्छ । अले यावलक पुस्तका, कीलिशे
मए कडे? (१)

चेटः । भट्टके, महंते अकज्जे कडे (२) ।

शकारः । अले चेडे, किं भणशि, अकज्जे कडेत्ति? भोदु
एवं दाव ॥ नानाभरणान्यवतार्य ॥ गेह्ण एदं अलंकारअं;
मए ताव दिसे, जेत्तिके वेले अलंकलेमि, तेत्तिकं वलं मम
अणंतव (३) ।

चेटः । भट्टके, जेव्व एदे शोहंति, किं मम एदेहिं (४) ।

शकारः । ता गच्छ; एदाइं गोणाइं गेह्णिअ, मम केल
आए पासादवालगापडोलिआए चिट्ठ, जाव हगे आ
अक्कामि (५) ।

(१) निधनं गच्छ । अरे स्थावरक पुत्रक, कीदृशं मया कृतं?

(२) भट्टक, महदकार्यं कृतं ।

(३) अरे चेट, किं भणसि, अकार्यं कृतमिति? भवतु, एवं
तावत् । गृहाणममलङ्कारं; मया तावद्वृत्तं, यावत्यां वेलायां
अलंकारोमि, तावतीं वेलां त्वमात्मानमलङ्कुरु ।

(४) भट्टके, एव एते शोभन्ते; किं मम एतैः?

(५) तदा गच्छ, एतान् वृषभान् गृहीत्वा, मदीयायां
प्रासादवालाग्रप्रतोलिकायां तिष्ठ, यावदहमागच्छामि ।

चेटः । जं भट्टके आणवेदि (१) ॥ इति निष्क्रान्तः ॥

शकारः । अत्तपलित्ताणे भावे गदे अदंश्रणं; चेडेवि
पाशादवालगापडोलिआए णिअलपूलिअं कदुअ थावदस्सं ।
एवं मंते लद्धिदे भोदि । ता गह्मामि; अधवा, पेह्मामि दाव
एदं किं एषा मला, आदु पुणेवि मालदस्सं ॥ अवलोक्य ॥
कधं सुमला । भोदु; एदिणा पावालेण पच्छादेमि णं । अधवा,
णामंकिदे एशे, ता केवि अज्जपुलिशे पच्चहिज्जाणेदि । भोदु;
एदिणा वादालीपुञ्जिदेण शुक्खपण्णुडेण पच्छादेमि ॥ तथा
ह्ला, विचिन्थ ॥ भोदु; एवं दाव, संपदं अधिअलणं गंश्चिअ
ववह्मालं लिहावेमि । जहा अत्यश कालणाए शठ्ठवाह
चालुदत्ताकेण मम केलकं पुप्फकलंडकं जिखुज्जाणं पवेशिअ,
वसन्तश्रेणिआ वावादिदेत्ति । चालुदत्तविणाशाय कलेमि
कवडं णवं । एअलि ए विशुद्धाए पशुघादं व्व दालुणं । भोदु,
गह्मामि ॥ इति निष्क्रम्य दृष्ट्वा सभयं ॥ अविदमादिके!
जेण जेण गह्मामि मग्गेण, तेण ज्जेव्व एशे दुट्ठशमणके गहिद
कशाओदकं चीवलं गेह्मिअ आअच्छदि; एशे मए णसि ह्मिअ
वाहिदे कदवेले कआवि मं पेक्खिअ, एदेण मालिदत्ति पआ
सदस्सदि; ता कधं गह्मामि ॥ अवलोक्य ॥ भोदु; एदं अद्ध

(१) यद्गृहकआज्ञापयति ।

पडिदं पागालखंडं उल्लंघिअ गच्छामि ।

एग्नेद्धि तुलिदे लंका एअलीए गणअ गच्छन्ते,

भूमोए पाआले हणूमशिहलेविअ महेन्दे (१)

॥ इतिनिष्क्रान्तः ॥

(१) आत्मपरित्राणे भावोगतः अदर्शनं; चेष्टमपि प्रासादं
 बालाग्रप्रतोलिकायां निगडपूरितं कृत्वा स्थापयिष्यामि ।
 एवं मन्त्रोरचितो भवति । तद्गच्छामि; अथवा, पश्यामि
 तावदेगं किमेषा मृता अथवा पुनरपि मारयिष्यामि । कथं,
 सुमृता । भवतु; एतेन प्रावरकेण प्रच्छादयाम्येनां; अथवा ।
 नामाङ्कितेषः तत्कोऽपि आर्य्यपुरुषः प्रत्यभिज्ञास्यति ।
 भवतु; एतेन वातालीपुञ्जितेन शुष्कपर्णपुटेन प्रच्छादयामि ।
 भवतु; एवं तावत् सांप्रतं अधिकरणं गत्वा व्यवहारं लेख
 यामि, यथा अर्थस्य कारणाय सार्धवाहकचारुदत्तकेन
 मदीयं पुष्यकरण्डकं जीर्णोद्यानं प्रविश्य वसन्तसेना व्यापादि
 तेति । चारुदत्तविनाशाय करोमि कपटं नवं नगर्थी विष्णु
 द्वायां पशुघातभिव दारुणं । अविदमादिके ! येन येन
 गच्छामि मार्गेण, तेनैव एष दुष्टअमणको गृहीतकषायोदकं
 चीवरं गृहीत्वा आगच्छति; एष मया नसि क्खित्वा वाहितः
 कृतवैरः कदापि मां प्रेक्ष्य, एतेन मारितेति प्रकाशयिष्यति;

प्रविश्य पटालेपेण संवाहकोभिर्बुधः । पच्छाडिदे एशे मए
 चीवलखण्डे, किं णु ऊ शाहाए शुक्खावदृशं । इध वाणला
 विलुप्पन्ति । किं णु ऊ भूमीए धूलीदोशे होदि; ता कहिं
 पशारिअ शुक्खाविशं ॥ दृष्ट्वा ॥ भोदु, इध वादालीपुञ्जिदे
 शुक्खवत्तसंचए पशालदृसं ॥ तथा कृत्वा एमोबुद्धश ॥ इत्यु
 पविशति ॥ भोदु, धम्मक्खन्नादं उदाहलामि ॥ पञ्चज्जणज्जेण
 मालिदे इत्यादिपूर्वोक्तं पठति ॥ अधवा; अलं मम एदेण
 शग्गेण, जाव ताए बुद्धोवागिआए पच्चुवकालं ण कलेमि,
 जाए दिशाणं सुवणकाणं कदे जूदिअलेहिं णिक्किदे, तदो
 पज्जदि ताए कीदं विअ अत्ताणअं अवगक्कामि ॥ दृष्ट्वा ॥ किं
 णु ऊ पलोदले समूशशदि? अधवा,

वादादवेण तत्ता, चीवलतोएण निम्भिदापत्ता,

एदे विद्दिष्पत्ता मखे पत्ताविअ फुरन्ति (१) ।

वसं ॥ संज्जां लब्धा हसं दर्शयति ॥

तत्कथं गच्छामि । भवतु एतं अर्द्धपतितं प्राकारखण्डमुत्तङ्ग
 गच्छामि ।

एषोऽहं लरितं तुलितः लङ्कानगर्यां गमने गच्छन् ।

भूम्यां पाताले हनुमत्शिखरे इव महेन्द्रः ।

(१) प्रचालितमेतन्नया चीवरखण्डं, किं नु खलु शाखायां
 शुक्लं करिष्यामि । • इह वानराविलुप्पन्ति । किं नु खलु

भिक्षुः। हा, हा, शुद्धालंकारभूषिदे इत्यिआ हत्ये णिक्क
मदि! कधं, दुदिए विहत्ये ॥ वज्जविधं निर्वर्ण्य ॥ पच्चभिआ
णामि विअ एदं हत्यं। अघवा, किं विचारेण? अचं; अ जेव्व
हत्ये जेण मे अभयं दिखं। भोदु, पेक्खिअं ॥ नाअ्येनोद्वाअ्य
दृष्ट्वा प्रत्यभिज्ञाय च ॥ आ जेव्व बुद्धोवाग्निआ (१)।

वसं ॥ पानीयमाकाञ्चति ॥

भूम्यां धूलोदोषोभवति; तत्कुत्र प्रसार्य शुष्कं करिष्यामि ।
भवतु, इह वातालीपुञ्जिते शुष्कपत्रसञ्चये प्रसारयि
ष्यामि । नमोबुद्धाय । भवतु, धर्माचराणि उदाहरामि ।
अथवा; अलं ममैतेन स्वर्गेण, यावत्तस्यावसन्तसेनायाबुद्धो
पासिकायाः प्रत्युपकारं न करोमि, यथा दशानां सुवर्ण
कानां कृते द्यूतकराभ्यां निष्क्रीतः ततःप्रभृति तथा क्रीतमिवा
त्मानमवगच्छामि । किन्तु खलु पर्षोदरे समुच्छसिति? अथवा,
वातातपेन तप्तानि, शीवरतोयेनाद्राणि पत्राणि,
एते विस्तीर्णपत्राः मन्ये पत्रा इव स्फुरन्ति ।

(१) शुद्धालङ्कारभूषितः स्तोहस्तोनिष्क्रामति! कथं;
द्वितीयोऽपि हस्तः । प्रत्यभिजानामि इव एतं हस्तं । अथवा,
सत्यं; स एव हस्तः येन मे अभयं दत्तं । भवतु, पश्यामि । सैव
बुद्धोपासिका ।

भिचुः। कधं, उदमं मग्गेदि। दूले च दिग्घिआ। किं दाणिं एत्थ कलदस्सं? भोदु, एदं चीवलं से उवरि गालदस्सं。(१) ॥ तथा करोति ॥

वसं ॥ संज्ञां लब्धा उत्तिष्ठति। भिचुः पटान्तेन वीजयति ॥

वसं। अब्ज, को तुमं?(२)

भिचुः। किं मं ण शुमलेदि बुद्धोवाग्निआ, दशगुवण णिकीदं (३)।

वसं। सुमलेमि ण उण जधा अब्जी भणादि, वरं अहं उवरदा जेव्व (४)।

भिचुः। बुद्धोवाग्निए किं णेदं (५)।

वसं ॥ सनिर्वेदं ॥ जं सरिसं वेसभावस्स (६)।

(१) कथमुदकं याचते। दूरे च दीर्घिका। किमिदानी मत्र करिष्यामि? भवतु, एतत् चीवरं अस्याउपरि चालयिष्यामि।

(२) आर्य्य, कस्त्वं?

(३) किं मां न स्मरति बुद्धोपासिका, दशसुवर्णनिष्क्रीतं।

(४) स्मरामि न पुनर्यथा आर्य्यो भणति, परमहनुपरता एव।

(५) बुद्धोपासिके किं नेदं।

(६) यत्सदृशं वेसभावस्स।

भिचुः । उट्टेउ, उट्टेउ, बुद्धोवाशिआ । एदं पादवसमी
वजादं लदं ओलंविअ (१) ॥ इति लतां नामयति । वसन्तसेना
गृहीत्वा उत्तिष्ठति ॥

भिचुः । एदस्सिं विहाले मम धम्मवहिणिआ चिट्ठदि ;
तहिं शमशशदिमणाभविअ उवाशिआ, गेहं गमिस्सदि ।
ता श्रेणं श्रेणं गरुदु बुद्धोवाशिआ ॥ इति परिक्रामतः ॥ दृष्ट्वा ॥
ओशलध अज्जा, ओशलध ; एशा तलुणी इत्थिआ, एशो
भिक्षुत्ति; शुद्धे मम एशे धम्मे ; हत्थसंजदमुहसंजदइदिअ
संजदे, शे खु माणुशे, किं कलेदि तस्स लाअउले पललोअ
हत्थे णिअले (२) ।

॥ इति निष्क्रान्ताः सर्वे ॥

इति मृच्छकटिकायां वसन्तसेनामोटनोनामाष्टमोऽङ्कः ।

(१) उत्तिष्ठतु, उत्तिष्ठतु, बुद्धोपासिका । एतां पाद
वसमीपजातां लतामवलम्ब्य ।

(२) एतस्मिन् विहारे मम धर्मभगिनी तिष्ठति; तत्र
समाश्रयमाना भूत्वा उपासिका, गेहं गमिष्यति । ततः शनैः
शनैर्गच्छतु बुद्धोपासिका । अपसरत आर्या, अपसरत, एषा
तरुणी स्त्री, एष भिक्षुरिति, शुद्धो मम एषधर्मः; हस्तसंयत
मुखसंयतेन्द्रियसंयतः, स खलु मनुष्यः किं करोति तस्य राज
कुलं परलोको हस्ते निश्चल इति ।

अथ नवमाङ्कः ।

ततः प्रविशति शोधनकः । शोधनकः । आणत्तन्दि अधि
अलणभोइएहिं; अले सोहणआ, ववहालमंडवं गदुअ, आस
णाइं सञ्जीकलेहिति । ता जाव अधिअलणमंडवं सञ्जिदुं
गह्मामि ॥ परिक्रम्यावलोक्य च ॥ एदं अधिअलणमंडवं, एण
पविशामि ॥ प्रविश्य संमार्ज्यासनमाधाय ॥ विवित्तं कारिदं मए
अधिअरणमंडवं, विरइदा मए आसणा; ता जाव अधिअ
लणिआणं उण णिवेदेमि ॥ परिक्रम्यावलोक्य च ॥ कधं, एण
लट्टिअणालेदुइदुज्जणमनुण्णे इदोएव्व आअह्मदि; ता दिट्ठि
पधं परिहरिअ गमिण्णं (१) ॥ इत्येकान्ते स्थितः ॥ ततः
प्रविशति उज्जलवेशधारी शकारः ।

(१) आञ्जप्तेऽस्मि अधिकरणभोजकैः; अरे शोधनक, व्यवहार
मण्डपं गत्वा, आसनानि सञ्जीकुरु इति । तत् यावदधिकरण
मण्डपं सञ्जितुं गच्छामि । इदमधिकरणमण्डपमेषोऽहं प्रवि
शामि । विवित्तं कारितं मयाधिकरणमण्डपं, विरचितानि च
मयासनानि; तत् यावदाधिकरणकानां निवेदयामि । कथ
मेषराद्वियश्यालोदुर्जनमनुव्यइतएवागच्छति; तदृष्टिपथं
परिहृत्य गमिष्यामि ।

शकारः । ऋदोहं मलिलजलेहिं पाणिएहिं,
 उज्जाणे उववणकानने णिषण्णे,
 णालीहिं सहजुवदीहिं इत्थिकाहिं,
 गंधव्वेहिं सुविहिदएहिं अंगकेहिं ।

खणेण गंडी खणजूलकेमे, खणेण मे चंचलकुन्तले वा,
 खणेण मुक्के खण उद्धूचूडे, चित्तेविचित्ते हगे लाअशाले ।

अविअ । विशगंठिगम्भपत्रियेण विअ कीउएण अत्तलं
 मग्गमाणेण, पाविदं मए महदत्तलं; ता कश्श एदं किविण
 चेड्डिअं पालदइशं ॥ सृत्वा ॥ आं, शुमलिदं, मए दलिदुचारु
 दत्तश्श संभावीअदि । भोदु, अधिअलणमंडवं गदुअ, अग्गदो
 ववहालं लिहावइशं, जधा चारुदत्ताकेण वशन्तशेणिआ
 मोडिअ मालिदा; ता जाव अधिअलणमंडवं जेव्वगहामि
 ॥ परिकम्यावलोक्य च ॥ एदं तं अधिअलणमंडवं, एत्थ पवि
 शामि ॥ प्रविश्यावलोक्य च ॥ कधं, आसणाइं दिष्ठाइं चिट्ठ
 दित्ति; दाव आअशंत्ति अधिअरणभोदुआ, एदंशं दुव्वच
 त्तले मुज्जत्तअं उवविशिअ पडिवालदस्सं (१) ॥ तथास्थितः ॥

(१) स्नातोऽहं मलिलजलैः पानीयैः, उद्याने उपवनकानने
 निषण्णः, नारीभिः सह युवतीभिः स्त्रीभिः, गन्धर्वैः सुविहितैः
 अङ्गकैः ।

शोधनकः ॥ अन्यतः परिक्रम्य पुरोदृष्ट्वा ॥ एदे अधिअर
षिआआअरुन्ति। ता जाव उवसप्पामि (१) ॥ इति उपस
र्पति ॥ ततःप्रविशति अष्टिकायस्यादिपरिवृतआधिकरणिकः ॥

अधि। भो, भो, अष्टिकायस्यौ।

तौ। आणवेदु अज्जो (२)।

अधि। अहो व्यवहारपराधीनतया दुष्करं खलु पर
चित्तग्रहणमाधिकरणिकैः।

क्षणेन यन्धिः क्षणं जूटकोमे, क्षणेन मे चञ्चलकुण्डलावा,

क्षणेन मुक्ताः क्षणमूर्द्धूचूडा, चित्रविचित्रः अहं राजश्यालः।

अपिच। विषयन्धिगर्भप्रविष्टेनेव कीटकेनान्तरं मार्ग
माणेन, प्राप्तं मया महदन्तरं; तत्कस्येदं कृपणचेष्टितं पालयि
ष्यामि। आं, स्मृतं, दरिद्रचारुदत्तस्य सम्भाव्यते। भवतु, अधि
करणमण्डपं गत्वा, अग्रतोव्यवहारं लेखयिष्यामि, यथा
चारुदत्तेन वसन्तसेना मोचयित्वा मारिता; तत् यावदधि
करणमण्डपमेव गच्छामि। एतत्तदधिकरणमण्डपमत्र प्रवि
शामि। कथमासनानि दत्तानि तिष्ठन्ति; तावदागच्छन्ति
अधिकरणभोजकाः, एतस्मिन् दूर्वाचलरे मुहूर्त्तमुपविश्य
प्रतिपालयिष्यामि।

(१) एवे अधिकरणिकाआगच्छन्ति; तत् यावदुपसर्पामि।

(२) आज्ञापयतु आर्य्यः।

कन्नं कार्यमुपक्षिपन्ति पुरुषान्याथेन दूरीकृतं,
 खान्दोषान् कथयन्ति नाधिकरणे रागाभिभूताः स्वयं;
 तैःपक्षापरपक्षवर्द्धितबलैर्दोषैर्नृपः स्पृश्यते,
 संचेपादपवादएव सुलभोद्गृगुणोदूरतः ।

अपि च ।

कन्नं दोषमुदाहरन्ति कुपितान्याथेन दूरीकृताः,
 खान्दोषान् कथयन्ति नाधिकरणे, सन्तोऽपि नष्टाभ्रुवं;
 ये पक्षापरपक्षदोषसहिताः पापानि संकुर्वन्ते,
 संचेपादपवादएव सुलभोद्गृगुणोदूरतः ।

यतः । अधिकरणिकः खलु ।

शास्त्रज्ञः, कपटानुसारकुशलो, वक्ता, नच क्रोधन
 सुख्योमित्रपरस्वकेषु, चरिते दृष्टैव दत्तोत्तरः;
 क्लीवान्पालयिता, शठान्प्रथयिता, धर्म्येऽतिलोभान्वितो,
 द्वाभौवे परतलबद्धहृदयो, राज्ञश्च कोपापहः ।

अष्टिकायस्यै । अज्जस्स वि णाम गुणे दोसन्ति वुच्चदि जह
 एव्वं, ता चन्दालोएवि अंधआरोत्ति वुच्चदि (१) ।

अधि । भद्र शोधनक, अधिकरणमण्डपस्य मार्ग
 मादेश्य ।

(१) आर्यस्यापि नाम गुणे दोषइति उच्यते यद्येवं, तदा
 चन्द्रालोकेऽपि अन्धकारइति उच्यते ।

शोधनकाः । एदु, एदु, अधिअलणभोदज्जो एदु (१) ।

॥ इति परिक्रामन्ति ॥

शोधनकः । एदं अधिअलणमण्डवं, ता पविसन्तु अधिअलणभोदज्जा ॥ सर्व्वे च प्रविशन्ति ॥ (२) ।

अधि । भद्र शोधनक, वहिर्निःक्रम्य, ज्ञायतां, कः कः कार्य्यार्थीति ।

शोधनकः । जं अज्जोआणवेदि ॥ इति निष्क्रम्य ॥ अज्जा अधिअलणिआभणन्ति, कोको इध कज्जत्थीति (३) ।

शकारः ॥ सहर्षं ॥ उवत्थिए अधिअलणिए ॥ साटोपं परिक्रम्य ॥ हगे, वलपुलिशमणुशे वासुदेवे लट्ठिअशिआले लाअशाले कज्जत्थी (४) ।

शोधनकः ॥ ससम्भ्रमं ॥ हीमादिके, पठमं जेव्व लट्ठिअशाले कज्जत्थी । भोदु; अज्ज, मुज्जत्तं चिट्ठु, दाव अधिअलणि

(१) एतु, एतु, अधिकरणभोजकएतु ।

(२) एतत् अधिकरणमण्डपं, तत्रविशन्तु अधिकरणभोजकाः ।

(३) यदार्य्यंआज्ञापयति । आर्य्यां आधिकरणिकाभणन्ति, कः कइह कार्य्यार्थीति ।

(४) उपस्थिताअधिकरणिकाः । अह, वरपुरुषमनुष्यः वासुदेवः राष्ट्रियश्यालः राजश्यालः कार्य्यार्थी ।

आणं णिवेदेमि ॥ उपगम्य ॥ अज्जा, एमे क्खुल्लिअणाले
कज्जत्यो ववहालमुवत्यदो (१) ।

अधि । कथं, प्रथममेव राष्ट्रियशालः कार्यार्थी । यथा
सूर्योदये उपरागोमहापुरुषनिपातमेव कथयति । शोधनक,
व्याकुलेनाद्य व्यवहारेण भवितव्यं; भद्र, निष्क्रम्योच्यतां गच्छाद्य
न दृश्यते तव व्यवहारइति ॥

शोधनकः । जं अज्जो आणवेदित्ति (२) ॥ निष्क्रम्य शकार
मुपगम्य ॥ अज्ज, अधिअरणिआभणंति । अज्ज गच्छ, ए दीशदि
तव ववहाले (३) ।

शकारः ॥ मक्रोधं ॥ किं, ए दीशदि मम ववहाले? जइ
ए दीशदि, तदो आउत्तं लाआणं पालअ वहिणीवदिं विण
विअ, वहिणिअं अत्तिकं च विणविअ, एदं अधिअरणिअं
फेलिअ, एत्य अखं अधिअलणिअं गवइअं (४) ॥ इति गन्तु
मिहति ॥

(१) हन्त प्रथममेव राजशालः कार्यार्थी । भवतु; आर्य्य,
मुहूर्त्तं तिष्ठ, तावत् अधिकरणिकानां निवेदयामि । आर्य्या
एष खलु राष्ट्रियशालः कार्यार्थी व्यवहारमुपस्थितः ।

(२) यदार्य्य आज्ञापयति ।

(३) आर्य्य, अधिकरणिकाभणन्ति, । अद्य गच्छ, न
दृश्यते तव व्यवहारः ।

(४) किं, न दृश्यते मम व्यवहारः? यदि न दृश्यते,

शोधनकः । अज्ज, लट्ठिअशालअ, मुज्जत्तअं चिट्ठ, दाव
अधिअरणिआणं णिवेदेमि ॥ आधिकरणिआवुपगम्य ॥ एअ
लट्ठिअशाले कुविदे भणादि (१) ॥ इति तदुक्तं भणति ॥

आधि । सर्व्वमस्य मूर्खस्य संभाव्यते । भद्र, उच्यतां, आगच्छ;
दृश्यते तव व्यवहारः ।

शोधनकः ॥ शकारमुपगम्य ॥ अज्ज, अधिअरणिआ
मणंति, आअच्छ (२) ।

शकारः । पठमं भणन्ति न दीसदि, संपदं दीशदित्ति; ता
णाम भीद भीदा अधिअलणभोइआ; जेत्तिअं हरो भणिशं,
तेत्तिअं पत्तिआवइशं, भोदु, पविशामि ॥ प्रविशोपसृत्य ॥
सुशुहं अह्माणं तुम्हाणंपि शुहं देमि, न देमि च (३) ।

तदा आवुक्तं राजानं पालकं भगिनीपतिं विज्ञाय, भगिनीं
मातरञ्च विज्ञाय, एतमाधिकरणिकं दूरीकृत्यान्यमाधि
करणिकमत्र स्थापयिष्यामि ।

(१) आर्य्य, राष्ट्रियशाल, मुहूर्त्तं तिष्ठ, तावत् आधि
करणिकानां निवेदयामि । एष राष्ट्रियशालः कुपितो भणति ।

(२) आर्य्य, आधिकरणिका भणन्ति, आगच्छ ।

(३) प्रथमं भणन्ति न दृश्यते, साम्प्रतं दृश्यते; इति तत्

आधि ॥ स्वगतं ॥ अहो स्थिरसंस्कारता व्यवहारार्थिनः
॥ प्रकाशं ॥ उपविश्यातां ।

शकारः । आ; अन्तर्णकेलका श्रे भूमी; ता जहिं मे
रोअदि तहिं उवविशामि ॥ अश्रिमं प्रति ॥ एष उवविशामि
॥ शोधनकं प्रति ॥ णं, एत्थ उवविशामि ॥ इति आधिकरणिक
मस्तके हसं दत्त्वा ॥ एष उवविशामि (१) ॥ इति भूमौ
उपविशति ॥

आधि । भवान् कार्यार्थी ।

शकारः । अधदं ? (२)

आधि । तत्कार्यं कथय ।

शकारः । कखे कज्जं कथयदस्सं । एअवउके मल्लकण्ण
माणह कुले हगे जादे । लाअशशुले मम पिदा, लाआ

नाम भीतभीताअधिकरणभोजका; यावदहं भणिय्यामि, ताव
त्प्रत्येयन्ते । भवतु, प्रविशामि । सुसुखं अस्माकं युष्माकमपि
सुखं ददामि, न ददामि च ।

(१) आ; आत्मीया ममैषा भूमी; यत्र मद्भ्रां रोचते तत्रो
पविशामि । एष उपविशामि । ननु अत्रोपविशामि । एष
उपविशामि ।

(२) अथकिं?

तादृश होइ जामादा, लाअग्निआले हग्गे, ममावि भइणी
वदी राआ (१)।

आधि। सर्व्व जायते।

किं कुलेनोपदिष्टेन, श्रीलमेवात्र कारणं;

भवन्ति नितरां स्त्रीताविपिने कण्टकिद्रुमाः।

॥ तदुच्यतां कार्य्यं ॥

शकारः। एवं भणामि। अवलङ्कादवि ण अ मे किंवि
कलदस्मदि; तदो तेण वहिणीवदिणा वरितुट्टेण मे कीलितुं
लक्खितुं शव्वुज्जाणाणं पवले पुप्फकरंडकजिष्णुजाणेदिस्से; तच्चिं
च पेक्खितुं अणुदिअहं, शोशावेदुं, शोधावेदुं, पोत्थावेदुं,
लुणावेदुं, गच्छामि। देव्वज्जाएण पेक्खामि, न पेक्खामि वा,
इत्थिअशलीलं णिवड्ढिदं (२)।

(१) कर्णे कार्य्यं कथयिष्यामि। एतावद्वृद्धके मल्लकप्रमा
णस्य कुले अहं जातः। राजश्वशुरोमम पिता राजा तातस्य
भवति जामाता, राजश्यालोऽहं, ममापि भगिनीपतीराजा।

(२) एवं भणामि। अपराङ्गस्यापि न च मे किमपि करिष्यति;
ततस्तेन भगिनीपतिना परितुष्टेन मे क्रीडितुं रक्षितुं सर्व्वोद्या
नानां प्रवरं पुष्पकरण्डकजीर्णोद्यानं दत्तं; तत्र च प्रेषितुं
अनुदिवसं शुष्कं कारयितुं, शोधयितुं, पुष्टं कारयितुं, लूनं
कारयितुं, गच्छामि। दैवयोगेन पश्यामि, न पश्यामि वा, स्त्री
शरीरं निपतितं।

आधि। अथ जायते का स्त्री विपन्नेति?

शकारः ॥ हंहे अधिअलणभोदत्रा, किन्ति ण आ
णामि तं तादिशिं णअलमण्डणं कंचनशदभूषणिअं। केणवि
कुपुत्तेण अत्यकल्लवत्तश कालणादो प्रुणं पुप्फकलंडकजिणु
ज्जाणं पविशिअ, वाज्जपाशवलक्काले वसन्तशेणिआ मालिदा,
ण मए (१) ॥ इत्यर्द्धोक्ते च मुखमावृणोति ॥

आधि। अहो नगररक्षिणां प्रमादः! भो अष्टिकायस्त्रौ।
न मयेति, व्यवहारपदं प्रथममभिलिख्यतां।

कायस्थः। जं अज्जोआणवेदि ॥ तथा क्खत्वा ॥ अज्ज, लि
हिदं (२)।

शकारः ॥ स्वगतं ॥ हीमादिके उक्तलाअत्तेण विअ पाय
शपिण्डलकेण, अज्ज मए अत्ता एव्व णिणाशिदो। भोदु एव्वं
दाव ॥ प्रकाशं ॥ अहो अधिअलणभोदत्रा, णं भणामि, मए
जेव्व दिद्दा; किं कोलाहलं कलेध (३) ॥ इति पादेन
लिखनं प्रोञ्छन्ति ॥

(१) अधिकरणभोजकाः, किमिति न जानामि तां तादृशीं
नगरमण्डनं काञ्चनशतभूषणां। केनापि कुपुत्रेण अर्थकल्प,
वर्त्तन्त्य कारणात्, प्रुण्यं पुष्पकरण्डकजीर्णोद्यानं प्रविश्य,
वाज्जपाशवलात्कारेण वसन्तसेना मारिता, न मया।

(२) यदार्य्यं आज्ञापयति। आर्य्यं, लिखितं।

(३) विस्मये! त्वरां कुर्वाण्येनेव पायसपिण्डरकेण, अद्य

आधि । कथं लया ज्ञातं यथा खल्वर्थनिमित्तं वाङ्मया
शिन व्यापादिता?

शकारः । हंहे; णूणं शुणशूणाए मोघठाणाए गीवा
लिआए णिसुवणकेहिं आहलणठ्ठाणेहिं तक्केमि (१) ।

श्रष्टिकायस्यौ । जुज्जदिविअ (२) ।

शकारः ॥ खगतं ॥ दिट्ठिआ पत्युज्जीविदस्सि, अविदमा
दिके! (३)

श्रष्टिकाय । भो कं एसा ववहारो अवलंबदि? (४)

आधि । इह हि दिविधोव्यवहारः ।

श्रष्टिकाय । केरिमौ? (५)

आधि । वाक्यानुसारेण, अर्थानुसारेण च । यस्तावदा

मया आत्मा एव निर्नाशितः । भवत्वेवं तावत् । अहो अधिक
रणभोजका, ननु भणामि, मया एव दृष्टा; किं कोलाहलं
कुरुत ।

(१) हंहे; नूनं मोघस्थानया गीवालिकया निःसुवणं
केराभरणस्थानैः तर्कयामि ।

(२) युज्यतेइव ।

(३) दिष्ट्या प्रत्युज्जीवितोऽस्मि ।

(४) भो कमेधव्यवहारोऽवलम्बते?

(५) कीदृशौ?

क्यानुसारेण, स खल्वर्थिप्रत्यर्थिभ्यः । यद्यार्थानुसारेण सचाधि-
करणिकबुद्धिनिष्पाद्यः ।

श्रेष्ठिकाय । तावसन्तसेणामादरं अवुलंविदिववहारो (१) ।
आधि । एवमिदं; भद्र शोधनक, वसन्तसेनामातरमनु
हेजयनाङ्गय ।

शोधनकः ॥ तथेति ॥ निष्क्रम्य गणिकामात्रा सह प्रविश्य ॥
एदु, एदु, अज्जा (२) ।

वृद्धा । गदा मे दारिआ मित्रघरं अत्तणोजोव्वण
भणुभविउं; एसो उण दीहाज भणादि, आअच्छ, आधि
अल्लणिओ सदावेदि; ता मोहपरवशमिव अत्ताणं अव
गळामि, हिअत्रं मे थरहरंदि । अज्ज, आदेसेहि मे अधिअर
णमण्डवस्स मगं (३) ।

शोधनकः । एदु, एदु, अज्जा (४) ॥ उभौ परिक्रामतः ॥

(१) तस्मात् वसन्तसेनामातरमवलम्बते व्यवहारः ।

(२) एतु, एतु, आर्या ।

(३) गता मे दारिका मित्रगृहं आत्मनोयौवन मनु
भवितुं; एष पुनर्दीर्घायुर्भणति, आगच्छ, आधिकरणिक
आङ्गयति; तन्मोहपरवशमिवात्मानमवगच्छामि, हृदयं मे
प्रकल्पते । आदिश मच्चं अधिकरणमण्डपस्य मार्गं ।

(४) एतु, एतु, आर्या ।

शोधनकः। एदं अधिअलणमंडवं। एत्य पविशदु
अञ्जा (१) ॥ इत्युभौ प्रविशतः ॥

वृद्धा ॥ उपसृत्य ॥ सुखं तुच्छाणं भोदु भावमिस्साणं (२)।

आधि। भद्रे, स्वागतमास्यतां ॥ वृद्धा तथेत्यपविष्टा ॥

शकारः ॥ साचेपं ॥ आगदासि, वृद्धकुट्टणि, आगदासि ? (३)

आधि। अये त्वं किल वसन्तसेनायामाता ?

वृद्धा। अधदं ? (४)

आधि। अयेदानीं वसन्तसेना क्व गता ?

वृद्धा। मित्तघरअं (५)।

आधि। किन्नामधेयं तस्या मित्रं ?

वृद्धा ॥ खगतं ॥ हद्धी, हद्धी, अतिलज्जणीयं क्खु एदं।

॥ प्रकाशं ॥ जणस्स पुक्खणीओअअं अत्या ए उण आधिअरणि
अस्स (६)।

(१) एष अधिकरणमण्डपः। अत्र प्रविशतार्या।

(२) सुखं युष्माकं भवतु भावमिश्राणां।

(३) आगतासि, वृद्धकुट्टनि, आगतासि ?

(४) अथकिं ?

(५) मित्रमृहं।

(६) अतिलज्जनीयं खलु इदं। जनप्रहनीयोऽयमर्थः न
पुनराधिकरणिकस्य।

आधि । अलं लज्जया, व्यवहारस्त्वां पृकृति ।

श्रेष्ठिकाय । व्यवहारोपुच्छदि, णत्थि दोसो, कधेहि (१) ।

वृद्धा । कधं व्यवहारो जइ, एव्वं, ता सुणंतु अज्जमिस्सा ।

सो क्खु सत्थवाहविणयदत्तस्स णत्तिओ, साअरदत्तस्सतणओ,

सुगिहिदणामहेओ अज्जचालुदत्तो णाम, सेट्ठिचत्तरे पडिव

सदि, तहिं मे दारिआ जोव्वणसुहमणुभवदि (२) ।

शकारः । सुदं अज्जेहिं? लिहीयंतु एदे अक्खला, चारु
दत्तेण सह मम विवादे (३) ।

श्रेष्ठिकाय । चारुदत्तोमिच्चित्ति णत्थि दोसो (४) ।

आधि । व्यवहारोऽयं चारुदत्तमवलम्बते ।

श्रेष्ठिकाय । एव्वं विअ (५) ।

(१) व्यवहारः पृकृति, नास्ति दोषः, कथय ।

(२) कथं व्यवहारोऽयं, तदा पृच्छन्तु आर्यमित्राः ।
स खलु सार्थवाहविणयदत्तस्य नप्ता, सागरदत्तस्य तनयः,
सुगृहीतनामधेयः आर्यचारुदत्तानाम्, श्रेष्ठिचलरे प्रति
वसति, तत्र मे दारिका यौवनसुखमनुभवति ।

(३) श्रुतमार्थैः? लिखन्तामेतान्यक्षराणि, चारुदत्तेन
सह मम विवादे ।

(४) चारुदत्तोमित्रमिति नास्ति दोषः ।

(५) एवमिव ।

आधि। धनदत्त, वसन्तसेना आर्य्यचारुदत्तस्य गृहं गतेति
लिख्यतां; व्यवहारस्य प्रथमः पादः। कथमार्य्यचारुदत्तोऽय
स्माभिराङ्गाययितव्यः। अथवा व्यवहारस्तमाङ्गयति। भद्र
शोधनक, गच्छ। आर्य्यचारुदत्तं खैरं असंभ्रान्तमनुद्विग्नं साद
रमाङ्गय, प्रस्तावेनाधिकरणकस्त्वां द्रष्टुमिच्छतीति।

शोधनकः। जं अज्जा आणवेदित्ति ॥ निष्क्रान्तः, चारुदत्तेन
सह प्रविश्य च ॥ एदु, एदु, अज्जा (१)।

चारु ॥ विचिन्त्य ॥ परिज्ञातस्य मे राज्ञा शीलेन, च कुलेन च,
यत्सत्यमिदमाङ्गानमवस्थामभिगच्छते।

॥ सवितर्कं स्वगतं ॥

ज्ञातोऽनु किं स खलु बन्धनविप्रयुक्तो
मार्गं गतः प्रवहणेन मयापनीतः?
चारुचणस्य नृपतेः श्रुतिमागतो वा
येनाहमेवमभियुक्त इव प्रयामि।

अथवा किं विचारितेन। अधिकरणमण्डपमेव गच्छामि।
भद्र शोधनक, अधिकरणस्य मार्गमादेशय।

शोधनकः। एदु, एदु, अज्ज (२) ॥ इति परिक्रामतः ॥

(१) यदार्य्यं आज्ञापयति। एतु, एतु, आर्य्यः।

(२) एतु, एतु, आर्य्यः।

चारु । ॥ सशङ्कं ॥ तत्किमपरं ।

रुचस्वरं वासति वायसोऽयममात्यभृत्यामुज्जराक्कयन्ति,
सव्यञ्च नेत्रं स्फुरति, प्रसह्य ममानिमित्तानि हि खेदयन्ति ।

शोधनकः । एदु, एदु, अज्जो (१) ।

चारु ॥ खैरमसम्भ्रान्तं परिक्रम्यायतोऽवलोक्य च ॥

शुष्कवृक्षस्थितो ध्वाङ्ग आदित्याभिमुखस्तथा;

मयि चोदयते वामं चतुर्धोरमसंशयं ।

॥ पुनरन्यतोऽवलोक्य ॥ अये कथमयं सर्पः ।

मयि विनिहितदृष्टिभिन्ननीलाञ्जनाभः,

स्फुरितविततजिह्वः, शुक्लदंष्ट्राचतुष्कः,

अभिपतति सरोषोजिह्विताध्मातकुच्चि

र्भुजगपतिरयं मे मार्गमाक्रम्य सुप्तः ।

अपिचेदं । स्वलति चरणं भूमौ न्यस्तं, नचाङ्गतामही;

स्फुरति नयनं, वामोवाङ्गमुज्जश्च विकम्पते,

शकुनिरपरश्चायं तावद्विरौति हि नैकशः,

कथयति महाघोरं, मृत्युं, नचात्र विचारणा ।

सर्वथा देवताः स्वस्ति करिष्यन्ति ।

शोधनकः । एदु, एदु, अज्जो, इमं अधिअलणमण्डवं
पविसदु अज्जो (२) ।

(१) एतु, एतु, आर्य्यः ।

(२) एतु, एतु, आर्य्योऽधिकरणमण्डपं प्रविशत्वार्य्यः ।

चारु ॥ प्रविश्य समन्तादवलोक्य ॥ अहो अधिकरण
मण्डपस्य परा श्रीः । इह हि ।

चिन्तासक्तनिमग्नमन्त्रिसलिलं, दूतेर्भिर्गण्डूकुलं,
पर्यन्तस्थितचारनक्रमकरं, नागाश्चहिंसाश्रयं,
नानावाशककङ्कपक्षिरुधिरं कायस्थमर्पास्यदं,
नीतिक्षुण्णतटञ्च राजकरणं हिंस्रैः समुद्रायते ।

भवतु ॥ प्रविशन् शिरोघातमभिनीय सवितर्कं ॥ अहह
इदमपरं ।

सद्यं मे स्पन्दते चक्षुर्विरौति वायसस्तथा,

पन्थाः सर्पेण रुद्धोऽयं, स्वस्ति चास्मासु दैवतः ।

तावत्प्रविशामि ॥ इति प्रविशति ॥

आधि । अयममौ चारुदत्तो, यएषः,

घोणोन्नतं मुखमपाङ्गविशालनेत्रं,

नैतद्विभाजनमकारणदूषणानां;

नागेषु, गोषु, तुरगेषु, तथा नरेषु,

नच्चाकृतिः सुमदृशं विजहाति वृत्तं ।

चारु । भो अधिकृतेभ्यः स्वस्ति । हंहो नियुक्ता अपि कुशलं
भवतां ।

आधि ॥ ससंभ्रमं ॥ स्वागतमार्य्यस्य; भद्रशोधनक, आर्य्य
स्वासनमपनय ।

शोधनकः ॥ आसनमुपनीय ॥ एदं आसनं, एत्थ उववि
सदु अज्जं (१) ।

चारु ॥ उपविशति ॥

शकारः ॥ सक्रोधं ॥ आगदेशि रे इत्थिआघादआ, आग
देशि? अहो णाए ववहाले, अहो धम्मो ववहाले, जं एअअणाह
इत्थिआघादुकाह आशणे दीअदि सगम्भं, भोदु, णं दोअदु (२) ।

आधि । आर्य्यं चारुदत्त, अलि भवतोऽस्याआर्य्याया
दुहित्रा सह प्रसक्तिः प्रणयः प्रीतिर्वा?

• चारु । कस्याः ।

आधि । अस्याः ॥ इति वसन्तसेनामातरं दर्शयति ॥

चारु ॥ उत्थाय ॥ आर्य्ये, अभिवादये ।

वृद्धा । जाद चिरे मे जीव ॥ स्वगतं ॥ अअं सो चारु
दत्तो; सुणिखित्तं क्खु दारिआए जाव्वणं (३) ।

आधि । आर्य्यं, गणिका तव मित्रं?

चारु ॥ लज्जां नाटयति ॥

(१) इदमासनमत्रोपविशत्वार्य्यः ।

(२) आगतोऽसि रे स्त्रीघातक आगतोऽसि? अहोन्यायः
व्यवहारः, अहो धम्माव्यवहारः, यदेतदन्यस्य स्त्रीघातकस्य
आसनं दीयते सगम्भो; भवतु, ननु दीयतां ।

(३) तात चिरं मे जीव । अयं स चारुदत्तः; सुनिश्चितं
खलु दारिकया यौवनं ।

शकारः। लज्जाए, आदु भीलुदाए वा, चालित्तं अल्लिए
णिगूह्दिदं, सअं इत्थिअं मालिअ अत्थकालणाए णिगूह्दि,
न तं हि भट्टको (१)।

अष्ठिकाय। अज्ज चारुदत्त, भणाहि; अलं लज्जाए,
ववहारो खु एसो (२)।

चारु ॥ सलज्जं॥ भो अधिहता, मया कथमीदृशं वक्तव्यं।
यथा गणिका मम मित्रमिति; अथवा; यौवनमचापराध्यति,
न चारित्वं।

आधि। व्यवहारः सविप्रोयं, त्यज लज्जां हृदि स्थितां;

ब्रूहि सत्यमलं धैर्यं, क्लमत्र न शृह्यते।

अलं लज्जया, व्यवहारस्त्वां पृहति।

चारु। अधिहता, केन सह मम व्यवहारः?

शकारः। अले, मए शह ववहालो (३)।

चारु। लया सह मम व्यवहारः सुदुस्सहः।

(१) लज्जया, अथवा भीरुतया वा, चारित्र्यं अलीकं निगू-
हितं, स्वयं स्त्रीं मारयित्वा अर्थकारणाय निगूहति न तत्
भट्टकः।

(२) आर्यं चारुदत्त, भण, अलं लज्जया, व्यवहारः
खल्लेषः।

(३) अरे, मया सह व्यवहारः।

शकारः । अए इत्थिआघादआ, तं तादिशिं लअणअ
दभूषणियं वअंतसेणिअं मालिअ, संपदं कवडकावडिके भविअ
णिगूहसि (१) ।

चारु । असंबद्धः खल्वसि ।

आधि । आर्य्यं चारुदत्त, अलमनेन, ब्रूहि, सत्यं अपि
गणिका तव मित्रं ।

चारु । एवमेवं ।

आधि । आर्य्यं, वसन्तसेना क्व ।

चारु । गृहं गता ।

अष्टिकाय । कथं गदा, कदा गदा? गच्छन्ती वा केण
अणुगदा? (२)

चारु ॥ स्वगतं ॥ किं प्रह्वन्नं गतेति ब्रवीमि ।

अष्टिकाय । अज्ज कधेहि (३) ।

चारु । गृहं गता, किमन्यद्ब्रवीमि ।

शकारः । मम केलकं पुप्फकरंडकजिणुज्जाणं पवेसिअ,

(१) अरे स्त्रीघातक, तां तादृशीं रत्नशतभूषणां वसन्त
सेनां मारयित्वा, साम्प्रतं कपटकापटिकोभूत्वा निगूहसि ।

(२) कथं गता, कदा गता? गच्छन्ती वा केन अनुगता?

(३) आर्य्यं कथय ।

अत्यणिमित्तं वाङ्मपाशवलकालेण मालिदा, अए शंपदं
वदसि घलं गदेति (१) ।

चारु । आः असंबद्धप्रलापिन् ।

अभ्युचितोऽसि मलिलैर्नवलाहकानां,

चापाद्यपक्षसदृशं भृशमंतराले;

मिथ्यैतदाननमिदं भवतस्तथाहि

हेमन्तपद्ममिव निःप्रभतामुपैति ।

आधि ॥ जनान्तिकं ॥

तुलनं चाद्रिराजस्य, समुद्रस्य च तारणं,

ग्रहणं चानिलस्त्रेव, चारुदत्तस्य दूषणं ।

॥ प्रकाशं ॥ आर्य्यं चारुदत्तः; खल्वसौ कथमिदमकार्य्यं
करिष्यति ।

शकारः । किं पक्षवादेण व्यवहारे दोषदि? (२)

आधि । अपेहि मूर्ख ।

वेदार्थान् प्राकृतस्त्वं वदसि, न च ते जिज्ञा निपतिता?

मध्याह्ने वीक्षसेऽर्कं, न तव सहसा दृष्टिर्विचलिता?

(१) मदीयं पुष्यकरण्डकजीर्णोद्यानं प्रवेश्य, अर्थनिमित्तं
वाङ्मपाशवलात्कारेण मारिता, अये साम्प्रतं वदसि गृहं
गतेति ।

(२) किं पक्षपातेन व्यवहारोदृश्यतां?

दीप्ताग्नौ पाणिमक्तः क्षिपसि, न च ते तद्वृणं दह्यतेऽसौ ?

चारिव्याचारदत्तं चलयसि न ते देहं हरति भूः

आर्यं चारुदत्तः कथमयमकार्यं करिष्यति ।

कृत्वा समुद्रमुदकोद्भ्रयमात्रश्रेष्ठं,

दत्तानि येन हि धनान्यनपेक्षितानि,

स श्रेयसां कथमिवैकनिधिर्म्हात्मा

पापं करिष्यति धनार्थमवीरजुष्टं ?

शकारः । किं पक्षवादेण व्यवहारे दीसदि ? (१)

वृद्धा । हदाश्र; जो दाणिं णाशीकदं सुवर्णभंडं रत्तिं
चारेहिं अवहदत्ति, तस्स कालणादो चतुस्समुद्धारभूदं
रअणावलिं देदि, सो दाणिं अत्यकलवत्तस्स कारणादो, इमं
अकळं करेदि? हा जादे, एहि मे पुत्ति ॥ इति रोदिति ॥ (२)

आधि । आर्यं चारुदत्त, किमसौ पद्भ्यां गता उत
प्रवहणेनेति ।

चारु । ननु मम प्रत्यक्षं न गता, तन्न जाने । किं पद्भ्यां
गता उत प्रवहणेनेति ।

(१) किं पक्षपातेन व्यवहारो दृश्यते ।

(२) हताश्र, यद्दानीं न्यासीकृतं सुवर्णभाण्डं रात्रौ
चौरैरपहतमिति, तस्य कारणात् चतुःसमुद्धारभूतां
रत्नावलीं ददाति, यद्दानीं अर्थकल्यवत्तस्य कारणात्, इदं
मकार्यं करोति? हा जाते, एहि मे पुत्रीति ।

प्रविश्य ॥ सामर्थोवीरकः ॥

पादप्रहारपरिभवविमाणणा बद्धगुरुश्वरस्य ।

अणुशोचतस्स इयं कथंपि रत्ती पभादा मे ।

ता जाव अधिअरणमण्डवं उवसप्पामि ॥ प्रवेष्टकेन ॥ सुहं
अज्जमिस्साणं (१) ।

आधि । अथे नगररक्षाधिष्ठतोवीरकः । वीरकः किमा
गमनप्रयोजनं?

वीरकः । ही, वंधणभेअणसंभमे अज्जकं अणेसंतो,
ओव्वाडिदं पवहणं वच्चदित्ति विचारं करंतो अणेसतो, अरे
तुएवि आलोइदे मएवि आलोइदव्वेत्ति भणंतो जेव्व, चंद
णमहत्तलएण पादेण ताडितोऽस्मि । एदं सुणिअ अज्ज
मिस्सा पमाणं (२) ।

(१) पादप्रहारपरिभवविमाननाबद्धगुरुकवैरस्य,

अनुशोचतइयं कथमपि रात्रिः प्रभाता मे ।

तद्यावदधिकरणमण्डपमुपसर्पामि । शुभमार्यमिश्राणां ।

(२) ही, विस्मये, बन्धनभेदनसंभ्रमे आर्यकमन्वेषयन्,
अपवारितं प्रवहणं व्रजतीति विचारं कुर्वन् अन्वेषयन्, अरे
त्वयापि आलोकितं मयाप्यालोकितव्यमिति भणन्नेव, चन्दन
महत्तरकेण पादेन ताडितोऽस्मि । एतच्छ्रुत्वा आर्यमिश्राः
प्रमाणं ।

आधि । भद्र, जानीषे कस्यतप्रवहणमिति ।

वीरकः । इमस्स अस्स चारुदत्तस्स, वसंतमेणा आउढा,
पुष्पकरंडकजिष्णुज्जाणं कीलिटुं षीअदित्ति पवहणवाहण
कहिदं (१) ।

शकारः । पुणोवि सुदं अज्जेहिं (२) ।

आधि । एष भो निर्मलज्योत्स्नोराङ्गणा यस्यते शशी,
जलं कूलावपातेन प्रसन्नं कलुषायते ॥

वीरक, पश्चादिह भवतो न्यायं द्रक्ष्यामः । यएष अधि
करणे दार्यश्चस्तिष्ठति, तमेनमारुह्य, गत्वा पुष्पकरंडकोद्यानं,
दृश्यतां; अस्ति तत्र काचिद्विपन्ना स्त्री न वेति ।

वीरकः । जं अज्जो आणवेदिं ॥ इति निष्क्रान्तः ॥ प्रविश्य
च ॥ गदोहिं तहिं, दिठ्ठं च मए इत्तिआकलेवरं सावदेहिं,
विलुप्पं (३) ।

श्रेष्ठिकाय । कथं तुए जाणिटं इत्थिआकलेवरत्ति (४) ।

(१) अस्य चारुदत्तस्य, वसुन्तसेना आरूढा, पुष्पकरण्डक
जीर्णोद्यानं क्रीडितुं नीयते, इति प्रवहणवाहकेन कथितं ।

(२) पुनरपि श्रुतमार्थैः ।

(३) यदार्यश्चाज्ञापयति । गतोऽस्मि तत्र, दृष्टञ्च मया
स्त्रीकलेवरं श्रापदैर्विलुप्तं ।

(४) कथं त्वया ज्ञातं स्त्रीकलेवरमिति ।

वीरकः। सावसेसेहिं केशहस्तपाणिपादएहिं चवल
क्खिदं मए (१)।

आधि। अहो धिन्वैषम्यं लोकव्यवहारस्य।

यथा यथेदं निपुणं विचार्यते, तथा तथा सङ्कटमेव दृश्यते;
अहो सुसन्ना व्यवहारनीतयोमतिस्तु, गौः पङ्कगतेव सीदति।

चारु ॥ स्वगतं ॥

यथैव पुष्पं प्रथमे विकाशे समेत्य पातुं मधुपाः पतन्ति,
एवं मनुष्यस्य विपत्तिकाले क्षिद्रेष्वनर्थावज्जलीभवन्ति।

आधि। आर्य्यं चारुदत्त, सत्यमभिधीयतां।

चारु। दुष्टात्मा परगुणमत्सरीमनुष्यो
रागान्धः परमिह हन्तुकामबुद्धिः,
किं योयद्ददति, मृषैव जातिदोषा
त्तद्ग्राह्यं भवति, न तद्विचारणीयं। 1201

अपिच। योऽहं लतां कुसुमितामपि पुष्पहेतो
राकथ्य नैव कुसुमावचयं करोमि,
सोऽहं कथं भ्रमरपचरुचौ सुदीर्घे
केशे प्रगृह्य रुदतीं प्रमदां निहन्मि। 1221

शकारः। हंहो, अधिअलणभोदआ, किं तुन्हे पक्खवादेण

(१) सावसेषैः केशहस्तपाणिपादैरुपस्रक्षितं।

ववहालं, पेक्खध, जेण अज्जवि एण्णे हदासचारुदत्ते आणणे
धालीअदि (१)।

आधि। भद्र शोधनक। एवं क्रियतां॥ शोधनः तथा करोति॥

चारु। विचार्यतां, भोअधिहता, विचार्यताम् ॥ इति,
आसनादवतीर्य भूमौ उपविशति ॥

शकारः ॥ स्वगतं; सहर्षं नर्त्तित्वा ॥ ही; अणेण मए
कडे पावे अणश्श मत्थं निवडिदे; ता जहिं चालुदत्ताके
उवविशदि तहिं हगे उवविशामि ॥ तथा क्त्वा ॥ चारुदत्ता,
पेक्ख, पेक्ख मं; ता भण, भण, मए आडिदेत्ति (२)।

चारु। भोअधिहता ॥ दुष्टात्मोति पूर्वोक्तं पठति॥ सनि
आसं स्वगतं ॥

मैत्रेय, भोः किमिदमद्य ममोपघातो !

हा ब्राह्मणि द्विजकुले विमले प्रसूता !

हा रोहसेन नहि पश्यसि मे विपत्तिं !

मिथैव नन्दसि परव्यसनेन नित्यं ।

(१) हंही, अधिकरणभोजकाः; किं यूयं पक्षपातेन व्यव
हारं, पश्यत, येनाद्यापि एषहताश्चारुदत्तआसने धार्यते।

(२) अनेन मया कृतं पापं अन्यस्य मस्यके निपतितं, तत्
युत्र चारुदत्तउपविशति तत्राहं उपविशामि। चारुदत्त,
पश्य, पश्य मां; तत् भण, भण, मयां मारिताइति ।

प्रेषितश्च मया तदार्त्तान्वेषणाय मैत्रेयो वसन्तसेनासकाशं,
शकटिकानिमित्तञ्च तस्य प्रदत्तान्यलङ्करणानि प्रत्यर्पयितुं;
तत्कथं चिरयते ॥ ततः प्रविशति गृहीताभरणो विदूषकः ॥

विदू। पेसिदोन्हि अञ्ज चारुदत्तेण वसन्तसेणासकाशं; तर्हि
अलङ्करणादं गेह्निअ, जधा अञ्ज मित्तेअ, वसन्तसेणाए
वत्तोरोहसेणो अलंकारेण अलंकरिअ, जणणीसआसं पेसिदो,
इमस्स आहरणं दादव्वं ए उण गेह्निदव्वं, ता समयेहिति ।
ता जाव वसन्तसेणासकाशं जेव्व गच्छामि ॥ परिक्रम्यावलोक्य
च आकाशे ॥ कथं भाव रंभिलः । भो भाव रंभिल, किंनिमित्तं
तुमं उव्विग्गो उव्विग्गो विअ लक्खीअसि ॥ आकर्ण्य ॥ किं
भण्णसि? पिअवअस्सो चारुदत्तो अधिअरणमण्डवं सद्दावी
अदित्ति, ता णड्ढ अप्पेण कज्जेण होदव्वं ॥ विचिन्त्य ॥ ता
पक्षा वसन्तसेणासकाशमिस्सं; अधिअरणमण्डवं दाव गमिस्सं
॥ परिक्रम्यावलोक्य च ॥ इदं अधिअरणमण्डवं, ता जाव
पविसामि ॥ प्रविश्य ॥ सुहं अधिअरणभोइआणं; कर्हिं मम
पिअवअस्सो? (१)

(१) प्रेषितोऽस्मि आर्य्यचारुदत्तेन वसन्तसेनासकाशं;
तत्रालङ्करणानि गृहीत्वा, यथा आर्य्यमैत्रेयो, वसन्तसेनाया
वत्तोरोहसेनः अलङ्कारेणालङ्कृत्य, जननीसकाशं प्रेषितः,
अस्याभरणं दातव्यं, न पुनर्गृहीतव्यं, तत्समर्पयेति । यत्नत्

आधि । नन्वेष तिष्ठति ।

विदू । वयस्स सोत्थि दे (१) ।

चारु । भविष्यति ।

विदू । अवि क्खेमन्दे (२) ।

चारु । एतदपि भविष्यति ।

विदू । भो वयस्स, किं णिमित्तं उव्विग्गो उव्विग्गो विअ
लक्खीअसि । कुतो वा सहाइतो (३) ।

चारु । वयस्य ।

मया खलु नृशंसेन परलोकमजानता,

स्त्रीरतिर्वाविशेषेण, शेषमेषोऽभिधास्यति

वसन्तसेनासकाशमेव गच्छामि । कथं भाव रेभिलः भो, भाव
रेभिल, किं निमित्तं त्वमुद्दिग्गद्व लक्ष्यसे । किं भणसि? प्रियवय
स्यश्चारुदत्तः अधिकरणमण्डपं शब्दायते, इति; तत् न खलु
अल्पेन कार्येण भवितव्यं । तत्पश्चात् वसन्तसेनासकाशं गमि
ष्यामि, अधिकरणमण्डपं तावत् गमिष्यामि । अयमधिकरण
मण्डपः; तत् यावत् प्रविशामि । सुखं अधिकरणभोजकानां,
कुत्र मम प्रियवयस्यः?

(१) वयस्य खंस्ति ते ।

(२) अपि क्षेमं ते ।

* (३) भो वयस्य, किं निमित्तं उद्दिग्गः उद्दिग्गद्व लक्ष्यसे,
कुतो वा आहृतः?

विदू। किं किं?

चारु ॥ कर्णे ॥ एवमेवं।

विदू। को एवं भणादि? (१)

चारु ॥ संज्ञया शकारं दर्शयति ॥ नन्वेव तपस्वी हेतु
भूतः कृतान्तोमां व्याहरति।

विदू ॥ जनान्तिकं ॥ एवं, कीमण भणीअदि गेहं गदत्ति? (२)

चारु। उच्यमानमपि अवस्थादोषान्न गृह्यते।

विदू। भो भो अज्जा; जेन दाव पुरत्तावणविहारारा
मदे उल्लतडागकूवजूवेहिं अलङ्किदा णअरी जज्जअणी, सो अ
णोसोअत्यकल्लवत्तकारणदो ईदिसं अकज्जं अणुचिठ्ठदित्ति?
॥ सक्रोधं ॥ अरे रे काणेलीसुदा, राअसालसंठानणआ,
दुस्संखणआकिदजणदोसमण्डआ, वज्जसुवणमण्डिमवडअ।
भण भण ममअग्गदो, जो दाणिं मम पिअवअस्सो कुसुमिदं
माधवीलदं पिआअन्निअ कुसुमावचयं ण करेदि, कदावि
आअधत्ताए पल्लवहेज्ज भोदित्ति; सो कधं एरिसं अकज्जं
उहअ लोअविरुद्धं करेदि? चिठ्ठ रे कुट्टणिउत्ता, जाव एदि
णा तव हिअअकुडिलेण दण्डअट्टेण मत्यअं दे सदखण्डं
करेमि (३)।

(१) कएवं भणति?

(२) एवं, किमर्थं न भण्यते गृहं गतेति।

(३) भो भो आर्याः; येन तावत् पुरस्थापनविहारा

शकारः ॥ सक्रोधं ॥ सुणंतु सुणंतु अञ्जमिस्सा । चारु
दत्ताकेण सह मम विवादे, व्यवहारे वा, ता कीश एशे कीक
पदशीर्षमस्तकादुद्वटुका मम शिले शदखण्डे कलेदि । मा
दाव ले दासीएउत्ता, दुद्वटुका (१) ।

विदू ॥ दण्डकाष्ठमुद्यम्य पूर्वोक्तं पठति ॥

शकारः ॥ सक्रोधमुत्थाय ताडयति ॥

विदू ॥ प्रतीपं ताडयति । अन्योन्यं ताडयतः विदूषकस्य
कचादेशादाभरणानि पतन्ति ॥

रामदेवालयतडागकूपयूपैरलङ्कृता नगरी उज्जयिनी, सः
अनीशः अर्थकल्यवर्त्तकारणात् ईदृशमकार्यं अनुतिष्ठतीति?—
अरे रे कुलटापुत्र, राजशालक, संस्थानक, दुःशङ्कन कृतजन
दोषभाण्ड, वज्रसुवर्णमण्डितमर्कटक; भण, भण, ममागतः
यद्दानीं मम प्रियवयस्यः कुसुमितां माधवीलतामप्याकृष्य
कुसुमावचयं न करोति, आकृष्टतया पल्लवच्छेदोभवतीति,
सकथमीदृशमकार्यमुभयलोकविरुद्धं करोति! तिष्ठ रे
कुट्टिनीपुत्र, यावदेतेन तव हृदयकुटिलेन दण्डकाष्ठेन मस्तकं
ते शतखण्डं करोमि ।

(१) शृण्वन्तु शृण्वन्तु आर्यमिश्रा; चारुदत्तेन सह मम
विवादे, व्यवहारे वा, किमर्थमेष काकपदशीर्षमस्तकः दुष्ट
वटुकः मम शिरः शतखण्डं करोति! मा तावत्, रे दास्याः
पुत्र, दुष्टवटुक ।

शकारः ॥ तानि गृहीत्वा दृष्ट्वा ससाध्वसं ॥ पेक्खन्तु, पेक्खन्तु
अस्मा, एदे खु ताए तवस्सिए केलका अलङ्कारा ॥ चारुदत्त
मुद्दिश्य ॥ इमश्श अत्यकल्लवत्तस्स कालणाए एषा मास्सिहा
वावादिहा अ (१) ।

॥ अधिक्कताः सर्व्वे अधोमुखाः स्थिताः ॥

चारु ॥ जनान्तिकं ॥

अयमेवंविधे काले दृष्टो भूषणविस्तरः,

अस्माकं भाग्यवेषम्यात्पतितः पातयिष्यति ।

विदू । भो कीश भूदत्यं ण णिवेदीयदि? (२)

चारु । वयस्य ।

दुर्बलं नृपतेः सुचूर्नैतत्तलं निरीक्षते,

केवलं वदतो दैन्यमस्माद्यं मरणं भवेत् ।

आधि । कष्टं भोः कष्टं ।

अङ्गारकविहङ्गस्य प्रक्षीणस्य बृहस्पतेः,

ग्रहोऽयमपरः पार्श्वे धूमकेतुरिवोत्थितः ।

(१) पश्यन्तु, पश्यन्तु आर्याः; एते खलु तस्यास्तपस्विन्या
अलङ्काराः । अस्य अर्थकल्यवर्त्तस्य कारणाय एषा मारिता
व्यापादिता च ।

(२) भोः किमर्थं भूतार्थेन निवेद्यते ।

श्रेष्ठिकाय ॥ विलोक्य वसन्तसेनामातरमुद्दिश्य ॥ अवहिदा
दाव अज्जा, एदं सुवर्णभाण्डं अवलोअदु; सो जेव्व एषो
णवेत्ति (१) ।

वृद्धा ॥ अवलोक्य ॥ सरिसो एषो, एषो ण उण सो (२) ।

शकारः । आं वृद्धकुट्टिणि, अक्खीहिं मन्तिदं वाआए
मूकिदं (३) ।

वृद्धा । हदास, अपेहि (४) ।

श्रेष्ठिकाय । अप्पमत्तं कधेहि; सो जेव्व एषो ण वेत्ति (५) ।

वृद्धा । अज्ज, सिप्पिकुसलदाए आवंधे दिट्ठिं; ण
उन सो (६) ।

आधि । भद्रे, अपि जानाखेतान्याभरणानि ।

(१) अवहिता तावदार्या, इदं सुवर्णभाण्डं अवलोक्य
यत्; तदेवेदं नवेति ।

(२) सदृशएष, एष न पुनः सः ।

(३) वृद्धकुट्टिनि, अन्विभ्यां मन्त्रितं वाचा मूकितं ।

(४) हताश, अपेहि ।

(५) अप्रमत्तं कथय; सएव एष न वेति ।

(६) आर्य्य, शिल्पिकुशलतया अवबध्नाति दृष्टिं; न
पुनः सः ।

दृष्ट्वा । सं भणामि । एज्ज अणदो; अहवा कदावि, केणावि
सिप्पिणा घट्टिदा भवे (१) ।

आधि । पश्य अेष्ठिन् ।

वस्वन्तराणि सदृशानि भवन्ति नूनं,
रूपस्य भूषणगुणस्य च कृत्रिमस्य,
दृष्ट्वा क्रियामनुकरोति हि शिल्पवर्गः
सादृश्यमेव कृतहस्ततया च दृष्टुं ।

अेष्ठिकाय । अज्ज चारुदत्तस्स केरकाणि एदाष्णि (२) ।

चारु । न खलु, न खलु ।

अेष्ठिकाय । ता कस्स? (३)

चारु । इहाऽत्रभवत्यादुहितुः ।

अेष्ठिकाय । कधं एदाइं ताए विआअं गदाइं? (४)

चारु । एवं गतानि, आं इदं ।

अेष्ठिकाय । अज्ज चारुदत्त, एत्थ सच्चं वत्तव्वं । पेक्ख,

(१) ननु भणामि । न खलु अन्यतः; अथवा, कदापि
शिल्पिणा घटितो भवेत् ।

(२) आर्यं चारुदत्तीयान्येतानि ।

(३) तदा कस्य?

(४) कथमेतानि तस्यावियोगं गतानि?

पेक्ष, सद्येण सुखं खलु लभ्यते, सच्चालावे ण होइ पावं; सच्चति
वे वि अक्खला, मा सच्चं अलिण्ण गुहेहि (१) ।

चारु । आभरणान्याभरणानीति न जाने; किं लस्यद्गृहा
दानीतानीति जाने ।

शकारः । उज्जाणं पवेशिअ पठमं मालेशि, कवड्कावडि
आए संपदं णिगूहेशि (२) ।

आधि । आर्थ्यं चारुदत्त, सत्यमभिधीयतां ।

इदानीं सुकुमारेऽस्मिन् निःशङ्कं कर्कशाः कशाः,

तव गात्रे पतियन्ति सहास्राकं मनोरथैः ॥ ८७

चारु । अपापानां कुले जाते मयि पापं न विद्यते,

यदि सम्भाव्यते पापं, अपापेन च किं मया ।

स्वगतं ॥ नच मे वसन्तसेनाविरहितस्य जीवितेन ह्यत्यं ।

प्रकाशं ॥ भोः किं वज्जना?

मया किल नृशंसेन लोकद्वयमजानता,

स्त्रीरतिश्च विशेषेण शेषमेषोऽभिधास्यति ।

(१) आर्थ्यं चारुदत्त, अत्र सत्यं वक्तव्यं । पश्य, पश्य,
सत्येन सुखं खलु लभ्यते सत्यालापेन भवति पातकं, सत्यमिति
इ अक्षरे, मा सत्यं अस्त्रीकेन गूह्य ।

(२) उज्जानं प्रवेश्य प्रथमं मारयसि, कपटकापटिकतया
साम्प्रतं निगूहसि ।

शकारः । वावादिदा, अखे तुमपि भण, मए वावादि
देत्ति (१) ।

चार । त्वयैवोक्तं ।

शकारः । शृणुषेध, शृणुषेध, भट्टालका; एदेण मालिदा ।
एदेण जेव्व शंशए खिखे एदश दलिइ चारुदत्ताह शाखीखे
दण्डे धालीअदु (२) ।

आधि । शोधनक यथाह राद्रियः । भो राजपुरुषा गृह्ण
ताम्यं चारुदत्तः ॥ राजपुरुषा गृह्णन्ति ॥

वृद्धा । प्रसीदन्तु प्रसीदन्तु अर्जमिस्सा; जो दाव चोरेहिं
अवहदस्स ॥ इत्यादि पूर्वोक्तं पठति ॥ ता जदि वावादिदा
मम दारिआ, वावादिदा; जीवदु मे दीहाऊ । अणंच । अत्थि
पच्चत्थिणं ववहारो; एअ अहं अत्थिणी; ता मुंचध एदं (३) ।

(१) व्यापादिता; अरे त्वमपि भण, मया व्यापादितेति ।

(२) शृणुत, शृणुत, भट्टारका; एतेन मारिता । एतेनैव
संशये च्छिन्ने एतस्य दरिद्रचारुदत्तस्य शरीरे दण्डो
धार्यतां ।

(३) प्रसीदन्तु प्रसीदन्तु अर्जमिस्सा; यस्तावत् चौरै
रपहतस्य । तदा यदि व्यापादिता मम दारिका, व्यापादिता;
जीवतु मे दीर्घायुः । अन्यच्च । अर्थिप्रत्यर्थिनोर्बवहारः
न चाहमर्थिनी; तत् मुञ्चतेनं ।

शकारः । अवेहि गर्भदाशि; गच्छ; किं तव एदिणा? (१)
आधि । आर्य्ये गम्यतां । हे राजपुरुषा निष्क्रामयतेनं ।

दृष्ट्वा । हा जाद, हा पुत्तत्र ॥ इति रुदती निष्क्रान्ता ॥ (२)

शकारः ॥ खगतं ॥ कडं मए एदस्स अत्तणो सलिसं; संपदं

गहामि (३) ॥ निष्क्रान्तः ॥

आधि । आर्य्यं चारुदत्त; निर्णये वयं प्रमाणं; शेषे तु
राजा; तथापि शोधनक विज्ञाप्यतां राजा पालकः ।

अयं हि पातकी विप्रो, न बध्यो मनुरब्रवीत्;

राष्ट्रादस्मात्तु निर्वास्यो विभवैरत्तैः सह । १७

शोधनक । जं अज्जो आणवेदि ॥ इति निष्क्रम्य पुनः
प्रविश्य, सार्वं ॥ अज्जा, गदन्दि । तहिं लाआ पालओ
भणादि, जेष अत्यकल्लवत्तश्र कारणादो वसन्तसेणा
वावादिदा, तं तहिं जेव्व आहलणाद् गले बंधिअ, डिंडिअ
दक्खिणममाणं एदय, शूले भज्जंथत्ति । जो कावि अवरो
एरिसमकज्जमणुचिट्ठदि सो एदिणा सणिआरदण्डेण ससि
अदि (४) ।

(१) अपेहि गर्भदाशि, गच्छ; किं तवैतेन ।

(२) हा तात, हा पुत्रक ।

(३) कृतं मयैतस्य आत्मनः सदृशं, साम्यतं गच्छामीति ।

(४) यदार्य्यं आज्ञापयति । आर्य्या, गतोऽस्मि; तत् राजा
पालको भवति, येन अर्थकल्यवर्त्तस्य कारणात् वसन्तसेना

चारु । अहो अविवेकोविमृष्यकारी राजा पालकः ।

अथवा । ईदृशे व्यवहाराग्नौ मन्त्रिभिः परिपातिताः,

स्थाने खलु महीपाला गच्छन्ति कृपणां श्रियं ।

अपि च । ईदृशैः श्वेतकाकोथैः राज्ञः शासनदूषकैः,

अपापानां सहस्राणि हन्यन्ते च हतानि च ।

सखे मैत्रेय गच्छ मदचनादन्वामपश्चिममभिवादयस्व ।

पुत्रञ्च मे रोहसेनं परिपालयस्व ।

विदू । मूले छिन्ने कुतो पादवस्त्र पालनं (१) ।

चारु । मामैवं

नृणां लोकान्तरस्थानां देहप्रतिकृतिः सुतः;

मयि योयस्त्व स्नेहो रोहसेने स युज्यतां ।

विदू । भो वयस्स, अहन्ते पित्रवयस्सो भवित्र, तु ए विर
हिदं पाणाद् धारेमि? (२)

व्यापाद्रिता, तं तत्रैव आभरणानि गले बद्ध्वा, डिण्डिमं ताडयित्वा, दक्षिणश्वशानं नीत्वा, शूले भञ्जत । इति यः कोऽप्यपर ईदृशमकार्यमनुतिष्ठति, स एतेन निकारदण्डेन शास्यते ।

(१) मूले छिन्ने, कुतः पादवस्त्र पालनं?

(२) भो वयस्स, अहं ते प्रियवयस्सो भूत्वा, त्वया विरहितान् प्राणान् धारयामि?

चारु । रोहसेनमपि तावद्ग्रथ ।

विदू । एवं जुञ्जदि (१) ।

आधि । भद्र शोधनक, अपसर्यतामयं वाहकः ॥ शोधन
स्तथा करोति ॥

आधि । कः कोऽत्र भो चाण्डालानां दीयतामादेशः ।
॥ इति चारुदत्तं विसर्ज्य निष्क्रान्ताः सर्वे राजपुरुषाः ॥

शोधनकः । इदो आगच्छदु अञ्जो (२) ।

चारु ॥ सकरणं ॥ मैत्रेय, योऽयमेवं विधि काले इत्यादि
पठति ॥ आकाशे ॥

विषसलिलतुलाग्निप्रार्थिते मे विचारे,
ऋकचमिह शरीरे वीक्ष्य दातव्यमद्य;
अथ रिपुवचनाद्वा ब्राह्मणं मां निहंसि,
पतसि नरकमध्ये पुत्रपौत्रैः समेतः ।

अयमागतोऽस्मीति ॥ निष्क्रान्ताः सर्वे ॥

व्यवहारोनाम नवमोऽङ्कः समाप्तः ।

(१) एवं युज्यते ।

(२) इत आगच्छतु आर्थः ।

अथ दशमाङ्कः ।

ततः प्रविशति चाण्डालद्वयेनानुगम्यमानश्चारुदत्तः ।

उभौ । तत्किं ए कलत्रद कालण णववहवन्धनगणे निपुणा,

अदलेण सीसकेअणसूलालोवेसु कुशल न्द,

ओशलध, अज्जा, ओशलध । एणे अज्जचारुदत्ते दिष
कलवीडदामे गहिदे, अन्हेहिं वज्जपुलिसेहिं, दीवेजेव्व मन्द
णेहे थोअं थोअं खअं जाइ (१) ।

चारु । ॥ सविषादं ॥

नयनसलिलसिक्तं पांशुरूक्षोक्तताप्लं,

पिष्टवनसुमनोभिर्व्यथितं मे शरीरं,

विरससिंह रटन्तोरक्तगन्धानुलिप्तं,

बलिमिव परिभोक्तुं वायसास्तर्कयन्ति । (१)

(१) तत्किं न कलयत कारणं नववधवन्धनगणे निपुणाः

अचिरेण शीर्षच्छेदनभूलारोपेषु कुशलौ खः ।

अपसरत, आर्या, अपसरत । एष आर्य्यचारुदत्तः दत्त
करवीरदामा गृहीतः, आवाभ्यां बध्यपुरुषाभ्यां, दीपद्वव
मन्दस्नेहकः स्तोत्रं स्तोत्रं चयं याति ।

चाण्डालौ । ओश्लध, अज्जा, ओश्लध, किं पेक्खधः
 छिञ्जन्तं बप्पुलिग्गं कालपरशुधाराहिं, शुअणसउणाधिवासं
 बज्जणपुलिग्गहुमं एदं । आअच्छ, ले चालुदत्ता, आअच्छ (१) ।
 चारु । पुरुषभाग्यानामविचिन्त्याः खलु व्यापाराः यदह
 मीदृशीं दशामनुप्राप्तः ।

सर्वगात्रेषु विन्यसैरक्तचन्दनहस्तकैः,

पिष्टचूर्णावकीर्णस्य, पुरुषोऽहं पशूद्वतः ।

॥ अयतो निरूप्य ॥ अहोतारतम्यं नराणां ॥ सकरणं ॥

अमो हि दृष्ट्वा मदुपेतमेतन्मर्त्यं धिगस्त्वित्युपजातवाप्याः,

अशक्रुवन्तः परिरचितुं मां, स्वर्गं लभस्वेति वदन्ति पौराः ।

चाण्डालौ । ओश्लध, अज्जा, ओश्लध, किं पेक्खधः

इंदे पराहिअंते, गोप्पशवे, शंकमं च तालाणं,

शुअणुरिअणाणविपत्ती, चत्तालि इमेण दइव्वा (२) ।

(१) अपसरत, आर्या, अपसरत । किं पश्यत? छिद्यमानं
 सत्पुरुषं कालपरशुधाराभिः, सुजनशकुनाधिवासं सज्जन
 पुरुषद्रुममेतं । आगच्छ, रे चारुदत्त, आगच्छ ।

(२) अपसरत, आर्या, अपसरत, किं पश्यत?

इन्द्रः प्रवाह्यमाणो, गोप्रसवः, संक्रमस्य ताराणां,

सुपुरुषप्राणविपत्तिश्चत्वारइमे न द्रष्टव्याः ।

एकः। हण्डे, आहीता; पेक्ख, पेक्ख।

एअली पधाणभूळीअत्ते कदन्तअणाए,

किं, लुअदि अत्तलिक्खे? आदु अणक्खे पडदि वज्जे? (१)

द्वितीयः। अले, गोहा।

एअ लुअदि अत्तलिक्खे, एअ अणक्खे पडदि वज्जे,

महिलासमूहमेहे निवडइ एअणवुधाराहिं।

॥ अविअ ॥

बज्झमि णीअमाणे जणश्श श्वश्रश्श लोदमाणश्श,

एअणश्लिलेहिं सित्ते लक्खादे ष उणमइ लेणु (२)।

चारु ॥ निरूप्य सकरणं ॥

एताः पुनर्हर्म्यगताः स्त्रियोमां वातावनाद्ध्वेन विनिःसृतास्वाः,
हा चारुदत्ते त्यभिभाषमाणा, वाष्यं प्रणास्त्रीभिरिवोत्सृजन्ति।

(१) अरे, आहीन्ता; पश्य, पश्य।

नगरी प्रधानभूते बध्यमाने हतान्ताञ्जया,

किं रोदिति अन्तरीचं? अथवा अनभं पतति वज्रं;

(२) अरे गोहा।

नच रोदिति अन्तरीचं, नैव अनभं पतति वज्रं,

महिलासमूहमेधे निपतति नयनाम्बुधाराभिः।

॥ अपिच ॥

बध्ये नीयमाने जनस्य सर्व्वस्य हृदतः,

नयनसलिलसिक्तो रथ्यातो न उन्नमति रेषः।

चाण्डालौ । आग्रह, ले चारुदत्ता, आग्रह; इमं घोषण
द्वयं । आग्रहो धिडिमं, घोषेध घोषणं (१) ।

उभौ । शृणाध, अज्जा, शृणाध; एमे अत्यवाहविणश्च
दत्तश्च एत्यिके शाअरदत्तश्च पुत्रके, अज्जचारुदत्ते षाम;
एदिणा किल अकज्जकालिणा, गणिआ वसन्तसेना अत्यकल
वत्तश्च कालणादो, शृणुं पुप्फकलण्डअजिखुज्जाणं पवेशिअ,
वाज्जपाशवलकालेण मालिअत्ति, एमे श्लोत्ति गहिदे अअं
अ पडिवसे; तदो लखा पालएण अन्हे आणत्ता, एदं मालेदुं ।
जदि अवले इदिशे उभअलोअविलुङ्गं अकज्जं कलेदि, तंपि
लाआ पालए एवंज्जेव्व शाअदि (२) ।

चारु ॥ अनिर्वेदं खगतं ॥

(१) आगच्छ, रे चारुदत्त, आगच्छ; इदं घोषणास्थानं ।
आहत डिण्डिमं, घोषयत घोषणं ।

(२) शृणुत, आर्याः, शृणुत; एष सार्थवाहविनयदत्तस्य
नप्ता, सागरदत्तस्य पुत्रकः, आर्यं चारुदत्तो नाम, एतेन किला
कार्यकारिणा, गणिका वसन्तसेना अर्थकल्यवर्त्तस्य कारणात्,
शून्यं पुष्यकरण्डकजीर्णोद्यानं प्रवेश्य, वाज्जपाशबलात्कारेण
मारितेति, एतत्तल्लोपं गृहीतं खयञ्च प्रतिपन्नः; तदा राज्ञा
पालकेन वयमाञ्जप्ता एतं मारयितुं । यद्यपरर्द्धद्वयमुभयलो
कविरुद्धमकार्यं करोति, तमपि राजा पालक एवमेव शास्ति ।

मखयतपरिपूतं गोत्रमुद्गासितं मे,
सदसि निविडचैत्यब्रह्मघोषैः परस्तात्,
मम मरणदशायां वर्त्तमानस्य पापै
स्तदसदृशमनुष्यैर्घुष्यते घोषणायां ।

॥ उदीक्ष्य कर्णौ पिधाय ॥ प्रिये वसन्तसेने ।

शशिविमलमयूखशुभ्रदन्ति,
सुरचिरविद्रुमसन्निभाधरौष्ठि,
तव वदनभवामृतं निपीय,
कथमवशो ह्ययशोविषं पिवामि ।

उभौ । ओगलध, अज्जा, ओगलध ।

एष गुणलक्षणिही, सज्जनदुःखाणां उत्तलणसेदू,
अशुवसमण्डणं अवणीअदि अज्ज णअलीदो ।

॥ अणं च ॥

सव्वेक्खु होइ लोए लोए सुह मंथिदाणं तत्तिस्सा,
विणिवडिदाणं णलाणं पिअअली दुक्कहो होदि (१) ।

(१) अपसरत, आर्या, अपसरत ।

एष गुणरत्ननिधिः, सज्जनदुःखानामुत्तरणसेतुः,
असुवर्णमण्डनकं अपनीयतेऽद्य नगरीतः ।

॥ अन्यच्च ॥

सर्व्यः खलु भवति लोके लोकः सुखसंस्थितानां चिन्तायुक्तः,
विनिपतितानां नराणां प्रियकारी दुर्लभो भवति ।

चाह ॥ सर्वतोऽवलोक्य ॥

अमी हि वस्त्रान्तरद्ववक्त्राः

प्रयान्ति मे दूरतरं वयस्याः;

पिरोऽपि बन्धुसमसंस्थितस्य

मित्रं न कश्चिद्विषमस्थितस्य ।

चाण्डालौ । ओश्लणं कदं विवत्तं लाश्रमगं; ताश्राणेषु
एदं दिखवञ्जचिह्नं (१) ।

चाह ॥ निःश्वस्य ॥ मैत्रेय, भोः किमिदमित्यादिपठति ॥

नेपथ्ये । हा तात, हा पिअवअस्स (२) ।

चाह ॥ आकर्ष्य सकृणं ॥ भोः स्वजातिमहत्तरदृष्ट्या
म्यहं भवतस्सुकाशात्प्रतिग्रहं कर्तुं ।

चाण्डालौ । किं अन्हाणं हत्यादो पडिग्गहं कलेषि (३) ।

चाह । शान्तं, पापं; नापरीक्षितकारी दुराचारः पालक
इव चाण्डालः; तत्परलोकार्थं पुत्रमुखं द्रष्टुमभ्यर्थये ।

चाण्डालौ । एवं करोअदु (४) ।

(१) अपसारणं हतं विविक्ताराजमार्गः; तदा नयतैनं
दत्तबन्धचिह्नं ।

(२) हा तात हा प्रियवयस्य ।

(३) किमस्माकं हस्तात् प्रतिग्रहं करोषि ।

(४) एवं क्रियतां ।

नेपथ्ये । हा ताद, हा आवुक ! (१)

चारु ॥ श्रुत्वा सकरुणं ॥ भोः स्वजातीत्यादि पठति ॥

चाखडालौ । अस्ते पडला, खगं अंतलं देव्व, एशे अज्ज
चारुदत्ते पुत्तमुखं पेक्खदु ॥ नेपथ्याभिमुखं ॥ अज्ज इदो
आअच्छ, ले दालआ आअच्छ (२) ॥ ततः प्रविशति दारक
मादाय विदूषकः ॥

विदू । तुवरदु, तुवरदु, भद्दमुहे, पिदा दे मारिदुं
णीअदि (३) ।

दारकः । हा आवुक, हा ताद ! (४)

विदू । हा पिअवअस्स, कहिं मये तुमं पेक्खिदव्वो (५) ।

चारु ॥ पुत्रं मित्रं च वीक्ष्य ॥ हा पुत्र, हा मैत्रेय ॥
सकरुणं ॥ भोः कष्टं ।

चिरं खलु भविष्यामि परलोके पिपासितः,

अत्यल्पमिदमस्माकं निवापोदकभोजनं ।

(१) हा तात, हा पितः !

(२) हे प्रचुराजनाः, क्षणमन्तरं दत्त, एष आर्य्यचारु
दत्तः पुत्रमुखं पश्यतु । आर्य्य इत आगच्छ, रे दारक आगच्छ ।

(३) लरतां, लरतां, भद्रमुख, पिता ते मारयितुं नीचते ।

(४) हा पितः, हा तात !

(५) हा प्रियवयस्य, कुत्र मया त्वं द्रष्टव्यः ।

किं पुत्राय प्रयच्छामि ॥ आत्मानमवलोक्य ॥ यज्ञोपवीतं
दृष्ट्वा । आ इदं तावदस्ति मम च ।

अमौक्तिकमसौवर्षं ब्राह्मणानां विभूषणं,
देवतानां पितृणाञ्च भागोद्येन प्रदीयते ।

॥ इति यज्ञोपवीतं ददाति ॥

षाण्डालः । आ अच्छ, ले चारुदत्ता, आ अच्छ (१) ।

द्वितीयः । अले, अज्ज चालुदत्तं णिलुववदेण णामेण
आलवेसि । अले पेक्ख ।

अभ्युदये अवसाथे तद्वन्न लत्तिं दिवं अहदमग्गा,
उहामेव किशोली णिअदी, ख्खु पडिच्चिदुं जादि ।

॥ अणं च ॥

शुक्लावपदेशा शे किं पणमिअ मस्तएण काअब्बं,
लाज्जगहिदे विअ चंदे ण वन्दणीओ जणपदश्श(२) ।

(१) आगच्छ रे चारुदत्त आगच्छ ।

(२) अरे, आर्य्यं चारुदत्तं निरुपपदेन नाम्ना आलपसि ।

अरे पश्य ।

अभ्युदये अवशाने तथा च रात्रिन्दिवं अहतमार्गा,
उहामेव किशोरी नियतिः, खलु परीक्षितुं याति ।

॥ अन्यच्च ॥

शुक्लावपदेशाः किमस्य प्रणमितमस्तकेन कर्त्तव्यं,
राज्यहीतोऽपि च चन्द्रान वन्दनीयोजनपदस्य ।

बालकः । अस्ते, अस्ते चाण्डाला, कर्हि आवुक्कं षेध (१) ।

चाह । वत्स ।

अंसेन विभ्रत्करदीरमांसां, स्तन्धेन षूळं, हृदयेन शोकं,
आघातमद्याहमनुप्रयामि शामिचमालभमिवाधरेऽजः ।

चाण्डालः । दालआ;

एऊ अन्हे चाण्डाला, चाण्डालउलमि जादपुत्ता,

जे अहिभवन्ति साऊं, ते पावा, तेअ चाण्डाला (२) ।

दारकः । ता कीस मालेध आवुक्कं? (३)

चाण्डालः । दीहाओ, अत्त साअणिओओ क्खु अवल

ज्जदि, ए ऊ अन्हे (४) ।

दारकः ॥ वावादेध मं, मुच्चध आवुक्कं (५) ॥

(१) अरे, अरे चाण्डालाः, कुत्र मम पितरं नयत ।

(२) दारकः,

न खलु वयं चाण्डालाश्चाण्डालकुले जातपूर्व्याः;

येऽभिभवन्ति साधुं, ते पापास्ते च चाण्डालाः ।

(३) तत्कथं मारयत पितरं?

(४) हे दीर्घायुः, अत्र राजनियोगः खलु अयराध्यति,

न खलु वयं ।

(५) व्यापादयत मां, मुञ्चत पितरं ।

चाण्डालः । दीहाभ्रो एवं भणन्ते, चिरं मे जीव (१) ।

चारु ॥ सास्त्रं पुत्रं कण्ठे गृहीत्वा ॥

इदं तत्खेहसर्व्वखं, सममाद्यदरिद्रयोः,

अचन्दनमनौशीरं, हृदयस्थानुलेपनं ।

॥ अंसेन विभ्रदित्यादि पुनः पठति अवलोक्य स्वगतं ॥

॥ अमी हि वस्तान्तमिरुद्धवक्त्रा इत्यादि पुनः पठति ॥

विदू । भो भद्रमुखा, मुञ्चेध पित्रवत्सं चारुदत्तं, मं
वावादेध (२) ।

चारु ॥ शांतं पापं दृष्ट्वा; स्वगतं ॥ अद्यावगच्छामि सम
स्थितेत्यादि पठति ॥ प्रकाशं ॥

॥ एताः पुनर्हर्म्यगतास्त्रियामामित्यादि पुनः पठति ॥

चाण्डालः । आश्लथ, अज्जा, आश्लथ ।

किं प्येकस्वध? शप्पुलिशं अजश्वश्रेण प्पणद्वजीवाशं,

कूवमि क्खुडिदपाशं कञ्चणकलशं व्व डुव्वन्तं (३) ।

चारु ॥ सकरुणं शशिविमलमयूखेत्यादि पठति ॥

(१) हे दीर्घायुरेवं भणन्, चिरं मे जीव ।

(२) भो भद्रमुखा, मुञ्चेत प्रियवयस्यं, मां व्यापादयत ।

(३) अपसरत आर्याः ।

किं पश्यत? सत्पुरुषं अथश्रीवशेन प्रनष्टजीवाशं,

कूपे खण्डितपाशं काञ्चनकलसमिव मञ्जन्तं ।

अपरः । अस्ते पुणोत्रि घोषेहि (१) ।

चाण्डालः ॥ तथा करोति ॥

चारु । प्राप्नोऽहं व्यसनकृतां दशामनार्थ्यां,

यत्रेदं फलमपि जीवितावसानं;

एषा च व्यथयति घोषणा मनोमे,

श्रोतव्यं यदिदमसौ त्वया हतेति ।

॥ ततः प्रविशति प्रासादस्थो बद्धः स्थावरकः । घोषणामाकर्ण्य,
सर्वैक्यं ॥ कथं, अपावे चारुदत्ते वावादीअदि । हगे णिअ
लेण शामिणा वन्धिदे । भोदु; आकन्दामि । शुणाध, अज्जा,
शुणाध । अस्ति दाणिं मए पावेण पवहणपडिवत्तेण पुष्पकरं
उअजिष्कुज्जाणं वशन्तशेणा णीदा, तदो मम शामिणा मं
ए कामेशित्ति कदुअ, वाऊपाशवलक्कारेण मालिदा, ए उण
एदिणा अज्जेण । कथं, विदूलदाए ण कोवि शुणादि । ता
किं कल्लेमि? अत्ताणअं पातेमि ॥ विचिन्थ ॥ जदि एव्वं कल्लेमि,
तदा अज्जचारुदत्ते ण वावादीअदि । भोदु, इमादो पाशाद
वालगापदोलिकादो एदिणा जिष्णवक्खेण अत्ताणअं णिक्ख
वामि । बलं हगे उअलदे, ए उण एशे कुलउत्तविहगाणं
वाशपादवे अज्ज चारुदत्ते । एव्वं जदि विवज्जामि लद्धे मए
पललोए ॥ इत्यात्मानं पातयित्वा ॥ ही ण उवलदन्दि; भग्गे

(१) अरे पुनरपि घोषय ।

मे उड्डण्णिअडे, ता चाण्डालघोसं समन्वेषामि ॥ दृष्टोपसृत्य ॥
हंहो चाण्डाल, अन्तरं, अन्तरं (१)।

चाण्डालौ । अले के अन्तलअं मग्गोदि? (२)

चेटः ॥ शृण्वन्तु, इति पूर्वोक्तं पठति ॥

चारु । अथे ।

कोऽयमेवंविधे काले कालपाशस्थिते मयि.

अनावृष्टिहते ग्रस्ये, द्राणमेघद्वेदितः ।

भो श्रुतं भवद्भिः

(१) कथमपापश्चारुदत्तो व्यापाद्यते अहंनिगडेन स्वामिना
बद्धः। भवतु, आक्रन्दामि। शृणुत, आर्याः, शृणुत। अस्मि
इदानीं मया पापेन प्रवहणपरिवर्त्तेन पुष्यकरण्डकजीर्णो
द्यानं वसन्तसेना नीता, ततो मम स्वामिना मां न कामयसे इति
कृत्वा, वाङ्मयाश्रवलात्कारेण मारिता, न पुनरेतेनार्य्येण ।
कथं, विदूरतया न कोऽपि शृणोति। तत्किं करोमि? आत्मानं
पातयामि, यद्येवं करोमि, तदा आर्य्यचारुदत्तो न व्यापाद्यते ।
भवतु, अस्याः प्रासादवालायप्रतोलिकातः एतेन जीर्णगवाक्षे
ष्णात्मानं निक्षिपामि। वरं अहमुपरतो, न पुनरेषकुलपुत्रविह
गानां वासपादपः आर्य्यचारुदत्तः। एवं यदि विपद्ये लब्ध्वा
मया परलोकः। आश्चर्य्यं न उपरतोऽस्मि, भग्गोमेदण्डनिगडः,
तच्चाण्डालघोषं समन्वेषयामि। हंहो चाण्डालाः ।

(२) अरे कः अन्तरं याचते?

न भीतामारणादस्मि, केवलं दूषितं यशः,
विशुद्धस्य हि मे मृत्युः पुत्रजन्मसमो भवेत् ।
अन्यच्च । तेनास्यकृतवैरेण क्षुद्रेणात्यल्पबुद्धिना,
शरैरपैव विषाक्तेन दूषितेनापि दूषितः ।

चाण्डालौ । यावलत्र, अवि सच्चं भणसि? (१)

चेटः । सच्चं; इमेवि मा कश्शवि कधदश्शश्रित्ति पाशाद
बासागपदोलिकाए दण्डणिअलेण वन्धिअ, णिखित्ते (२) ।

प्रविश्य ॥ शकारः ॥ सहर्षं ॥

मंग्रेण तिक्खाविलकेण भत्ते, शाकेण प्रूपेण समच्छकेण,
भुत्तं मए अत्तणअस्सु, गेहे शालिश्शकूलेण गुलोदण्ण ।

॥ कर्षं दत्वा ॥ भिन्नखसखंखणाए चाण्डालवायाए शलभं
जाए, जधा अ एग्गे उरकालिदे वज्जुडिंडिमग्गहे पडहा
णअ शुष्णीअदि, तधा तक्केमि; दलिह् चालुदत्ताके वज्जुट्ठाणं
णीअदित्ति । ता पेक्खिस्सं । शत्तुविणाग्गेण महन्ते हलअश्श
पडिदोग्गे होदि । शुद्धं च मए जेवि किल शत्तुं वावादयंतं पेक्ख
दि, तश्श अणश्शि जंमन्तले अक्खिलो गे ण होदि । मए क्खु विष
गन्दिगम्पविट्ठेण विअ कीडएण किम्बि अंतलं मग्गमाणेण

(१) स्यावरक, अपि सत्यं भणसि?

(२) सत्यं; अहमपि मा कस्यापि कथयिष्यसीति प्रासाद
बासायप्रतोलिकादण्डनिगडेन बद्धा, निक्षिप्तः ।

उष्पाडिदे, ताह दलिह् चालुदत्ताह विष्णाशे मय्यदं अत्तणके
 लिकाए पाशादबालगपदोलिआए अहिलुहिअ, अत्तणो पड
 क्कमं पेक्खामि ॥ तथा कृत्वा दृष्ट्वा च ॥ ही एदाह दलिह् चालु
 दत्ताह वझ्झणीअमाणाह एशे वट्टे जणसम्महे, जं वेलं अन्हालिशे
 पवडे वडमाणुशे वज्झं णीअदि, तं वेलं कीदिशं भवे
 ॥ निरीक्ष्य ॥ कधं, ऐशे शे एववलह् कविअ मंडिदे दक्षिणंदिशं
 णीअदि । अध किं णिमित्तं मम केलिकाए पाशादबालगप
 दोलिकाए समीवे द्योषणा णिबडिदा, णिवालिदा अ ।
 विलोक्य ॥ कधं, थावडके चेडेवि एत्थि; इध मा णाम तेण
 इदोगदुअ मन्तभेदे कडे भवीअदि । ता जाव णं अस्से
 शामि (१) ॥ इति अत्रतीर्थीपसर्पति ॥

(१) मांसेन तिक्तास्त्रेण भक्तं, शाकेन सूपेन समस्यकेन,

भुक्तं मया आत्मनएव गेहे शादृश कुलेन गुडोदनेन ।

भिन्नकांश्यवत्खणायाः चाण्डालवाचायाः स्वरसंयोगः,
 यथा च एष उद्गीतोबध्यडिण्डिमशब्दः पटहानाञ्च श्रूयते,
 तथा तर्कयामि, दरिद्रचारुदत्तकोबध्यस्थानं नीयते इति ।
 तत्रेच्छिये । शत्रुविनाशेन मम महान् हृदयस्य परितोषो भवति ।
 श्रुतञ्च मया योहि किल शत्रुं व्यापाद्यमानं पश्यति, तस्यान्यस्मिन्
 जन्मान्तरे अक्षिरोगेन भवति । मया खलु विषयन्धिगर्भप्रविष्टे
 नेव कीटकेन किमपि अन्तरं मृग्यमाणेन उत्पादितं, तस्य दरिद्र

चेटः ॥ दृष्ट्वा ॥ भट्टालका, एषे शे आगडे (१) ।

चाडालौ । ओश्लध, देव्य मग्गां, दालं ठक्केध, होध तुएहीआ;

अविणअ तिकखविशाणं दुइवइस्से इदो एदि (२) ।

शकारः । अले, अले, अन्तलमन्तलं देध ॥ उपसृत्य ॥

पुत्तका थावडका, चेडा, एहि गळ्ळ (३) ।

चारुदत्तस्य विनाशं साम्प्रतं आत्मीयायां प्रासादवालाय
प्रतोलिकायां अधिरुह्यात्मनः पराक्रमं पश्यामि । वितर्के
एतस्य दरिद्रचारुदत्तस्य बध्यमानस्य एष वृद्धोजनसम्पदो;
यस्यां वेलायां अस्मादृशः प्रवरोवरमानुषोबध्यं नीयते,
तस्यां वेलायां कीदृशं भवेत् । कथमेष स नववलीवर्द्धइव
मण्डितोदक्षिणां दिशं नीयते । अथ किं निमित्तं मदीयायाः
प्रासादवालायप्रतोलिकायाः समीपे घोषणा निपतिता,
निवारिता च । कथं स्यावरकश्चेटोऽपि नास्ति; इहं मा नाम
तेन इतो गत्वा मन्त्रभेदः कृतो भविष्यति । तत् थावदेन मन्वेष
यामि ।

(१) भट्टारक, एष स आगतः ।

(२) अपसरत, दत्त मार्गं, द्वारं पिधत्त, भवत तुष्णीकाः;

अविनयतीक्ष्णविषाणो दुष्टबलीवर्द्धइतएति ।

(३) अरे, अरे, अन्तरमन्तरं देहि । पुत्रक स्यावरक,
चेटक, एहि गच्छावः ।

चेटः । हो, अणञ्ज, वसन्तशेषिअं मालिअण पलितुहेभि;
अमदं पणइजणकप्पपादपं अञ्जचारुदत्तं मालइदुं ववञ्चि
देभि (१) ।

अकारः । ए हि लदणकुम्भअलिअे दगे इत्थिअं वावा
देहि (२) ।

सर्वे । अहो, तुए मालिदा; ए अञ्ज चारुदत्तेण (३) ।

अकारः । के एवं भणादि (४) ।

सर्वे ॥ चेटमुद्दिश्य ॥ एं एणे साड्ड (५) ।

अकारः ॥ अपवार्यं सभयं ॥ अविदमादिके, अविदमा
दिके! कधं यावडअ चेडे सुट्टु ए मए अञ्जदे । एणे क्खुमम
अरुञ्जश सक्खी ॥ विचिन्थ ॥ एवं दाव कलइशं ॥ प्रकाशं ॥
अलिअं, भद्दालका, हो, एणे चेले शुवण्णचेलिआए मए
गहिदे पिट्ठिदे मालिदे, वड्ढेअ, ता किद्वेले एणे, जं भणादि,

(१) वितर्के; अनार्य, वसन्तसेनां मारयित्वा न परितुष्टो
ऽसि; साम्प्रतं प्रणयिजनकल्पपादपं आर्यचारुदत्तं मारयितुं
व्यवसितोऽसि ।

(२) नहि रत्नकुम्भसदृशः अहं स्त्रियं व्यापादयामि ।

(३) अहो, लया मारिता, न चारुदत्तेन ।

(४) कएवं भणति ।

(५) ननु एष साधुः ।

किं सर्व्वं शब्दं? अपवारितकेन चेटस्य कटकं प्रयच्छति ॥ खैरकं पुत्रका थावडक चेडा, एदं गेह्निअ अनधा भणाहि (१)।

चेटः ॥ गृहीत्वा ॥ पेक्खध, भट्टालका, हो सुवर्षेण मं पलोभेदि (२)।

शकारः ॥ कटकमाच्छिद्य ॥ एग्गे गे शुवर्षके जश्श कारणा मए वट्टे ॥ सक्रोधं ॥ हंही, चण्डाला, मए क्खुएग्गे शुवर्ष भण्डाले णिउत्ते, शुवर्षचोखअंते मालिदे पिड्ढिदे। ता जदि ए पतिआअध, ता पिड्ढि दाव पेक्खध (३)।

चाण्डालौ ॥ दृष्ट्वा ॥ मोहणं भणादि। विडत्ते चेडे किं ए प्पडवदि (४)।

(१) इत्त, कथं स्थावरक चेटः सुष्ठु न मया संयतः। एष खलु मम अकार्य्यस्य साची। एवं तावत् करिष्यामि। अलीकं, भट्टारका; अहो, एष चेटः सुवर्णचोरिकायामया गृहीतस्ताडितः मारितोबद्धस्य, तत्कृतवैरएष, यत् भणति, किं सर्व्वं सत्यं? पुत्रक स्थावरक चेट, एतद्गृहीत्वा अन्यथा भण।

(२) पश्यत, भट्टारकाः, अहो सुवर्णेन मां प्रलोभयति।

(३) एतत् तत्सुवर्णकं यस्य कारणाय मया बद्धः।

हंही, चण्डाला, मया खलु एष सुवर्णभाण्डारे नियुक्तः, सुवर्णं चोरयन् मारितस्ताडितः। तत् यदि न प्रत्ययध्वं, तदा पृष्ठं तावत्पश्यत।

(४) शोभनं भणति। वितप्तश्चेटः किं न प्रतपति।

चेटः । ही मादिके! ईदृशे दासभावे जं शब्दं कपि ण पत्ति
आइअदि ॥ सकरणं ॥ अज्ज चारुदत्त, एत्तिके मे विहवे (१) ।

॥ इति पादयोः पतति ॥

चारु ॥ सकरणं ॥

उत्तिष्ठ, भोः पतितसाधुजनानुकम्पिन्,

निःकारणोप्रगतवान्भवधर्मशील;

यत्रः कृतोऽपि सुमहत्प्रम मोक्षणाय,

दैवं न संवदति, किं न कृतं त्वयाद्य । २२

चाण्डालौ । भट्टके, पिट्टिअ एदं चेडअं णिकखालेहि (२) ।

शकारः । णिश्शल ले ॥ इति निर्व्वासयति ॥ अले चाण्डाला,
किं विलम्बधं, मालेध एदं (३) ।

चाण्डालौ । यदि तुवलशि ता शयंजेव्व मालेहि (४) ।

रोह । अले चाण्डाला, मं मारेध, मुंचध आवुक्कं (५) ।

(१) हन्त! ईदृशोदासभावोयत् सक्रमपि न प्रत्याय्यते ।
आर्य्यचारुदत्त, एतावान् मे विभवइति ।

(२) भट्टक, ताडयित्वा एनं चेटं निष्काशय ।

(३) निःसर रे । अरे चाण्डालाः, किं विलम्बधं,
मारयतैनं ।

(४) यदि त्वरयसे तदा स्वयमेव मारय ।

(५) चाण्डाला, मां मारयत, मञ्जत पितरं ।

शकारः । सपुत्रं जेष्वा एदं बालेध (१) ।

चारु । सर्वमस्य मूर्खस्य सम्भाव्यते । तद्गुरुपुत्र मातुः समीपं ।

रोह । किं मए गदेण कादव्वं (२) ।

चारु । आश्रमं वत्स गन्तव्यं गृहीत्वाद्यैव मातरं ;

मा पुत्र पित्रदोषेण स्वमप्येवं गमिष्यसि ।

॥ तद्वयस्य गृहीत्वैतं ब्रज ॥

विदू । भो वअस्स, एवं तुए जानिदं, तुए विणा अहं
पाणादं धारेमित्ति (३) ।

चारु । वयस्य स्वाधीनजीवितस्य न युज्यते तव प्राण
परित्यागः ।

विदू ॥ स्वगतं ॥ जुत्तं षेदं । तथावि ण सक्खुणेमि पिअ
वयस्सविरहिदे पाणादं धारेदुत्ति ; ता वंन्हणीए दारअं
समपिअ पाणपरिच्चाएण अत्तणेपिअवअस्समणुगमिस्सं
॥ प्रकाशं ॥ भो वअस्स, पराणेमि एदं लज्ज (४) ।

(१) सपुत्रमेव एतं मारयत ।

(२) किं मया गतेन कर्त्तव्यं ।

(३) भोवयस्य, एवं त्वया ज्ञातं, त्वया विनाहं प्राणान्
धारयामीति ।

(४) युक्तं नेदं । तथापि न शक्नोमि प्रियवयस्यविरहितः
प्राणान् धर्त्तुं इति ; तत् ब्राह्मण्यै दारकं समर्थं प्राणपरित्यागेन
प्रियवयस्यमनु गमिष्यामि । भो वयस्य परानयामि एतं लज्जं ।

॥ इति सकंठग्रहं पादयोः पतति ॥ दारकोऽपि रुदन् पतति ॥
शकारः । अले णं भणामि शपुत्ताकं चारुदत्ताकं वावा
देधत्ति (१) ।

चारु ॥ भयं नाटयति ॥

चाण्डालौ । अले णहि अन्धाणं ईदिशी लाआणत्ती, जघा
शपुत्तं चारुदत्तं वावादेधत्ति ; ता निक्खम ले दालआ (२) ।

॥ इति निष्क्रामयतः ॥

चाण्डालौ । इमं तद्दंघ्रं घोषणघाणं, ताडेध डिण्डिमं (३) ।

॥ पुनर्घोषयत ॥

शकारः ॥ स्वगतं ॥ कथं एग्गे ण पत्तिआअंति पौलाः
॥ प्रकाशं ॥ हंही चारुदत्ता, वडुवुट्टका, ण पत्तंआअंदि एग्गे
पौलजणे; ता अत्तणकेलिकाए जीहाए भणाहि, मए वसन्त
शेणिआ मारिदेत्ति (४) ।

(१) अरे ननु भणामि सपुत्रकं चारुदत्तं व्यापादयतेति ।

(२) अरे न ह्यस्माकमीदृशी राजाज्ञप्तिः, यथा सपुत्रं
चारुदत्तं व्यापादयतेति; तस्मात् निष्क्रम रे दारक ।

(३) इदं तृतीयं घोषणास्थानं, ताडयत डिण्डिमं ।

(४) कथमेते न प्रत्ययन्ते पौराः । अरे चारुदत्त, वट्ट
वट्टक, न प्रत्ययते एष पौरजनः; तदा तृतीयया जिह्वया भण,
मया वसन्तसेनिका मारितेति ।

चारु ॥ तूष्णीमास्ते ॥

शकारः । अस्ते चण्डालगोहे, ए भणदि चारुदत्त वुडुचके । ता, भणवेध इभिणा जर्जरवंशखण्डेन शंखलेन तालिअ (१) ।

चाण्डालः ॥ प्रहारमुद्यम्य ॥ भो चारुदत्त भणहि (२) ।

चारु ॥ सकरणं ॥

प्राथितञ्चसनमहार्णवप्रयातं

न चासौ न च मनसोऽस्ति मे विषादः;

एकोमां दहति जनापवादवक्त्रि

र्वक्तव्यं यदिह मया हता प्रियेति ।

शकारः ॥ पुनस्तथैव ॥

चारु ॥ भो भो पौराः; मया खलु नृशंसेनेत्यादि पुनः पठति ॥

शकारः । वावादिदा? (३)

चारु । एवमस्तु ।

चाण्डाल । अस्ते; तव वद्धवालिआ (४) ।

(१) अरे चाण्डाल गोहे, न भणति चारुदत्तवृद्ध वडुकः । तद्गणयत अनेन जर्जरवंशखण्डेन शंखलेन ताडयित्वा ।

(२) भो चारुदत्त भण ।

(३) व्यापादिता ।

(४) अरे, तव बध्यपालिका ।

द्वितीयः । अले, तव (१) ।

प्रथमः । अले, लेखत्रं कलेन्द (२) ।

॥ इति वज्रविधं लेखकं कृत्वा ॥

प्रथमः । अले यदि मम केलिका वद्धवालिआ, ता चिट्टुदु
दाव मुज्जत्तत्रं (३) ।

द्वितीयः । किं णिमित्तं (४) ।

प्रथमः । अले, भणितोऽस्मि पिदुणा श्रमं गच्छन्तेण, यथा,
पुत्त वीरत्र, जइ तुह वज्जवाली होदि, मा सहसत्ति वावादी
अशि वज्जत्तं (५) ।

द्वितीयः । अले, किं णिमित्तं (६) ।

(१) अरे, तव ।

(२) अरे, लेखं कुर्मः ।

(३) अरे यदि मम मदीयबध्यपालिका, तदा तिष्ठतु
तावत् मुहूर्त्तं ।

(४) किं निमित्तं ।

(५) अरे भणितोऽस्मि पिचा खगं गच्छता, यथा, पुत्त
वीरक, यदि तव बध्यपालीभवति, मा सहसैव व्यापादयसि
बध्यं ।

(६) अरे, किं निमित्तं ।

प्रथमः। कदावि कोवि शाधू अत्यं दद अ वज्जं मोआवेदि;
कदावि लखो पुत्त भोदि तेण बद्धावेण शब्बवज्जाणं मोक्खो हो
दि; कदावि हत्थी बन्धं खण्डेदि तेण शंभमेण वज्जे मुत्ते होदि;
कदावि लाअपडिवत्ते होदि तेण शब्बवज्जाणं मोक्खो होदि(१)

शकारः। किं किं लाअपडिवत्ते होदि (२)।

चाण्डा। अले, वज्जवाडिआए लेखअं कलेन्ह (३)।

शकारः। अले, शिग्वं मालेध चालुदत्ताकं(४)।

॥ इत्युक्त्वा चेटं गृहीत्वा एकान्ते स्थितः ॥

चाण्डा। अज्ज चालुदत्त, लाअणिआओ खु अवरज्जदि,
ण खु अन्हे चाण्डाल; ता सुमलेहि जं सुमलिदव्वं(५)।

(१) कदापि कोऽपि साधुरथं दत्त्वा बन्धं मोचयति;
कदापि राज्ञः पुत्रो भवति तेन वृद्धिमहोत्सवेन सर्व्वबन्धानां
मोक्षो भवति; कदापि हस्ती बन्धं खण्डयति तेन सम्भ्रमेण
बन्धो मुक्तो भवति; कदापि राजपरिवर्त्तो भवति तेन सर्व्व
बन्धानां मोक्षो भवति।

(२) किं किं राजपरिवर्त्तो भवति।

(३) अरे, बन्धपालिकाया लेखं कुर्मः।

(४) अरे, शीघ्रं मारयत चारुदत्तं।

(५) आर्य्य चारुदत्त राजनियोगः खलु अपराध्यति,
न खलु वयं चाण्डालाः; तस्मैर यत् स्मर्त्तव्यं।

चारु । प्रभवति यदि धर्मोदूषितस्यापि मेऽद्य
 प्रवलपुरुषवाक्यैर्भाग्यदोषात्कथञ्चित्,
 सुरपतिभवनस्था यत्र तत्र स्थिता वा
 व्यपनयतु कलङ्कं स्वस्वभावेन सैव ।

[२०]

भो, क्व तावन्मया गन्तव्यं ।

चाण्डा ॥ अयतोदर्शयित्वा ॥ अले, एदं दीशदि दक्षिण
 मशाणं, जं पेक्खिअ वञ्झा झत्ति पाणादं मुच्चति; पेक्ख;

अर्द्धकलेवरपडिवत्तं कट्टन्ति दीर्घगोमाओ,

अर्द्धं वि शूललगं वेशं विअ अट्टहाशश (१) ।

चारु । हा! हताऽस्मि मन्दभाग्यः ॥ इति सावेगमुपवि
 शति ॥

शकारः । ए दाव गमिशां चारुदत्ताकं वावाद्अन्तं
 दाव पेक्खामि ॥ परिक्रम्य ॥ दृष्ट्वा ॥ कथं उवविष्टे (२) ।

चाण्डालः । चालुदत्ता, किं भीदेशि? (३)

(१) अरे इदं दृश्यते दक्षिणमशाणं यत्रेच्छ्य बध्नास्रटिति
 प्राणान् मुच्चन्ति पश्य;

अर्द्धकलेवरप्रतिवृत्तं कर्षन्ति दीर्घगोमाथवः,

अर्द्धमपि शूललग्नं वेशमिवाट्टहासस्य ।

(२) न तावद्गमिष्यामि चारुदत्तकं व्यापाद्यमानं ताव
 त्पश्यामि । कथमुपविष्टः ।

(३) चारुदत्त, किं भीतोऽसि?

चारु ॥ सहस्रोत्थाय ॥ मूर्खं ।

न भीरुर्मरणादस्मि केवलं दूषितं यज्ञः ।

॥ इत्यादि पुनः पठति ॥

चाण्डा । अस्म्य चारुदत्त, गगणतले पडिवसन्ता चंद्र सुक्या विपत्तिं लहन्ति, किं पुण जणामक्षणभीरुआ माणवा वा; लोए कोवि उठ्ठिदोपलदि, कोवि पडिदोवि उठ्ठेदि । उठ्ठन्न पड न्नाह वगणपाडिआगवग्ण उण अत्यि । एदाहं हिअए कदुअ सन्धालेहि अत्ताणअं ॥ चाण्डालं प्रति ॥ एदं चउत्यघोषणा ठ्ठाणं, ता उग्घोसन्ह (१) ।

॥ पुनस्तथैवोद्घोषयति ॥

चारु । हा प्रिये वसन्तसेने ॥ अग्निशकलमयूखेत्यादि पठति ॥

ततः प्रविशति संसंभ्रमा वसन्तसेना भिक्षुश्च ।

भिक्षुः । ही माणहे! पत्याणपडिश्शत्तिं शमग्शाग्निअ वसन्त

(१) आर्य्य चारुदत्त, गगणतले प्रतिवसन्तौ चन्द्रसूर्य्यौ विपत्तिं लभेते; किं पुनर्जनामरणभीरुकामानवा वा; लोके कोऽप्युत्थितः पतति, कोऽपि पतितोऽप्युत्तिष्ठते । उत्तिष्ठतः पतनञ्च वसनपातिका शवस्य पुनरस्ति । एतानि हृदये कृत्वा संधत्वात्मानं । एतत् चतुर्थं घोषणास्थानं, उद्घोषयाम ।

त्रेतिन्न कथन्ते अणुगिहिदन्दि पञ्चजाए; उवाशिके, कधि
तुमं णदशं? (१)

वसं । अज्ज चालुदत्तशेज्जेव गेहं; तस्स दंसणेण मञ्जसां
उज्जणस्स विअ कुमुदिणिं आणदेहि मं (२) ।

भिद्युः ॥ खगतं ॥ कदलेण मग्गेण पविशामि ॥ विचिन्थ ॥
साअमग्गेणज्जेव पविशामि । उवाशिके, एहि इमं साअमग्गं
॥ आकर्णं ॥ किं णु ऊ एग्गे साअमग्गे महन्ते कलअले
सुणीअदि (३) ।

वसं ॥ अयतोनिरूप्य ॥ कथं, पुरतोमहाजणसमूहो; अज्ज,
जाण हि दाव किंणेदात्त । विषमभरक्कंता विअ वसुन्धराए
आवासेणदा उज्जदणी वट्टदि (४) ।

(१) आश्चर्य्यं! प्रस्थानपरिआन्तां समाश्वास्य वसन्तसेनिकां
नयन् अनुगृहीतोऽस्मि प्रव्रज्यया; उपासिके, कुत्र त्वां नेय्यामि?

(२) आर्य्यं चारुदत्तस्यैव गेहं; तस्य दर्शनेन मृगलाञ्छ
नस्यैव कुमुदिनीं आनन्दय मां ।

(३) कतरेण मार्गेण प्रविशामि । राजमार्गेषुैव प्रविशामि।
उपासिके, एहि इमं राजमार्गं । किं नु खलु एष राजमार्गं
महान् कलकलः श्रूयते ।

(४) कथं, पुरतोमहान् जनसमूहः; आर्य्यं, जानीहि
तावत् किं नेदमिति । विषमभराक्कान्ताइव वसुन्धरा एक
वासेनता उज्जयिनी वर्त्तते ।

चाण्डो । इमं अ पश्चिमं घोषणद्वयं, ता तालेषु डिण्डिमं,
उग्लोबोध घोषणं ॥ तथा कृत्वा ॥ भो चालुदत्त, पञ्चमं
जेम् मासीअसि (१) ।

चारु ॥ भगवत्यो देवताः ॥

भिक्षुः ॥ श्रुत्वा संभ्रमं ॥ उवाचिके, तुमं किल चालुदत्तेषु
मालिदाशित्ति, चालुदत्तो मालिदुंणीअदि (२) ।

वसं ॥ संभ्रमं ॥ दृष्ट्वा, दृष्ट्वा; कथं, मम मन्दभाद्रणीए
कदे अज्ज चालुदत्तो वावादीअदि । भो तुरिदं, भो तुरिदं,
आदेसेहि मग्गं (३) ।

भिक्षुः । तुवलदु, तुवलदु, बुद्धोवाशिआ, अज्ज चालुदत्त
जीअन्तं शमशदिदुं । अज्जा, अन्तलमन्तलं देध (४) ।

वसं ॥ अन्तलमन्तलं ॥ (५)

(१) इदञ्च पश्चिमं घोषणास्थानं, तत्ताडयत डिण्डिमं,
उद्घोषयत घोषणां । भो चारुदत्त, प्रति शीघ्रमेव त्वं मार्यसे ।

(२) उपाधिके, त्वं किल चारुदत्तेन मारितासीति,
चारुदत्तो मारयितुं नीयते ।

(३) हा धिक्, हा धिक्; कथं, मम मन्दभागिन्याः कृते आर्यं
चारुदत्तोऽप्यापायते । भो तुरितं, भो तुरितं, आदिशु मार्गं ।

(४) त्वरतां, त्वरतां, बुद्धोपाधिका, आर्यं चारुदत्तं
जीवन्तं समाशयितुं । आर्या, अन्तरमन्तरं दत्त ।

(५) अन्तरमन्तरं ।

चाष्टा । अञ्ज चारुदत्त, कामिनिभोगे अपराधति,
ता सुमलोहि जं सुमलिदम्ब (१) ।

चारु । किं वज्रना ॥ प्रभवतीत्यादिसौकं पठति ॥

चाष्टा ॥ खड्गमाह्वय ॥ अञ्ज चारुदत्ता, उन्नाये भवित्र,
धर्मं चिह्न ; एकपहालेण मालिञ्ज तुमं द्रमं खेह (२) ।

॥ तथा तिष्ठति ॥

चाष्टा ॥ प्रहर्तुमीहते खड्गपतनं हस्तादभिनयन् ॥ ही, कर्धं

आश्रद्धिदे ब्रह्मेशं मुह्येण मुह्यिणा गृहीदेवि,

धरणीए कीश पडिदे दारुणके अश्रुणिश्रुतिरे खर्मे ।

अथा एदं संवृत्तं तथा तर्कानि, न विपश्यति अञ्जचारु
दत्तत्ति । भगवति ब्रह्मवाशिणि, प्रसीद, प्रसीद ; अपि णाम
चारुदत्तश्च मोक्षोभवे तदो अश्रुगिहिरं तुए चाष्टाल
उलंभवे (३) ।

(१) आर्थ्यं चारुदत्त स्नामिनिभोगः अपराधति, तत्
स्मर यत् स्मर्तव्यं ।

(२) आर्थ्यं चारुदत्त, उन्नानोभूत्वा, धर्मं चिह्न ; एक
प्रहारेण मारयित्वा तं स्वर्गं नयामः ।

(३) आश्रुष्टः शरोषं मुह्यामुष्टिना गृहीतोऽपि,

धरण्यां किमर्थं पतितो दारुणकोऽन्ननिषन्निभः खड्गः ।

यथा एतत्संवृत्तं तथा तर्कानि, न विपश्यते आर्थ्यं चारु
दत्तइति । भगवति ब्रह्मवाशिनि, प्रसीद, प्रसीद, अपि णाम

अपरः । अधाद्यन्तमणुचिठ्ठम् (१) ।

प्रथमः । भोदु, एवं कलेह (२) ।

इत्युभौ चारदन्तं प्रूले समारोपयितुमिहृतः ।

चार ॥ प्रभवतीत्यादि पुनः पठति ॥

भिद्युः । वसन्तसेना च ॥ दृष्ट्वा ॥ अज्या, मा दाव, अज्या, एषा
अहं मन्दभादणी जस्सा कारणादो एषो वाधादीअदि (१) ।

चाण्डा ॥ दृष्ट्वा ॥

तुलितं का उण एशा अंसपत्तन्नेण चिउल्लभालेण,

मा मेत्ति वाहरन्ती, उच्छिदहत्या इदोएदि (४) ।

वसं । अज्ज चारदन्त, किं णेदन्ति ॥ उरसि पतति (५) ॥

भिद्युः । अज्ज चारदन्तस्स किं णेदमिति ॥ पादघाः
पतति (६) ॥

चारदन्तस्स मोचो भवेत्तदानुगृहीतं तथा चाण्डालकुर्षं भवेत् ।

(१) यथाज्ञप्तमनुतिष्ठावः ।

(२) भवतु एवं कुर्वः ।

(३) आर्या, मा तीवत्, आर्या, एषा अहं मन्दभागिनी
यस्याः कारणादेष व्यापाद्यते ।

(४) त्वरितं का पुनरेषा अंसपतता चिकुरभारेण,

मामेत्ति व्याहरन्ती, उत्थितहस्ता इतएति ।

(५) आर्यं चारदन्त, किं नेदमिति ।

(६) आर्यं चारदन्तस्स, किं नेदमिति ।

शाण्डा ॥ सभयमुपसृत्य ॥ कथं, वसन्तसेना; षं क्व
अपेहिं सा ऊ ण वावादिदे (१)।

भिचुः ॥ उत्थाय ॥ अस्ते, जीवदि चालुदत्ते (२)।

चाण्डा । जीवदि वस्सरसदं (३)।

वसं ॥ सहर्षं ॥ पचुञ्जीविदस्मि (४)।

शाण्डा । ता जाव एदं वुत्तं राइपो जखवाउगदस्म षिवे
दिन्द (५)।

॥ इति निष्क्रामतः ॥

ब्रकारः ॥ वसन्तसेनां दृष्ट्वा सत्रायं ॥ ही मादिके! केण गर्भ
दासी जीवाविदा? उक्त्वात्ता इं मे प्राणा इं! भोदु, पला इशं (६)।

॥ इति पलायते ॥

(१) कथं, वसन्तसेना ननु खलु अस्माभिः साधुर्न व्यापा
दितः।

(२) अरे जीवति चालुदत्तः।

(३) जीवति वर्षशतं।

(४) प्रत्युञ्जीवितास्मि।

(५) यावदेतं वृत्तान्तं राज्ञोयश्चवाटगतस्य निवे
दयावः।

(६) विस्मयं; केन गर्भदासी जीवनं प्रापिता? उक्त्वात्ता
म प्राणा, भवतु पलायिष्ये।

चाखा ॥ उपसृत्य ॥ अले, षं अद्याणं इदिशा साभा
णन्ती, जेण सा वावादिदा तं माखेध, ता खट्टिअशासअजेय्य
अखेसद्दा (१) ।

॥ इति निष्क्रान्तौ ॥

चारु ॥ सविस्मयं। केयमभ्यद्युते शस्त्रे मृत्युवक्रगते मयि,
अनाट्टिहते शस्ये सम्यम्बृष्टिरिवागता ।
अवलोक्य च ।

वसन्तसेना; किमियं द्वितीया समागता, सैव दिवः किमित्यं,
भ्रान्तं मनः पश्यति वा ममैनां, वसन्तसेना न मृताथ सैव ।
अथवा ।

किं नु स्वर्गात्पुनः प्राप्ता, मम जीवातुकाम्यया
तस्मारूपानुरूपेण किमुतान्येयमागता ।

वसं ॥ सासं उत्थाय पादयोर्निपत्य ॥ अज्ज चारुदत्त,
साज्जेवाहं पावा, जाए कारणादोइअं तुए असरिषी अवत्था
पाविदा (२) ।

॥ नेपथ्ये ॥ अचरिअं, अचरिअं, जीवदि वसन्तसेणा (३) ।

(१) ननु अस्माकमीदृशी राजाज्ञप्तिः, येन सा व्यापा
कृता तं मारयत । तत् राष्ट्रियश्लाघमेवान्वेषयावः ।

(२) आर्यं चारुदत्त, सैवाहं पापा, यस्याः कारणादियं
त्वया असदृशी अवर प्राप्ता ।

(३) आसुर्यं, आसुर्यं, जीवति वसन्तसेना ।

॥ इति सर्वे पठन्ति ॥

चारु ॥ आकर्ष्य सहस्रोत्थाय, सस्यर्गसुखनिमीषिताच्च
एव हर्षगद्गदाच्चरं ॥ प्रिये, वसन्तसेना त्वं?

वसं । सा जेष्वाहं मन्दभात्रा (१) ।

चारु ॥ निरूप्य सहर्षं ॥ कथं वसन्तसेनैव ॥ वानन्दं ॥

कुतोवाप्याम्बुधाराभिः स्तपयन्ती पयोधरौ,
मयि मृत्युवशं प्राप्ते विद्येव समुपागता ।

प्रिये, वसन्तसेनि ।

त्वदर्थमेतद्विनिपात्यमानं देहं त्वयैव प्रतिमोक्षितं मे,
शुद्धो प्रभावः प्रियसङ्गमस्य, मृतोऽपि कोनाम पुनर्जिघेत ।
अपि च । प्रिये, पश्य ;

रक्तं तदेव वरवस्त्रमिद्यच्च माला,

कान्तागमेन हि वरस्य यथा विभाति,

एते च बध्यपटहध्वनयस्तथैव

जाताविवाहपटहध्वनिभिः समानाः । (११)

वसं । अदिदक्षिणदाए किं णेदं ववसिदं अज्जिण (२) ।

चारु । प्रिये, त्वं किल मया हतेति ।

पूर्व्वानुबद्धवैरेण शत्रुणा प्रभविष्णुना,

नरके पतता मेन मनागस्मि निपातितः । (१२)

(१) सैवाहं मन्दभाग्या ।

(२) अति दक्षिणतया किं नेदं व्यवसितमार्येण ।

वसं ॥ कर्षीं पिधाय ॥ शान्तं, पावं, तेषन्दि रात्रसालेण
वावादिदा (१) ।

चारु ॥ भिचुं दृष्ट्वा ॥ अयमपि कः?

वसं । तेण अणज्जेण वावादिदा, एदिषा अज्जेण जीवा
विद्वन्दि (२) ।

चारु । कस्समकारणबन्धुः ।

भिचु । ए पच्चभिआणादि मं अज्जो? अहं शे अज्जश
चलणसंवाहचिन्तए संवाहके; जूदिअलेहिं गहिदे, एदाए
उवाग्निआए अज्जश केलकत्ति अलंकासपणणिक्कीदेन्दि ।
तेण अ जूदणिव्हेदेण शकशमणके संवुत्तेन्दि । एशावि अज्जा
पवहणविअज्जाशेण पुष्फकरण्डअजिषुज्जाणं गदा; तेण अ
अणज्जेण ए मं बुज्ज मणेशिन्ति वाज्जपाशवलकालेण मालिदा,
मए दिट्ठा (३) ।

(१) शान्तं, पापं; तेनास्मि राजश्यालेन व्यापादिता ।

(२) तेनानार्येण व्यापादिता, एतेन आर्येण जीवं प्रापि
तास्मि ।

(३) न प्रत्यभिजानाति मामार्यः? अहं स आर्यस्य
चरणसंवाहचिन्तया संवाहको; द्यूतकरैर्गृहीतः, एतथा उपा

नेपथ्ये । कलकलः ।

जयति वृषभकेतुर्दृश्यज्ञस्य इन्ता;
 तदनु जयति भेत्ता षण्मुखः क्रौञ्चशत्रुः;
 तदनु जयति कृत्स्नां शुभ्रकैलासकेतु
 विनिहितवरवैराचार्य्यकोगां विशालां

प्रविश्य सहसा शर्विलकः ।

शर्वि । हत्वा तं कुनपमहं हि पालकं भो.

सद्राज्ये द्रुतमभिषिच्य चार्य्यकं तं;
 तस्याज्ञां शिरसि निधाय शेषभृतां
 मोक्ष्येऽहं व्यसनगतं च चारुदत्तं ।
 हत्वा रिपुं तं बलमन्त्रहीनं,
 पौरान् समाश्रस्य पुनः प्रकर्षान्,
 प्राप्तं समयं वसुधाधिराज्यं,
 राज्यं बलारेरिव शत्रुराज्यं ।

॥ अग्रतो निरूप्य ॥ भविष्यत्तेन भवितव्यं ।

सिकया आर्य्यस्यात्मीयदति अलङ्कारपणनिष्क्रीतोऽस्मि । तेन
 च द्यूतनिर्व्वेदेन शाक्यश्रमणकः सम्वृत्तोऽस्मि । एषापि आर्य्या
 प्रवहणविपर्यासेन पुष्यकरण्डकजीर्णोद्यानं गता, तेन चाना
 र्य्येण न मां वज्र मन्यसे इति वाङ्मयाश्रवलात्कारेण मारिता,
 मया दृष्टा ।

यत्रार्थं जनपदसमवायः अपि नामार्थं वारम्भः,

चित्तिपतेरार्थकस्यार्थचारुदत्तस्य जीवितेन सफलः स्यात्।

लरिततरमुपसृत्य ॥ अपयात जाल्माः ॥ दृष्ट्वा सहर्षं ॥ अपि
प्रियते चारुदत्तः सह वसन्तसेनया, संपूर्णाः सत्वरं स्वामिनो
मनोरथाः ।

दिष्ट्वा भो व्यवसन्नमहाणवादपारा

दुत्तीर्णं गणधृतया सुशीलवत्याः

तावैव प्रियतमया चिरान्निरीक्ष्ये

श्रोतस्त्वाद्यं शशिनमिवापरागमुक्तं ।

तत्कृतमहापातकः कथमिवैनं उपसर्षामि । अथवा ।
सर्व्वत्रार्ज्जवं शोभते ॥ प्रकाशं उपसृत्य बद्धाञ्जलिः ॥ आर्य्यं
चारुदत्त ।

चारु । ननु कोभवान् ?

शर्व्वि । येन ते भवनं भित्त्वा न्यासापहरणं कृतं,

सोऽहं कृतमहापापस्वामेव शरणं गतः ।

चारु । सखे मैवं । त्वयासौ प्रणयः कृत इति कण्ठे वृहति ।

शर्व्वि । अन्यच्च, अन्यच्च ;

आर्य्यकेणार्थवृत्तेन कुलं मानञ्च रक्षता,

पशुवद्यज्ञवाटस्योदुरात्मा पालकोहतः ।

चारु । किं ?

शर्व्वि । त्वद्यानं यस्मिन्मार्गञ्च गतस्त्वां शरणं पुरा,

गणधृतये शर्व्वे ज्ञवाटस्योदुरात्मा ।

चारु । शर्व्विलक, योऽसौ पालकेन घोषादाभीय निष्कारणं
कूटागारे बन्धने बद्धः आर्य्यकनामा तया मोचितः?

शर्व्वि ॥ यथाह तत्रभवान् ॥

चारु । प्रियं नः प्रियं ।

शर्व्वि । प्रतिष्ठितमात्रेण तव सुहृदा आर्य्यकेण उज्ज
यिन्यां वेणातटे कुशावत्यां राज्यमतिष्ठत् । तत्प्रतिमान्यतां
प्रथमः सुहृत्प्रणयः ॥ परिवृत्य ॥ अरे रे आनीयतामयं पापो
राष्ट्रियशठः ।

॥ नेपथ्ये ॥ यथाज्ञापयति ।

शर्व्वि । आर्य्य, नन्वयमार्य्यको राजा विज्ञापयति; इदं मया
युष्मद्गुणोपार्जितं तदुपयुज्यतां ।

चारु । अस्मद्गुणोपार्जितं राज्यं ।

॥ नेपथ्ये ॥ अरे रे राष्ट्रिय श्शालक । एच्छेहि स्वस्याविन
यस्य फलमनुभव

॥ ततः प्रविशति पुरुषैरधिष्ठितः पश्चादाङ्गबद्धः शकारः ॥

शकारः । हीमादिके !

एवं दूलमदिक्कन्ते, उहामे विअ गह्हे,

आणीदे क्खु हगे वद्धे ऊडे अणोवदुक्कले (१) ।

॥ दिशोऽवलोक्य ॥

(१) विस्रयं । एवं दूरमतिक्रान्त, उहामइव गर्हभः,

आनीतः खल्वहं बद्धः कुकुरोन्यवहृष्करः ।

समन्तदो उवट्टिदे शे लट्टिअवन्ध । ता कं दाणि अशरणे
शरणं पवज्जामि ॥ विचिन्थ ॥ भोदु; तं जेव्व अशुववखण्ण
णलक्खणं गच्छामि ॥ इत्युपसृत्य ॥ अञ्ज चालुदत्त, पलित्ता
एहि पलित्ताएहि ॥ इति पादयोः पतति ॥ (१)

नेपथ्ये । अञ्ज चालुदत्त, मुञ्च, मुञ्च; वावादेन्ह एदं (२) ।

शकारः ॥ चारुदत्तं प्रति ॥ भो अशरणशरणे पलित्ता
एहि (३) ।

चारु ॥ सानुकम्पं ॥ अहह अभयमभयं शरणागतस्य ।

शर्व्वि ॥ सावेगं ॥ आः! अपनीयतामयं ॥ चारुदत्तः
पश्यति ॥ चारुदत्तं प्रति ॥ न मुच्यतां; किमस्य पापस्यानुष्ठीय
तामिति ?

आकर्षतु सुवध्वैनं, श्रभिः संखाद्यतामय,

श्रूलो वा तिष्ठतामेष, पाव्यतां क्रकचेन वा ।

चारु । किमहं यद्रूवीमि तत्क्लिंथते ?

शर्व्वि ॥ कोऽत्र सन्देहः ॥

(१) समन्ततउपस्थितः स राट्टियवन्ध । तत्कमिदानीम
शरणः शरणं प्रव्रजामि । भवतु; तमेवाभ्युपपन्नशरणरक्षणं
गच्छामि । आर्य्यं चारुदत्त, परित्रायस्व, परित्रायस्व ।

(२) आर्य्यं चारुदत्त, मुञ्च, मुञ्च; व्यापादयामएनं ।

(३) भो अशरणशरण, परित्रायस्व ।

शकारः । भट्टालात्रा चारुदत्तः, शरणागदेहि; ता
पडिन्नाएहि; जं तुए शलिग्रं तं कलेहि; पुणो ण ईहिणं
करिणं (१) ।

॥नेपथ्ये, पौरा॥ वावादेध; किंणिमित्तं पातकी जीवावीअदि (२) ।

वसं ॥ बध्यमालां चारुदत्तस्य कंठादपनीय शकार
स्योपरि क्षिपति ॥

शकारः । गर्भदासीधीदे प्रसीद; ण पुणो मालदृशं, ता
पडिन्नाआहि (३) ।

शर्वि । अरे रे अपनयत; आर्य्यचारुदत्ताज्ञायतां,
किमस्य पापस्यानुष्ठीयतां ।

चारु । किमहं यद्भूवीमि तत्क्षियते?

शर्वि । कोऽत्र सन्देहः ।

चारु । सत्यं?

शर्वि । सत्यं ।

चारु । यद्येवं; शीघ्रमयं—

शर्वि । किं; हन्यतां—

(१) भट्टारक चारुदत्त शरणागतोऽस्मि, तत्परिचा
यस्व; यत्तव सदृशं तत्कुरु; पुनर्न ईदृशं करिष्यामि ।

(२) व्यापादयत किंनिमित्तं पातकी जीव्यते ।

(३) गर्भदासीपुत्रि प्रसीद, न पुनर्भारयिष्यामि, तत्परि
चायस्व ।

चारु । नहि, नहि; मुच्यतां ।

शर्व्वि । किमर्थं ?

चारु । शत्रुः कृतापराधः शरणमुपेत्य पादयोः पतितः

शस्त्रेण न हन्तव्यः ।

शर्व्वि । एवं तर्हि श्वभिः खाद्यतां ।

चारु । नहि, उपकारहतस्तु कर्त्तव्यः ।

शर्व्वि । अहो आश्चर्य्यं! किं करोमि; वदत्वार्थ्यः ।

चारु । तन्मुच्यतां ।

शर्व्वि । इति मुक्तः ।

शकारः । हीमादिके! पञ्चुज्जीविदेन्दि (१) ॥ इति पुरुषैः

सह निष्क्रान्तः ॥

नेपथ्ये ॥ कलकलः । पुनर्नेपथ्ये ॥ एषा अञ्ज चारुदत्तस्य
वज्रं अञ्जा धूदा, पदे वसनञ्चले विलग्नं दारअमाक्षि
वन्ती, वाहभरिदणअणेहिं जणेहिं णिवारिञ्जमाणा, पञ्जलिदे
पावए पविसदि (२) ।

(१) विस्मये! प्रत्युज्जीवितास्मि ॥ इतः परं नीलकण्ठे
नापूरि ॥

(२) एषा आर्य्यं चारुदत्तस्य बधूरार्य्या धूता, पदे वस
नाञ्चले विलग्नं दारकमाक्षिपन्ती, वाप्यभरितनयनैर्जञ्जेर्नि
वार्य्यमाणा, प्रञ्जलिते पावके प्रविशति ।

शर्व्वि ॥ आकर्ण्य नेपथ्याभिमुखमवलोक्य ॥ कथं, चन्द
नकः, चन्दनक, किमेतत् ?

॥ प्रविश्य चन्दनकः ॥ किं ए पेक्षति अज्जो, महाराअप्पा
सादं दक्षिणेण महन्तो जणसंमद्दो वट्टदि ॥ एसेत्यादि पुनः
पठति ॥ कधिदं अ मए तीए, जधा, अज्जे मा साहसं करेहि,
जीवदि अज्ज चारुदत्तोत्ति; परंतु दुक्खवावुडदाए को सुणेदि
को पत्तियाएदि (१) ।

चारु ॥ सोद्देगं ॥ हा प्रिये जीवत्यपि मयि किमेतद्भवसितं ।

॥ ऊर्द्धमवलोक्य दीर्घं निश्चय्य च ॥

न महोत्तलस्थितिसहानि भवच्चरितानि चारुचरिते यदपि,
उचितं तथापि परलोकसुखं न पतिव्रते तव विहाय पतिं ।

॥ इति मोहमुपगतः ॥

शर्व्वि । अहो प्रमादः;

लरायाः सर्पयस्तत्र मोहमार्थ्योऽत्र चागतः;

हा धिक् प्रयत्नवैफल्यं दृश्यते सर्व्वतोमुखं ।

(१) किं न पश्यति आर्थ्यो, महाराजप्रसादं दक्षिणेन
महान् जनसंमर्द्दावर्त्तते । कथितञ्च मया तस्यै, यथा, आर्थ्यो
मा साहसं कुरुष्व, जीवति आर्थ्यचारुदत्तइति; परन्तु दुःख
व्याप्ततथा कः शृणोति कः प्रत्ययते ।

वसं । समस्तसिद्धु अज्जो; तत्थ गदुअ, जीवावेदु अज्जां;
असुधा अधीरत्तणेण अणत्थो सभावीअदि (१) ।

चारु ॥ समाश्रस्य सहसोत्थाय ॥ हा प्रिये, कासि; देहि मे
प्रतिवचनं ।

चंद । इदो इदो अज्जो (२) ।

॥ इति सर्वे परिक्रामन्ति ॥

ततः प्रविशति यथा निर्दिष्टा धूता चेलाञ्जलमाकर्षन्
विदूषकेणानुगम्यमानो रोहसेनो रदनिका च ।

धूता ॥ मासं ॥ जाद मुञ्चेहिमं; मा विगधं करेहि; भीआमि
अज्जउत्तस्स अमङ्गलाकणादो (३) ।

॥ इत्युत्थायाञ्जलमाह्वय पावकाभिमुखं परिक्रामति ॥

रोह । दसव अज्जए पडिवाल्लेसु मं, तुए विणा ए सक्क
णोमि जीविदं धारेदुं (४) ।

(१) समाश्रसितु आर्य्यः, तत्र गत्वा जीवयतु आर्य्यां;
अन्यथा अधीरत्वेनानर्थः सम्भाव्यते ।

(२) इत इत आर्य्यः ।

(३) तात मुञ्च मां; मा विघ्नं कुरुष्व, विभेमि आर्य्यस्त्रा
मङ्गलाकर्षणात् ।

(४) हा आर्य्ये प्रतिपालय मां, त्वया विना न शक्नोमि
जीवितं धत्तुं ।

॥ इति त्वरितमुपसृत्य पुनरञ्चलं गृह्णाति ॥

विदू । भोदीएदाव बह्मणीए भिणत्तणेण चिदाधिरोहणं
पावमुदाहरन्ति रिषीओ (१) ।

धूता । वरं पावाचरणे, ण उण अज्जउत्तस्स अमङ्गला
कण्णं (२) ।

अग्घिं ॥ पुरोऽवलोक्य ॥ आसन्नङ्गतवहार्या तत्त
र्थतां ।

चारु ॥ त्वरितं परिक्रामति ॥

धूता । रअणिए, अवलम्ब दारअं, जाव अहं समीहिदं
करेमि (३) ।

चेटी ॥ सकरुणं ॥ अहंवि यथोपदेशिण्यस्मि भट्टिणीए (४) ।

धूता ॥ विदूषकमवलोक्य ॥ अज्जो दाव अवलंवेदु (५) ।

(१) भवत्यास्तावत् ब्राह्मण्याभिन्नत्वेन चितारोहणं पाप
मुदाहरन्ति ऋषयः ।

(२) वरं पापाचरणं, न पुनरार्थ्यपुत्रस्यामङ्गलाकर्णनं ।

(३) रदनिके, अवलम्बस्व दारकं, यावदहं समीहितं
करोमि ।

(४) अहमपि यथोपदेशिन्यस्मि भट्टिन्याः ।

(५) आर्थ्यस्तावदवलम्बयतु ।

विदू ॥ सावेगं ॥ समोहिदसिद्धि ए पउत्तेण, वल्लणे
अग्गदो कादव्वो, अदो भोदी ए अहं अग्गणी होमि (१) ।

धूता । कहं पच्चादि वृह्णि दुवेहिं ॥ बालकमालिङ्ग ॥ जाद,
तुमं जेव्व पज्जाधावेहि अत्ताणं अत्ताणं तिलोदअ दाणाअ
अदिकान्ते किं मणोरहेहिं ॥ सनिःश्यासं ॥ ए ऊ अज्जउत्तो
तुमं पज्जवधाविस्मदि (२) ।

चारु ॥ आकर्ण्य सहसोपसृत्य ॥ अहमेव पर्यवस्थाप
यामि वालिशमिति ॥ बालकं वाङ्गभ्यामुत्थाप्य वचसालिङ्गति ॥

धूता ॥ विलोक्य ॥ अहमेव; अज्जउत्तस्स जेव्व सरसंजोआ
॥ पुनर्निपुणं निरूप्य सहर्षं ॥ दिट्ठिआ अज्जउत्तो जेव्व एसो,
पिअं मे पिअं मे (३) ।

बालकः ॥ विलोक्य सहर्षं ॥ अहो आवुत्त, मं परिव्व

(१) समीहितसिद्धौ प्रवृत्तेन, ब्राह्मणेऽप्ये कर्त्तव्यः, अतो
भवत्या अग्रणीर्भवामि ।

(२) कथं प्रत्यादिष्टास्मि दाभ्यां; तात, त्वमेव पर्यवस्था
पयात्मानं अस्माकं तिलोदकदानाय अतिक्रान्तं किं मनो
रथैः । न खलु आर्यपुत्रस्त्वां पर्यवस्थापयिष्यति ।

(३) आश्चर्यं; आर्यपुत्रस्यैव स्वरसंयोगः । दिष्ट्या आर्य
पुत्र एवैषः, प्रियं मे प्रियं मे ।

जदि ॥ धूतां प्रति ॥ अज्ज ए वधावीअसि, आवुत्तजेव्व मं पज्ज
वधावेदि (१) ।

॥ इति प्रत्यालिङ्गति ॥

चारु । धूतां प्रति ।

हा प्रेयसि, प्रेयसि त्रिद्यमाने कोयं कठोरोव्यवसायआसीत्,
अभोजिनीलोचनमुद्रणं किं भानावनस्तंगमिते करोति । ॥१७७

धूता । अज्ज उत्त, अदोजेव्व सा अचेतणत्ति चुम्बीअदि (२) ।

विदू ॥ दृष्ट्वा सहर्षं ॥ ही भोः एदेहिं जेव्व अच्चीहिं पिअ
वअस्सो पेक्खीअदि; अहोसदीए पहावो, जदो जलनप्पवेसव्वव
साएण जेव्व पिअसमागमं पाविदा ॥ चारुदत्तं प्रति ॥ जेदु,
जेदु, पिअवअस्सो (३) ।

चारु । एहि मैत्रेय ॥ इत्यालिङ्गति ॥

चेटी । अहो संविधानं; अज्ज वन्दामि (४) ।

(१) आश्चर्यं; पिता मां परित्यजति; आर्ये वर्द्धसे, जनक
एव मां पर्यवस्थापयति ।

(२) आर्यपुत्र, अतएव सा अचेतनेति चुम्ब्यते ।

(३) आश्चर्यं; एताभ्यामेवाचिभ्यां प्रियवयस्यः प्रेक्ष्यते;
अहोसत्याः प्रभावो, यतो ज्वलनप्रवेशव्यवसायेनैव प्रियसमा
गमं प्रापिता । जयतु, जयतु, प्रियवयस्यः ।

(४) अहो संविधानं; आर्यं वन्दे ।

॥ इति चारुदत्तस्य पादयोः पतति ॥

चारु ॥ पृष्ठे करं दत्त्वा ॥ रदनिके, उत्तिष्ठ ॥ इत्युत्थापयति ॥

धूता ॥ वसन्तसेनां दृष्ट्वा ॥ दिष्टिआ, कुमलिनी वहि
णिआ (१) ।

वसं । अज्जणा कुमलिनी संवुत्तद्धि (२) ।

॥ इत्यन्योन्यमालिंगतः ॥

शर्वि । दिष्ट्या जीवितसुद्धद्वर्गआर्य्यः ।

चारु । युष्मत्प्रसादेन । *

शर्वि । आर्य्ये वसन्तसेने परितुष्टो राजा भवतीं वन्धु
शब्देनानुगृह्णाति ।

वसं । अज्ज कदत्यन्धि (३) ।

शर्वि ॥ वसन्तसेनावगुण्ट्य चारुदत्तं प्रति ॥ आर्य्य किमस्य
भिचोः क्रियतां ।

चारु । भिचो किं तव बज्जमतं ।

(१) दिष्ट्या कुमलिनी भगिनी ।

(२) अधुना, कुमलिनी संवृत्तास्मि ।

* यत्सूर्य्योदयभयतः कविनोचितपात्रमेलनं न कृतं,

सुन्दरयुक्तिभिररचयदाचंदनकोक्तिनीलकण्ठस्तत् ।

(३) आर्य्य कृतार्थास्मि सम्वृत्ता ।

भिक्षुः । इमं इदिसं अणिवत्तणं पेक्खिअ, दिउणदले मे
पव्वज्जाय बज्जमाणे संबुत्ते (१) ।

चारु । सखे, दृढोऽस्य निश्चयः । तत्पृथिव्यां सर्वविहारेषु
कुलपतिरयं क्रियतां ।

शर्वि । यथाह आर्य्यः ।

भिक्षुः । प्रियं नः ।

शर्वि । स्यावरकस्य किं क्रियतां ।

चारु । सुवृत्त अदासाभवतु । ते चाण्डालाः सर्वचाण्डा
लानामधिपतयोभवन्तु । चन्दनकः पृथिवीदण्डपालकोभवतु ;
तस्य राष्ट्रियश्यालस्य यथैव क्रिया पूर्वं वर्त्तमाना तथैवास्तु ।

शर्वि । एवं यथाह आर्य्यः । तदुच्यतां किं ते भूयः प्रियं
करोमि ।

चारु । अतः परं प्रियमस्ति ।

— — — — —
लब्धा चारित्यशुद्धिश्चरणनिप्रतितः शत्रुरप्पेष मुक्तः,
प्रास्तातारातिमूलः प्रियसुहृदचलामार्य्यकः शास्ति राजा;
प्राप्ता भूयः प्रियेयं, प्रियसुहृदि भवान् संगतोमे, च, यस्यो
ल्लभ्यं किं चातिरिक्तं यदपरमधुना प्रार्थयेऽहं भवन्तं ।

(१) इदमीदृशमनित्यत्वं प्रेक्ष्य, द्विगुणतरोमम प्रब्रज्या
थावज्जमानः सम्बुत्तः ।

कांश्चिद्दूषयति प्रपूरयति वा, कांश्चिन्नयत्युन्नतिं,
कांश्चित्पातविधौ करोति च पुनः कांश्चिन्नयत्याकुलान्,
अन्योन्यं प्रतिपक्षसंहतिमिमां लोकस्थितिं बोधय
क्षेप क्रोडति कूपयन्त्वघटिकान्यायप्रसक्तोविधिः ।

तथापीदमस्तु ।

चीरिण्यः सन्तु गावो, भवतु वसुमती सर्व्वसंपन्नशस्याः,
पर्जन्यः कालवर्षी, सकलजनमनो नन्दिनोवान्तु वाताः,
मोदन्तां जन्मभाजः सततमभिमताव्राह्मणाः सन्तु सन्तः,
श्रीमन्तः पान्तु पृथ्वीं प्रशमितरिपवोधर्मनिष्ठाश्च भूपाः ।

॥ इति निष्क्रान्ताः सर्व्वे ॥

॥ संहारो नाम दशमोऽङ्कः ॥

समाप्तोऽयं ग्रन्थः ।

